कविकुलगुरु - कालिदास - संस्कृत - विश्वविद्यालयः

This PDF you are browsing now is a digitized copy of rare books and manuscripts from the Jnanayogi Dr. Shrikant Jichkar Knowledge Resource Center Library located in Kavikulaguru Kalidas Sanskrit University Ramtek, Maharashtra.

KKSU University (1997- Present) in Ramtek, Maharashtra is an institution dedicated to the advanced learning of Sanskrit.
The University Collection is offered freely to the Community of Scholars with the intent to promote Sanskrit Learning.

Website
https://kksu.co.in/

Digitization was executed by NMM

https://www.namami.gov.in/

Sincerely,

Prof. Shrinivasa Varkhedi
Hon'ble Vice-Chancellor

Dr. Deepak Kapade
Librarian

Digital Uploaded by eGangotri Digital Preservation Trust, New Delhi
https://egangotri.wordpress.com/

कविकुलगुरु कालिदास संस्कृत विश्वविद्यालय, रामटेक

हस्तलिखित संग्रह

दाखल क्र. M-2602 विषय साहित्य

नाव तुकाराम चरीत्र

लेखक / लिपीकार -

पृठ 158 काळ ___ [✓ पूर्ण] / अपूर्ण

M-2602

॥अथतुकारामचरित्रप्रारंभः॥

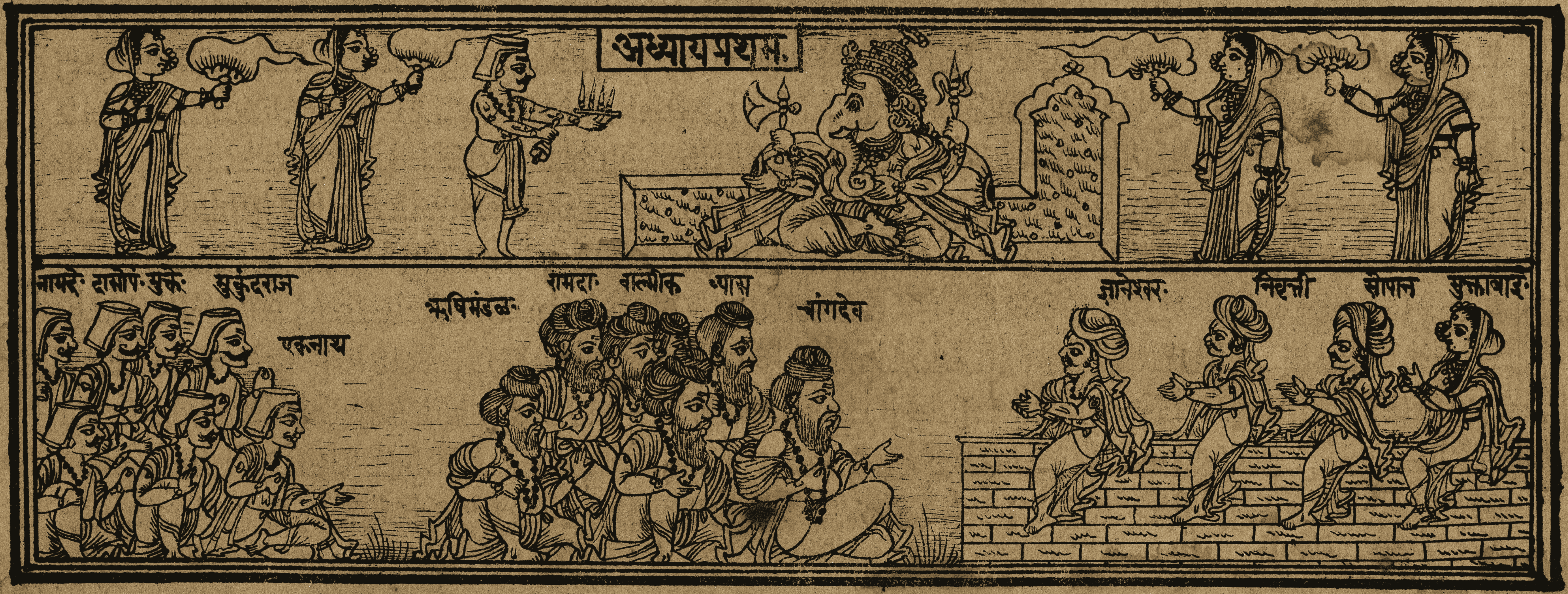
अध्यायप्रथम.
नामदे·
दासोपं·
मुके·
मुकुंदराज
एकनाथ
ऋषिमंडळ·
रामदा·
वाल्मीक
व्यास
चांगदेव
ज्ञानेश्वर·
निवृत्ती
सोपान
मुक्ताबाई·

श्रीगणेशायनमः ॥ श्रीसरस्वत्यैनमः ॥ श्रीरुक्मिणीपांडुरंगायनमः ॥ जयजयपांडुरंगरुक्मिणीवरा ॥ अचळअढळ
निर्विकारा ॥ लीलाविग्रहीकरुणाकरा ॥ सर्वेश्वराआदिपुरुषा ॥१॥ जयजयाजीकरुणामूर्त्ती ॥ अनंतअपारतुझीकीर्त्ती ॥
अनंतलीलानानारीती ॥ वर्णितांश्रुतीकुंटित ॥२॥ तुवांनिजभक्तांच्याकैवारें ॥ घेतलेदाहाअवतार ॥ दुष्टदैत्यमारूनि
दुर्धर ॥ रक्षिलेंसाचारनिजदासां ॥३॥ आतांकलियुगामाजीसाचार ॥ वसविलेंपुंडरीकाचेंद्वार ॥ जंघनीठेऊनदोनीकर ॥
विटेवरुउभाअससी ॥४॥ नासाग्रींठेऊनियांदृष्टी ॥ भक्तांसीपाहासीकृपादृष्टी ॥ भाविकजनासीदेऊनिभेटी ॥ भवसंक
टींरक्षिसी ॥५॥ तूंविघ्नालासीलंबोदर ॥ चवदाविद्यांचागुणसागर ॥ तूंचतुर्भुजफरशधर ॥ सर्वांगींसिंदुरचर्चिला ॥
॥६॥ स्वानंदरसाचेमोदक ॥ निजभक्तांसीदेसीभातुकें ॥ त्यामहाप्रसादाचेनिहरिखें ॥ सप्रेमस्फुरखेंडोलती ॥७॥ तुझेंनृ
त्यपाहूनगणपती ॥ आनंदेंडोलेकैलासपती ॥ चौसष्टकळाउभ्याराहती ॥ घेऊनिहातींटाळविणें ॥८॥ तूंकीर्त्तनींउभाजये
वेळ ॥ विबुधएकाग्रबैसतीसकळ ॥ मानतुकाविती आखंडळ ॥ घागऱ्यामंजुळऐकूनी ॥९॥ ऐसातूंगौरीकुमर ॥ सकळवि
द्यांचागुणसागर ॥ आतांमजदेऊनिअभयवर ॥ संतचरित्रेंवदवावीं ॥१०॥ आतांनमूंहंसवाहिनी ॥ जेकांसरस्वतीब्रह्मनं
दिनी ॥ सकळचातुर्यजियेपासुनी ॥ होयस्वामिणीनावरूपा ॥११॥ शुभ्रवस्त्रनेसलीसोज्वळ ॥ आरक्तकुंकुमशोभेनिढळ
मस्तकींकेशअसतीकुरळ ॥ कंचुकीवरपुष्पमाळशोभती ॥१२॥ हातींघेऊनिब्रह्मवीणा ॥ सदावर्णीतभगवद्गुणा ॥ जीच्या

कृपेनेकवीनाना॥काव्यरचनाबोलती॥१३॥आतांसद्गुरूतुकारामसमर्थ॥तयासीमाझाप्रणिपात॥ज्याणेंअवतारघेऊन
मृत्यलोकांत॥दाविलाभक्तिपंथसाधकां॥१४॥योगयागआणिव्रत॥कलियुगीनव्हेचियथास्थित॥नामसंकीर्त्तनींतरती
लबहुत॥वचनव्यासोक्तभागवतीं॥१५॥त्याचाअर्थसखोलपरम॥जडमूढांसीनकळेवर्म॥यास्तवअवतारतुकाराम॥साध
कांसीनेमलावावया॥१६॥ज्याणेंनामसंकीर्त्तनकरूनियां॥निरसिलीसकळप्रपंचमाया॥सद्भावेंआळऊनिपंढरीराया॥के
लीकायाब्रह्मरूप॥१७॥मगप्रसन्नहोऊनिरुक्मिणीकांत॥चुकविलाकाळाचाआघात॥वैकुंठभुवनींदेहासहित॥नेलें
तुकयातेंकलियुगीं॥१८॥ज्याचेअभंगनिषेधूनसमस्त॥द्विजांनींबुडविलेउदकांत॥परीतेरादिवसपंढरीनाथें॥कोरडेग्रं
थरक्षिले॥१९॥जोभक्तिज्ञानवैराग्यपुतळा॥ज्याचेआंगींअनंतकळा॥तोसद्गुरूतुकारामआह्मांसीजोडला॥स्वप्नींदिध
लाउपदेश॥२०॥मीतरीसर्वाविषयींहीन॥ऐसेंसाक्षदेतसेमन॥परीकृपाकेलीकवण्यागुणें॥त्याचेंकारणतोजाणें॥२१॥अं
धारानेंकोंदलेंअंबर॥त्यांसीप्रकाशमानकरीदिनकर॥कांपरीसलोहासीलागतांसत्वर॥काळिमाअणुमात्रनराहे॥२२॥
कांअमंगळपाणीएकवट॥त्यावरीआलागंगेचालोट॥तेंपवित्रपणेंहोयगोमटें॥मगमहामुनीश्रेष्ठवंदिती॥२३॥तेवीस
द्गुरूकृपेचेनिवैभव॥ज्ञानअज्ञानगेलेंसर्व॥मगजाणपणाचाअहंभाव॥त्याचाहीठावपुसिला॥२४॥जैसेंसागरींमिळतां
गंगेचेंआप॥तत्काळनिरसेनावरूप॥कांअग्नीइंधनजाळीतसेकोपें॥मगआपुल्यास्वरूपेंविझेजैसा॥२५॥तैसेंचकेलेंस

हुरूनाथें ॥ अज्ञानज्ञाननिरसिलेंसमस्त ॥ सर्वदाराहूनिहृदयस्थ ॥ स्वयेंवदवीतभक्तकथा ॥ २६ ॥ आतांमहाकवीपुरातन ॥ ग्रंथारंभींतयांसीनमन ॥ ज्याचीकाव्यरचनागीर्वाण ॥ संस्कृतपुराणेंनिर्मिलीं ॥ २७ ॥ भवाब्धिहादुस्तरसहज ॥ त्यांतश्रीरामकथानिर्मिलेंजहाज ॥ तोवाल्मीकमुनीमहाराज ॥ साधिलेंकाजबहूतांचें ॥ २८ ॥ नसतांश्रीरामअवतारपूर्ण ॥ आधींचभविष्यकथिलेंतेणें ॥ शतकोटीग्रंथकेलाजेणें ॥ त्याचेचरणवंदिले ॥ २९ ॥ वेदशास्त्रांचेंकरूनिमथन ॥ महाभागवतनिर्मिलेंजाण ॥ तोसत्यवतीहृदयरत्न ॥ द्वैपायननमस्कारूं ॥ ३० ॥ उपजलेंजयाचेगोत्रींजाण ॥ तयावसिष्ठासीसाष्टांगनमन ॥ त्यांहीं आपुलेकृपेंकरून ॥ ग्रंथसंपूर्णसिद्धीन्यावा ॥ ३१ ॥ आतांप्राकृतकवीमहासंत ॥ जेईश्वरीअवतारसाक्षांत ॥ जगविख्यातज्यांचेग्रंथ ॥ तयांसीप्रणिपातकरितसें ॥ ३२ ॥ साक्षात्विष्णुचाअवतार ॥ ज्ञानदेवयोगेश्वर ॥ गीतेचाअर्थसखोलथोर ॥ प्राकृतसाचारतोकेला ॥ ३३ ॥ प्रतिष्ठानींब्राह्मणीं छळितांनिश्चितीं ॥ वेदबोलविलेरेड्याहातीं ॥ आणिचांगदेवबैसूनव्याघ्रावरीयेती ॥ मगचालविलीभिंतीप्रतापें ॥ ३४ ॥ निवृत्तीज्ञानदेवसोपानेश्वर ॥ जीवन्मुक्तमुक्ताबाईसुंदर ॥ ग्रंथारंभींनमस्कार ॥ वारंवारतयांसी ॥ ३५ ॥ जोउद्धवाचाअवतारसाक्षांत ॥ नामदेवकलियुगांत ॥ शतकोटीअभंगवदलेप्राकृत ॥ तयासीदंडवतसद्भावें ॥ ३६ ॥ एकनाथपूर्णज्ञानी ॥ अवतारझालाप्रतिष्ठानीं ॥ ज्याणेंविष्णुअर्चनब्राह्मणपूजनीं ॥ सेवाकरूनऋणीदेवकेला ॥ ३७ ॥ ज्यांचीभक्तीदेखूनिचोरवडी ॥ श्रीकृष्णेंरवांदाघेतलीकावडी ॥ पाणीवाहातलवडसक

डी॥सप्रेमगोडी भक्तीची॥३८॥विवेकसिंधू अध्यात्मग्रंथ॥श्रीमुकुंदराजविरचित॥दत्त अनुग्रही दासोपंत॥सद्भावें
प्रणिपाततयासी॥३९॥जोमारुती अवतारसाक्षात॥रामदाससमूर्त्तिमंत॥ज्याणीदासबोधरचोनिग्रंथ॥सांप्रदायबहुतवा
ढविला॥४०॥जोसकळचातुर्याचीखाणी॥मुक्तेश्वरकवीप्रसिद्धजनीं॥भारतींटीकाकेलीत्याणीं॥ऐकतांश्रवणींसुखवा
टे॥४१॥वामनस्वामीचतुरपंडित॥ज्यांचीश्लोकरचनाअनुपम्यदिसत॥त्याणीदशमस्कंधभागवत॥केलेंप्राकृतनिजप्रीती
॥४२॥हरिविजयरामविजयअद्भुत॥पांडवप्रतापकेलेग्रंथ॥तेनाझरेकरश्रीधरसमर्थ॥राहिलेपंढरींतनिजप्रीती॥४३
ऐसेसंतप्रसिद्धजनीं॥वरदीग्रंथस्थापिलेज्याणीं॥वारंवारलोटांगणीं॥तयांचेचरणींमीअसें॥४४॥इहींसाह्यहोऊन
मातें॥सिद्धीसन्यावासंपूर्णग्रंथ॥जैसेंदुर्बळागृहींमांडिलेंकृत्य॥साहित्यश्रीमंतपुरविती॥४५॥तैसाचिमीमतीहीन॥
नेणेकविलकळालक्षण॥ग्रंथप्रारंभकेलाजाण॥भरवसाधरूनसंतांचा॥४६॥एकएकअक्षराचीभीक॥कृपाकरूनिद्या
लसकळिक॥तरीचवाढेलमाझालौकिक॥सप्रेमसुखश्रोतियां॥४७॥जैसीपाकसिद्धीचीखटपट॥अज्ञानबाळकनपा
हेदृष्टी॥परीमातालोभधरूनपोटीं॥कवळहोटींलावीत्याच्या॥४८॥तैशाचपरीकेलेंसंतीं॥आयतीचओंवीआठऊनदेती
मजमूढाहातींलिहविती॥माझीप्रचीतीमीजाणें॥४९॥आतांनमूंश्रोतेसज्जन॥जेकांश्रवणार्थीबहुतनिपुण॥तिहींएका
ग्रकरूननमन॥अनुसंधानपरिसिजे॥५०॥जरीश्रोतयांचेंचित्तचंचळ॥श्रवणार्थीनबैसेनिश्चळ॥तरीकवीचेंलाघवसकळ॥

सप्रेमवितळ्तेठांयीं॥५१॥षंढापासींसुंदरकामिन॥कांज्वरितासीवाढिलेंमिष्टान्न॥बधिरापुढेंकरितांगायन॥सुस्वरसंपन्न
नव्हेवक्ता॥५२॥अंधासीआरसादाखविलाकोडें॥तरीतोनपाहेचितयाकडे॥जयासीश्रवणाचीनाहींचाड॥पाषाणहृदयतें
सातो॥५३॥तैसेनव्हातुह्मीसज्जन॥जाणावक्त्याचेंअंतःकर्ण॥अर्थान्वयींअसोनिनिपुण॥नेणतपणधरीतसा॥५४॥मा
झीयोग्यतापाहालजरी॥तरीमूढमतीसर्वप्रकारीं॥अक्षरघटिकाबरोबरी॥नेणेंसाचारमेळऊं॥५५॥सद्भावेंमहाकवीचेंचर
ण॥धुवोनिकेलेंतीर्थप्राशन॥तयांचियाकृपागुणें॥प्रसादवचनबोलतों॥५६॥जैसीभवतिभिक्षाकरूननगरीं॥विद्यार्थी
भागतमाधुकरी॥त्याचीक्षुधाहरणहोयपरी॥चूलघरींनपेटे॥५७॥तैसेंमाझेंवक्तृत्वबरें॥पदरींचेंनाहींएकअक्षर॥हिंडोनि
संतांच्यादारोदार॥पोटभरजेवितसें॥५८॥परीभिक्षेचेंअन्नपरमपवित्र॥शास्त्रींनिर्णयकेलाथोर॥साधकजनींसेविलेंज
र॥तरीबुद्धिविस्तारेतयाची॥५९॥ज्यासींश्रीहरीचीप्राप्तीव्हावी॥ऐसीआस्थाअसेलकांहीं॥तिहींएकाग्रहोऊननीवीं॥च
रित्रेंऐकावींसंतांचीं॥६०॥ज्यासीश्रीहरीचीगीत॥एकादशांतवदलेश्रीकृष्णनाथ॥तयालक्षणाचेंपुरत॥अवतरलेसंतकलि
युगीं॥६१॥कांगीतेमाजीद्वादशांतनिश्चिती॥भक्तांचींलक्षणेंसांगेश्रीपती॥तैसीचकरूनदावावयास्थिती॥अवतारसंतीं
घेतला॥६२॥जनांमध्येंचिअसतीसंत॥विश्वमात्रासहीदिसत॥परीविकल्पेंकरूननाडिलेबहुत॥अवगुणलक्षीतदृष्टीसीं॥
॥६३॥संतांपासींअवगुण॥दिसावयाकायकारण॥येविषयींआशंकितमन॥तेंहीकारणअवधारा॥६४॥मातेसीआवडीबा

ळकांचीमोटी॥ वस्त्रेंभूषणेंलेववीगोमटीं॥ परीह्मणीकोणाचीहोईलदृष्टी॥ मगमशीबोटलावीतमुखा॥ ६५॥ तेवींभक्ति
ज्ञानवैराग्यनिश्चित॥ भक्तांश्रृंगारीवैकुंठनाथ॥ परीलोकनिंदाव्हावयानिश्चित॥ अवगुणठेवीतएकतया॥ ६६॥ बाळका-
च्यासुखासदिसतेंकाळें॥ परीमाताह्मणेंम्याचलाविलें॥ तेवीआपुल्यादासांचेंदीनदयाळें॥ गुणदोषसर्वकाळनपाहे॥ ६७॥
येच्चविषयींतुह्मींसमस्त॥ पुराणप्रसिद्धऐकाभक्त॥ नारदमुनीवैष्णवसंत॥ परीकळिलावाह्मणततयालागीं॥ ६८॥ श्रीराम
भक्तपरममारुती॥ त्यासीक्षणभरीनविसंबेरघुपती॥ परीवानरचेष्टात्याअसती॥ त्यानजातीचसर्वथा॥ ६९॥ गरुडविष्णूचें
वाहन॥ सर्वदासन्निधअसेजाण॥ परीसर्पभक्षितोह्मणऊन॥ त्यासीजगज्जीवननुपेक्षी॥ ७०॥ निंदकसद्गुणनाढऊनकांहीं
स्वाभाविकअवगुणधरितीजीवीं॥ जैसीचाळणीपीठगाळूनसर्वही॥ फुलकटठेवीआपणांत॥ ७१॥ असोआतांहेंभाषण
वाग्देवीसहोईलशीण॥ जनांतअवतरलेसंतसज्जन॥ तेइतरासमाननह्मणावे॥ ७२॥ सरितानव्हेभागीरथी॥ श्रीविष्णुच
रणींतीचीवस्ती॥ दर्शनेंपापतापनासती॥ तैशाचमूर्त्तीसंतांच्या॥ ७३॥ पाषाणह्मणूंनयेपरिसा॥ विष्णुअवतारनव्हेमासा॥
वराहइतरडुकराऐसा॥ लेखोंसहसानयेची॥ ७४॥ स्तंभांतप्रकटलाहरी॥ तयासीह्मणूंनयेकेसरी॥ जरीतोब्राह्मणाचावेष
धरी॥ परीवामनभिकारीनह्मणावा॥ ७५॥ इतरब्राह्मणरागिष्टबहुत॥ तैसानव्हेरेणुकासुत॥ भूपतीह्मणोनयेरघुनाथ॥
नामेंनितारितविश्वातें॥ ७६॥ श्रीकृष्णपरब्रह्मअवतारलीळा॥ तयासीह्मणूंनयेगोवळा॥ तैसेसंतदिसतीडोळां॥ परीमनुष्य

त्याजलाह्मणोंनये॥७७॥धनवरीगावेंश्रीहरीचेगुण॥आणिजगदोद्धारकरावापूर्ण॥यास्तवअवतरलेसंतसज्जन॥आणी
ककारयनसेकीं॥७८॥त्यांचींचरित्रेंव्हावयाप्रख्यात॥युक्तीकेलीपंढरीनाथें॥मजपुढेंकरूनिनिमित्त॥श्रीभक्तविजयग्रंथ
वदविला॥७९॥दुसरासंतलीलामृतसार॥त्यांतचरित्रेंवर्णिलींफार॥परीआणीककथाराहिल्याअपार॥मगरुक्मिणीवरें-
आज्ञापिलें॥८०॥ह्मणूनिभक्तलीलामृतजाण॥ग्रंथआरंभिलादुसऱ्यानें॥तंवश्रोतेआशंकितमनें॥करितीप्रश्नवक्तया ८१
संतचरित्रेंतीठायीं॥वर्णावयासीकारणकाई॥हाचिसंशयआमचेजीवीं॥एकचिग्रंथकांनकेला॥८२॥तरीयेचविषयींऐकासा
दर॥देवभक्तांचींचरित्रेंफार॥जैसाकांअफाटसमीर॥नऐकेउत्तरकोणाचें॥८३॥ऐसाजोकांप्रभंजन॥कैसाहोयआपल्या-
स्वाधीन॥मगविंझणाकरूननिर्माण॥हालवीत्याआधीनहोयवारा॥८४॥तैसींश्रीहरीचींचरित्रेंबहुत॥बहुतांऋषींचेंबहु
मत॥मगश्रीव्यासेंकरूनयुक्त॥पुराणेंनिर्मितअठरायें॥८५॥तरीधननपुरेचिजाण॥नाकळतीअनंताचेगुण॥मगआणीक
हीउपपुराणें॥द्वैपायनकरितसे॥८६॥एकचिवेदअसतांथोर॥तरीब्राह्मणपढतेकोठवर॥ह्मणोनिशाखापरलेंसार॥केलेंचा
रभागतयाचे॥८७॥कांएकचिअसतांरामायण॥तरीसंपूर्णग्रंथनहोताश्रवण॥ह्मणोनिसप्तकांडेंपूर्ण॥वाल्मीकानेंविभा
गिलीं॥८८॥कांअवघ्याभारतींतत्वता॥वर्णिल्याकौरवपांडवांच्याकथा॥इतुकाग्रंथएकचिअसता॥तरीतोनाकळताकोणा
हीं॥८९॥मगव्यासेंनारायणेंनिजांगें॥त्याचेकेलेअठराभाग॥एकचिपर्वऐकतांचांग॥तरीसकळजगउद्धरे॥९०॥कलियु-

गींभक्तशिरोमणी॥बहुतझालेसत्वगुणी॥ज्याणींसत्वासींकरूनहानी॥चक्रपाणीवशकेला॥९१॥त्यांचींचरित्रेंसंपूर्णएकदांचिबुद्धिनाकळतीजाण॥जेव्हांजीझालीआठवण॥तींचरित्रेंलिहूनठेविलीं॥९२॥यास्तवसंतचरित्रेंपाहीं॥विभागिलींतीहींठायीं॥ऐसादृष्टांतदेतांचिकवी॥श्रोतेसर्वहीसंतोषले॥९३॥ह्मणतीमागीलमहाकवींचेंमत॥आह्मासीनिवेदिलेंसमस्त॥तेणेंचिनिःसंशयजालेंचित्त॥सप्रेमभरितजाहलों॥९४॥आतांसोडुनिसकळस्तवन॥अनुसंधानींलाविजेमन॥ऐसीआज्ञाकरितांसज्जन॥महिपतीचरणवंदितसे॥९५॥ह्मणेऐकावेंदेऊनचित्त॥कलियुगींधर्मलोपलेसमस्त॥तरुणोपायनसेकिंचित॥मगआज्ञाकरीतजगदात्मा॥९६॥निजभक्तासीवैकुंठपती॥ह्मणेतुह्मीअवतारघ्यावेक्षिती॥गाऊनिमाझीसद्गुणकीर्त्ती॥सगुणभक्तीस्थापिजे॥९७॥नामस्मरणावीणकांहीं॥कलियुगींतरुणोपायनाहीं॥ऐसेंसांगतांचिशेषशायी॥निजभक्तपायींलागले॥९८॥ह्मणतीतुवांजगज्जीवनें॥मागेंदशअवतारघेऊनी॥दुष्टदैत्यांसीमारूनी॥धर्मस्थापनपैंकेलें॥९९॥आतांआह्माआधीनहेंविठ्ठला॥षड्वैरीजिंतोनिसमस्त॥जनांसीदाखवूनभक्तिपंथ॥सेऊंनामामृतधरणीवरी॥१००॥ऐसेंबोलूनियांउत्तर॥मगनमस्कारिलाइंदिरावर॥संतींघेतलाअवतार॥विश्वोद्धारकरावया॥१॥त्यांचींचरित्रेंश्रीव्यासमुनी॥बोलिलेभविष्योत्तरपुराणीं॥परीतोग्रंथपिनाकपाणी॥कैलासभुवनींठेवितसे॥२॥जैसेंश्रीरामचरित्रवाल्मीकानें॥आधींचभविष्यकथिलेंजाण॥शतकोटीग्रंथठेविलालिहून॥पुढेंआलेंघडोनतैशाचरीती॥३

तैसेंभविष्योत्तरपुराणांत ॥ कलियुगींचेवर्णिलेभक्त ॥ परीतोकैलासींराहिलाग्रंथ ॥ नाहींसमस्तयालोकीं ॥ ४ ॥ तरीसंतचरित्रें अतीगहन ॥ प्रख्यातझालींकोठून ॥ ऐसीआशंकाधरालमनें ॥ तेंहीकारणअवधारा ॥ ५ ॥ तोहिंदुस्थानदेशांतपूर्ण ॥ नाभाजीनामेंवैष्णवजन ॥ संतचरित्रेंवर्णिलींत्याणें ॥ ग्वाल्हेरभाषेनेंनिश्चित ॥ ६ ॥ तयाच्याआधारेंनिश्चित ॥ वदतसेंभक्तलीलामृत ॥ तंवश्रोतेहोऊनिआशंकित ॥ प्रश्नकरितवक्तया ॥ ७ ॥ ह्मणतीनाभाजीयातीचाकोण ॥ कायआचरलाअनुष्ठान ॥ संतलीलावर्णिलीतेणें ॥ कोणाच्याकृपेनेंसांगपां ॥ ८ ॥ तरीत्याचीगुरुपरंपराऐसी ॥ रामानंदस्वामीसंन्यासी ॥ त्याचेंवास्तव्य वाराणसी ॥ महासमर्थतापसीजे ॥ ९ ॥ भक्तिज्ञानवैराग्यनिश्चित ॥ हेंत्याचेदेहींमूर्त्तिमंत ॥ आनंदानंदस्वामीनिश्चित ॥ शरणयेतत्यालागीं ॥ १० ॥ तयाआनंदानंदाचाशिष्यजाण ॥ पोहरीदासनामाभिधान ॥ अग्रजीकिल्जीदोघेजण ॥ शिष्यनिपुणतयाचे ॥ ११ ॥ वडीलअग्रजीज्याचीस्थित ॥ सदासर्वदाअसेविरक्त ॥ श्रीविष्णुचरणींसावचित्त ॥ सप्रेमगातगुणनामा ॥ १२ ॥ जोशांतिक्षमेचेंनिजबीज ॥ अध्यात्मज्ञानीतेजःपुंज ॥ त्याणेंभक्तिभावेंकरूनसहज ॥ गरुडध्वजआराधिला ॥ १३ ॥ ज्याच्यावक्तृत्वाचीमती ॥ उपमेजैसाबृहस्पती ॥ लीनतातरीसर्वांभूतीं ॥ अंगींमहंतीअसेना ॥ १४ ॥ आत्मत्वेंसर्वत्रजाणेंजीव ॥ चित्तींनसेचिद्वैतभाव ॥ मान्यत्वेंतरीथोरथोरराव ॥ चरणसद्भावेंवंदिती ॥ १५ ॥ शिष्यप्रबोधनीपद्महस्ती ॥ बहुतांजनांसीलाविलेभक्तीं ॥ स्नानसंध्यास्तुविर्भूतचित्तीं ॥ सबाह्यस्थितीसारिखा ॥ १६ ॥ श्रवणकीर्त्तनआणिस्मरण ॥ पादसेवनअर्च

नवंदन॥दास्यसख्यआत्मनिवेदन॥हेंनवविधाभजनहरीचें॥१७॥एकएकभक्तीं केलीबहुतीं॥परीसर्वत्रकोणासीनघड
ती॥तेमागीलग्रंथींबोलिजेती॥पुराणीगर्जतीपवाडे॥१८॥परीस्मरणेंकरूनिकलियुगांत॥जडजीवतरलेअसंख्यात॥
यास्तवअग्रजीभजनकरित॥अहोरात्रनिजप्रेमें॥१९॥त्याचाप्रेमादेखोनियोर॥देवेंदिधलासाक्षात्कार॥मगसगुणरूपेंरु-
क्मिणीवर॥निरंतरभेटती॥१२०॥अग्रदासजेव्हांगमनकरिती॥मागेंयेतसेकृष्णमूर्ती॥भावाचाअंकितकेलावैकुंठपती॥आ
णीकवित्तींनावडेवित्ता॥२१॥जपतपव्रतेंअनुष्ठान॥येथेंभावचिमुख्यकारण॥भावावांचूनकेलेंअर्चन॥तेंदांभिकज्ञा
णव्यर्थची॥२२॥भक्तीवांचूनयोगसाधन॥करितांसिद्धीनपवेजाण॥तयासींइंद्रादिकगण॥सिद्धीनचींविघ्नेंपाठविती॥२३
वेदशास्त्रेंपुराणेंसकळ॥भक्तीवांचूनअवघेंनिर्फळ॥तोतीर्थेंहिंडलाजरीसकळ॥तरीभक्तीवीणफळनयेची॥२४॥भक्ती
वांचूनकेलेंकीर्त्तन॥तेंजैसेंगोरियाचेंगायन॥कवित्वकळाभक्तीवीण॥तरीप्रख्यातहोणेंअघटित॥२५॥जरीनिपुणज्ञा
लासिद्धांतग्रंथीं॥अध्यात्मज्ञानउदंडकथी॥चित्तींनसेप्रेमळभक्ती॥तरीव्यर्थव्युत्पत्तीतेगेली॥२६॥असोतहींभाषणेंस
कळ॥अग्रदासवैष्णवप्रेमळ॥ज्याणेंभक्तिभावेंकरूनिसकळ॥वैकुंठपाळवशकेला॥२७॥भक्तिज्ञानवैराग्यलक्षण॥हेंत्या
चेअंगींझालेंभूषण॥ह्मणोनिसाक्षात्दर्शन॥जगज्जीवनदेतया॥२८॥तंवकोणेएकेअवसरीं॥तद्देशींदुष्काळपडिला-
भारी॥अन्ननमिळेचिपोटभरी॥माताअव्हेरीबाळकातें॥२९॥भाकरमागतेंह्मणऊन॥गंगातीरासीआलीत्वरेनें॥खेळ

वयासीयुंतलेंतान्हें ॥ मगचुकाऊनतेगेली ॥ ३० ॥ हरिणीटाकूनपाडसा ॥ मगतेविलोकीतदाही दिशा ॥ तैसीचतयापात
लीदशा ॥ क्षुधेनेवळसामांडिला ॥ ३१ ॥ मातेच्यानावेंनानापरी ॥ रुदनकरीततेअवसरीं ॥ तोंअग्रदासस्नानासत्वरी ॥ गंगा
तीरींपातले ॥ ३२ ॥ तोंतेथेंक्षुधितअन्नावीण ॥ बाळकरडतसेकिलवाणें ॥ वैष्णवदासकळवळिलामनें ॥ तयासीवर्त्तमा
नपुसतसे ॥ ३३ ॥ तयासमीपजाऊनिनिश्चित ॥ ह्मणेकशास्तवरडसीयेथ ॥ हेंमजसांगावेंत्वरित ॥ ऐसेंपुसतमुलासीं ॥ ३४ ॥
तेंह्मणेमीअन्नमागतां ॥ मजचुकाऊनगेलीमाता ॥ ऐसीदेखोनित्याचीअवस्था ॥ कृपाचित्ताउपजली ॥ ३५ ॥ ह्मणेसर्वथा
भयनधरीमनें ॥ ह्मणोनिदिधलेंआश्वासन ॥ यास्तवनाभाजीनामाभिधान ॥ वैष्णवजनठेविती ॥ ३६ ॥ मगस्नानकरूनगं
गानीरीं ॥ नित्यनेमसारिलासत्वरी ॥ मुलासीघेऊनबरोबरी ॥ मठाभीतरींप्रवेशले ॥ ३७ ॥ अग्रजीवैष्णवमहंतथोर ॥ अन्न
शांतीकरितसेफार ॥ कोणीप्राणीक्षुधातुर ॥ येऊनपोटभरजेवितसे ॥ ३८ ॥ वैष्णववैरागीमहापुरुष ॥ नित्यजेवितीपंक्तीस
॥ त्यांचेंउच्छिष्टउरतसे ॥ तेंअग्रजीमुलासदेववीतसे ॥ ३९ ॥ ह्मणतीदुष्काळींमरतांउपवासी ॥ माताटाकोनिगेलीयासीं ॥ तें
आह्मीआणिलेंमठवासीं ॥ संरक्षणजीवासीद्यावया ॥ ४० ॥ रांडकीचामूलह्मणवितोजाण ॥ नेणोयातीचाआहेकोण ॥ मठां
तआणितांत्याजकारणें ॥ संकोचमनहोतसे ॥ ४१ ॥ यास्तवखोपटआंगणांत ॥ बांधूनिदिधलेंअसेत्यातें ॥ संतांचेंउच्छिष्ट
प्रसादउरत ॥ तोनेऊनदेतत्यालागीं ॥ ४२ ॥ श्रीविष्णुमूर्तीचेंअर्चन ॥ षोडशोपचारेंहोतसेजाण ॥ नाभाजीबाहेरउभाराहून

॥ रूपगुणपाहातसे ॥१४३॥ घरासीयेतांवैष्णवजन ॥ तयासींकरीसाष्टांगनमन ॥ उच्छिष्टप्रसादसेवितसेजाण ॥ यावीणसा
धनश्रेष्ठनसे ॥४४॥ सत्समागमाचेंनिपुणें ॥ नित्यहोतसेभागवतश्रवण ॥ तेणेमहादुरिताचेंझालेंदहन ॥ अद्भुतज्ञानप्रकट-
लें ॥४५॥ जीवमात्राचेंमनोगत ॥ तेंनसांगतांसर्वकळत ॥ जाणेभूतभविष्यवृत्तांत ॥ परीसर्वथामातनबोले ॥४६॥ समुद्राप-
लीकडेहोतेंकाय ॥ तेंहीनाभाजीसस्फुतहोय ॥ स्वर्गींचाशब्दऐकतआहे ॥ परीकोणासीनयेप्रत्यया ॥४७॥ तंवकोणेएकेदि-
वसींजाण ॥ अग्रजीकरूनगंगास्नान ॥ करितबैसलेदेवतार्चन ॥ एकाग्रमनहोऊनी ॥४८॥ विष्णुअर्चनझालियानिश्चित ॥ म
गवोंवाळिलाश्रीलक्ष्मीकांत ॥ साष्टांगघालोनीदंडवत ॥ केलाप्रणिपातसद्भावें ॥४९॥ मगधाबळीचाघुंगुटघेऊनिबोजा ॥
अग्रजीकरितमानसपूजा ॥ ध्यानासीआणितांगरुडध्वजा ॥ एकाग्रवोजाबैसले ॥५०॥ कवाडआडकोनितेअवसरीं ॥ नाभा-
जीसबैसविलेंद्वारीं ॥ ह्मणेकोणासीयेऊंनद्यावेंभीतरी ॥ आज्ञाकरितत्याजला ॥५१॥ ऐसेंसांगतांसद्गुरुनाथ ॥ नाभाजीद्वारीं
बैसलेत्वरित ॥ अग्रजीकरूनएकाग्रचित्त ॥ श्रीकृष्णनाथआठवित ॥५२॥ परीध्यानासीनयेजगज्जीवन ॥ ह्मणेकोठेंगुंतलारु-
क्मिणीरमण ॥ कैसेंकरावेंमानसपूजन ॥ विचारमनींकरितसे ॥५३॥ नाभाजीहोताबाहेरद्वारीं ॥ तोअग्रजीसह्मणेतेअवस-
रीं ॥ एकजहाजबुडताहेसमुद्रीं ॥ सौदागरअंतरींचिंतावला ॥५४॥ त्याणेंनवसिलाद्वारकापती ॥ जरीमजपावसीसत्वरगती ॥
तरीपांचवावांटाअग्रजीप्रती ॥ देईननिश्चितीजाणपां ॥५५॥ त्याचेंजाहाजकादावयानिश्चित ॥ समुद्रींगुंतलेवैकुंठनाथ ॥

यास्तवनयेचिध्यानांत॥क्षणएकनिवांतबैसावें॥५६॥जहाजकाढिलेंतत्काळ॥आतांयेतीलदीनदयाळ॥तुह्मीमारुतीहोऊनिनिश्चळ॥रूपसांवळेंविलोका॥५७॥ऐकोनिनाभाजीचेंउत्तर॥अग्रजीसआश्चर्यवाटलेंथोर॥ध्यानींपाहतांशारंगधरतोंउदकेंपीतांबरभिजलासे॥५८॥सर्वोपचारेंपूजोनितेव्हां॥अग्रजीह्मणेरेमाधवा॥कोठेंगुंतलाहोतासीदेवा॥वृत्तांतसांगावामजपासीं॥५९॥ऐसेंपुसतांभक्तप्रेमळ॥हांसूनिबोलेदीनदयाळ॥जाहाजबुडवितांसमुद्रजळ॥आह्मींतत्काळकाढिलें॥६०॥सावकारेंनवसकेलासहज॥कींपांचवाविभागदेईनतुज॥मगमीजाऊनगरुडध्वज॥साधिलेंकाजतयाचें॥६१॥तुह्मेपदरींखर्चबहूत॥अखंडजेवितीसाधुसंत॥सावकारहुंडीपाठवीलयेथ॥ऐसेंबोलतजगदात्मा॥६२॥मानसपूजाहोतांनिश्चित॥मगनाभाजीसबोलाविलेंआंत॥ह्मणेतुजदेवाजीचेंमनोगत॥कैसावृत्तांतश्रुतझाला॥६३॥त्याणेंचित्तींधरूनप्रेमा॥ह्मणेहासंतांचाप्रसादमहिमा॥तुह्मींसद्गुरूजोडलेतिआह्मा॥सोडवाभवभ्रमापासूनी॥६४॥सच्छिष्यसांगतांऐशारीती॥अग्रजीतयांसीआज्ञाकरिती॥भवतारावयाउपायनिश्चिती॥वर्णावीकीर्त्तिश्रीहरीची॥६५॥भगवद्गुणतोंवर्णिलेबहुतीं॥महाऋषीआणिसभाग्यसंतीं॥तरीआतांवर्णावीसंतांचीकीर्त्ती॥तरुणोपायनिश्चितीअन्यनसे॥६६॥दोहरा॥गुरुअगरदेवआगेकोनहीभवतरनेकूंनहिउपाव॥नाभाहरिभक्तनकेजसगावेमनभाव॥१॥ ॥तेचिआज्ञावंदूनिनिश्चित॥नाभाजीग्रंथासीप्रारंभकरित॥चहूंयुगांतझालेभक्त॥तेवर्णिलेनिश्चिततयानें॥६७॥ग्वाल्हेरदेशभाषाजाण॥छपयाकेल्याअसतीत्याणें॥

तयाच्याआधारेंकरून॥प्राकृतभाषणवदतसें॥६८॥आणीकस्वदेशामाजीनिश्चित॥प्रख्यातझालेमहासंत॥त्यांच्यावंशींस
ज्ञानमहंत॥त्याचेवचनार्थपाहिले॥६९॥आपुल्यात्वमतेंवदलोंजर॥तरीसर्वज्ञनमानितीउत्तर॥यांसीसाक्षरुक्मिणीवर॥जा
णे अंतरसकळांचें॥७०॥ज्याणींसंतांसीवर्णिलेंतत्वता॥प्रथमलागलीत्याचीकथा॥ऐसीआशंकाधरालचित्ता॥तरीपुरातनवा
र्त्ताऐकावी॥७१॥आधींवाल्मीकाचीउत्पत्तीजाण॥त्यावरीझालेंरामायण॥द्वैपायनावांचूनपूर्ण॥भारतनिर्माणकोणकरी॥७२
ह्मणूनसंतांच्यादासाचें॥आधींचरित्रवर्णिलेंसाचें॥ऐसेंमतऐकूनिकवीचें॥प्रेमश्रोतियाचेंदुणावलें॥७३॥ह्मणतीतुह्मींदृष्टां
तउत्तरें॥ऐकूनितोषलोंसाचार॥आतांपाल्हाळटाकूनसत्वर॥संतचरित्रेंवदावीं॥७४॥देखोनिश्रोतयांचीआर्त्ती॥चरण
नमस्कारीमहिपती॥ह्मणेग्रंथवदवितारुक्मिणीपती॥मीतोंमंदमतीअज्ञान॥७५॥तोदीनदयालकैवल्यदानी॥जैसीवद
वीलप्राकृतवाणी॥तेसादरहोऊनसंतसज्जनीं॥ऐकिजेकर्णीनिजप्रेमें॥७६॥अन्नापरीसक्षुधाचिगोड॥ह्मणोनिआर्त्तचिपु
रेकोड॥आणिआकर्णींनसलीजरीचाड॥तरींनलगतीगोडभक्तकथा॥७७॥एकप्रेमाचेंआर्त्तनसतांमनीं॥आणिउदंडक
थाऐकिल्याश्रवणीं॥परीएकहिस्मरणनधरेमनीं॥तेसंसारकर्दमींगुंतले॥७८॥तैसेंनव्हातुह्मीसज्जन॥ग्रंथशोधकअतिनि
पुण॥न्यूनतेंपूर्णकरूनघेणें॥सात्विकलक्षणहेंआंगीं॥७९॥पुढिलेअध्यायींरसअद्भुत॥वदविताश्रीरुक्मिणीकांत॥महि
पतीत्याचामुद्रांकित॥बोलबोलतसिकविले॥८०॥स्वस्तिश्रीभक्त०॥तुकारामचरि०॥प्रेमळप०॥प्रथमोध्यायगोडहा॥१८१॥

छ छ

वनिशब्दी अंतरे ॥१४२॥ जेथें विषयाचा आरोप ॥ तरी चित्तासन ये अनुताप ॥ अनुताप नसे तेथें पाप ॥ आपेआप संचरे
॥४३॥ जैसा रात्रसमय येतां चि जाण ॥ पिशाच्य उठती स्मशानातुन ॥ कीं पुरुष देखोनि प्राक्तनहीन ॥ दुःखदैन्य तेथें चि
ये ॥४४॥ नातरी कुटिळनर येतां सभेसी ॥ निंदा प्रकटे अपैसी ॥ तेवी विषयसक्त होतां मानसीं ॥ दुरितें अनयासें वोळंग
ती ॥४५॥ ह्मणोनियां साधुसंत ॥ उपाधिरहित होऊनि असत ॥ एकांतीं जाऊनि अरण्यात ॥ भजन करित श्रीहरीचें ॥४६
असोत आतां भाषणें ऐसीं ॥ सर्वसिद्धी वोळंगती मंदिरासीं ॥ अमाईच्या निजपुत्रासीं ॥ विसर मानसीं हरीचा ॥४७॥ ए
कांतीं बैसोनी दोघे जण ॥ विच्यार करिती निजप्रीती करून ॥ सेना तुरंग शिबिका आभरण ॥ आपणा कारणें असावीं
॥४८॥ तरी भेटोनियां राजयाप्रती ॥ त्याची सेवा करावी निश्चिती ॥ चालऊनियां क्षत्रवृत्ती ॥ सर्व संपत्ती भोगणें ॥४९॥
उभयतां नमस्कारूनि मातेतें ॥ सांगती चित्तींचें मनोगत ॥ आह्मीं जाऊन राजदर्शनातें ॥ क्षत्रवृत्तीतें चालवूं ॥१५०॥ अ
माई ह्मणे ते समयीं ॥ काय उणें तुह्मास गृहीं ॥ योगक्षेम विठाबाई ॥ चालवील सर्वही आपुला ॥५१॥ ऐसी जननी वद-
तां मात ॥ परी तें नावडे पुत्रांतें ॥ जाणूनि तयांचें मनोगत ॥ आज्ञा देत पुत्रांसीं ॥५२॥ हरीमुकुंद दोघे जण ॥ मातेसीं करू
नि साष्टांग नमन ॥ उभयतां सत्वर निघून ॥ राजदर्शन घेतलें ॥५३॥ भूरखीं दक्ष उभयतां ॥ पाहूनि रायें दिधली संपदा ॥ कु
टुंबासहित आणावी माता ॥ विचार चित्तीं त्यांहीं केला ॥५४॥ अमाईस लिहून पत्र ॥ अश्वमनुष्य पाठविलें सत्वर ॥ माता देखू

निश्चिंतातुर ॥ ह्मणेविठोबादूरराहिला ॥ ५५ ॥ पांडुरंगमूर्त्तीसीकरूनिनमन ॥ अश्रुपातेंभरलेलोचन ॥ ह्मणेदेवातुझे
चरण ॥ मजकारणेंअंतरले ॥ ५६ ॥ ऐसेंह्मणोनिअमाबाई ॥ सद्गदितझालीतेसमयीं ॥ वस्तभावघेऊनसर्वही ॥ मार्गल
वलाहींक्रमितसे ॥ ५७ ॥ दोघीस्नुनाघेऊनजाण ॥ निजपुत्रांसीभेटेयेऊन ॥ परीदेवापासींपंचप्राण ॥ वेधलेंमननिजप्री
ती ॥ ५८ ॥ जैसाकृपणहिंडेबाजारासी ॥ परीचित्तलागेठेवण्यापासी ॥ कींवत्सबांधिलेंदोरीसी ॥ परीजननीपासींमन
त्याचें ॥ ५९ ॥ कांदेहींअसोनीचकोर ॥ सर्वदालक्षितोरोहिणीवर ॥ तैसेंअमाईचेंअंतर ॥ रुक्मिणीवरेंवेधिलें ॥ १६० ॥ दे
वप्रारब्धेंकरूनिनिश्चित ॥ पुत्रांसीआलीभाग्यसंपत ॥ तेणेमोहेंरमलेंचित्त ॥ अनाथनाथहेंजाणें ॥ ६१ ॥ कांहींकाळलो
टतांपाहीं ॥ निद्रिस्थअसतांअमाबाई ॥ स्वप्नअवस्थेंततेसमयीं ॥ विठाबायीप्रकटली ॥ ६२ ॥ घवघवीतसांवळीमूर्त्ती
पीतांबरप्रभापडिलीदीसी ॥ दिव्यकुंडलेंकानींतळपती ॥ मकराकृतीस्कदावळें ॥ ६३ ॥ ऐसेंरूपप्रकटोनिस्वप्नीं ॥ अमाई
सह्मणेचक्रपाणी ॥ तूंपुत्रमोहेंगुंतोनी ॥ मजलाटाकूनदिधलेंलां ॥ ६४ ॥ विश्वंभरेंदेऊनिभाक ॥ देहुक्षेत्रींबैसविलेंदे
व ॥ तेंतूंविसरोनीसकळिक ॥ संसारसुखपाहसी ॥ ६५ ॥ टाकूनिलोभधनसंपत ॥ देहूक्षेत्रासींचालत्वरित ॥ ऐसेंबोल
तांपंढरीनाथ ॥ जागृतअवस्थापातली ॥ ६६ ॥ अमाईविस्मितचित्तांत ॥ हरीमुकुंदाबोलावीत्वरित ॥ सांगीतलास्वप्नीं-
चावृत्तांत ॥ सद्गदितहोऊनियां ॥ ६७ ॥ ह्मणेबातुमच्यावडिलांनी ॥ भाकेसीगोंविलाचक्रपाणी ॥ मूर्त्तीस्थापूनितयेंस्था

देहूक्षेत्र·
विमानें
र·
वि·
विश्वंभर
आमा·
आंबराई
ह·
मु·
अध्याय २
विमान
ध्रुपदे
विश्वंभर
वि·
पंढर पुर
यात्रेकरी·
पंढरीस जातात·

श्रीगणेशायनमः ॥ श्रीरुक्मिणीरमणायनमः ॥ जयजयपांडुरंगारुक्मिणीवरा ॥ अचळअदळनिर्विकारा ॥ लीलावि
ग्रहीकरुणाकरा ॥ सर्वेश्वराआदिपुरुषा ॥ १ ॥ मीअनाथहोऊनिसर्वापरी ॥ सद्भावेंशरणआलोंश्रीहरी ॥ कृपाकटाक्षें
भवसागरीं ॥ पैलतीरींउतरावें ॥ २ ॥ नेणेवेदशास्त्रपठण ॥ जपतपकळाअनुष्ठान ॥ नेणेसंस्कृतगीर्वाण ॥ अध्यात्मज्ञान
तेंनाहीं ॥ ३ ॥ ऐसेंअसतांरुक्मिणीपती ॥ चित्तींधिवसाउपजलाप्रीती ॥ कींतुझ्यादासांचीवर्णावीकीर्त्ती ॥ तरीमनोरथपु
रतीतेंकरी ॥ ४ ॥ नव्हेचतुरकवीकुशळ ॥ नाहींविशाळबुद्धीचेंबळ ॥ सर्वप्रकारेंअसेंपांगुळ ॥ हेंतूंघननीळजाणसी ॥ ५ ॥
दातियाच्याआश्रयेंसाचार ॥ याचककंठितीसंसार ॥ कींडोळसाचाधरूनकर ॥ आधळेसत्वरचालती ॥ ६ ॥ तैसाचपरीपं
ढरीनाथा ॥ सर्वभारतुझियामाथां ॥ मजअभयदेऊनअनाथा ॥ वदवींभक्तकथानिरूपण ॥ ७ ॥ तुझ्यादासांचीअद्भुतकी
र्त्ती ॥ भागवतधर्मींवैष्णवगाती ॥ तेंभक्तलीलामृतमजहातीं ॥ रुक्मिणीपतीवदवींतूं ॥ ८ ॥ प्रभंजनवाजेआकाशमेळें ॥
तरुवरडोलतीत्याच्याबळें ॥ तेवींबुद्धीचादातातूंघननीळ ॥ स्वतंत्रबळमजनाहीं ॥ ९ ॥ आतांचित्तदेऊनिश्रोतीं ॥ सादर
असिजेश्रवणार्थी ॥ तुकारामाचीसप्रेमभक्ती ॥ वैकुंठपतीवशकेला ॥ १० ॥ त्याचीआदीसविस्तर ॥ सादरऐकाभक्तचतुर
॥ जोजगद्गुरूवैष्णववीर ॥ अवतरेसाचारभूमंडळीं ॥ ११ ॥ शूद्रयातीमाजीनिश्चित ॥ जन्मलातुकारामवैष्णवभक्त ॥ जोज
गद्गुरूमूर्त्तिमंत ॥ विश्वोद्धारार्थअवतरला ॥ १२ ॥ जाचियावंशींकुळदैवत ॥ पूर्वापरपंढरीनाथ ॥ मूर्त्तीआलीसाक्षात ॥

प्रेमअद्भुतदेखोनियां॥१३॥तंवश्रोतेआशंकितहोऊनियां॥आदरेंप्रश्नकरितीवक्त्या॥ह्मणतीतुकयाचेवडिलीं
पंढरीराया॥कोणेआपिलेंसांगपां॥१४॥ऐकोनिश्रोतियाचेंप्रश्नोत्तर॥वक्त्यासींउल्हासझालाथोर॥ह्मणेतुह्मी
जेंपुसिलेंसाचार॥तरीतेंचरित्रअवधारा॥१५॥विश्वंभरबावाभक्तराज॥होतातुकयाचापूर्वज॥ज्याच्याभक्तीस्तवग
रुडध्वज॥आलेसहजनिजप्रीती॥१६॥त्याविश्वंभरेंकैसीभक्ती॥करूनिआराधिलारुक्मिणीपती॥तेंसविस्तर
यथास्थिती॥सादरसंतींपरिसिजे॥१७॥उत्तमव्यवहारकरितांजाण॥असत्यकदापिनबोलेवचन॥प्रारब्धेंमिळेल
धनधान्य॥सत्कर्मींपूर्णतेंवेंची॥१८॥साधुसंतवैष्णवभक्त॥तीर्थवासीब्राह्मणअतीत॥देखोनिआदरेंगृहासीनेत
॥सप्रेमपूजितत्यालागुनी॥१९॥संसारधंदाकरितांजाण॥सुखेंकरीतसेनामस्मरण॥रात्रींमिळऊनिभाविकजन॥
आनंदेंकीर्त्तनकरीतसे॥२०॥टाळविणामृदंगघोष॥नादब्रह्मचीआलेंमुसें॥रामकृष्णाचरित्रेंविशेष॥गाऊनिजना
सऐकवी॥२१॥सर्वांभूतींदयापूर्ण॥परोपकारींवेंचीतसेप्राण॥ऐशारीतीकरितांभजन॥वृत्तीसंपूर्णमुराल्या॥२२॥
तोंविश्वंभराचीमाताजाण॥पुत्रासींदेतसेआठवण॥आतांपंढरीसजावयाकारणें॥सिद्धहोणेंसत्वर॥२३॥तुझ्या
वडिलावडिलींनिर्धारीं॥चालविलीपंढरीचीवारी॥त्यासींसर्वथाअंतरनकरीं॥तरीचसंसारींसफळ॥२४॥आधीं
चविश्वंभरप्रेमळदास॥त्यावरीमातेचाउपदेश॥जेवींसत्कर्मीब्राह्मणविश्वास॥श्रुतिवाक्यासप्रतिपादी॥२५॥कांत्रि

तापेंसाधकपोळलाआंगें ॥ तयासीलाधलासत्संगवेगें ॥ तेंसिद्धांतवचनअमोघ ॥ ऐकूनिमगनिवतसे ॥ २६ ॥ कींस
च्छिष्यआधींचभाविकजाणा ॥ आणिसद्गुरूनेंसांगीतलीउपासना ॥ मगगातांऐकतांश्रीहरिगुणा ॥ आनंदमनातया
च्या ॥ २७ ॥ कींमदालसेनेंनिजपुत्रासी ॥ स्वसुखेंअध्यात्मसांगतांत्यासीं ॥ तत्काळवैराग्यउपजलेंमानसीं ॥ विश्वंभरा
सीतेविझालें ॥ २८ ॥ मगमातेप्रतीबोलेवचन ॥ बरीमजदिधलीशिकवण ॥ जननीसीकरूनिसाष्टांगनमन ॥ केलेंगम
नयात्रेसी ॥ २९ ॥ मार्गींलागतांतेअवसरीं ॥ दृष्टीसीदेखिलेवारकरी ॥ भजनकरीतसत्वरी ॥ क्षेत्रपंढरीपावला ॥ ३० ॥
अनुतापयुक्तकरूनजाण ॥ केलेंचंद्रभागेसींस्नान ॥ घेऊनिपुंडरीकदर्शन ॥ सद्भावेंपूजनपैंकेलें ॥ ३१ ॥ क्षेत्रप्रदक्षिणा
करूनसत्वरी ॥ ध्यानासीआणिलीसर्वपंढरी ॥ मगलोटांगणघालीततेअवसरीं ॥ महाद्वारींयेतसे ॥ ३२ ॥ गरुडमारुती
सींनमन ॥ केलेंतेव्हांनिजप्रीतीकरून ॥ तेथेंवैष्णवकरितीकीर्त्तन ॥ ऐकूनिमनसंतोषलें ॥ ३३ ॥ जेंपरब्रह्मसनातन ॥
निजभक्तांचेंहृदयरत्न ॥ नाशिकाग्रींठविलेंध्यान ॥ देखतांचिमनतन्मय ॥ ३४ ॥ तोसोहळादेखोनिदृष्टी ॥ परमसंतोष
वाटलापोटीं ॥ तोविटेवरीउभाजगजेठी ॥ करद्वयकटींठेऊनियां ॥ ३५ ॥ सर्वांगींबुकाउधळिला ॥ कंठींकोमळतुळसीच्या
माळा ॥ विश्वंभरेंदेखोनिघनसांवळा ॥ आनंदझालामानसीं ॥ ३६ ॥ जोकांभक्तकरुणाकर ॥ योगीयांचाताततसुंदर ॥ दृ
ष्टीसींपाहातांविश्वंभर ॥ आलिंगनसत्वरदेततया ॥ ३७ ॥ देवभक्तांच्याऐक्यपणा ॥ वर्णितांनयेचतुराननां ॥ तेथेंप्राकृत

मतीनेशाहाणा॥व्यर्थवल्गनाकांकरूं॥३८॥सगुणरूपदेखोनिदृष्टी॥तेंचिठेविलेंहृदयसंपुटीं॥ब्रह्मानंदसोहळासृष्टीं॥देखोनिपोटींसंतोष॥३९॥एवंपञ्चरात्रीक्रमूनितेथ॥नामसंकीर्त्तनींझालातृप्त॥देवासीं आज्ञामागोनित्वरित परतोनियेतनिजग्रामा॥४०॥विठ्ठलपायींठेऊनमन॥विश्वंभरपातलासदन॥घरासीयेऊननिजप्रीतीने॥केलेंनमनमातेसी॥४१॥समीपबैसोनिनिवांत॥मातेसीसांगीतलावृत्तांत॥ह्मणेक्षेत्रमहिमाअद्भुत॥देखोनिचित्तवेधलें॥४२॥विश्वंभरराहिलाघरीं॥परीक्षणक्षणाआठवीपंढरी॥पांडुरंगउभाविटेवरी॥भीमातीरींदिगंबर॥४३॥ह्मणेधन्यधन्यक्षेत्रपंढरपुर॥वेणुनादींमुरलीधर॥पद्मतीर्थाचामहिमाथोर॥वारंवारआठवी॥४४॥चंद्रभागामाझीभगिनी॥सखाबंधूपुंडरीकमुनी॥राहीसत्यभामाजननी॥मातारुक्मिणीआठवित॥४५॥चित्तींह्मणेविश्वंभर॥कधींभेटेलरुक्मिणीवर॥नेत्रींवाहतीअश्रुधार॥कंठगहिंवरेतयाचा॥४६॥ भक्तराजभाविकप्रेमळ॥जयासवेंखेळतोघननीळ धन्यतेजीवजंतुसकळ॥सर्वकाळआठविती॥४७॥जैसीअबळासासरींराहे॥परीचित्तींसर्वदाआठवीमाय॥कींवत्सासीदावेंलाविलेंआहे॥तेंजाऊंपाहेजननीकडे॥४८॥कींबाजारांतहिंडेकृपण॥भूमींमाझीपुरिलेंधन॥तयापासींजीवप्राण॥सर्वदामनतेठायीं॥४९॥तैसेंविश्वंभराचेंचित्त॥विठ्ठलचरणींझालेंरत॥ह्मणेविठ्ठलेंकृपावंत॥वाटतखंतमजतुझी॥५०॥एकेदिवसींनवमीतीथ॥प्रातःकाळींउठोनित्वरित॥पंढरपुरावैष्णवभक्त॥निघेनिश्चितलगबगें॥५१

अहोरात्रक्रमितांपंथ॥पांडुरंगक्षेत्रपावलातेथ॥स्नानकरूनचंद्रभागेंत॥दर्शनाजातविठोबाच्या॥५२॥समचरण-
विटेकटींकर॥ठायासाजिरेंसकुमार॥ऐसेंध्यानदिगंबर॥पाहातांचिविसरेदेहभान॥५३॥आलिंगनदेऊनिबाहीं॥
सप्रेमेमिठीघातलीपायीं॥तेणेंत्रितापनिरसोनीसर्वही॥झालाविदेहीविश्वंभर॥५४॥दशमीव्रतएकभक्तसाचार॥
एकादशीउपोषणहरिजागर॥रात्रींऐकोनिकीर्त्तनगजर॥सप्रेमअंतरतयाचें॥५५॥पंक्तीसघेऊनिवैष्णवभक्त॥द्वा
दशीसपारणेंकेलेंत्वरित॥संतांपासींजगन्नाथ॥सर्वदावसतप्रीतीने॥५६॥संतसमागमसर्वकाळ॥त्याकडेपाहूनश
केकाळ॥पद्मनाभतिष्ठेत्याजवळ॥सप्रेमकळवळदेखोनी॥५७॥देवभक्ताचेसंगतीं॥त्रिरात्रक्षेत्रींकेलीवस्ती॥मग
विश्वंभरपांडुरंगाप्रती॥आज्ञामागतीजावया॥५८॥निरोपदेतांजगज्जीवन॥अश्रुपातेंभरलेलोचन॥ह्मणेतुझावियो
गजाण॥मजकारणेंनसाहे॥५९॥सद्गदहोऊनतेवेळे॥अश्रुपातेंभरलेडोळे॥ह्मणेतुझ्यापायांवेगळें॥वाटेतळमळवि
ठोबा॥६०॥ऐकूनिविश्वंभराचेंवचन॥कायबोलेजगज्जीवन॥रितेंस्थळमजवांचोन॥अणुमात्रआणअसेना॥६१॥आ
काशजेव्हडेंआहेथोर॥त्यामाजीव्यापकसमीर॥तैसाचिमीशारंगधर॥चराचरव्यापकअसें॥६२॥कींउर्वीचिठांयींस
हज॥प्रकाशेवासरमणीचेंतेज॥तैसाचिमीअधोक्षज॥चित्तीसमजआपुल्या॥६३॥जैसेनानाअळंकारठसे॥परीसो
नेंतेंएकचिअसे॥तेवींअज्ञानासीजगभासे॥परीहेंमीचअसेंविश्वंभरा॥६४॥तेअळंकारआटल्यापाहें॥तरीतेंसो

नेंनाशिलेंकाय ॥ तैसाप्रळयांतींमीच आहें ॥ अविनाश अक्षयसर्वदा ॥ ६५ ॥ हामाझाऐश्वर्ययोगजाण ॥ वेदांतींकेलेंवि
वरण ॥ त्याउपपत्तीचित्तींधरून ॥ देहूसजाणेसत्वर ॥ ६६ ॥ विश्वंभरह्मणेहृषीकेशी ॥ हेंज्ञानअसोंदे आपणापासी ॥ मा
झीमीतीसगुणरूपासी ॥ निश्चयेसीजडली असे ॥ ६७ ॥ निराकारजेंविराटदेख ॥ तेथेंवेदांचानचलेतर्क ॥ मगमीकायक
रूंमशक ॥ सगुणस्वरूपकोठेंपाहूं ॥ ६८ ॥ ऐश्वर्यसांगसीनिर्गुण ॥ तेथेंकैसेगाऊंतुझेगुण ॥ समपदींसाजिरेंगुण ॥ देऊंआ
लिंगनमगकोणा ॥ ६९ ॥ ज्यारूपोंसीनाहीं आर्त्ती ॥ मगकैसीकरूंतुझीभक्ती ॥ कैसीश्रवणींगुणकीर्त्ती ॥ ऐकूंश्रीपतीम
जसांग ॥ ७० ॥ ऐकोनिविश्वंभराचेंवचन ॥ हांसोंलागलेजगज्जीवन ॥ ह्मणेतुझ्यागुणावरून ॥ लिंबलोणेकरावें ॥ ७१
मगभक्तवत्सलदीननाथ ॥ त्याच्यामस्तकींठेविलाहात ॥ ह्मणेमाझेंनामजपसीजेथ ॥ मीनिश्चिततेठायीं ॥ ७२ ॥ ऐसें
ह्मणूनिरुक्मिणीवर ॥ हरिनाममंत्रउपदेशीसत्वर ॥ देहूसींपाठविलाविश्वंभर ॥ परीसगुणींतत्परप्रीतीज्याची ॥
॥ ७३ ॥ मगपंधरादिवसांएकादशी ॥ जातअसेपंढरीसी ॥ नेमेवारीधरिली ऐसी ॥ अनुपम्यस्वरूपासी शोकलातो ॥
॥ ७४ ॥ कार्त्तिकमासापासोनिजाणे ॥ ज्येष्ठमासपर्यंतयेणें ॥ सोव्वायेरझाराकरून ॥ रूपसगुणपाहिलें ॥ ७५ ॥ ऐसीवि
श्वंभराचीस्थिती ॥ देखोनिजनविस्मितहोती ॥ त्रिविधलोकनानारीती ॥ कायबोलतीतेंऐका ॥ ७६ ॥ याणेंटाकोनिसं
सारभान ॥ लाविलेंविठोबासींध्यान ॥ पंधरादिवसांयेणेजाणे ॥ येरझाराकरूनिशिणतोकां ॥ ७७ ॥ जरीत्रासलाअ

सतासंसारासी ॥ तरीसुखेंराहतापंढरीसी ॥ दोंदांयींभीनीत्यासी ॥ ह्मणोनिघरासीयेतसे ॥ ७८ ॥ एकह्मणतीभाग्यवं
त ॥ वायांकांनिंदाकरितांव्यर्थ ॥ त्याजऐसानिष्ठांवत ॥ नाहींदिसतयेकाळीं ॥ ७९ ॥ असोयापरीत्रिविधजन ॥ नानाप
रिचीं बोलतीवचनें ॥ परीविश्वंभरासीतत्समान ॥ मानापमानसारिखे ॥ ८० ॥ विश्वंभरप्रेमळभक्त ॥ सद्गुणींजडलें
त्याचेंचित्त ॥ तोंनवलवर्त्तलेंअत्यद्भुत ॥ ऐकानिजभक्तभाविकहो ॥ ८१ ॥ पंधरादिवसांपंढरीसजात ॥ आठमासलोट
लेखरित ॥ सेवाऋणीवैकुंठनाथ ॥ झालानिश्चिततेधवां ॥ ८२ ॥ नववेमासीं अष्टमीचेरात्री ॥ विश्वंभरुनिद्रिस्थअसतां
तोंस्वप्नींयेऊनरुक्मिणीपती ॥ तयासींबोलतीकायतेव्हां ॥ ८३ ॥ ह्मणेरेविश्वंभरासखया ॥ मजत्वांकेलेंसेवाऋणियां ॥
मीआतांआलोंगांवातुझिया ॥ पंढरीसयावयाआज्ञानाहीं ॥ ८४ ॥ तुझेउपकारझालेबहुत ॥ तेंमजनफिटतीचसत्य
आतांराहावयासीआलोंयेथ ॥ तुझीप्रीतदेखोनियां ॥ ८५ ॥ ऐसेंबोलोनियांचक्रपाणी ॥ गेलेआंबियाचेबनीं ॥ निद्रि
स्थझालेतयेस्थानीं ॥ इतुकेंस्वप्नींदेखिलें ॥ ८६ ॥ विश्वंभरहोऊनिजागृती ॥ हरिस्मरणकरितसेप्रीती ॥ ह्मणेदेवाची
विचित्रगती ॥ रुक्मिणीपतीभेटले ॥ ८७ ॥ मजसींभेटोनिपंढरीनाथ ॥ गेलेआंबियाचेबनांत ॥ निद्राकेलीअसेतेथ
पाहावेंखरितजाउनियां ॥ ८८ ॥ ग्रामांतहोतेवैष्णवजन ॥ तयांसीसांगेजीवींचीखुण ॥ ऐशारीतीदेखिलेंस्वप्न ॥ पंढरी
हूनदेवआले ॥ ८९ ॥ तरीसत्वरजाऊनिआतां ॥ गांवांतआणूरुक्मिणीकांता ॥ ऐसीऐकोनियांवार्त्ता ॥ आश्चर्यचित्ताते

करिती ॥९०॥ आणीकलोकग्रामवासी ॥ समागमेंघेतलेंत्यांसीं । अभक्तविकल्पीजेमानसीं ॥ सत्यनयासींनभासे ॥
॥९१॥ ह्मणतीविश्वंभरासीलागलेंध्यान ॥ तेंत्रिंदेखिलें असेलस्वप्न ॥ साक्षांत मूर्त्तीदिसेलसगुण ॥ अघटितविंदानके
वीघडे ॥९२॥ एकह्मणतीसंशयकायसा ॥ हातींच्याकंकणाकासयाआरसा ॥ याचाभाव आहेकैसा ॥ तोहीसहसाकळे
ल ॥९३॥ चित्तींकल्पनाआणोनिऐसी ॥ सवेंचालिलेग्रामवासी । संतमेळींविश्वंभरासीं ॥ चालतांमानसींआनंद ॥
॥९४॥ कीर्त्तनकरीतगातनाचत ॥ आलेआंबियाचेबनात ॥ तोंतेथेंनाहींलपंढरीनाथ ॥ परीसुवासअद्भुतसूटला ॥
॥९५॥ सुवासिकपुष्पेंबुकातुळसी ॥ कांहींपडिलींत्यास्थळासी ॥ हें कौतुकदेखतांदृष्टीसी ॥ आश्चर्यसकळांसीवाट
लें ॥९६॥ एकह्मणतीपाहावो ॥ साचचिस्वप्नींचाप्रस्तावो ॥ परी आपुलानाहींशुद्धभावो ॥ ह्मणऊनिदेवदिसेना ॥९७
विश्वंभर ह्मणेतयेक्षणीं ॥ भूमीतपाहाउकरूनी ॥ तों आकाशींवदतसेवाणी ॥ ऐकतीकानींसकळिक ॥९८॥ विश्वंभ
राचेभेटीसीं ॥ देहूंसआलेवैकुंठवासी ॥ तरीशस्त्रनलावितांभूमीसी ॥ उकरानयासींनिजहस्तें ॥९९॥ पुढेंयाचेवं-
शींथोर ॥ अवतरेलवैष्णववीर ॥ तयाचेनिकीर्त्तनगजरें ॥ जगदोद्धारहोईल ॥१००॥ ऐसेंऐकोनितेवेळीं ॥ आनंदलीं-
भक्तमंडळी ॥ हरिनामेंपिटोनिटाळी ॥ कीर्त्तनकल्होळीं गर्जती ॥१॥ मगविश्वंभरेंलावितांहात ॥ भूमीतउकरितीवै
ष्णवभक्त ॥ तोंबुकातुळसीमृत्तिकेंत ॥ निघतीबहूततेधवां ॥२॥ पुढेंपाहतांनिजदृष्टीने ॥ तोंपांडुरंगमूर्त्तीसांवळीसगु

ण ॥ वामांगींतेमातारुक्मिण ॥ सकुमारठाणसाजिरें ॥ ३ ॥ कांसेसीदिव्यपीतांबर ॥ गळांतुळसीमंजुऱ्यांचेहार ॥ ऐसीमूर्त्ती
देखोनिसुंदर ॥ जयजयकारमगकरिती ॥ ४ ॥ विश्वंभरेंउचलोनिमूर्त्ती ॥ गांवासमीपचालिलेप्रीती ॥ विठ्ठलनामेंलोकगर्जे-
ती ॥ कीर्त्तनींनाचतीभक्तजन ॥ ५ ॥ क्षेत्रासन्निधयेउनी ॥ मूर्त्तीस्थापिलीतयेस्थानीं ॥ समीपवाहेइंद्रायणी ॥ जीच्या
दर्शनींमुक्तिजीवां ॥ ६ ॥ सर्वसाहित्यउपचार ॥ बोलाऊनिवैदिकविप्र ॥ अभिषेकेंपूजिलारुक्मिणीवर ॥ वेदोक्तमंत्र
ह्मणोनियां ॥ ७ ॥ पयदधीआणिघृत ॥ मधुशर्करागुडसंयुक्त ॥ मूर्त्तीन्हाणूनियांपंचामृतें ॥ अभिषेककरितमगतें
व्हां ॥ ८ ॥ अंगवस्त्रेंपुसोनीदेवा ॥ पीतांबरपरिधानकेलाबरवा ॥ कुंडलेंमुकुटघालोनितेव्हां ॥ अळंकारकेशवालेव
विले ॥ ९ ॥ पुष्पेंतुळसीएकारती ॥ निरांजनधूपदाखविलाप्रीती ॥ पक्वान्ननैवेद्यसमर्पिती ॥ विप्रबोलतीमंत्रघो
ष ॥ ११० ॥ यथाशक्तिब्राह्मणभोजन ॥ वैष्णवकरितीहरिकीर्त्तन ॥ सकळग्रामवासीजन ॥ करितीभजनअहर्निशी ॥ ११
तवरजनीमाजीएकांतीं ॥ विश्वंभरेंमांडिलीस्तुती ॥ जयजयकरुणासागरारुक्मिणीपती ॥ व्यापकत्वेंजगतींतूंएक ॥
॥ १२ ॥ आखंडलादुर्लभतुझीभेटी ॥ ध्यानांतआणीधूर्जटी ॥ तोइंद्रायणीचेतटीं ॥ आलासीमजसाठींविठ्ठला ॥ १३ ॥ मी
सेवाहीनभक्तिहीन ॥ अर्चनपूजाकरूंनेणेंजाण ॥ परितूंअनाथबंधूकरुणाघन ॥ हेंअनुभवेंपूर्णमजकळलें ॥ १४ ॥ ऐकू
निविश्वंभराचीस्तुती ॥ कायह्मणतसेरुक्मिणीपती ॥ कायकामनाअसेलचित्तीं ॥ तेंमजप्रतीनिवेदीं ॥ १५ ॥ ऐकोनिह्म

णेप्रेमळभक्त॥तुझ्याभजनीं असावीप्रीत॥घडावीसाधुचीसंगत॥जाणसीमनोरथविठ्ठला॥१६॥पुढेंवंशपरंपराहोती॥तयासीं असावीतुझीभक्ती॥हेंचिमागणेंरुक्मिणीपती॥मनोरथपुरतीतेंकरीं॥१७॥येथेंराहूनिकल्पवरं॥जडजीवताराबेदर्शनेंसमग्र॥देहुग्रामपुण्यक्षेत्र॥राजीवनेत्रेंवसवावें॥१८॥ऐसेंबोलतांप्रेमळभक्त॥हांसूनिबोलेअनाथनाथ॥तुवांजेधरिलेमनोरथ॥तेमीअनंतपुरविता॥१९॥ऐसीभाकदेतांतेसमयीं॥विश्वंभरलागलापायीं॥क्षेत्रवासीलोकतेही॥भजनींसर्वहीलागले॥१२०॥दिवसलोटतांसप्रेममेळ॥तोंपातलाप्रयाणकाळ॥वैकुंठींहूनितेवेळे॥पुष्पकजळीपैं आले॥२१॥विष्णुदूतह्मणतीत्यासीं॥आतांचलावेंवैकुंठासी॥विश्वंभरेंवार्त्ताऐकोनिऐसी॥पांडुरंगासीविनविता॥२२॥दोघेपुत्रकांतानिर्धारीं॥तुझेवोसंगीआहेतश्रीहरी॥मीतरीजातोंवैकुंठपुरी॥निजनिर्धारींविठ्ठला॥२३॥ऐसेंबोलोनीतयेक्षणी॥हरिस्मरणेंगर्जेवाणी॥प्राणसोडिलेदेहांतुनी॥दिव्यविमानींबैसला॥२४॥नामघोषेंसप्रेमगजरें॥गंधर्वगातीमंजुळस्वरें॥ऐशारीतीविश्वंभर॥वैकुंठपुरपावला॥२५॥निजसुकृताचेंलाघव॥विष्णुसन्निधलाधलागव॥सायुज्यमुक्तीअपूर्व॥भक्तवैष्णवभोगीतसे॥२६॥असोविश्वंभरपावलानिजधामास॥मागेंचरित्रवर्त्तलेंकैसें॥तेंअनुसंधानअतिसुरस॥सज्जनींसावकाशऐकिजे॥२७॥विश्वंभराचीस्त्रीपाहीं॥तीचेंनावअमाबाई॥भक्तीभावेंकरूनतिणेंही॥शेषशायीआराधिला॥२८॥दोघेपुत्रअसतीजाण॥हरीमुकुंदनामाभिधान॥परीअमाईसंसारींउदास

मनें ॥ सप्रेमभजनकरितसे ॥२९॥ सर्वांभूतींसारिखीदया ॥ आपपरनविचारीमाया ॥ भक्तिभावेंआठऊनपायां ॥ पंढरी
रायावशकेलें ॥१३०॥ सप्रेमभजनाचीहातवटी ॥ साक्षात्कारदेतजगजेठी ॥ स्वप्नींयेऊनउठाउठी ॥ अमाईसींगोष्टीबोलत
॥३१॥ तुझीभक्तीदेखोनिसहज ॥ मीप्रसन्नझालोंगरुडध्वज ॥ कांहींइच्छितअसेलकाज ॥ तरितेंमजसांगावें ॥३२॥ ऐसें
पुसतांशारंगधर ॥ अमाईदेवासीदेप्रत्युत्तर ॥ तुजवीणमजआणीकप्रकार ॥ नावडेसाचारश्रीहरी ॥३३॥ नलगेभुक्तीन
लगेमुक्ती ॥ नलगेतीकांहींधनसंपत्ती ॥ तुझेभजनींमागत्येंआर्त्ती ॥ स्वरूपींवृत्तीमुरोमाझी ॥३४॥ याबीणइच्छाअसेल
किंचित ॥ तरीमजलामायव्यालीव्यर्थ ॥ ऐसेंबोलतांअमाईतें ॥ रुक्मिणीकांतहांसले ॥३५॥ ह्मणेधन्यमातेतुझीबुध्धी
॥ ऐसीचअसोहेंविशुद्धी ॥ मीतुष्टलोंकृपानिधी ॥ चरणारविंदींदेविन ॥३६॥ अमाईबोलेप्रेमसुखें ॥ बुद्धीचाचाळकतूंचि
एक ॥ श्रुतिशास्त्रेंवर्णितीदेख ॥ कवीअनेकवदलेकीं ॥३७॥ ऐसेंबोलूनितेसमयीं ॥ लोटांगणघालीतअमाई ॥ मगसं
तोषोनीशेषशायी ॥ उचलोनिहृदयींधरियेली ॥३८॥ इतुकेंस्वप्नदेखोनिजाण ॥ जागृतझालीनलगतांक्षण ॥ मगकरू
नियांहरिस्मरण ॥ विस्मितमनहोतसे ॥३९॥ अमाबाईनिष्कामचित्तीं ॥ कांहींनमागेधनसंपत्ती ॥ परीऋणीझालालक्ष्मी
पती ॥ ह्मणोनिवोळंगतीसर्वसिद्धी ॥१४०॥ प्रपंचहातवटीनकरितांकांहीं ॥ सर्वपदार्थअनकूळगृहीं ॥ जेंजेंइच्छीतेसम
यीं ॥ प्राप्तसर्वहीहोतसे ॥४१॥ जेथेंअनकूळझालीसिद्धी ॥ तरीसाधकांचीतत्काळभ्रंशेबुद्धी ॥ वाढतांप्रपंचउपाधी ॥ दे

नी॥ वैकुंठभुवनींतोगेला॥६८॥ आजिस्वप्नींयेऊनिजगजेठी॥ मजलासाक्षांतबोलिलागोष्टी॥ कींइंद्रायणीदेहूचेत
टीं॥ उठाउठीचालतेथें॥६९॥ ऐकोनिमातेचीवचनोक्ती॥ पुत्रहांसोनिउत्तरदेती॥ स्वप्नींचीसाचप्रचीती॥ कैशारीतीमा
नावी॥१७०॥ आह्मीस्वामीचेसेवेसी॥ आहोंतत्पर॥ तेणेंसंतोषेरुक्मिणीवर॥ आपुलेधर्मींजोसादर॥ तयासीईश्वरनुपेक्षी
॥७१॥ वचनऐकोनितेसमयीं॥ निवांतराहिलीअमाबाई॥ मोहममतानस्फुटेचिपाहीं॥ नचलेकांहींत्यांपुढें॥७२॥ त्या
रदिवसलोटतांनिश्चित॥ विनोदेंपुत्रपुसतीमातेतें॥ आजिकायबोलिलेपंढरीनाथ॥ तरीतेंआह्मातेंनिवेदी॥७३॥ अमा
बाईह्मणेतेवेळे॥ आणीकदोनदृष्टांतझाले॥ संततीसंपतीसांडोनिसकळ॥ देहूसीतत्काळचालआतां॥७४॥ ऐकोनि
मातेचीवचनोक्ती॥ सत्यनवाटेतयांप्रती॥ होणाराचीविचित्रगती॥ भ्रंशलीमतीयास्तव॥७५॥ ऐसियादिवसलोटतांचा
र॥ परमक्षोभलारुक्मिणीवर॥ अमाईसदृष्टांतदाविलाघोर॥ ऐकासादरभाविकहो॥७६॥ स्वप्नींयेऊनिपंढरीनाथ॥
ह्मणेतूंमाझेंनयकसीसत्य॥ तरीआजदोंप्रहरांहोईलघात॥ ऐकतेमातनिजकर्णीं॥७७॥ घाताहतसंपतीधन॥ तुझे
पुत्रजातीमरून॥ ऐसेंबोलतांजगज्जीवन॥ अमाईरुदनकरीतसे॥७८॥ पुत्रमरतीलह्मणतोसिजाण॥ तरीमजसद्गती
सलावीलकोण॥ हरिह्मणेम्यातुझेंघेतलेंरिण॥ तेंहोईनउत्तीर्णनिश्चित॥७९॥ स्वप्नअवस्थादेखोनिऐसी॥ अमाईआ
लीजागृतीसी॥ पुत्रयेऊनपुसतीतीसीं॥ रुदनकरिसीकांमाते॥१८०॥ ह्मणेम्यामागेंसांगीतलेंस्वप्न॥ तेंअसत्यमानलें

तुह्माकारणें॥आजिचेदृष्टांतींजगज्जीवन॥कोपायमानजाहले॥८१॥ह्मणतीआजीदोनप्रहरयेतांदिन॥तुझेपुत्रम
रतीलजाण॥वाताहतसंपत्तीधन॥नलागतांक्षणहोयील॥८२॥ऐसेंसांगतांअमाबाई॥पुत्रांसींसत्यनवाटेकांहीं॥जे
वींसंजयेंभविष्यकथिलेंसर्वही॥परीधृतराष्ट्रासीनाहींविश्वास॥८३॥कींमंदोदरीच्याधर्मनीती॥दशाननाअसत्य-
भासती॥होणाराचीविचित्रगती॥कायसंचितींकळेना॥८४॥हरीमुकुंदउभयतां॥ह्मणतीवार्धक्यदशाआलीआतां
॥ह्मणोनियाजाणमाता॥अशुभवार्त्तावदतसे॥८५॥पुत्रह्मणतीवोजननी॥आह्मीतरीमरतोंआजिचेदिनी॥आतांआ
पुल्याहातेंकरूनी॥बैसवावेंभोजनीसत्वर॥८६॥सुनेसींआज्ञाकरितांजाण॥ताटेंवाढोनिआणिलींदोन॥भोजनासीबैस
लेदोघेजण॥पोटभरूनजेविले॥८७॥तांबूलघेतांबोलतीकाय॥भूतभविष्यकळतीमाय॥तोंवार्तिकारयेऊनसांगतीकाय
॥तुह्मासीरायेंपाचारिलें॥८८॥परचक्रआलेंअसेथोर॥तुह्मींजावेंतयावर॥देखोनिस्वामीचेंआज्ञापत्र॥अतिसत्वरनि
घाले॥८९सेनासज्यकरूनित्याणीं॥निघालेमातेसींपुसोनी॥घावघातलानिशाणी॥त्वरेंकरूनचालिले॥९०॥तोंपरच
क्रआडवेंयेतांसत्वर॥युद्धझालेंघोरांदर॥रणींउभयतांपडिलेशूर॥हाहाःकारजाहला॥९१॥पराजयहोतांतेक्षणीं॥ज
यवाद्येंवाजविलींत्याणीं॥सेनासंपत्तीलुटोनी॥तेचक्षणींघेतली॥९२॥हरिमुकुंदपडतांविकळ॥अनुतापझालातेवेळ
ह्मणतीमातेचेंवचननऐकिलें॥ह्मणवोनिझालेंहेंऐसें॥९३॥पश्चात्तापहोतांचितव्हां॥पांडुरंगाचाकरितीधांवा॥ह्मणती

पतीतपावनादेवाधिदेवा ॥ भेटेंकेशवालवलाहीं ॥ ९४ ॥ देवेंकरुणाऐकोनिऐसी ॥ तत्काळदर्शनदिधलेंत्यांसी ॥ पुष्पकींबैसऊनिदोघांसी ॥ वैकुंठासीपैंनेलें ॥ ९५ ॥ कुळतारावेंसकळिक ॥ विश्वंभरेंघेतलीभाक ॥ त्यावचनास्तवदेख ॥ वैकुंठनायकभेटले ॥ ९६ ॥ असोरणींपडिलेदोघेकुमर ॥ अमाईसकळलासमाचार ॥ तेव्हांउसळलाशोकसमुद्र ॥ तोग्रंथींकोठवरल्याहावा ॥ ९७ ॥ जैसाकुळक्षयऐकोनिगांधारी ॥ मूर्छितपडेतेअवसरीं ॥ आंगटाकितधरणीवरी ॥ अमाईसपरीतेझाली ॥ ९८ ॥ हेंदुःखदेखोनिनयनीं ॥ धाकुट्यामुकुंदाचीराणी ॥ तत्काळअग्नीप्रदीप्तकरूनी ॥ शय्यागमनीनिघाली ॥ ९९ ॥ देवेंअंतींदेऊनभेटी ॥ तीसपोंचविलेंवैकुंठीं ॥ निजभ्रतारपडतांदृष्टी ॥ गुजगोष्टीबोलत ॥ २०० ॥ असोइकडेअनुसंधान ॥ अमाईचीज्येष्ठसून ॥ तेगरोदरहोतीपूर्ण ॥ राहिलीह्मणोनियासाठीं ॥ १ ॥ वस्त्रेंभूषणेंसंपत्तीधन ॥ परचक्रींघेतलेंलुटून ॥ अमाईसूनेसघेऊन ॥ चालिलीपळूनतेधवां ॥ २ ॥ हरिस्मरणकरितांध्यानीं ॥ पातलीदेहूपुण्यधरणी ॥ देऊळींजातांतयेक्षणीं ॥ कैवल्यदानीदेखिला ॥ ३ ॥ सद्गदीतहोऊनिकंठीं ॥ मूर्त्तीधरिलीहृदयसंपुटीं ॥ मगपायींघालोनीदृढमिठी ॥ कायगोष्टीबोलतसे ॥ ४ ॥ ह्मणेरेसंसारविटंबण्या ॥ बरेंदृढसाधिलेंधण्या ॥ रणींपाडिलेंबाळकातान्ह्या ॥ अरेघरघेण्याश्रीहरी ॥ ५ ॥ तुझेभजनींलागलेदास ॥ त्यांच्याऐसाचीमांडिसीनास ॥ आपणावेगळेंतयांस ॥ करिसीवोसदशदिशा ॥ ६ ॥ तुझेंभजनकरितोधूर्जटी ॥ तोनेऊनबैसविला

मसपावटीं॥वैराग्यदिधलेंत्याचेपोटीं॥विषयदृष्टीनावडेत्या॥७॥सनकादिकतुझेध्यानीं॥त्यांचीगोष्टीऐकि
लीश्रवणी॥तेदेहींचविदेहीकरूनी॥वैकुंठभुवनीं बैसविले॥८॥नारदवैष्णवजगजेठी॥त्याच्याविषयासीपाडि
लीतुटी॥दोंगासीलाऊनलंगोटी॥त्रैलोक्यसृष्टींहिंडवीत्या॥९॥रुक्मांगदासीनिर्धारीं॥हरिज्यागरएकादशीक
री॥वोसकरूनित्याचीनगरी॥वैकुंठपुरींबैसविलें॥२१०॥तुझानिजभक्तबिभीषण॥त्याचाबंधूमारिलारावण॥म
गत्यादेऊनिलंकादान॥उदारपणदाखविसी॥११॥तुझेंनामस्मरतांजगजेठी॥प्रल्हादभक्तझालाकष्टी॥त्याचाबाप
मारिलाशेवटीं॥अनुचितगोष्टीहेतुझी॥१२॥असोदुसऱ्याचीकायवार्त्ता॥अनुभवेंबोलत्येंमीआतां॥माझेपुत्रमारि
लेअनंता॥देखतदेखतांयेसमयीं॥१३॥चक्रचाळकावनमाळी॥करूनसंसाराचीधुळी॥संतानबुडऊनियांसमूळीं
॥आपणाजवळीआणिलेंत्यां॥१४॥आतांमाझीसेवागत॥कोणकरीलसांगत्वरित॥ऐकोनिअमाईचीमात॥काय
बोलतजगदात्मा॥१५॥तयेसींधरूनिहृदयसंपुटीं॥ह्मणेहोणारतेंझालेंशेवटीं॥आतांसर्वथानव्हावेंकष्टी॥मीज
गजेठीतुजपासीं॥१६॥नानाप्रकारेंकरुणाकरें॥समजाविलेंबोलूनिउत्तरें॥पुढेंकायवर्त्तलेंचरित्र॥तेंऐकासादरभा
विकहो॥१७॥संसारासींपाहिजेधनधान्य॥प्रतिपाळकर्त्तानसेकोण॥गरोदरअमाईचीसुन॥माहेरासीजाणपाठ
विली॥१८॥आपणकेलाअसेक्षेत्रवास॥परीचैननपडेचित्तास॥तेणेअपकारझालानेत्रास॥दृष्टीसींनदिसेसर्वथा

॥२१९॥ द्वारींसेवग्याचातरुवर॥ त्याशोकेंवाळलासाचार॥ मगसगुणरूपेंशारंगधर॥ अमाईसउत्तरकायबोले॥२०
पांडुरंगह्मणेवोजननीं॥ मीसन्निधअसतांतुजलागुनी॥ कासयाशोककरिसीमनी॥ कितीह्मणऊनिसांगावें॥२१॥
मीकृष्णाअवतारींसाचार॥ गुरूसींभेटविलामृतपुत्र॥ तैसेचितुझेआणीनकुमर॥ सांगसीतरीयेसमयीं॥२२॥ आणी
दिव्यनेत्रकरितोंपुढती॥ ऐसेंवदतांरुक्मिणीपती॥ अमाईतयासीउत्तरदेती॥ नलगेमजप्रतीनाशिवंत॥२३॥
म्यामागेंप्रतिज्ञाकेलीहरी॥ तेंकांविसरलासीयेअवसरीं॥ कींतुजवीणइच्छाआननकरी॥ तोआठवअंतरींअसोंदे॥२४॥
नमागतांदेशीलअकस्मात॥ तरीमीतेंसर्वथानघेचिसत्य॥ ऐसेंऐकोनिरुक्मिणीकांत॥ कायबोलत
तेधवां॥२५॥ आतांमीचतुझानिजपुत्रजाण॥ रुक्मिणीआहेआवडतीसुन॥ सेवाकरीलनिजप्रीतीकरून॥ कांहीं
उणेंपडोंनेदी॥२६॥ ऐसेंबोलतांशारंगधर॥ अमाईदेतप्रत्युत्तर॥ तूंविश्वपिताजगदोद्धार॥ कैसाकुमरहोसी
माझा॥२७॥ यावरीह्मणेघननीळ॥ सप्रेमभक्तीचेनिबळें॥ मीयशोदेचाजाहलोंबाळ॥ तुजकायनकळेसर्वथा
॥२८॥ ऐसेंबोलतांचक्रपाणी॥ अमाईयेतसेलोटांगणीं॥ ह्मणेभक्तवत्सलाकैवल्यदानी॥ तुझीकरणीअघटित
॥२९॥ सप्रेमभक्तीस्तवश्रीहरी॥ तिच्यापुत्राचेंरूपचिधरी॥ तीसधरूनियांकरी॥ देऊळाभीतरींनेतसे॥३०॥ पूजेचेंसर्व
साहित्य॥ निजांगेंदेतसेजगन्नाथ॥ ताहानभूकसांभाळीनित्य॥ उणेंकिंचितपडेना॥३१॥ धन्यअमाईचीभक्ती॥ बौ

हरूपअसतांश्रीपती ॥ रूपनटोनीसहजस्थिती ॥ सांभाळकरितसर्वदा ॥ २३२ ॥ जोसनकादिकांचें ध्येयध्यान ॥ नील
ग्रीवाचेंदेवतार्चन ॥ तोनिजदासाचें फेडावयारिण ॥ रूपसगुणधरितसे ॥ ३३ ॥ आदिमायामातारुक्मिण ॥ तेअमाई-
चीझालीसून ॥ घरच्याधंदासारीतसेजाण ॥ किंचित्तउणेंपडेना ॥ ३४ ॥ जोपरमात्माशुद्धचैतन्य ॥ मायातीतआनंदघन
॥ तोअमाईसन्निधबैसोन ॥ करवीभोजननिजप्रीती ॥ ३५ ॥ अमाईतयासीवचनबोलत ॥ विठोतूंजेवीमजसांगातें ॥
अवस्यह्मणोनीपंढरीनाथ ॥ ग्रासघेतप्रीतीनें ॥ ३६ ॥ महर्षीयागकरितीजाण ॥ तेथेंनेघेचिजोअवदान ॥ तोसप्रेमभक्ती
चेंउच्छिष्टअन्न ॥ अतिप्रीतीनेंजेवितसे ॥ २३७ ॥ भक्तीभावेंभुललाहरी ॥ यातीकुळनविचारी ॥ जैसाज्याचाभावअंत
रीं ॥ तैसासुरारीहोतसे ॥ ३८ ॥ असोयापरीजाहालेंभोजन ॥ करशुद्धीदेतजगज्जीवन ॥ आपुल्याहातींविडाकरून ॥ ति
जकारणेंदेतसे ॥ ३९ ॥ अमाईसहातींधरूनिसहज ॥ हळूचचालेगरुडध्वज ॥ रुक्मिणीनेंघातलीबाज ॥ तयेसेजेनिज
विली ॥ २४० ॥ भक्तांच्यातनुत्यागीनिश्चित ॥ परिचर्याकरीसीअनंत ॥ अष्टमाध्यायींबोलिलेंगीतेंत ॥ तैसाचकरित-
जगदात्मा ॥ ४१ ॥ सांडोनिमहत्वाचीथोरी ॥ पायथ्याकडेबैसेश्रीहरी ॥ स्वहस्तेंतीचेचरणचुरी ॥ नवलअंतरींमजवाटे ॥
॥ ४२ ॥ रुक्मिणीस्वहस्तेंघालूनिनाहाण ॥ वेणीफणीकरीआपण ॥ पाठरगडितसेप्रीतीकरून ॥ इतुकेंकारणभक्ती
चें ॥ ४३ ॥ ऐसेझालेबहूतदिवस ॥ परीगावांतनकळेकोणास ॥ ह्मणतीसेजारींकोणीअसे ॥ तोअमाईसप्रतिपाळी ॥ ४४

हरीचीलीळाअघटितजाण॥कोणासरुक्मिणीदिसेसून॥कोणासभासेशेजारिण॥एकहीठिकाणकळोंनेदी॥२४५॥ऐ
सालोटतांकांहींकाळ॥तोंअंतसमयआलाजवळ॥दिव्यविमानतेवेळ॥आणवीघननीळतेधवां॥४६॥श्रावणशुद्धहरिदि
नीसाचार॥दिवसआलाप्रथमप्रहर॥उसांमाडीदेऊनिसत्वर॥शारंगधरकायकरी॥४७॥अमाईचेआकर्षेनीप्राण॥दि
व्यदेहकेलीनलगतांक्षण॥विमानारूढकरूनिजाण॥वैकुंठभुवनपावली॥४८॥तीच्यापुत्राचेंरूपधरूनी॥आप्तग्रामसवा
सीमिळउनी॥अग्निसंस्कारदेउनी॥पाजीतसेपाणीजगदात्मा॥४९॥उत्तरकार्ययथास्थित॥स्वयेंकरीअनाथनाथ॥तेरावे
दिवसींस्वयात॥भोजनत्यातेंघातलें॥२५०॥तोंनवलाख्याच्याउंबरांतनिश्चिती॥अमाईचीसूनहोती॥वृत्तांतकळतांति
जप्रती॥खेदचित्तींकरितसे॥५१॥आधींचहोतीगरोदर॥तोपुत्रझालाअसेथोर॥तयासींघेऊनिबराबर॥देहूससत्वरते
आली॥५२॥लोकांसीसखेदबोलेमात॥आमुचेलागलेनाहींतहात॥तेह्मणतीतुह्मीचयेथें॥क्रियासमस्तकेलीकीं॥
॥५३॥ऐसीऐकोनियांवार्त्ता॥विस्मितझालीपुत्रमाता॥पुढिलेअध्यायींरसाळकथा॥अवधानश्रोतांमजद्यावें॥५४॥जो
अनाथबंधूकरुणाकर॥भीमातीरवासीरुक्मिणीवर॥तोमहीपतीचेंवसऊनिअंतर॥लेहवीतअक्षरग्रंथार्थी॥५५॥
स्वस्तिश्रीभक्तलीलामृतग्रंथ॥तुकारामचरित्रप्रेमभरित॥प्रेमळपरिसोतभाविकभक्त॥द्वितीयोध्यायगोडहा॥२५६॥
श्रीकृष्णार्पणमस्तु॥ ॥श्रीमज्जगदीश्वरार्पणमस्तु॥ ॥७॥ ७॥ ७॥ ७॥

अध्यायदुसरासमाप्त.

अध्याय ३

ब्रह्मदेव
विष्णु
महेश
बोल्होबा
कनकाई
पाळणा
तुका.
कनकाई
सुवासिनी
सुवासिनी

श्रीगणेशायनमः॥ श्रीगोपालकृष्णायनमः॥जयजयक्षीराब्धिवासाशेषशयना॥लक्ष्मीकांतामनमोहना॥अनाथबंधूकरु
णाघना॥जगज्जीवनाश्रीविठ्ठला॥१॥तुझीहोतांचिकृपादृष्टी॥तुटेभवबंधफांसाटी॥जैसालोहासीपरिसझगटी॥मगका
ळिमादृष्टीपडेना॥२॥ अंधःकाराच्याठिकाणी॥ अकस्मातप्रकटेवासरमणी॥ मगतमाचाप्रकाशहोउनी॥ दिशाउजळतीलख
लखित॥३॥ कींअमंगळनाहालातयावर॥ अकस्मातआलागंगेचापूर॥ मगतेंचिपाणीहोयपवित्र॥ आनविच्यारअसेना॥४॥
तेवीतुझ्याकृपावलोकनेंकरून॥तत्काळनिरसेसंसारभान॥त्याचेदोषनराहतीपूर्ण॥जेअनन्यशरणतुजआले॥५॥ अंत्यजाती
कहिनयाती॥ स्त्रीयाशूद्रनानारिती॥ वेदींनिवेदिलेंज्याज्यापद्धतीं॥तेत्यांश्रीपतीउद्धरिले॥६॥ गजेंद्रपशूदर्दुरमंडूक॥संकटीं
बाह्यातीतुजकौतुक॥ तयासीतूंपावूनिवैकुंठनायक॥ सायुज्यसुखभोगविसी॥७॥ श्रुतिशास्त्रांसीजेनिंद्यजन॥ आणीकआवडी
नेगातीतुझेगुण॥उंचासीवंद्यहोतीतेणेंकरून॥ ऐसेंमहिमाननामाचें॥८॥ महाकवीवाल्मीकपवित्र॥तेणेंवर्णिलींवानरचरित्र
॥तुवांआपुलेकृपेनेंराजीवनेत्र॥कुब्जेंपवित्रतींकेली॥९॥ताकपीणारगौळीअमंगळजाण॥तेभागवतींवर्णिलेद्वैपायन॥निंद्य
तेवंद्यहोतीपूर्ण॥जेसद्भावेंशरणयेतीतूतें॥१०॥ अनंतभक्ततारिलेकिती॥त्याचीसर्वथानव्हेगणती॥ ह्मणोनियांमहिपती॥
शरणनिजप्रीतीपातला॥११॥ मागिलेअध्यायींकथाकैसी॥ आमाईसखाविलीसङ्गतीसी॥ सुनेनेंवार्ताऐकोनिऐसी॥विस्मि
तमानसींतांहोय॥१२॥ विठोबातिचानिजकुमर॥ मातेप्रतीबोलेउत्तर॥आपणनयेतांसाचार॥ कैसाविचारजाहला॥१३॥अ

सत्यह्मणावेंजरीकाहीं ॥ तरीग्रामवासीलोकसर्वही ॥ जेविलेखाविलेयेठायीं ॥ तेसकळगवाहीपुसतसे ॥ १४ ॥ ऐसेंपुत्राचेंप्रत्युत्तर ॥ ऐकोनिमातादेतउत्तर ॥ हाहूंदीआह्मासीसाचार ॥ रुक्मिणीवरअसेकीं ॥ १५ ॥ तुझाआजाविश्वंबरजाण ॥ तेणेआराधिलारुक्मिणीरमण ॥ त्याचेभक्तीस्तवपूर्ण ॥ मूर्तीसगुणआलीकीं ॥ १६ ॥ हरिमुकुंदनामाभिधान ॥ तयासीपुत्रदोघेजण ॥ तिहींकरूनराजसेवन ॥ संपत्तीधनमेळविलें ॥ १७ ॥ आह्मीजावादोघीजणी ॥ आमाईसासूसुलक्षणी ॥ तिघेंहोतोंएकेठिकाणी ॥ मगनेलेंपाठवूनिमूळआह्मां ॥ १८ ॥ कांहींदिवसराहातांतेथ ॥ तोंस्वप्नींयेऊनपंढरीनाथ ॥ आमाईसह्मणेघात ॥ होईलनिश्चिततुझाआतां ॥ १९ ॥ नयेचेंनऐकतीकोणी ॥ मगउभयतांबंधूपडिलेरणी ॥ आह्मीसासूसुनादोन्ही ॥ आलोंपळोनीयाठाया ॥ २० ॥ आमाईनेंकरूनिरुदन ॥ पांडुरंगासीकेलेंभांडण ॥ मगदेवेंआपुलेंरूपधरून ॥ फेडिलेंरुणमातेचें ॥ २१ ॥ ऐकोनीमातेचीवचनोक्ती ॥ विठोबासीक्रोधआलाचित्तीं ॥ स्नानकरूनसत्वरगती ॥ देउळाप्रतीतोगेला ॥ २२ ॥ मगउभाराहूनिसमोर ॥ देवाप्रतीबोलेउत्तर ॥ तुवांआमचाघातकेलाथोर ॥ हेंबरेंकायविठ्ठला ॥ २३ ॥ आजालागलातुझेअंगीं ॥ बापहीमारिलासमरंगीं ॥ ऐसीअपकीर्तीकेलीजगीं ॥ आतांतुझेसंगींनराहें ॥ २४ ॥ ऐसेंबोलूनियांउत्तर ॥ तत्काळहातींघेतलेंशस्त्र ॥ फाडूंपाहेआपुलेंउदर ॥ तोंशारंगधरहातधरी ॥ २५ ॥ विठोबाह्मणेसोडींहरी ॥ मीतरीनायकेंयाअवसरीं ॥ तुझीकीर्तीचराचरीं ॥ तेश्रवणद्वारींऐकिली ॥ २६ ॥ प्रल्हादवैष्णवनिजभक्त ॥ सप्रेमतुझेंभजनकरित ॥ त्याचाबांमारिलातात ॥ प्रकटखां

बांतहोउनी ॥ २७ ॥ अंगदाचापितावाळीभला ॥ निरापराधेंतुवांमारिला ॥ मगमोहनीघालूनत्याजला ॥ सेवकआपुलाके
लाकीं ॥ २८ ॥ तैसामाझापितानिश्चिती ॥ तुवांमारिलारुक्मिणीपती ॥ आतांनराहेंनिश्चिती ॥ नाहींखंतीजिविताची ॥ २९ ॥
तेंदेखोनितयाचेंनिर्वाण ॥ दयेनेद्रवलारुक्मिणीरमण ॥ विठोबासीहातींधरून ॥ निजप्रीतीनेआलिंगिला ॥ ३० ॥ विश्वंभरें
घेऊनिभाकेसी ॥ कुळरुणीकेलेंमजसीं ॥ फेडावयानिश्चयेंसी ॥ देहुग्रामासीराहिलों ॥ ३१ ॥ स्वहस्तेंनेत्रपुसोनियां ॥ ह्मणेव्य
र्थश्रमकरिसीकासया ॥ होणारतेंगेलेंहोऊनियां ॥ वैष्णवीमायावोडंबर ॥ ३२ ॥ मीभक्तकैवारीशार्ङ्गधर ॥ तुवांहूंदीनामठे
विलेंबरें ॥ जेवींसुधारसासीह्मणतीजहर ॥ तैसाविचारत्वांकेला ॥ ३३ ॥ कींवासरमणीप्रकटतांपाहें ॥ तयासीराहूह्मणावेंका
य ॥ क्षीराब्धीसींदेऊंनये ॥ उपमाथिल्लरजीवनाची ॥ ३४ ॥ अश्वत्थविष्णुचाअंशथोर ॥ दरिद्रीयाचेंदुरितसंहार ॥ तयासीना
वठेविलेंहिंवर ॥ तैसाविच्यारतूंकरिसी ॥ ३५ ॥ सकळयोगीयांचानाथ ॥ स्मशानवासीउमाकांत ॥ तयासीनामठेविलेंभूत
अज्ञाननेणतीमहिमाते ॥ ३६ ॥ तेवींभक्तकैवारी ॥ गदाचक्रवागवितोकरीं ॥ आणितूंहूंदीह्मणतोसियेअवसरीं ॥ नवलअं
तरींमजवाटे ॥ ३७ ॥ मीतुझेकुळींचासेवकऋणी ॥ हीभाकघेआतांमजपासूनी ॥ ऐसेंबोलतांचक्रपाणी ॥ विठोबाचरणीं
लागला ॥ ३८ ॥ निजरूपेंघननीळ ॥ नवविधाधर्मदाविलेप्रांजळ ॥ मातापुत्रझालीप्रेमळ ॥ भजनसर्वकाळतेव्हांकरिती ॥
॥ ३९ ॥ मागीलदुःखनाठऊनिअंतरीं ॥ चालवितीपंढरीचीवारी ॥ योगक्षेमतोनिर्धारी ॥ चालवीदीहरीतयांचा ॥ ४० ॥

त्याविठोबाचापुत्रजाण ॥ पदाजीत्याचेंनामाभिधान ॥ त्याणेहीकरूनसप्रेमभजन ॥ रुक्मिणीरमणआराधिला ॥ ४१ ॥ पदा
जीचापुत्रशंकर ॥ त्याणेपूजिलारुक्मिणीवर ॥ कान्हयाशंकराचापुत्र ॥ बोल्होबाकुमरतयाचा ॥ ४२ ॥ त्याबोल्होबाच्यापोटीं
परम ॥ वैष्णवभक्ततुकाराम ॥ त्याचेंचरित्रअनुक्रम ॥ ऐकासप्रेमभाविकहो ॥ ४३ ॥ बोल्होबासकामहोऊनचित्तीं ॥ पांडुरंगा
चीकरीतसेभक्ती ॥ ह्मणेदेवाधिदेवारुक्मिणीपती ॥ मनोरथपुरतीतेंकरी ॥ ४४ ॥ ह्मणालकैसीभक्तीकेलीत्याणें ॥ साक्षात्का
रकोणत्यागुणे ॥ तेसविस्तरयथामतीने ॥ कराश्रवणभाविकहो ॥ ४५ ॥ बोल्होबासप्रेमहोऊनअंतरीं ॥ नित्यएकांतींभजन
करी ॥ आषाढीकार्तिकीसीनिर्धारीं ॥ चालवितीवारीपंढरीची ॥ ४६ ॥ क्षुधार्थीयासीघालीअन्न ॥ तृषाक्रांतासीदेतजीवन
॥ साधूसंतवैष्णवजन ॥ यांचेंहीपूजनकरावें ॥ ४७ ॥ प्रपंचव्यवहारकरितां ॥ तेथेंनबोलेअसत्यवार्ता ॥ सर्वभूतींनिजात्म-
ता ॥ द्वैतसर्वथानदेखे ॥ ४८ ॥ हेंसात्विकतपकरितसेजाणा ॥ परीचित्तींवसेमनकामना ॥ ह्मणेरुक्मिणीकांताजगज्जीवना
करुणाघनाश्रीविठ्ठला ॥ ४९ ॥ तुवांमागेंअनाथनाथेंत्वरित ॥ पुरविलेभक्तांचेमनोरथ ॥ तीकीर्तीवाजेत्रिभुवनात ॥ पुराणी
गर्जतपवाडे ॥ ५० ॥ जयाचीजैसीमनकामना ॥ तेत्वांपुरविलीजगज्जीवना ॥ तुझीकीर्तीकृपाघना ॥ माझियेमनाआठवे ॥ ५१
॥ उपमन्युब्राह्मणकुमर ॥ दुग्धमागतांवाटीभर ॥ जाणोनितयाचेंअंतर ॥ क्षीरसागरींबैसविला ॥ ५२ ॥ ध्रुवबाळकअतिअ
ज्ञान ॥ अक्षयपदइच्छिलेंत्याणे ॥ देखोनितयाचेंनिर्वाण ॥ झालासीप्रसन्नश्रीहरी ॥ ५३ ॥ तयासीआश्वासूनिहातें ॥ अढ

ध्रुपदींबैसविलानिश्चितें ॥ शशीसूर्यतारांगणेंसमस्तें ॥ प्रदक्षिणाकरितीतयासी ॥ ५४ ॥ तुझेंउदारलक्ष्मीहरी ॥ वदोंन
शकेप्राकृतवैखरी ॥ साहाच्यारशिणलेमापारी ॥ परीलेखासत्तरीनव्हेत्सां ॥ ५५ ॥ ऐशारीतीनित्यानित्य ॥ बोल्होबाविनवीरु
क्मिणीकांत ॥ हरिजागरएकादशीव्रत ॥ असेकरितनिजप्रीती ॥ ५६ ॥ चाळीसवर्षेंनेअवसरीं ॥ केलीपंढरीचीवारी ॥ मगप्र
सन्नझालेश्रीहरी ॥ कैशापरीतेंऐका ॥ ५७ ॥ बोल्होबाचीनिजकांता ॥ परमभाविकपतिव्रता ॥ ह्मणेदेवाधिदेवारुक्मिणीकांता ॥ आमच्याअर्थापुरविसी ॥ ५८ ॥ ऐसेंदंपत्यदोघेंजण ॥ एकचिविचारेंअसतीजाण ॥ तोंतिन्हींदेवस्वप्नींयेऊन ॥ दिधलें
दर्शनतयांलागीं ॥ ५९ ॥ ब्रह्माविष्णुवृषभध्वज ॥ ह्मणतीप्रसन्नझालोंतुज ॥ कायकामनाअसेलतीसहज ॥ तरीआज्ञनिवेदीं ॥ ६० ॥ बोल्होबासावधहोऊनिअंतरीं ॥ त्रयमूर्तींसीनमस्कारी ॥ ह्मणेपुत्रकामनासंसारीं ॥ येअवसरींइछितसें ॥ ६१ ॥ शि
वब्रह्मादोघेबोलती ॥ तुझेमनोरथपूर्णहोती ॥ यावरीबोलेवैकुंठपती ॥ कैशारीतीपुत्रदेऊं ॥ ६२ ॥ बोल्होबाबोलेप्रतिवचन
॥ विश्वोद्धारकवैष्णवजन ॥ कीर्त्तनीगायीलतुझेगुण ॥ तोपुत्रनिधानमजदेयीं ॥ ६३ ॥ दामशेटगोणाईचाप्रेमा ॥ पाहूनिपुत्रदि
धलानामा ॥ तैशाचरीतीपुरुषोत्तमा ॥ माझीकामनापुरवींतूं ॥ ६४ ॥ ऐसेंबोलतांनिजप्रीती ॥ अवश्यह्मणेरुक्मिणीपती ॥
तुझेमनोरथपूर्णहोती ॥ निश्चयचित्तींअसोंदे ॥ ६५ ॥ सकळसंतांचामुकुटमणी ॥ पुत्रमिषेंदेखसीनयनी ॥ मगदेवासीप्र
दक्षिणाकरुनी ॥ लोटांगणघातलें ॥ ६६ ॥ ऐसादृष्टांतहोतांमानसीं ॥ बोल्होबाझालेजागृतीसी ॥ मगसावधकरूनकनक

ईसी ॥ वृत्तांततयेसींसांगीतला ॥ ६७ ॥ स्वप्नकाळींउभयानी ॥ पुत्रसोहळादेखिलानयनीं ॥ कनकाईअसतांगर्भिणी ॥
प्रसूतझालीतेधवां ॥ ६८ ॥ वरदपुत्रदिधलाशिवें ॥ सावजीठेविलेंत्याचेंनाव ॥ पुढेंचरित्रवर्तलेंअपूर्व ॥ तेंएकावैष्णवनिजप्रीती
॥ ६९ ॥ तोंकोणेएकेअवसरीं ॥ वैकुंठींअसतांश्रीहरी ॥ भोंवतीसकळसंतमंडळी ॥ आनंदमेळीबैसले ॥ ७० ॥ तेह्मणाल
जरीकोण ॥ तरीऐकात्यांचेंनामाभिधान ॥ श्रवणकरितांमोहभ्रम ॥ जायनिरसोनतत्काळ ॥ ७१ ॥ सनकादिकनारदतुंबर ॥
प्रऱ्हादध्रुवआणिअक्रुर ॥ उद्धवअंबरीषभक्तथोर ॥ शुकयोगींद्रपरिक्षिती ॥ ७२ ॥ भीष्मआणिरुक्मांगदजाण ॥ पुंडरीक
भक्तनिधान ॥ निवृत्तीज्ञानदेवसोपान ॥ मुक्ताईनिधानवैष्णवी ॥ ७३ ॥ नामाकबीरवैष्णववीर ॥ भानुदासचांगावटेश्वर ॥
सांवतामाळीनरहरीसोनार ॥ विसोबाखेचरएकनाथ ॥ ७४ ॥ सेनान्हावीचोखामेळ ॥ गोराकुंभारभक्तप्रेमळ ॥ जेणेंभजन
करूनीसर्वकाळ ॥ वैकुंठपाळवशकेला ॥ ७५ ॥ वंकाआणिबहिरापिसा ॥ जनकप्रेमळभागवतपरिसा ॥ तुळसीदासकमाल
तैसा ॥ वैकुंठधिशाआवडती ॥ ७६ ॥ कान्होपाटकसूरदासजाण ॥ नामयाचेपुत्रचौघेजण ॥ नरसीमेहताशिरोमण ॥ वासरातो
खाणवैराग्याची ॥ ७७ ॥ रामदासरामानंदयतेश्वर ॥ जोगारोहिदासवैष्णववीर ॥ सर्वसिद्धनागनाथथोर ॥ आणिविश्वंभरभक्त
राज ॥ ७८ ॥ केशवचैतन्यराघवचैतन्य ॥ आमाबाईगुणनिधान ॥ गुणाईमिराबाईपूर्ण ॥ आणिककान्होपात्राते ॥ ७९ ॥ ऐसी
सकळभक्तमंडळी ॥ मध्येंबैसलेवनमाळी ॥ कैसाशोभलातेकाळीं ॥ ग्रहमंडळींचंद्रमाजैसा ॥ ८० ॥ तापसीयामाजीपिनाक

धर॥ कींपर्वतामाजीमेरूथोर॥ सिद्धामाजी अनुसयाकुमर॥ वैकुंठविहारतेवीदिसे॥ ८१॥ सकळसौंदर्याचीखाणी॥ ज्ञा
लेंचराचरत्यापासुनी॥ तयासीदेतांतेउपमाकोणी॥ कवीचीवाणीकुंटित॥ ८२॥ ऐसाश्रीहरीनिरूपम॥ जोभक्तकामकल्प
द्रुम॥ सकळभक्तांसी आत्माराम॥ बोलेसप्रेमतेधवां॥ ८३॥ याविश्वंभराचेवंशींदेख॥ बोल्होबाभक्तभाविक॥ त्यासीपुत्रदे
ऊंकेलाएक॥ विश्वतारकजगद्गुरू॥ ८४॥ तोकोणद्यावाहाविचार॥ भक्तांसीपुसेशार्ङ्गधर॥ ऐसेंऐकूनिवैष्णववीर॥ जय
जयकारकरिताती॥ ८५॥ तोंसकळभक्तांतशिरोमण॥ सत्सुखनामाप्रेमळपूर्ण॥ तयासीउठवोनिजगज्जीवन॥ एकांतींनेउ
नीसांगत॥ ८६॥ हरिह्मणेनामयाकारणें॥ मजयुगायुगींअवतारघेणे॥ धर्माचेंसंस्थापनकरणें॥ संहारूनदुष्टांतें॥ ८७॥
आणितुह्मीअवतारघेऊनक्षिती॥ सप्रेमकरावीमाझीभक्ती॥ दिनजनउद्धरती॥ तेंभजनप्रीतीसांगावें॥ ८८॥ तरीआतां
ऐकभक्तसखया॥ माझ्यासप्रेमविसाविया॥ तुवांअवतारघेऊनियां॥ भजनक्रियासांगावी॥ ८९॥ चहूंमुक्तीवरीभक्ती॥ बो
लिलोंगीताभागवतीं॥ तेकरूनियांयथास्थिती॥ माझीकीर्तिवाखाणी॥ ९०॥ तुवांमागेंघातलापण॥ कींशतकोटीग्रंथसम
दार्पण॥ कांहींशेषराहिलेजाण॥ तेपूर्णकरणेममाझे॥ ९१॥ शब्दब्रह्मगुढार्थथोर॥ तोतूंमंथोनिकाढींसविस्तर॥ सप्रेमक्ष
धितजेवणार॥ तयासीआदरेंवाढीकां॥ ९२॥ भक्तिमार्गावरीसाचार॥ हरिनामावरीपोहीमाळीसत्वर॥ सप्रेमभक्तीहेनिरंतर
॥ देऊनिचराचरनिववींतूं॥ ९३॥ तुझ्यासाह्यासीयेअवसरीं॥ मोक्षदेतोंबरोबरी॥ हाहोऊनिआज्ञाधारी॥ धाडिसीलतिक

डेजायील ॥ ९४ ॥ आणिच्यारीमुक्तीआंदण्याहोती ॥ तेथेंरिद्धीसिद्धीसहजयेती ॥ तुजनोंनाहींयाचीप्रीती ॥ परीउपयोगी
पडतीजनाच्या ॥ ९५ ॥ तरीआतांजाऊनिमृत्युलोका ॥ माझीकीर्तीऐकवींलोकां ॥ दशगुणेतुझाप्रेमाहोकां ॥ सप्रेमसुखा
पात्रजो ॥ ९६ ॥ ऐसाआशिर्वादनिजप्रीती ॥ नामयासीदेतलक्ष्मीपती ॥ अवस्यह्मणोनिसप्रेममूर्ती ॥ कायवचनोक्तीबोलिला
॥ ९७ ॥ ह्मणेकलियुगखोटेंसाचार ॥ त्यावरीतुझाबौध्यअवतार ॥ आह्मासीसंकटपडिलेंजर ॥ तरीकोणासीउत्तरबोलावें ॥ ९८ ॥
ऐसेंनामयाबोलत ॥ कायह्मणतीवैकुंठनाथ ॥ तुह्मासीसंकटपडतांनिश्चित ॥ मीनिजांगेंअनंतनिवारीं ॥ ९९ ॥ सांडोनिबौद्ध
अवतारपण ॥ तत्काळरूपधरीनसगुण ॥ तुजसींबोलेनअमृतवचन ॥ निश्चयमनींअसोंदे ॥ १०० ॥ ऐसेंबोलतांशेषशायी ॥ स
प्रेमनामालोळतसेपायीं ॥ मगउचलोनिचहूंबाहीं ॥ आलिंगूनिहृदयींधरियेला ॥ १ ॥ देवाच्यासाम्यतेसींदेखा ॥ हृदयींनिजभक्तहोतातुका ॥ तोनामयाचेहृदयींदेखा ॥ घालीतभक्तसखाश्रीहरी ॥ २ ॥ कांनामयाच्याहृदयघटीं ॥ प्रेमामृतसांठवी
जगजेठी ॥ कांषड्गुणऐश्वर्यराहाटी ॥ घालीतसेपोटींजगदात्मा ॥ ३ ॥ नातरीअवतारशक्ती ॥ उत्पत्तिप्रळयजिचेनिहोती ॥
कींमोक्षावरीलजेभक्ती ॥ अर्पितश्रीपतीनामया ॥ ४ ॥ जोप्रकाशावीणप्रकाशजाण ॥ निजभक्ततुकागुप्तठेवणें ॥ विष्णु
च्याहृदयींऐक्यहोऊन ॥ समरसपणेंमिसळला ॥ ५ ॥ तोआलिंगनाचेनिमिसेंदेखा ॥ नामयाच्याहृदयींघातलातुका ॥ ह्म
णेसाम्यहोऊनिएकमेकां ॥ सप्रेमसुखाभोगिजे ॥ ६ ॥ ऐसेंबोलतांशारंगधर ॥ नामाविनवीजोडूनिकर ॥ कोठेंमीघेऊं-

अवतार ॥ कुळपवित्रतेंसांगा ॥ ७ ॥ विष्णुचीभक्तीज्याच्याकुळीं ॥ अखंडवाचेसीनामावळी ॥ जेथेंतुझीमूर्तीसांवळी ॥
तेंस्थळींजन्मदेदेवा ॥ ८ ॥ ऐसेंपुसतांनामयासी ॥ कायह्मणेवैकुंठवासी ॥ ज्याणेंभक्तिभावेंगोंविलेंमजसी ॥ तेंस्थळतुज
सींसांगतों ॥ ९ ॥ हामाझाविश्वंभरदास ॥ आतांवैकुंठींकेलावास ॥ याणेंभक्तिभावेंसायास ॥ गोंविलेंआह्मासनामया ॥ १० ॥
तेंह्मणशीलकैशापरी ॥ तरीतेंहीसांगतोंअवधारीं ॥ कीर्त्तनकरूनसप्रेमगजरीं ॥ चालविलीवारीपंढरीची ॥ ११ ॥ मगभक्ति
भावेंकरूनसहज ॥ मीप्रसन्नझालोंगरुडध्वज ॥ आपुल्यागांवासीनेऊनसहज ॥ गोंविलेंमजभाकेसी ॥ १२ ॥ याचेवंशींबो-
ल्होबाभक्त ॥ त्याणेंआराधिलेंमातें ॥ मगमीप्रसन्नझालोंत्यातें ॥ वरत्वरितमागह्मणे ॥ १३ ॥ मगतोवचनबोलिलामातें ॥ पु
त्रद्यावाकींविष्णुभक्त ॥ जोजगतारकमूर्तिमंत ॥ विश्वहितार्थजगद्गुरू ॥ १४ ॥ ऐसेंबोलतांभक्तराया ॥ मगआह्मीप्रसन्नझा
लोंतया ॥ तेंवचनसत्यकरावया ॥ अवतरेंनामयातेठांयीं ॥ १५ ॥ अवश्यह्मणोनिवैष्णववीर ॥ सद्भावेंकरूननमस्कार ॥ मृत्यु
लोकींउतरतांसाचार ॥ प्रकाशेंअंबरकोंदलें ॥ १६ ॥ देखोनिलोकआश्चर्यकरिती ॥ ह्मणतीनक्षत्रपातउदंडहोती ॥ परीआ-
जिकांउतरलानिशापती ॥ प्रभादिसतीअसंभाव्य ॥ १७ ॥ नातेसुक्तीवरीलचवथीभक्ती ॥ तेचिमहानक्षत्रस्वाती ॥ कनकाई
चेउदरींनिश्चिती ॥ अपांपतीतोचिकीं ॥ १८ ॥ त्याउदरशक्तिकेंततत्काळ ॥ नामयाचेंप्रेमपडिलेंजळ ॥ त्यांततुकाजन्मलामुक्ता
फळ ॥ जोहरिप्रेमळभक्तत्याचे ॥ १९ ॥ नवविधभक्तीकेलीसायासें ॥ तेचिपूर्णझालेनवमास ॥ कनकाईचेंभाग्यविशेष ॥ विष्णु

भक्तउदरासिआलाकीं॥१२०॥डोहोळेहोतीतयाचेऐसे॥संसाराचायेतसेत्रास॥ह्मणेएकांतींजाऊनिकरावावास॥श्रीह
रिभजनासबैसावें॥२१॥असोदिवसभरलियानिश्चित॥कनकाईएकांतींमंदिरांत॥तोंअसंभाव्यप्रभापडत॥उगवेआदित्य
ज्यारीती॥२२॥कनकाईपुत्रसुखपाहत॥तंवतेजोमयमूर्तीदिसत॥तोशांतिसुखाचाकोंभनिश्चित॥नातरीमूर्तिमंतवैराग्य
ची॥२३॥कींभक्तीनिधानप्रकटलेंसाचें॥कींसच्चिदानंदनामयाचें॥नातरीभांडारप्रेमाचें॥उघडलेंसाचेंदिसताहे॥२४॥क
नकाईचेंविस्मितअंतर॥तटस्थघटिकाराहिलीच्यार॥कांहींनबोलवेउत्तर॥तृष्णानिरहंकारनिरसला॥२५॥तेसुखानंद-
जळाच्याडोहीं॥बुडोनिगेलीतेसमयीं॥देहभावनाकिंचित्नाहीं॥हेंचिनवाईअगाध॥२६॥पुत्रप्रकटतांविष्णुभक्त॥त
त्काळझालाशक्तिपात॥स्वरूपींतेजसमरसहोत॥आनंदयुक्तमानसीं॥२७॥तंवहृदयींप्रकटोनिपांडुरंगमूर्त्ती॥बाळका
सीसांगेएकांतीं॥ह्मणेजैसीआहेलौकिकस्थिती॥तैशाचरीतीवर्तावें॥२८॥प्रपंचाचीहातवटी॥दाखऊनियांजनाच्याह
ष्टी॥मगविवेकवैराग्यदेखसीशेवटीं॥सप्रेमपोटींभक्तीच्या॥२९॥ऐसेंसांगतांघननीळ॥तत्काळभासलेंमायाजाळ॥क
नकाईपाहेउघडोनिडोळे॥तोंपुढेंबाळदेखिला॥१३०॥मागीलअवस्थाआठवीमनी॥तोंस्वप्नवत्भासेतयेक्षणीं॥तत्का
ळआल्यासेजारिणी॥ह्मणतीकनकाईकोनीनिघाली॥३१॥बोल्होबासीसांगतीमात॥कींपुत्रझालातुह्मातें॥येरूह्मणे
पंढरीनाथें॥माझामनोरथपुरविला॥३२॥असोबारादिवसलोटतांनिश्चित॥कनकाईझालीसुचिर्भूत॥मगराउळासी

जाऊनित्वरित॥रुक्मिणीकांतनमियेला॥३३॥बाळकउचलोनितेसमयीं॥पांडुरंगाच्याघातलेंपायीं॥हातुझादासशेष
शायी॥ह्मणोनिलाविलीभंगारा॥३४॥ऐसेंऐकोनिवैकुंठनाथ॥मगरुक्मिणीसींबोलेमात॥बाळकउचलूनिआपुल्याहातें
॥वोसंगांतघालींइयेच्या॥३५॥रुक्मिणीनेउचलोनिबाळ॥स्वहस्तीं घेतलातत्काळ॥कनकाईच्यावोटींतबाळ॥तयेवे
ळींघातला॥३६॥कनकाईह्मणेजननी॥नामठेवावेंआजिचेदिनीं॥अवश्यह्मणोनीतयेक्षणीं॥मातारुक्मिणीचालिली
॥३७॥बोल्होबाचीसकामभक्ती॥प्रसन्नझालेरुक्मिणीपती॥ह्मणवोनिसंततीआणिसंपत्ती॥झालीयेतीआपेआप॥
॥३८॥जेथेंआलीरुक्मिणीबाळा॥तेथेंसर्वसिद्धीअनकूळा॥सुवासिनीमेळवूनिसकळा॥घातलेंबाळापाळखांत॥३९॥सुं
दरस्त्रीचेंरूपधरुनी॥हळदीकुंकुमेंलेववीतरुक्मिणी॥मगबाळकासीतयेक्षणीं॥जोजोह्मणोनीहालवित॥४०॥जें
कांअक्षरअव्यक्त॥असेनामरूपातीत॥शब्देंवीणआनंदत॥नीजतेथेंनिजबाळा॥४१॥जेथेंअहंसोहंनिश्चित॥निमेद्वै
तआणिअद्वैत॥परादिवाचाकुंटित॥नीजतेथेंनिजबाळा॥४२॥जेथेंज्ञेयज्ञाताज्ञाननिश्चित॥ध्येयध्यातानाठवत॥त्रिपु
टीकारणनाहींजेथ॥नीजतेथेंनिजबाळा॥४३॥जेसिद्धांतज्ञानबोलतीसंत॥अहेतुकपदनिश्चित॥त्यानिजसुखधामींला
ऊनिप्रीत॥नीजतेथेंनिजबाळा॥४४॥अव्यक्तनाकळेकोणातें॥मगसगुणरूपधरीभक्तहेतें॥त्यापांडुरंगचरणींसाक्षांत॥
नीजनिजप्रीतीलाउनी॥४५॥ऐशारितीविश्वजननी॥पाळणागातसेतयेक्षणीं॥ओंवल्यासकळसुवासिनी॥जोजोह्मणोनिहा

लविती ॥ ४६ ॥ कनकाईसप्रसोनिदेखा ॥ बाळकाचेंनामठेविलेंतुका ॥ ज्याचेनिनावेंसकळिका ॥ जडजीवलोकाउद्धा
र ॥ ४७ ॥ सकळलोकांसीवांटोनिपानें ॥ सुवासिनीचीभरिलीवाणें ॥ घुगऱ्यावांटोनिनिजप्रीतीनें ॥ आलीरुक्मिणरा
उळासी ॥ ४८ ॥ खेळतरांगतभक्तप्रेमळ ॥ कांहींएकलोटलाकाळ ॥ दिवसेंदिवसतेवेळ ॥ टाकीतपाउलचालावया ॥ ४९
मगतयाचेपाठीवर ॥ कनकाईझालीगरोदर ॥ ब्रह्मवरदें झालापुत्र ॥ कान्हयासाचारनावठेविलें ॥ ५० ॥ सावजीतुकाआ
णिकान्हया ॥ तिघेपुत्रझालेतया ॥ बोल्होबाचमत्कारपाहूनियां ॥ पंढरीरायाभजतसे ॥ ५१ ॥ ह्मणेतिन्हींदेवेंस्वप्नांत ॥ म
जदाविलादृष्टांत ॥ तेंअसत्यसर्वथानव्हेमात ॥ घडोनियथार्थआलेंकीं ॥ ५२ ॥ धनधान्यपुत्रसंपदासकळ ॥ तयासींदि
धलींघननीळें ॥ पूर्वतपाचेंउत्तमफळ ॥ सुखसोहळेपाहाती ॥ ५३ ॥ तयाचेंभाग्यवर्णावेंजर ॥ तरीसर्वथानाहींअंतपार
॥ तीन्हींदेवानींदिधलेपुत्र ॥ जगदोद्धारकरावया ॥ ५४ ॥ सत्वरजतमात्मकतीन्ही ॥ मूर्तीप्रकटझाल्याजनीं ॥ ज्ञानवैरा
ग्यभक्तिसाधनी ॥ साधकाजनींलावावया ॥ ५५ ॥ असोतिघेपुत्रऐसे ॥ थोरझालेदिवसेंदिवस ॥ संतोषमातापितयास ॥
पाहतांदृष्टीसत्यांलागीं ॥ ५६ ॥ धनसंपदापाहूनिपुत्र ॥ सोयरेझालेथोरथोर ॥ घटितसांगतीद्विजवर ॥ लग्नसत्वरनेमि
लें ॥ ५७ ॥ द्रव्यखर्चोनियांबहुत ॥ विवाहकेलायथास्थित ॥ कनकाईआपुल्याचित्तांत ॥ आनंदयुक्तमानसीं ॥ ५८ ॥ पुत्र
सुनाधनसंपत्ती ॥ भ्रतारयुक्तसाभाग्यवती ॥ याहूनिआनंदस्त्रियांचेचित्तीं ॥ नसेनिश्चितदूसरा ॥ ५९ ॥ सर्वसाहित्यअ

नुकूळ ॥ उदीमकरितांहोयसफळ ॥ उणेपडोंने ।अळुमाळ ॥ दीनदयाळनयाचें ॥ १६० ॥ संसारकरूनियथार्थ ॥ त्या
पींसाधिलापरमार्थ ॥ मीकर्त्ताहेंनस्फुरेजेथ ॥ तोचिविरक्तह्मणावा ॥ ६१ ॥ संतलोकआणिइतर ॥ उभयतांकरितीसंसा
र ॥ परीदोहींचाअनुभवभिन्नाकार ॥ ऐकातोविचारनिजकर्णी ॥ ६२ ॥ अज्ञानह्मणतीप्रारब्धपांगुळें ॥ प्रयत्नकरितां-
उदिमफळे ॥ आह्मीप्रपंचींदक्षसर्वकाळ ॥ ह्मणोनितळमळनराहे ॥ ६३ ॥ परीप्रारब्धघडवीअनयासी ॥ मीपणेंबद्धहोत
सेत्यासीं ॥ मगअंतरलेसायुज्यमुक्तीसीं ॥ योनीचौऱ्यासीहिंडती ॥ ६४ ॥ तेचिसज्ञानअसतीसंसारीं ॥ तेह्मणतीकर्त्ताएक
श्रीहरी ॥ हालवोनीप्राचिन्नाचीदोरी ॥ प्रारब्धावरीभोगवित ॥ ६५ ॥ संचितीं असेतेंचिमिळतें ॥ होणारतेंनचुकेचिसत्य
ऐशारीतीनेसज्ञानवर्तत ॥ तेजीवन्मुक्तह्मणावे ॥ ६६ ॥ बोल्होबाचीऐसीस्थिती ॥ मीकर्त्ताहेंनस्फुरेचित्तीं ॥ ह्मणवूनिप्रप
चींपरमार्थरीती ॥ रुक्मिणीपतीजोडला ॥ ६७ ॥ जैसेंपद्मपत्रजळींअसतां ॥ परीउदकासींलिप्तनोहेसर्वथा ॥ कींवासरम
णीघटींबिंबतां ॥ तोभिजलावृथाह्मणोंनये ॥ ६८ ॥ नातरीविलासीमुखपाहतांसहसा ॥ दर्पणींउमटेल्याचाठसा ॥ परीतो
तेथेंचियाआभासा ॥ न आवडेजैसातयातें ॥ ६९ ॥ तैशारीतीवैष्णवभक्त ॥ संसारीं असोनीमायातीत ॥ प्रपंचधंदासारि-
तांसमस्त ॥ रुक्मिणीकांतआठविती ॥ १७० ॥ ऐशारीतीसारितांकाळ ॥ वार्धक्यदशाआलीकेवळ ॥ मगसावजीपुत्रते-
वेळ ॥ आपपाजवळबोलाविला ॥ ७१ ॥ ह्मणेआतांआमचेंवार्धक्यपण ॥ तूंवडीलपुत्रसज्जाण ॥ तरीसंसारांतघालूनमन

देणेमागणेंसांभाळीं ॥७२॥ पाहोनिखर्डाखतावणी ॥ ऐवजसर्वध्यानासआणी ॥ ऐकोनिपित्याचीवाणी ॥ सावजीचरणींलागतसे ॥७३॥ मगह्मणतसेजीताता ॥ मीप्रपंचींनगुंतेंसर्वथा ॥ तीर्थाटणासीजावें आतां ॥ वैराग्यचित्तायेतसे ॥७४॥ परीतुह्मीं मातापिताशिरीं ॥ यास्तवगुंतोनिराहिलोंघरीं ॥ शास्त्रविरुद्धजातांदुरी ॥ लोकाच्यारींविपरीत ॥७५॥ देखोनिपुत्राचाउदासस्थिती ॥ बोल्होबानिवांतराहिलाचित्तीं ॥ ह्मणेहोणाराचीविचित्रगती ॥ नकळेसंचितींकायआहे ॥७६॥ मागीलस्मरणझालेंसत्वर ॥ ह्मणेशंकरेंदिधलाहावरदपुत्र ॥ जैसास्मशानवासीपिनाकधर ॥ तैसाचिविचारपैंयाचा ॥७७॥ सत्वरजतमोगुणीनिश्चिती ॥ दैवतेंसाधकासीप्रसन्नहोती ॥ तीं आपल्याऐसींचफळेंदेती ॥ सत्यप्रचीतीहेजाणा ॥७८॥ वासरमणीसीं आराधितां ॥ तोदेतआपुलीतीव्रउष्णता ॥ कींचंद्रबिंबउपासितां ॥ देतशीतळताभक्तांसी ॥७९॥ तैशाचरीतीवृषभध्वजें ॥ वरदपुत्रदिधलासहज ॥ तेणेंनोहेसंसारकाज ॥ समजलेंमजअंतरीं ॥१८०॥ ऐसेंसमजोनिआपुलेचित्तीं ॥ बोल्होबाराहेनिवांतस्थिती ॥ मगतुकयासीबोलाऊनप्रीती ॥ संसारवृत्तीनिरविली ॥८१॥ देणेंघेणेंउदीमहातवटी ॥ तोट्यानफ्यांतअसावीदृष्टी ॥ जेणेंस्वहितहोईलसेवटीं ॥ तैसीगोष्टीकरावी ॥८२॥ ऐकूनिपित्याचेंवचन ॥ तुकातयासीं अवश्यह्मणे ॥ वैश्यव्यवसायांतजाण दिससीनिपुणसर्वार्थीं ॥८३॥ सोयरेधायरेइष्टमित्र ॥ ह्मणतीबोल्होजीचादक्षपुत्र ॥ त्याजदेखतांसंसार ॥ आवरिलासाचारतयानें ॥८४॥ पुत्रवर्त्तेपितृआज्ञेनें ॥ आणिस्त्रीपतिव्रतासगुण ॥ हेंपूर्वतपाचेंफळजाण ॥ येतेंदिसोनअपैसें ॥८५॥ वडीलपु

त्रसावजी असे ॥ तोनतरीदिसतोमहापुरुष ॥ परीतुकादक्षसंसारिकदिसे ॥ वयहीनसेफारत्याचें ॥ ८६ ॥ ऐशारीतीसोयरेजन ॥
मागेंपुढेंकरितीस्तवन ॥ ऐकोनिबोल्होबाचेंमन ॥ समाधानपावतसे ॥ ८७ ॥ जैसाप्रधानाचाऐकूनप्रताप ॥ चित्तीसंतोषपावेनृप
कींकन्येचेसद्गुणऐकूनिमायबाप ॥ आनंदरूपमानसीं ॥ ८८ ॥ कींशिष्याचीमतीदेखोनिबरी ॥ सद्गुरुसंतोषेअंतरीं ॥ तेवीतुक
याचीप्रज्ञादेखिलीयावरी ॥ बोल्होबाअंतरींसंतोषे ॥ ८९ ॥ तुकयाचेंलग्नकेलेंअसतां ॥ परीनोवरीसीधापेचीहोतीव्यथा ॥ मग
विचारकरितीमातापिता ॥ लग्नआतांकरावें ॥ ९० ॥ पुण्यातआपाजीगुळव्याथोर ॥ धनवंतहोतासावकार ॥ त्याचीकन्याहोतीथो
र ॥ तेमागूनिदुसरेंलग्नकेलें ॥ ९१ ॥ ज्येष्ठकनिष्ठदोघीभार्या ॥ आणिसंसारहीआवरीतुकया ॥ ऐसीस्थितीदेखोनियां ॥ माता
पितयासंतोष ॥ ९२ ॥ मातापिताबंधूसज्जन ॥ सर्वसंपत्तीआणिधन ॥ मानमान्यतातुकयाकारणें ॥ एकहीउणेंअसेना ॥ ९३ ॥
अहोभक्तलीलामृतग्रंथजाण ॥ हेंपंढरीक्षेत्रपुरातन ॥ सद्भावहाविपुंडरीकपूर्ण ॥ वसेसुलक्षणयाठायीं ॥ ९४ ॥ शांतिविरक्ति
उदास ॥ भीमाचंद्रभागावाहतीसमरस ॥ संतश्रोतेप्रेमळदास ॥ त्यांसीक्षेत्रवासयेठायीं ॥ ९५ ॥ सप्रेमआवडीजेआविट ॥ तेपुं-
डरीकेंबैसावयादिधलीविट ॥ त्यावरजगधनीकरठेऊनिनिट ॥ वैकुंठपीठउभाअसे ॥ ९६ ॥ नासाग्रीठेऊनध्यान ॥ देतोभाविकांसीं
आलिंगन ॥ तेथेंमीमूढमतीअज्ञान ॥ ध्यावयादर्शनआलोंकीं ॥ ९७ ॥ मांजळओंव्यातुळसीकोमळ ॥ हातींघेऊनसप्रेमदळ ॥ म-
हिपतीसदानिष्ठेजवळ ॥ चरणकमळलक्षोनी ॥ ९८ ॥ स्वस्तिश्री० ॥ भवणे० ॥ प्रेमळप० ॥ तृतीयोध्यायगोडहा ॥ १९९ ॥ छ ॥ छ ॥

अध्याय ४
विठोबा
तुका
इंद्रायणी नदी
विठोबा
गोपीचोर
गोपीचे बैल
मिरच्याबायकाघेतात
तुकाराम
गोपी
गोपी
गोपी

श्रीगणेशायनमः ॥ श्रीगोपालकृष्णायनमः ॥ जयजयसच्चिदानंदपरब्रह्ममूर्ती ॥ अपरमिततुझीसत्कीर्ती ॥ महिमावर्णि
तांभागल्याश्रुती ॥ कुंठितमतीशास्त्राची ॥१॥ तुझेपवाडेदेवाधिदेवा ॥ वदतांशीणलासहस्रश्रवा ॥ ठकपडिलेंकमळोद्भवा
॥ आमचाकेवातोकिती ॥२॥ बाळकबोलेबोबडेंवचन ॥ ऐकोनिमातेसीसमाधान ॥ शब्दपुसेपडताळून ॥ निजप्रीतीनेंआ
पुल्या ॥३॥ तैशाचपरीरुक्मिणीपती ॥ भक्तआर्षकरितांस्तुती ॥ तींतुजवचनेंगोडलागती ॥ सप्रेमभक्तीचेनिबळें ॥४॥ शा
ह्मणपणेवेदझालासुका ॥ बांधितीतुजगौळणीभाविका ॥ तयांसीभिऊनवागसीनिका ॥ विश्वोद्धारकाजगद्गुरू ॥५॥ तुझा
ध्यावयासाक्षात्कार ॥ महर्षीयजतीथोरथोर ॥ तोतूंभिल्लणीचींउच्छिष्टबोरें ॥ खातोसिआदरेंनवलकीं ॥६॥ तूंब्रह्मयाचा
तातकेवळ ॥ आणियशोदेचाह्मणविसीबाळ ॥ अंकींखेळसीसर्वकाळ ॥ नसतांचआळघेउनी ॥७॥ दुर्योधनसार्वभौमनृपवर
॥ नघेसीत्याचासन्मानआदर ॥ आणिदासीपुत्रभक्तविदुर ॥ धुंडिसीघरतयाचें ॥८॥ सप्रेमभक्तीचीदेखोनिचट ॥ खासीगो
पाळांचींउच्छिष्टेंनीट ॥ लोटोनिपक्वान्नाचेंताट ॥ मागसीदेंटभाजीचा ॥९॥ तैशाचरीतीकरुणाघनें ॥ अंगीकारावीआर्षवच
नें ॥ चित्तींदेऊनिआठवण ॥ वदवींगुणसंतांचे ॥१०॥ मागीलअध्यायाचेशेवटीं ॥ तुकयासीनिरविलीसंसारराहाटी ॥ वैश्य
व्यवसायांतउघडतांदृष्टी ॥ संतोषपोटींवाडिलांतें ॥११॥ मातापिताबंधुसज्जन ॥ घरींउदंडधनधान्य ॥ शरीरआरोग्यलोकांत
मान्य ॥ एकहीउणेंअसेना ॥१२॥ ऐसेंअसतांतयेवेळे ॥ प्रपंचींचित्तरमलेंकेवळ ॥ तोंपुढेंविपरीतघोडवलेंतत्काळ ॥ तेंऐका

प्रेमळभाविकहो ॥ १३ ॥ सुखापुढेंयेतसेदुःख ॥ हेंअनादिसिद्धभविष्यकारक ॥ कींहरिखापुढेंसवेंचिशोक ॥ देखतीलोकद
ष्टीसी ॥ १४ ॥ जैसामावळतांदिनकर ॥ तितुकाचिपडेअंधःकार ॥ कींआधीधान्यपिकेअपार ॥ मगदुष्काळयोरयेपुढें ॥ १५ ॥
नातरीअत्यंतमैत्रीजेथें ॥ सवेंचिविकल्पयेतसेतेथें ॥ बहुतसन्मानझालाजेथें ॥ तरीनिंदाहोतेथेंउद्भवे ॥ १६ ॥ कींदेहश्ला-
घ्यतामानितांभोग ॥ तरीशरीरींउद्भवेरोग ॥ अमृतमंथूनिकाढितांमागें ॥ विषहीमगप्रकटलें ॥ १७ ॥ संसारींसुखमानि-
तांप्रीती ॥ तैसेंचिझालेंतुकयाप्रती ॥ पुढेंचिंतापउद्भवेचित्तीं ॥ कैशारीतीतेंऐका ॥ १८ ॥ आयुष्यसरोनिगेलियातत्वतां ॥ वैं
कुंठासीगेलींमातापिता ॥ तेणेंतुकयाच्याचित्ता ॥ खेदसर्वथानावरे ॥ १९ ॥ बंधूबहीणशोककरी ॥ तेणेंअधिकचिदुःखवा-
टेअंतरीं ॥ ह्मणेसंसारवोझेंआपुलेशिरीं ॥ कैसीपरीहोईल ॥ २० ॥ ऐशारीतीशोककरितां ॥ सवेंचिधीरदेतसेचित्ता ॥ ह्मणे
होणारतेंझालेंआतां ॥ नोहेअन्यथामाझेनी ॥ २१ ॥ ऐसाचित्तासीदेतांधीर ॥ तोंवडिलसावजीसहोदर ॥ त्याचीस्त्रीपावली
परत्र ॥ तेणेंहीअंतरदुखावलें ॥ २२ ॥ सावजीआधींचहोताउदास ॥ मानीसंसाराचात्रास ॥ त्यावरीकांतेचाहोतापाश ॥ तोही
अनायासेंनिरसला ॥ २३ ॥ परमअनुतापधरूनिमनीं ॥ बंधुतोगेलातीर्थाटणीं ॥ मुखींअमृतसंजीवनी ॥ नामस्मरणींसर्व
दा ॥ २४ ॥ सप्तपुऱ्याज्योतिलिंगेंबारा ॥ दृष्टीसीपाहिलींत्याअवसरा ॥ पुष्करादितीर्थेंकरूनिसत्वरा ॥ दुस्तरसंसारानिवटिलें
॥ २५ ॥ कायिकवाचिकमानसिक ॥ तपेंआचरलास्वाभाविक ॥ षड्वैरीजिंकोनिदेख ॥ शांतीसुखपावला ॥ २६ ॥ सर्वतीर्थें-

करूनिजाणा॥ मारुतीआलाआनंदवना॥ संतसमागमधरूनिनाना॥ आत्मसाधनाविच्यारी॥२७॥ आत्मस्थितीपावूनि
पूर्ण॥ झालेंस्वस्वरूपींसमाधान॥ असोइकडेअनुसंधान॥ ऐकासज्जननिजप्रीती॥२८॥ देहुसींतुकावैष्णवभक्त॥ खेद
करितनित्यानित्य॥ ह्मणेमातापिताक्रमलींनिश्चित॥ बंधुचीगतीहेझाली॥२९॥ कांताजिवंतअसतीजरी॥ मगफिरूनिये
ताकधींतरी॥ आधींचउदासहोताअंतरीं॥ फावलीबरीसंधीआतां॥३०॥ ह्मणेरुक्मिणीवरापंढरीनाथा॥ जोंवरीहोतीमाता
पिता॥ तोंवरीभजनव्हतीएकहीचिंता॥ तरीकैसेंआतांकरावें॥३१॥ पित्याचेंधनहोतेंबहुत॥ तेंहीझालेंवाताहत॥ जैसा
शीतकाळयेतांअभ्रसमस्त॥ विलयाजातआकाशीं॥३२॥ कींपृथ्वीवरीतृणांकुरअसती॥ तेउष्णकाळींवाळोनिजाती॥
कींअभ्रच्छायाच्याबैसतांवस्ती॥ तीनाहींचहोतीक्षणमात्रें॥३३॥ कींइंद्रधनुष्यदिसतांपाहे॥ परीक्षणलोटतांनाहींसेंहो
य॥ नातरीतरंगाचास्वभावकाय॥ अक्षयआहेविच्यारा॥३४॥ तैसेंतुकयाचेंधनधान्यसमस्त॥ आटोनिगेलेंजेथिचेंतेथ॥
यास्तवहोऊनिचिंताक्रांत॥ ह्मणेकैसीमातकरावी॥३५॥ आपुलेंद्रव्यदुसऱ्यावर॥ तेबोलूनदेतीसाचार॥ उदीमनचले-
अणुमात्र॥ कैसाविच्यारकरावा॥३६॥ कुटुंबवत्सलखर्चपदरीं॥ ह्मणोनिधांवेहाटबाजारीं॥ द्रव्यासाठींनानापरी॥ प्रयत्न
करीबहुफार॥३७॥ येणेंहीनयेचिपुरवठा॥ मगदुकानमांडोनिबैसेचोहटा॥ वाचेसीहरिनामाचाफांटा॥ व्यापारखोटान
करवे॥३८॥ ह्मणेउणेंद्यावेंकोणास॥ तरीअसत्यवर्ततांमहादोष॥ गिऱ्हाईकमागतसेजैसें॥ धारणेंविशेषतेंद्यावें॥३९

सर्वभूतींदयापूर्ण ॥ असत्यसर्वथानबोलेवचन ॥ याचेसीं अखंडहरिस्मरण ॥ एकहीक्षणनविसंबे ॥ ४० ॥ ऐसीस्थितीदेखूनिपाहे ॥ देवकसवटींलावितांहे ॥ याहीव्यापारेंसुखवठानये ॥ मगआणीकउपायकरीतसे ॥ ४१ ॥ वैश्यव्यवसावनानाविधकरी ॥ परीकोठेंहीसाह्यनहोपश्रीहरी ॥ चित्तींकष्टीहोतसेभारी ॥ आटतीपरीदेखोनी ॥ ४२ ॥ आपणकष्टोनिरात्रंदिवस ॥ ढोरवरीगोण्यावाहानसे ॥ शीतउष्णनिद्राआळस ॥ काहींचध्यानासआणीना ॥ ४३ ॥ आणीककर्जघेऊनफार ॥ मागुतीधंदाकेलाथोर ॥ परीनफाहोयअणुमात्र ॥ चिंतातुरयासाठीं ॥ ४४ ॥ आणीकरीणघेऊनिपाहे ॥ काहींहातवटीकरूंजाय ॥ तेणेंहीनदिसेविसोय ॥ म्हणेकरावेंकायविठोबा ॥ ४५ ॥ बहुतकष्टीहोऊनिचित्तीं ॥ स्मरणकरीतअहोरात्री ॥ कांहींरीणघेऊनिमागुती ॥ वस्तभावहोतीतेमोडिली ॥ ४६ ॥ वजनकरूनहिशेबपाहात ॥ घरींवाणीमिळालेसमस्त ॥ तंवतेअधिकचिआलेआंत ॥ कैसीमातकरावी ॥ ४७ ॥ सोयरेपिशुनतेवेळें ॥ म्हणतीयाचेंतोंनिघालेंदिवाळें ॥ सावकारयेऊनद्वारींबैसले ॥ अश्रुपातेंभरलेनेत्रतेव्हां ॥ ४८ ॥ म्हणेदेवाधिदेवारुक्मिणीकांता ॥ कैसीविपरीतकेलीवार्त्ता ॥ कायसंसारासीकरूंआतां ॥ म्हणऊनिचिंताक्रांतमनीं ॥ ४९ ॥ तेव्हांइष्टमित्रआप्तसंबंधी ॥ रक्षितेझालेतयेसंधी ॥ कोणीहवालेघेतलेत्रिशुद्धी ॥ आपणासीउपाधीलागावया ॥ ५० ॥ कोणीआपुलीदाखऊनिपत ॥ आणीककर्जकाढोनिदेत ॥ तुकयासीकरूनफजित ॥ कायसांगततेधवां ॥ ५१ ॥ तूंतरीझालासीपरमार्थी ॥ नामजपतोसीअहोरात्री ॥ यास्तवसंसारींझालीफजिती ॥ तरीविठ्ठलचित्तीं

नधरावा ॥ ५२ ॥ विष्णुभक्तीकरितांसाचार ॥ कोणाचेंझालेंनाहींबरें ॥ सांगतगेलेआमचेपितर ॥ अनुभवेंसाचारतूं-
पाहीं ॥ ५३ ॥ संसारमुक्तीमुख्यहेंनकळे ॥ आणिनामजपतोसीसर्वकाळ ॥ तरीहेंसाचभविष्यकेवळ ॥ भिकेचेडोहळेतुज
आले ॥ ५४ ॥ हितास्तवदेतोंशिकवण ॥ यास्तवअंतरींकोपालझणें ॥ आमचेंनायकोनीकरालभजन ॥ तरीअधिकचिरि
णहोईल ॥ ५५ ॥ ऐसेंशिकवोनित्याअवसरा ॥ वाणीगेलेआपुल्याघरा ॥ घरींहळहळकरितीदारा ॥ ह्मणतीसंसाराकायक
रूं ॥ ५६ ॥ घरधनीयासजेंपासुन ॥ विठोबाचेंलागलेंध्यान ॥ आह्मांउठिलोंमाणसांतुन ॥ खावयासीअन्नमिळेना ॥ ५७
॥ घरींकांताऐशारीती ॥ नानापरीचेअपशब्दबोलती ॥ बाहेरपिशुनसर्वहांसती ॥ परीनिश्चयचित्तींसोडीना ॥ ५८ ॥ सप्रेम
भावेंतयेक्षणी ॥ जिव्हारंगलीनामस्मरणीं ॥ घरींहळहळकरितीराणी ॥ गेलाह्मणोनिउदमासी ॥ ५९ ॥ च्यारढोरेंहोतीं
जाण ॥ रोगहोतांचिमेलींतीन ॥ कसोनिपाहेरुक्मिणीरमण ॥ टाकितोभजनकायमाझें ॥ ६० ॥ परीअधिकोत्तरभजनाचा
॥ सप्रेमटाहोकरीतवाचा ॥ सोबतीह्मणतीत्रासयाचा ॥ आलासाचारआह्मासी ॥ ६१ ॥ नेणेचिकांहींकाळवेळ ॥ बडबड-
करितोसर्वकाळ ॥ निद्रानयेचिअळुमाळ ॥ आमचेंकपाळउठवितो ॥ ६२ ॥ तुकयासींचुकऊनिनिश्चित ॥ सोबतीपुढेंगेले
समस्त ॥ मगअरण्यामाजीविष्णुभक्त ॥ भोंवतेंपाहाततेधवां ॥ ६३ ॥ तोंदुसरेंकोणीनाहींआणिक ॥ रात्रझालीघटिकाए
क ॥ बैलावरीलगोणीदेख ॥ खालींपडलीतेधवां ॥ ६४ ॥ तेव्हांचिंताउद्भवलीजाण ॥ ह्मणेआतांउचलूंलागेलकोण ॥ आ

काशीमेघकरीगर्जन ॥ वळ्ळापर्जन्यसभोंवता ॥ ६५ ॥ अद्भुतसुटलाप्रभंजन ॥ धुळीनेनेत्रझांकिलेजाण ॥ गगनींकडकडलीसौदामिन ॥ तुषारपर्जन्ययेतेव्हां ॥ ६६ ॥ भयानकवनसाचार ॥ दिसतीश्वापदांचेभार ॥ अद्भुतपर्जन्यवर्षतोवर ॥ तेपेदुखवेअंतरतुकयाचें ॥ ६७ ॥ मगह्मणेआपुलेपोटीं ॥ संसारचांडाळें घेतलीपाठी ॥ तेणेबहुतझालोंकष्टी ॥ कोणासिगोष्टीसांगावी ॥ ६८ ॥ मायबापेंटाकोनिदिधलेंमज ॥ बंधुवैराग्यीझालासहज ॥ दिवाळेंनिघालेंमाझेंआज ॥ तेणेंलाजवाटतीसंसारीं ॥ ६९ ॥ मानकरीतहोतेपिशुन ॥ तेचिहांसतीकरूनहेळण ॥ वाताहतझालेंधन ॥ खावयासीअन्नघरींनाहीं ॥ ७० ॥ सोबतीगेलेचुकऊनी ॥ कोणउचलूंलागेलगोणी ॥ ह्मणेदेवाधिदेवाचक्रपाणी ॥ तुजवीणकोणीअसेना ॥ ७१ ॥ मातापिताबंधूचुलता ॥ तूंचिहोसीपंढरीनाथा ॥ प्राणसांडीहोईलआतां ॥ येअनंतालवकरी ॥ ७२ ॥ इष्टमित्रसखासज्जन ॥ तुजवांचोनिनसेचिआन ॥ जैसेंअज्ञानबाळकतान्हेंजाण ॥ तरीजननीवीणकोणत्यासीं ॥ ७३ ॥ माझीबळबुद्धीखुंटलीजाण ॥ ह्मणवोनिकरितोंतुझेंचिंतन ॥ जरीतूंनयेसीकरुणाघन ॥ तरीह्मांसतीपिसुनसर्वत्र ॥ ७४ ॥ ऐसेंह्मणऊनिप्रेमळभक्त ॥ नेत्रींवाहातीअश्रुपात ॥ ह्मणेविठाबाईअनाथनाथ ॥ मजदीनातेंसांभाळीं ॥ ७५ ॥ ऐसासप्रेमधांवाऐकोनिकानीं ॥ पांथस्थाचेंरूपधरूनी ॥ तत्काळपावलेचक्रपाणी ॥ तुकयालागींपुसताती ॥ ७६ ॥ एव्हडेरात्रीमध्येंजाण ॥ वाटरोधूनिबैससीकोण ॥ ऐसेंपुसतांमधुसूदन ॥ तयासींवचनबोलतसे ॥ ७७ ॥ ह्मणेमीवाणीव्यवसाई ॥ गोणीपडिलीयेठायीं ॥ उचलावयासीकोणीनाहीं ॥ सोबतीसर्वहीतेगेले ॥

॥७८॥ ऐकोनितुकयाचेंउत्तर॥ कायकरीनशारंगधर॥ हातलावोनिबैलावर॥गोणीसत्वरघातली ॥७९॥ तेणेसंतोषेवैष्णव
वीर॥ परीमार्गनदिसेअंधःकार॥ वाटसरूबोलेउत्तर॥ येसत्वरमजमागें॥८०॥ निजभक्तासीपांडुरंगमूर्त्ती॥ वाटदावीसत्व
रगती॥ परीवैष्णवीमायेनेघातलीभ्रांती॥ ह्मणोनिचित्तींसमजेना॥८१॥ असोपुढेंमार्गदावीतघननीळ॥ मागेंयेतसेभक्त
प्रेमळ॥ आलेइंद्रायणीच्याजवळ॥ तोंपूरतुंबळचालिला॥८२॥ तुकयासींचिंताउपजलीमनीं॥ ह्मणेकैसीउतरूनिन्यावीगो
णी॥ मगह्मणेकैवल्यदानी॥ ठावपाहूनिमीयेतों॥८३॥ लीलानाटकीजगज्जीवन॥ खालींघातलेंस्कदर्शन॥ तुकयासीह्म
णेमधुसूदन॥गोपीउतरणेनलगेची॥८४॥ ऐसेंह्मणूनिरुक्मिणीवर॥पुढेंचालिलेस्थिरस्थीर॥गोणीतैसीचबैलावर॥
वैष्णववीरउतरला॥८५॥ तुकयाविस्मितहोतसेजीवें॥ ह्मणेआजिपांथस्थधाडिलादेवें॥ नाहींतरीनव्हतेंबरवें॥उतराईव्हा
वेंकैसेनी॥८६॥ ऐसाविस्मितहोतांमनी॥ तोंनवलदेखिलेंतयेक्षणीं॥ गगनीचमकेसौदामिनी॥ त्याप्रकाशेंकरूनपाहात॥
॥८७॥ पांथस्थजातहोतापुढें॥ तेंचिचतुर्भुजझालेंरूपडें॥ तुकयासींब्रह्मानंदजोडे॥ निजनिवाडेंपाहतसे॥८८॥ कांसेसीदि
व्यपीतांबर॥ कंठींकौस्तुभझळकेसुंदर॥ गळांवैजयंतीहार॥ श्रीमुखमनोहरजयाचें॥८९॥ श्यामतनुविराजमान॥त्याव-
रीचर्चिलाशोभेचंदन॥ श्रीवत्सांकितभूषणेंजाण॥मुकुटींरत्नेंलखलखिती॥९०॥ दिव्यकुंडलेंकानींतळपती॥ वदनींदश
नहिरेझळकती॥ पायींतोडरवांक्यावाजती॥ विस्मितचित्तींहोयतुका॥९१॥ सौदामिनीच्यातेजेंसत्वर॥ देखिलालावण्य

सुखसागर ॥ हेंतुकयासींदाखविलेंचरित्र ॥ परीदृष्टांतनस्फुरेयेठायीं ॥ ९२॥ दीपकाच्याप्रकाशेंकरूनी ॥ कैसापाहावावा
सरमणी ॥ अमृतासीरुचीयावयालागुनी ॥ साकरघालोनीपाहावी ॥ ९३॥ चक्षुश्रवाभेटावयानिश्चित ॥ विरोळाघालिजेपुढा
ईत ॥ कींभूतांचीधरूनिसंगत ॥ कैलासनाथपाह्यावा ॥ ९४॥ कींअज्ञानभ्रांतीसींप्रतिपादुन ॥ कैसेंसाधकासीहोईलज्ञान ॥ षड्
वैरीयांच्यासंगतीकरून ॥ शांतिसुखदिसोननयेकीं ॥ ९५॥ तेवीसौदामिनीच्यातेजेंनिश्चिती ॥ सर्वथानदिसेपांडुरंगमूर्ती ॥
देखोनियाचीसप्रेमभक्ती ॥ स्वयेंश्रीपतीप्रकटला ॥ ९६॥ परीतुकाबोळखोनिनिजनिवाडें ॥ सप्रेमेंभेटेलयेऊनकोडें ॥ यास्त
वसौदामिनीतेजकरूनिपुढें ॥ दर्शनरोकडेंदेतअसे ॥ ९७॥ सवेंचिपाहेसावधपणे ॥ तोंपांथस्थपुढेंकरीगमन ॥ उभयतांघरास
येऊन ॥ गोणीउतरूनठेविली ॥ ९८॥ ढोराचीखटपटकरावयादेखा ॥ गुंतलातेव्हांवैष्णवतुका ॥ संधीफावलीवैकुंठनायका ॥
गेलाभक्तसखातेथोनी ॥ ९९॥ असोप्रातःकाळहोतांचिजाण ॥ गावांतकळलेंवर्तमान ॥ कींतुकाआलावणजेहुन ॥ ढोरेंमारू
नटाकिलीं ॥ १००॥ सावकारपिशुनआणिखळ ॥ गृहासीपातलेजैसेकाळ ॥ जैसेंक्षतलक्षोनीतत्काळ ॥ येतीवायसटोंचा
वया ॥ १॥ परमार्थप्रपंचींसाचार ॥ अखंडाकारचालेवैर ॥ एकराजहंसससाणेफार ॥ तैसाविच्यारतोझाला ॥ २॥ कींबोरब
नामाजीसाचें ॥ एकचिझाडकर्दळीचें ॥ तैशाचपरीतुकयाचें ॥ छळणवाचेतेकरिती ॥ ३॥ च्यारढोरेंहोतींनिश्चित ॥ तीनमरू
निगेलींत्यांत ॥ हेंश्रीहरीभजनाचीप्रचीत ॥ आलीनिश्चिततुजलागीं ॥ ४॥ चित्तींधरितांरुक्मिणीवर ॥ सांगकवणाचेंझालें

बरें ॥ हरिश्चंद्रराजासत्वधीर ॥ क्लेशघोरत्याझाले ॥ ५ ॥ नळराजाआणिदमयंती ॥ त्याणींचित्तींधरितांरुक्मिणीपती ॥ सं
सारांतझालीविपत्ती ॥ सांगावीकितीनिजसुखें ॥ ६ ॥ एकह्मणतीतुकयासीपाहीं ॥ हृदयींधरिलाशेषशायी ॥ लौकिकला
जकिंचित्नाहीं ॥ झालेंसर्वहीवाताहत ॥ ७ ॥ आह्मींशिकवितोंपरिहानायके ॥ तेणेचिबहुतपावतोहादुःख ॥ कर्जघेऊनिबु
डविलेलोक ॥ परीलज्जाशोकयासीनाहीं ॥ ८ ॥ ऐसेंबोलूनित्याअवसरा ॥ पिसुनगेलेआपुलेघरा ॥ चिंताउद्भवलीवैष्णववी
रा ॥ ह्मणेयासंसाराकायकरूं ॥ ९ ॥ परमार्थींचित्तप्रपंचींदेह ॥ दोंठायींजीववांटलाआहे ॥ कधींसोडविसीलविठ्ठलमाये ॥ क
रुणानयेतुजकैसी ॥ ११० ॥ पर्जन्यगेलादेशांतुन ॥ दुष्काळआलासुढेंकठिण ॥ मुलेंमाणसेंखाण्यावांचुन ॥ होतीहैराणस
र्वदां ॥ ११ ॥ संसारटाकावाकोणावर ॥ तरीआणिकसाह्यनसेदुसरें ॥ ऐसेंह्मणऊनिवैष्णववीरें ॥ चित्तींविच्यारयोजिला ॥
॥ १२ ॥ कांहींभांडवलउरलेंहोतें ॥ त्याच्यामिरच्याघेतल्यातेथें ॥ तीनगोण्याभरूननिश्चित ॥ जायकोंकणांततेधवां ॥ १३ ॥
मार्गींचालतांतयेक्षणी ॥ विठ्ठलनामाचीउमटेध्वनी ॥ सगुणस्वरूपआपूनिध्यानी ॥ सप्रेममनींसर्वदा ॥ १४ ॥ संसाराच्या
यावात्रास ॥ ह्मणोनिव्यवसायकरीतसे ॥ मनविटवावेंभलतैसें ॥ धरिलीआसयासाठीं ॥ १५ ॥ नामरूपींजडलेंचित्त ॥ दे
हभावनाहींकिंचित् ॥ समुद्रतीरींवैष्णवभक्त ॥ गांवाबाहेरउतरला ॥ १६ ॥ तेथेंशिवालयहोतेंथोर ॥ पुढेंवटपिंपळतरुव
र ॥ तेथेंगोण्यालोटोनीसत्वर ॥ स्वहस्तेंदोरेंबांधिलीं ॥ १७ ॥ गोणीउसवोनियांहातीं ॥ दुकानमाडिलेंतयेक्षिती ॥ चित्तींवैं

सली पांडुरंगमूर्त्ती ॥ देहाकृती आठवे ॥ १८ ॥ नरनारी येऊ निजाण ॥ तुकयाप्रती बोलती वचन ॥ विकावयासीं आणिलें केण ॥ याचीं धारण सांगावी ॥ १९ ॥ ऐकोनि ह्मणे वैष्णवभक्त ॥ तुह्मासी नाहीं काय विदित ॥ लागेल तें न्यावें त्वरित ॥ संकोच चित्तन व्हावें ॥ १२० ॥ तंव एकें तांदूळ आणिले शेर ॥ ते मोजून घेतले सत्वर ॥ त्याच्याहि शेरें वैष्णववीर ॥ देत साचार मोजुनी ॥ २१ ॥ वरद्या कांहीं बोलती वचन ॥ ऐकोनि ह्मणे वैष्णवजन ॥ तुह्मी आपुल्या स्वहस्तें घेणे ॥ संकोच मनीं न धरितां ॥ २२ ॥ भीत भीत कादा घेती पाहे ॥ ह्मणती हातास झोंबेल काय ॥ तंव तो तिकडे न पाहे ॥ देहींच विदेही ह्मणोनी ॥ २३ ॥ आणी कसा हारुके घेऊनि देखा ॥ आल्या तेथें दोघी बायका ॥ तयासी मोजून देतसे तुका ॥ ह्मणती आणीक दे कांवर कांहीं ॥ २४ ॥ येरू ह्मणे आपुल्या हातें ॥ घेऊनि जावें लागेल तें ॥ एक हात घालिती भीत भीत ॥ दुसरी बोलत तिजलागीं ॥ २५ ॥ तुका शेटवाणी भला फार ॥ माप मोजूनि देतसे खरें ॥ कादा घेतां दोंहीं करें ॥ हातासीं अणुमात्र झोंबेना ॥ २६ ॥ शब्द बोलूनि ऐशा रीती ॥ दोहीं हातें कादा वोढिती ॥ परी कांहीं न वर्जी तयांप्रती ॥ लोक पाहाती सभोंवते ॥ २७ ॥ गावांत जाऊन सांगती कोणी ॥ बाहेर आला तुका शेटवाणी ॥ तो परम भला सुलक्षणी ॥ हरीभजनीं तत्पर ॥ २८ ॥ मोजणी परिस साचार ॥ दुप्पट गुणें देतो वर ॥ हातासी न झोंबे अणुमात्र ॥ पाहा चरित्र दृष्टीसीं ॥ २९ ॥ गांवांत प्रकट झाली मात ॥ पाहावयासी लोक येत ॥ ह्मणती हा केवळ भोळा भक्त ॥ कार्य त्वरित साधावें ॥ १३० ॥ पैका आणावयासी गेलों घरीं ॥ तरी उडोनि जाती वरिच्यावरी ॥ तुकयासी

ह्मणतीतेअवसरीं॥ आमचेमंदिरींखर्चबहू॥३१॥ उधारद्यालजरीनिश्चित॥ तरीपैकादेऊंमागिल्याहातें॥ लागतील त्यान्यानिश्चित॥ वैष्णवभक्तह्मणतसे॥३२॥ मोजूनिदेतीवैष्णववीर॥ स्वहस्तेंचौगुणेघेतीवर॥ ह्मणतीराशीपरिससर्वा फार॥ गोष्टअपूर्वजाहली॥३३॥ देखोनित्यांचेंभोळेपण॥ मागोंलागलेअवघेजन॥ मगदुसरीगोणीउसवोन॥ स्वहस्तेंघेणेह्मणतसे॥३४॥ एकदांचिमागतांसर्वत्र॥ एकलादेऊंकोठवर॥ माझाविश्वासतुह्मावर॥ आपुल्याकरेंघेऊनिजा॥ ॥३५॥ ऐसेंबोलतांवैष्णववीर॥ सर्वत्रएकदांचिघालितीकर॥ जैसेंउच्छिष्टपात्रेंदेखोनिफार॥ श्वानेंनिकुरेंभांडती॥३६॥ प्रपंचस्वार्थकरूननिश्चिती॥ एकासींएकगुरगुरिती॥ परीपुढेंकैसीहोईलगती॥ विचारचित्तींनाठवे॥३७॥ कोणीहोते जोरावर॥ त्याणींघेतल्यामणभर॥ कोणीअर्धमणवोढिल्याकरें॥ पांचसेरकोणासी॥३८॥ कोणीआदपावदोनशेर॥ कोणासीआल्यावोंटीभर॥ कोणीघेऊनिवचकभर॥ जातीसत्वरमंदिरा॥३९॥ दोनगोण्याऐशारीती॥ मिरच्यालुटोनि नेल्यासमस्तीं॥ तोंएकखळअवचिती॥ तुकयाप्रतीबोलत॥१४०॥ माझेघरींखर्चथोर॥ मिरच्यापाहिजेतगोणीभर॥ तुह्मासीअसत्यवाटेलजर॥ तरीपुसासत्वरलोकांसीं॥४१॥ ऐकोनिह्मणेवैष्णवभक्त॥ तुमचाविश्वासआहेनिश्चित॥ वचनऐकूनियांत्वरित॥ नष्टउचलितगोणीतें॥४२॥ तयासीह्मणेप्रेमळभक्त॥ गोणीआणोनिद्यावीत्वरित॥ तोह्मणेसांठवणनिश्चित॥ नसेघरांतमाझिया॥४३॥ तुह्मीमागुतीयालपरतोनी॥ मगरितीकरूनिदेईनगोणी॥ ऐशारीतीखळबोलू-

नी ॥ गेलासदनींआपुल्या ॥ ४४ ॥ अंतरींचाकृत्रिमभाव ॥ सर्वथानेणेभक्तवैष्णव ॥ याचविषयींतुह्मीसर्व ॥ दृष्टांतअपूर्वअवधारा ॥ आजपर्जन्यवर्षेलघटिका ॥ ऐसेंजाणतीपिपीलिका ॥ मगअंडींकाढोनियांदेखा ॥ ठिकाणीआणिकात्यानेती ॥ ४६ ॥ आणिलघवीकरितांभूमीवर ॥ त्याचसुंग्यावाहातीसुरें ॥ त्यांसीब्रह्मांडींचाकळेविचार ॥ परीमानवाचेंअंतरनजाणती ॥ ४७ ॥ तैसेंदेवाचेंमनोगत ॥ तेंजाणतीप्रेमळभक्त ॥ परीदुर्जनाचेंकठिणचित्त ॥ तेंनिश्चितकळेना ॥ ४८ ॥ कांहींनद्यावेंयालागुनी ॥ मिरच्यांसहितनेलीगोणी ॥ परीतुकयासींत्याचाविश्वासमनीं ॥ कपटखाणीकळेना ॥ ४९ ॥ परमसंतोषझालाअंतरा ॥ ह्मणेबरासत्वरझालाविकरा ॥ स्नानकरूनीत्याअवसरा ॥ रुक्मिणीवराआठवित ॥ १५० ॥ शेरतांदूळसाहारुकेसजगाणी ॥ रोखइतुकींचझालीबोहणी ॥ तेंदेखोनियांनयनीं ॥ संतोषमनीतुकयाच्या ॥ ५१ ॥ ह्मणेसाहित्यतोंआलेंनिश्चित ॥ आतांकरावापाकनिष्पत्त ॥ पितळीतपेलेंघेऊनित्वरित ॥ घातलाभातशिजावया ॥ ५२ ॥ जनार्दनचिभरिलाजनीं ॥ ऐसानिश्चयदृढमनीं ॥ ध्यानांतआणूनिकैवल्यदानी ॥ नामस्मरणींडोलतसे ॥ ५३ ॥ ऐसीजाणूनतयाचीस्थिती ॥ कायह्मणतसेरुक्मिणीपती ॥ याचीतोंऐसीउदासवृत्ती ॥ प्रपंचभ्रांतीकळेना ॥ ५४ ॥ तीनगोण्यासाचार ॥ मिरच्याघेऊनिगेलेचोर ॥ घरींअडवितीलसावकार ॥ मगकायउत्तरदेईलत्यां ॥ ५५ ॥ ऐसेंह्मणूनिभक्तकैवारी ॥ मनुष्यवेषघेतसत्वरी ॥ गावांतजाऊनिएकेघरीं ॥ मधुरोत्तरींबोलत ॥ ५६ ॥ ह्मणेउधारद्यावाजीसत्वर ॥ आह्मासीजावयाझालाउशीर ॥ तेह्मणतीतूंकोणसा-

चार ॥ कशाचाउधारेमागसी ॥ ५७ ॥ ऐकोनिह्मणेशारंगधर ॥ तुकशोटवाणी देहूकर ॥ मीविठोजीत्याचाचाकर ॥ आलोंउधा
रमागावया ॥ ५८ ॥ यावरीह्मणतीस्वार्थीजन ॥ आह्मासयेक्वींदिधल्यात्याणे ॥ मोजूनघेतल्याअसतीलजाण ॥ तरीमगमाग
पोंसाजतें ॥ ५९ ॥ यावरीह्मणेवैकुंठपीठ ॥ तोहातुकेंचिदेतोस्पष्ट ॥ यास्तवनावतुकशोट ॥ नाववरिष्ठबोलती ॥ ६० ॥ यावरीगां-
वांचेलोकबोलती ॥ तरीमिरच्याआह्मीआणिल्याकिती ॥ जैसेंसांगेरुक्मिणीपती ॥ तितुक्याचभरतीमोजितां ॥ ६१ ॥ ऐसा
देखोनिचमत्कार ॥ पैसेआणूनदेतीसत्वर ॥ भक्तासाठींशारंगधर ॥ घरोघरफिरतसे ॥ ६२ ॥ कोणीआलेथोटाईसीं ॥ तरीं-
गाळीप्रदानेदेतसेत्यांसी ॥ कोणीपरतोनिबोलतांपासीं ॥ उगाचसोसीजगदात्मा ॥ ६३ ॥ ज्याचेअंगींजितुकेंलावित ॥ तितु
केंचिकजनभरततेथ ॥ ह्मणतीतुकाशोटहेंनावसत्य ॥ आश्चर्यकरितजनतेव्हां ॥ ६४ ॥ भक्तिभावेंभुललाहरी ॥ आपुलेंमह
त्वनविच्यारी ॥ रंकहोऊनितेअवसरीं ॥ घरोघरींफिरतसे ॥ ६५ ॥ स्वमुखेंबोलेबाजारांत ॥ गांवींचेलोकथोटबहुत ॥ उधारमा
गतांबव्हासीयेत ॥ परीहोतीलफजितयागुणें ॥ ६६ ॥ कोणीचमत्कारपाहुनी ॥ द्रव्यदेतातीआणोनी ॥ कोणीकज्यासीभिऊ
नी ॥ देतीआणोनीचोहटा ॥ ६७ ॥ ऐसारीतीराजीवनेत्रें ॥ उधारउकळिलासर्वत्र ॥ परीमिरच्यानेल्यागोणीभर ॥ तोंएकसा-
चारराहिला ॥ ६८ ॥ मनांतह्मणेजगज्जीवन ॥ त्याचेंकैसेंउगवेलधन ॥ दिसतोखळसर्वांहून ॥ उपायकोणकरावा ॥ ६९ ॥ जैसा
धान्यामाजीकुचर ॥ नभिजेनसिजेअणुमात्र ॥ तैसेंखळाचेंअंतर ॥ द्रवेनासाचारसर्वथा ॥ ७० ॥ संकटजाणोनिश्रीहरी ॥ उ-

भेराहिलेत्याचेद्वारीं ॥ सक्रोधहोऊनिअंतरीं ॥ कठिणोत्तरींबोलत ॥ ७१ ॥ तुकशेटवाणीदेहूकर ॥ मीविठोजीत्याचाचाकर ॥ मिरच्याआणिल्यागोणीभर ॥ त्याचाउधारदेआतां ॥ ७२ ॥ भलामाणूसदिससीनयनीं ॥ आणिघरीं आणोनिठेविलीगोणी ॥ वाटपाहातोमाझाधणी ॥ उघरणीदेइजेआतां ॥ ७३ ॥ ऐसेंबोलतांघननीळ ॥ कायउत्तरदेतसेखळ ॥ चालतुझ्याधन्याजवळ ॥ ह्मणोनिबळेंवोढिला ॥ ७४ ॥ तुकशेटमाझामित्रजाण ॥ मजवरीकेलेंयेहसान ॥ त्याणेंकायदिधल्यामोजून ॥ आलासिह्मणूनियाठाया ॥ ७५ ॥ ऐसेंबोलतांदुर्जनतयासीं ॥ कायह्मणेवैकुंठवासी ॥ मीतरीनजायतयापासीं ॥ ह्मणेलअपेशीचाकरहा ॥ ७६ ॥ तोह्मणेमीनाहींदेत ॥ कैसाघेतोसिपाहतोंयेथ ॥ देखोनितयाचेंकठिणचित्त ॥ वैकुंठनाथकायकरी ॥ ७७ ॥ चव्हांटसोडोनिजगन्निवास ॥ आपुलेकंठींघातलाफांस ॥ ह्मणेप्राणदेऊंकिउदास ॥ अवघ्यागांवासबुडवीन ॥ ७८ ॥ निर्वाणदेखोनित्याअवसरीं ॥ वाडियांतमिळाल्यानरनारी ॥ खळासीफजितनानापरी ॥ गांवकरीकरिताती ॥ ७९ ॥ गोणीभरमिरच्याकोणाकारणें ॥ फुकटदेयीलऐसाकोण ॥ उगेंचकांकरितोसिभांडण ॥ देटाकूनद्रव्यत्याचें ॥ १८० ॥ खळतोह्मणेतयेक्षणी ॥ घेऊनिजाभरलीगोणी ॥ मगह्मणेकैवल्यदानी ॥ आधींचकांघेऊनिआलासी ॥ ८१ ॥ ऐसेंह्मणोनिशारंगधर ॥ स्वहस्तेंकंठासीबांधिलादोर ॥ गरगरांफिरवितसेनेत्र ॥ लोकसर्वत्रपाहती ॥ ८२ ॥ जयाचीमूर्त्तीहृदयसंपुटीं ॥ एकांतींध्यातोधूर्जटी ॥ तोतुकयाचेभक्तीसाठीं ॥ पाशकंठींबांधित ॥ ८३ ॥ अष्टांगयोगसाधितीहटी ॥ परिकदापिनपडेत्यांचेदृष्टी ॥ तोभक्तिपाशवा

गवींकंठीं ॥ नवलपोटींमृजवारे ॥ ८४ ॥ ज्याचीप्राप्तीव्हावयाकारणें ॥ महर्षिकरितीअनुष्ठानें ॥ तोभक्तकार्यास्तवजाण ॥ ये
तबांधूनजगदात्मा ॥ ८५ ॥ जोकमळोद्भवाचापिताहोय ॥ इंदिराज्याचेंध्यातसेपाय ॥ जोनारदादिकाचेंगेय ॥ बांधलाजायभ
क्तीने ॥ ८६ ॥ असोआतांअनुसंधान ॥ सादरऐकाभाविकजन ॥ गांवकरीभयाभीतहोऊन ॥ खळाकारणेंताडिती ॥ ह्मण-
तीयाणेप्राणदिधलाजर ॥ तरीआमचागांवबुडेलसमग्र ॥ ह्मणोनिलायाबुक्यावर ॥ मारितीसर्वत्रत्यालागीं ॥ ८८ ॥ जनींज
नार्दनभरलानिश्चित ॥ नानाप्रकारेंकेलाफजीत ॥ मिरच्यामोजूनिसमस्त ॥ द्रव्यदेववितगांवकरी ॥ ८९ ॥ इतुकेंकार्यकरून
जाण ॥ बंधनसोडितजगज्जीवन ॥ समस्तउधारएकत्रकरून ॥ आणिकर्विंदानकायकरी ॥ ९० ॥ चौधरीयाच्यारूपेंत्वरित
॥ तुकयासीह्मणेवैकुंठनाथ ॥ आपुलेंघ्याजीद्रव्यत्वरित ॥ येरूह्मणतकशाचें ॥ ९१ ॥ मगह्मणेशारंगधर ॥ मिरच्यागांवांत
दिधल्याउधार ॥ तेंद्रव्यउकळोनीसमग्र ॥ आलोंसत्वरयाठाया ॥ ९२ ॥ प्रेमळभक्तह्मणेतया ॥ म्यांयेकवींदिधल्यावांटावया
॥ चौधरीह्मणेकासया ॥ पाहिजेवायांतुमचेंपैं ॥ ९३ ॥ आह्मींगृहस्थनामांकितथोर ॥ कायउणेकेलेंआह्मांईश्वरें ॥ मगद्रव्य-
गांठोडीसमग्र ॥ ठेविलीसत्वरत्यापुढें ॥ ९४ ॥ स्वस्थानींबैसतांचिजाण ॥ प्रेमळभक्तनयासीह्मणे ॥ पैलतितकेसाहारुकेघेउ
न ॥ आणूनदेणेघृतआह्मा ॥ ९५ ॥ अवश्यह्मणोनितेअवसरीं ॥ तेथोनिनिघालाचौधरी ॥ घृतआणिलेंतांब्याभरी ॥ तुका
अंतरींविस्मित ॥ ९६ ॥ ह्मणेआज्यबहुदिसताहे ॥ ऐकोनिह्मणेपंढरीराय ॥ घृतबहूतस्वस्थआहे ॥ उणेकाययागांवीं ॥ ९७ ॥

चौधरीयासीं ह्मणे ते अवसरीं ॥ पाक निष्पत्ती झाली बरी ॥ येथें भोजन कराल जरीं ॥ संतोष अंतरीं मज होय ॥ ९८ ॥ देखोनि भक्ताचा शुद्ध भाव ॥ अवश्य ह्मणे देवाधिदेव ॥ तों अतीत रूप धरून अपूर्व ॥ सदाशिव काय ह्मणे ॥ ९९ ॥ शिवालयासमोर बैसोनि देखा ॥ ह्मणे मी अतीत बैसलों भुका ॥ पंक्तीचा लाभ आह्मासीं दे कां ॥ ऐकोनि तुका संतोषे ॥ २०० ॥ चौधरी अतीत भक्त प्रेमळ ॥ पंक्तीसीं जेविले ते वेळें ॥ मुखशुद्धी तुळसीदळ ॥ देत तत्काळ त्यांलागीं ॥ १ ॥ तुकयाची भक्ती देखोनी ॥ शिव विष्णु जेविले दोनी ॥ अतीत जातां त्यालागुनी ॥ आशीर्वचनें गौरविती ॥ २ ॥ सनाथ करून प्रेमळ भक्त ॥ चौधरी तो झाला गुप्त ॥ तों गांवींचे लोक मिळाले तेथ ॥ देखोनि बोलती तुकयासी ॥ ३ ॥ तुकशेट तुह्मी भक्त वैष्णव ॥ वाचेसीं जपता हरीचें नाव ॥ आजि बुडविला होता आमुचा गांव ॥ काय सांगावें ये स्थिती ॥ ४ ॥ एकासी एक बोलती वचन ॥ आधीं साधुत्व दाविलें याणें ॥ येन्हवीं वांटितो ह्मणऊन ॥ गेले घेऊन गांव करी ॥ ५ ॥ जैसा बक ध्यान धरी निश्चिंत ॥ मच्छ येतां चि गिळी त्यातें ॥ तैसा तुकशेट साधु दिसत ॥ तुह्मां सर्वांनें कळों द्या ॥ ६ ॥ ऐसे गांवींचे थोर लहान ॥ परस्परें बोलती वचन ॥ तुका विस्मित होऊनि मनें ॥ एका कारणे पुसतसे ॥ ७ ॥ मग तो सांगे सविस्तर ॥ विठोजी माणूस तुमचा चाकर ॥ त्याणें फिरून घरोघर ॥ भांडोनि उधार उकलिला ॥ ८ ॥ गोणी भर मिरच्या नेल्या त्याणें ॥ तो नेदीच कांहीं त्याज कारणें ॥ मग तेथें तुमच्या चाकराने ॥ गळां फांस जाणा घेतला ॥ ९ ॥ गलबला ऐकोनि थोर ॥ ग्रामवासी लोक मिळाले समग्र ॥ मग खळासीं लाथा बुक्या वर ॥ तोंडावर हाणिती ॥ २१० ॥ तयासी फजित करून

बरवें ॥ झालाहिशेबदेवविलासर्व ॥ नाहीतरीतोदेतांजीव ॥ बुडतागांवयासार्दां ॥ ११ ॥ ऐसासांगतांचिवृत्तांत ॥ विस्मितचित्तींवैष्णवभक्त ॥ ह्मणे असत्यह्मणावीजरीमात ॥ तरीउधारसमस्तआलाकीं ॥ १२ ॥ सत्य ह्मणावेंजरीकांहीं ॥ तरीम्यामापूसठेविलानाहीं ॥ असोहरीचीमायावैष्णवी ॥ लीलादाखवीतेकळेना ॥ १३ ॥ अहोभक्तलीलामृतग्रंथसार ॥ हाचिमानससरोवर ॥ सभाग्यश्रोतेप्रेमळचतुर ॥ तेमहर्षीथोरयेदांयीं ॥ १४ ॥ यांसीपूजावेंकवणेरीती ॥ जेणेंसाधुसंततुष्टहोती ॥ ऐसेंकवीचियेमती ॥ विचारचित्तीं आठवे ॥ १५ ॥ पांजळओंव्यासुमनेंबरीं ॥ हारगुंफोनिनानापरी ॥ महीपतीहोऊनिफुल्लारी ॥ वैष्णवमेळींतिष्ठत ॥ १६ ॥ स्वस्तिश्रीभक्तलीलामृतग्रंथ ॥ श्रवणेंचिपुरतीमनोरथ ॥ प्रेमळपरिसोतभाविकभक्त ॥ चतुर्थोऽध्यायगोडहा ॥ २१७ ॥ ॥ श्रीगोपालकृष्णार्पणमस्तु ॥ शुभंभवतु ॥ छ ॥ छ ॥ छ ॥ छ ॥

॥ अध्याय ५ ॥
पर्वत
तुकाराम
विठोबा
काशी
सर्प
तुकाराम
बैल
ब्राह्मण
पुत्र
स्त्री
ब्राह्मणभोजनकरितात
तुकाराम

श्रीगणेशायनमः ॥ श्रीगोपालकृष्णायनमः ॥ नाहींअंगींचातुर्यबळ ॥ नव्हेबुद्धिमंतकविकुशळ ॥ ह्मणवीसंतांचालडिवाळ ॥ चिंतनेंकाळसारितों ॥ १ ॥ नाहींअक्षरवळलेंशुद्ध ॥ छपन्नभाषानानाविध ॥ बोलतांनयेगीर्वाणशब्द ॥ बरळेअबद्धहेवाचा ॥ २ ॥ क्षेत्रवासहीनाहींसाचा ॥ वस्तीकरकुग्रामीचा ॥ आश्रयअचूकलेखकाचा ॥ तोहीसाचानसेकीं ॥ ॥ ३ ॥ शरीरआरोग्यनसेचिपाहे ॥ क्षणक्षणारोगउद्भवताहे ॥ सर्वप्रकारेंपांगुळआहें ॥ विठ्ठलमायेजापासीतूं ॥ ४ ॥ तुझाभरवसाधरूनमन ॥ ग्रंथासीप्रारंभकेलाजाण ॥ वागवूनिदिनाचाअभिमान ॥ शेवटकरणेंश्रीहरी ॥ ५ ॥ प्रभंजनाच्यायोगेंकरून ॥ डोलेतृणाचेंबुजावण ॥ त्याचेअंगींकर्त्तेपण ॥ स्वतंत्रकोठेंनीअसेल ॥ ६ ॥ कांकळसूत्रीहालवोनिदोरी ॥ बाहुलेंनाचवीनानापरी ॥ तेवीबैसोनिहृदयमंदिरीं ॥ आठवपाश्रीहरीदेसिल ॥ ७ ॥ तुझीकृपानसतांकिंचित ॥ तरीहेशब्दनसानितीसंत ॥ जैसेंसुगंधावीणकस्तुरीतें ॥ कोणपुसतेंबाजारीं ॥ ८ ॥ मयूरपिच्छासीवेगळाले ॥ सर्वांगासीअसतीडोळे ॥ तेवीतुझेकृपेवीणसकळ ॥ शब्दनिर्फळभासती ॥ ९ ॥ यालागींआपुल्याकृपावरें ॥ भक्तचरित्रेंवदवींसविस्तर ॥ जेणेंश्रोतयाचेंअंतर ॥ प्रेमपाझरेऐकतां ॥ १० ॥ मागिलेअध्यायींकथासुंदर ॥ सेवकहोऊनिरुक्मिणीवर ॥ हिंडोनियांघरोघर ॥ उगविलाउधारतुकयाचा ॥ ११ ॥ गांवकरीयांचीऐकूनिमात ॥ विस्मितहोयप्रेमळभक्त ॥ ह्मणेकायकरितोपंढरीनाथ ॥ हेंमजनिश्चितकळेना ॥ १२ ॥ मगमूठघालोनिबैलावर ॥ तेथोनिनिघेवैष्णववीर ॥ मार्गींचालतांसप्रेमभर ॥ करीतगजरनामाचा ॥ १३ ॥

नामरूपींजडलेंचित्त ॥ ह्मणूनिझालादेहातीत ॥ तोंमार्गींएकठकआडवायेत ॥ तुकयासींबोलततेधवां ॥ १४॥ त्याणेपित
ळेचींकडीघडोनिबरीं ॥ सोन्याचासुलामाकेलावरी ॥ तुकयासदाखवीतेअवसरीं ॥ ह्मणेघ्यालतरीमीदेतों ॥ १५॥ ऐको
निह्मणेभक्तप्रेमळ ॥ इतुकेंद्रव्यनाहींजवळ ॥ उधारउकळिलाहोतासकळ ॥ तोकाढूनितत्काळदाखविला ॥ १६॥ मगठक
तयासींबोलेवचन ॥ आहेतेंमाझेअंगींलावणें ॥ राहिलेंतेंदेणेंहळूचघेईन ॥ तुह्माकारणेंजाणतोंमी ॥ १७॥ वचनऐकूनि
यांदेखा ॥ मोजोनितयासीदिधलापैका ॥ ठकगेलामार्गेंआणिका ॥ येतसेतुकाघरासी ॥ १८॥ चित्तींसंतोषमानीतपाहीं ॥ ह्मणे
सावकारासीद्यावेंकांहीं ॥ धान्यासझालीमहागाई ॥ खर्चीसनाहींतेंआलें ॥ १९॥ कपटभावकोणाचेमनीं ॥ हेंतोंसर्वथानेणे
स्वप्नीं ॥ जनार्दनविभरलाजनी ॥ निश्चयमनींदृढकेला ॥ २०॥ जैसाधर्मराजकुंतीसुतें ॥ त्रिभुवनधुंडोनिपाहातांत्यातें ॥
एकहीनष्टनदिसेतयातें ॥ तैसीचस्थितीतुकयाची ॥ २१॥ संतोषमानूनिनिजअंतरीं ॥ तुकारामपातलेघरीं ॥ वृत्तांतकळतांच
सत्वरी ॥ आलेघरींलोकतेव्हां ॥ २२॥ दावणीसींबांधोनिढोरें ॥ तुकाबैसेत्यांसमोर ॥ कायआणिलेंदावींसत्वर ॥ सावका
रऐसेंबोलती ॥ २३॥ ह्मणेद्रव्यदेऊनिस्यासत्वरी ॥ विकतसोनेंघेतलेंघरीं ॥ हेंतुह्मीघ्याकर्जावरी ॥ खर्चासीघरींकांहींद्या
॥ २४॥ ऐसेंह्मणोनिभाविकभक्त ॥ कडीकाढोनीत्यांसीदावित ॥ देखोनियांपरीक्षवंत ॥ मगतेहांसतगदगदां ॥ २५॥
सुलाखूनिदावितीतेवेळे ॥ तोंतयामाजीदिसेपितळ ॥ सावकारपिटितीकपाळ ॥ कांताहळहळकरीतेव्हां ॥ २६॥ ह्मणतीमरमरपा

पिया ॥ चित्तीं आठविसी पंढरीराया ॥ त्याणें निरसिली तुझी माया ॥ न कोत्या निर्दयाभजनूं आतां ॥ २७ ॥ पंडित ह्मणो निमति
मूढा ॥ ह्मातीं धरून आणिला वेडा ॥ कांपरिस देऊन घेतला रवडा ॥ विवेक रोकडा तुज नाहीं ॥ २८ ॥ ठकाच्या विश्वासें साचार
॥ आमचें तुवां बुडविलें घर ॥ कैसा चालविसी संसार ॥ आह्मासी साचार कळेना ॥ २९ ॥ ऐसें बोलूनि त्या अवसरा ॥ पिशुन-
गेले आपुल्या घरा ॥ मंदिरीं चिंता करित दारा ॥ आतां या संसारा काय करूं ॥ ३० ॥ दोघी कांता तुकयासी पाहीं ॥ वडिलीचें नाव र
खुमाबाई ॥ धाकुटीस ह्मणती अवलाई ॥ उपनाव जिजाई दुसरें पैं ॥ ३१ ॥ धाकटी आवली साचार ॥ जाणे तार्किक विचार ॥ ह्म
णे कैसा चालेल संसार ॥ चिंतातुर मानसीं ॥ ३२ ॥ भ्रतारासी लागलें पिसें ॥ भजन करितो रात्रदिवस ॥ धंदा करितां नये चि यश
॥ आटता काळ यासी आला ॥ ३३ ॥ तरी आपुल्या नावें देऊनि रवत ॥ भांडवल काढोनि द्यावें यातें ॥ नफा मिळेल तो निश्चित
॥ संसारातें लाविन मी ॥ ३४ ॥ ऐसें ह्मणोनि ते अवसरीं ॥ गेली सावकाराचे घरीं ॥ ह्मणे माझी पत असेल जरी ॥ तरी द्रव्य प
दरीं घालावें ॥ ३५ ॥ अवलाईचे बंधु धनवंत ॥ यास्तव भीड पडली त्यातें ॥ वाणी ह्मणे लागेल तें ॥ त्यावें लरित जिजाई ॥ ३६
रौप्यमुद्रा दोनशत ॥ घेऊनि तयासीं दिधलें रवत ॥ जिजाई आली मंदिरांत ॥ काय बोलत पतीतें ॥ ३७ ॥ स्या तरी आपुल्या आं
गावर ॥ सावकाराचें फोडिलें घर ॥ तुह्मी व्यवसायां बरोबर ॥ जावें दूर उदिमासी ॥ ३८ ॥ मीठ भरूनि तये क्षणीं ॥ बाले घाट
प्रांतीं चालिले वाणी ॥ तुह्मी त्यांसवें जाउनी ॥ आणा मिळवूनि द्रव्य कांहीं ॥ ३९ ॥ रौप्यमुद्रा दोनशत ॥ तुकयापासीं ते ह्मां देत

तेघेऊनिविष्णुभक्त ॥ निघेखरितत्यांसवें ॥ ४० ॥ आवलीतुकयासींसांगेजातां ॥ भांडवलजतनकराआतां ॥ अभिश्राप
येईलमाझियामाथा ॥ ऐसेंसर्वथानकरावें ॥ ४१ ॥ तुह्मीलागलांहरिस्मरणीं ॥ यास्तवपातेजनधरीकोणी ॥ मगम्या आपुल्या
नावेंखतदेउनी ॥ कर्जकाढोनीआणिलें ॥ ४२ ॥ यात्वकांसींवाटालभांडवलहें ॥ तरीमाझास्वभावविदितआहे ॥ ऐसें
बोलूनियांपाहें ॥ कांताजायघरासीं ॥ ४३ ॥ असोतुकातेअवसरीं ॥ मीठभरूनिवृषभावरी ॥ व्यवसायांच्याबरोबरी ॥ गेलासवरीतेधवां
॥ ४४ ॥ बालेघाटप्रांतींतेवेळे ॥ मीठविकोनिभरलागुळ ॥ शहरासींचालिलेवाणीसकळ ॥ भक्तप्रेमळतयां
सवें ॥ ४५ ॥ धुळींतमुक्ताफळपडिलेंजाण ॥ कोणवोळखवीत्याजकारणें ॥ नातरीपितळेमाजीकांचन ॥ परीक्षकावीणकळेना
॥ ४६ ॥ पाषाणांतपरीसखरा ॥ कोणजाणेचमत्कारा ॥ गारांमाजीसांपडेहिरा ॥ वैष्णववीरातेविझालें ॥ ४७ ॥ नातरीकोकशास्त्राच्यापुस्तकांत
॥ बांधिलेंजैसेंवेदांत ॥ कायवनसभेंतम्हापंडित ॥ महत्वाविरहितज्यारीती ॥ ४८ ॥ कांअमितमिळा
लेतस्कर ॥ त्यांतधनवंतसावकार ॥ नातरीज्यारिणींतसाचार ॥ सांपडेसुंदरपतिव्रता ॥ ४९ ॥ वेडियांतयोगीमहापुरुष ॥ कां
मद्यामध्येंअमृतजैसें ॥ निंदकामाजीप्रेमळदिसे ॥ मान्यतयासकोणकरी ॥ ५० ॥ तेवींअसत्यव्यवसायांचामेळा ॥ त्यांतभक्ति
ज्ञानवैराग्यपुतळा ॥ तुकयासींनिंदितीवेळोवेळां ॥ अनुतापकळाजयानाहीं ॥ ५१ ॥ एकमेकांसींबोलतीदेखा ॥ आपुलेसं
गतीसीआलातुका ॥ व्यवहारकरूंनेणेचिलटिका ॥ मिळेलपैकाकैशारीती ॥ ५२ ॥ सांडोनिप्रपंचतळमळ ॥ चित्तीं आठ

वैवैकुंठपाळ ॥ भजनकरितोसर्वकाळ ॥ उठतेंकपाळआमुचें ॥ ५३ ॥ ऐशारीतीव्यवसाई ॥ कुश्चितबोलतीआपुलेठांयां ॥ परीतुकातोदेहींचविदेही ॥ हर्षशोकनाहींअणुमात्र ॥ ५४ ॥ असोहेंभाषणयेसमयीं ॥ शहरासगेलेव्यवसाई ॥ तेथें
गूळविकूनिसर्वही ॥ द्रव्यलवलाहींघेतलें ॥ ५५ ॥ तयांसवेंवैष्णवभक्त ॥ आपुलामालविकिलातेथ ॥ द्रव्यघेऊनियांसम
स्त ॥ परतोनित्वरितचालिले ॥ ५६ ॥ मार्गींचालतांतेअवसरीं ॥ व्यवसाईउतरलेबाजारीं ॥ चरित्रवर्तलेंतेअवसरीं ॥ तेंसाद
रचतुरींपरिसावें ॥ ५७ ॥ काष्ठाचानागरगळ्यांत ॥ खांडश्मश्रुवाढविलीबहुत ॥ ब्राह्मणआलामालेंमागत ॥ करासाहित्य
म्हणतसे ॥ ५८ ॥ शेटसावकारम्हणतीतया ॥ उदंडयेतीमागावया ॥ आह्मापासींनाहींद्यावया ॥ जायलवलाह्यायेथोनियां
॥ ५९ ॥ कृपणबोलतीऐशारीती ॥ कोणीचवलपावलादेती ॥ हेंतुकयानेंदेखोनिनिश्चिती ॥ तयाप्रतीप्रसन्नतसे ॥ ६० ॥ सांगा
आद्यंतवर्तमान ॥ ऐकोनिबोलेतोब्राह्मण ॥ पाटिलकीचेंअसतांवतन ॥ दाईजींहिरूनिघेतलें ॥ ६१ ॥ दिवाणांतलांचदेऊ
निसहज ॥ बंदीखानींघातलेंमज ॥ पंचाईतींपाडिलाउमज ॥ त्याणींलाजरक्षिली ॥ ६२ ॥ राजाअविवेकीबहुत ॥ मीब्राह्मण
दुर्बळअनाथ ॥ तीनशतेंहरकीलाविलीमातें ॥ पंनासतयातेंदीधले ॥ ६३ ॥ बाकीराहिलेयास्तवदेख ॥ कुटुंबासहितमागतों
भीक ॥ सवेंप्यादादिधलाएक ॥ हातरीसुखपडोंनेदी ॥ ६४ ॥ विप्रवाणीऐकोनिऐसी ॥ दयाउपजलीतुकयासी ॥ मगआश्वा
सिलेंब्राह्मणासी ॥ चिंतामानसींकरूंनका ॥ ६५ ॥ दोनशेंपंनासमुद्रासत्वर ॥ देऊनितोषविलाद्विजवर ॥ पाहूनिअघटित-

विचार ॥ वाणीसर्वत्रहांसती ॥ ६६ ॥ ह्मणेधडचिकांद्यावरघालिताहे ॥ याच्यासोबतीसराहूंनये ॥ जिजाईससांगतांपाहें
मोकलीलधायतेघरीं ॥ ६७ ॥ रांडापोरांसखावयानाहीं ॥ धनवांटितोभलतेचिठायीं ॥ ऐसेंह्मणोनिव्यवसाई ॥ जातीसर्वही
तेधवां ॥ ६८ ॥ विप्रकार्याचेनिमित्तें ॥ तेथेंराहिलावैष्णवभक्त ॥ प्यादियाहातींनिश्चित ॥ द्रव्यदिवाणांतपाठविलें ॥ ६९ ॥ ना
पीतबोलाऊनिविष्णुदासें ॥ ब्राह्मणाचेतेथेंउतरिलेकेश ॥ बोलाऊनित्याच्याकांतेस ॥ स्वयंपाकासीघातली ॥ ७० ॥ पदरींची
सामग्रीदेऊन ॥ जेवविलेदाहाब्राह्मण ॥ उभयतांसंतोषेदंपत्याचेंमन ॥ आशीर्वचनबोलती ॥ ७१ ॥ देवाधिदेवरुक्मिणीवर
॥ तुजसांभाळोनिरंतर ॥ तुजऐसाविष्णुभक्तउदार ॥ पृथ्वीवरदिसेना ॥ ७२ ॥ बारावर्षेंझालेंमागतांजाण ॥ आह्मासीनमिळे-
इतुकेंधन ॥ तुझेंईश्वरकरोकल्याण ॥ ऐसातोब्राह्मणबोलिला ॥ ७३ ॥ तुकाआनंदयुक्तमनें ॥ ह्मणेसत्कर्मीलागलेंधन ॥ प
रीघरींआवलीचेंभयदारुण ॥ ह्मणेकायजाऊनिसांगावें ॥ ७४ ॥ जाणोनितुकयाचेंअंतर ॥ कायह्मणतशारंगधर ॥ ह्मणेनफा
सुदलद्रव्यसाचार ॥ याणेंसमग्रवेंचिलें ॥ ७५ ॥ व्यवसायीसांगतांजाऊन ॥ आवलीहोईलक्रोधायमान ॥ मगतुकयासींकरी
लताडण ॥ सावकाररीणमागतील ॥ ७६ ॥ याचात्तुकवावयाअघात ॥ कायकरितसेपंढरीनाथ ॥ तुकयाचेंरूपधरूनित्वरित
॥ रुपयेदेतसावकारा ॥ ७७ ॥ सुदलव्याजदेऊनित्वरित ॥ मागूनिघेतलेंपरतखत ॥ पांचहोनआवलीतें ॥ घ्याजीह्मणतनेउ
नी ॥ ७८ ॥ सावकारह्मणेतेअवसरीं ॥ तुह्मींचनेऊनिद्यावेघरीं ॥ देवह्मणेकोपेलमजवरी ॥ भयअंतरींवाटतें ॥ ७९ ॥ ह्मणे

लबहुतदिवसजाऊनिपाहीं ॥ कांहींचजोडकेलीनाहीं ॥ रोखाआणिहोनलवलाहीं ॥ नेऊनियेसमयींतुह्मींद्या ॥ ८० ॥ ऐ
सेंह्मणोनितयेक्षणी ॥ सत्वरगेलाकैवल्यदानी ॥ होनआणिखतघेऊनवाणी ॥ गेलासदनींआवलीच्या ॥ ८१ ॥ सकळवृत्तां
तसांगीतला ॥ तेह्मणेतोकोठेंगेला ॥ सवेंचिह्मणेअसेलबैसला ॥ चित्तींविठ्ठलाआठवोनी ॥ ८२ ॥ ऐसेंविंदानकरीदेव ॥ परीको
पासीनकळेचिलाघव ॥ मायामोहेंभ्रमलाजीव ॥ कोणासीदेवदिसेना ॥ ८३ ॥ कितेकदिवसलोटतांचिदेखा ॥ घरासीआलावै
ष्णवतुका ॥ झालावृत्तांतसांगतीवायका ॥ विचारनिकाकळेना ॥ ८४ ॥ वाणीसांगतीगाऱ्हाणें ॥ नफासुदलतुकयानें ॥ याणें
द्रव्याचेंदेऊनिदान ॥ बंदिवानसोडविला ॥ ८५ ॥ एकह्मणतीदेवेंवारिलेंऋण ॥ एकह्मणतीअसत्यवचन ॥ ढोंगकरूनिजि
जाईनें ॥ लौकिकजाणराखिला ॥ ८६ ॥ अवलीह्मणेकपटीकाळा ॥ याचीसर्वथानकळेलीळा ॥ वेडलाविलेंभ्रताराला ॥ ना
हींराहिलालौकिक ॥ ८७ ॥ वाणीयानीसांगीतलावृत्तांत ॥ हेंजधन्यझालेंलोकांत ॥ भांडवलपुढेंनदेतीते ॥ मागीलवृत्तां
तजाणोनी ॥ ८८ ॥ तोंपुढेंवरगपडिलेंकठिण ॥ दोनपायल्यांचीयालीधारण ॥ पर्जन्यनिःशेषगेलातेणेकरून ॥ चाऱ्यावीण
बैलमेले ॥ ८९ ॥ संसारदुःखबहुतजाण ॥ पुढेंदेखिलेंतुकयानें ॥ तेंश्रवणकरितांचप्रीतीनें ॥ संकटेंदारुणनिरसती ॥ ९० ॥ वा
ताहतहोतांचिधन ॥ लौकिकीं दिसेभाग्यहीन ॥ जेराखीतहोतेसन्मान ॥ स्वसुखेंहेळणतेकरिती ॥ ९१ ॥ कठीणकाळयेतां- ४
चिखरा ॥ जनांतउडालापातेरा ॥ कोणीयेऊंनदेतीघरा ॥ दुःखअंतराहोयतेणें ॥ ९२ ॥ घरींअन्नकिंचितनसे ॥ पोरांसपड-

तीउपवास ॥ उसनेकोणीचनदेत्यास ॥ दुष्काळबहुवसदेखोनी ॥ ९३ ॥ त्याचीविपत्तीदेखोनियां ॥ कोठेंजातसेमागावया ॥
तंवयोतेआशंकितहोऊनियां ॥ प्रश्नवक्तयानेकरिती ॥ ९४ ॥ तुकयासीविरक्तीबाणलियावरी ॥ तरिकांजातसेघरोघरीं ॥ ऐ
साप्रश्नकेलाचतुरीं ॥ तरीतेंचिपरीअवधारा ॥ ९५ ॥ मासीभक्षिल्याहोतवमन ॥ परीपित्तरसळेक्षणक्षणा ॥ मगबोटेंघालोनि
काढितांजाणा ॥ आरोग्यतेणेंहोयकाया ॥ ९६ ॥ तैशाचरीतीसावकजन ॥ संसारासीविटवितीमन ॥ लोकनिंदाहोयजेणेंकरून
॥ तेंचिकारणयोजिती ॥ ९७ ॥ मागेंएकदोनवेळांनिश्चित ॥ संकटींरक्षिलेंपंढरीनाथें ॥ तेकांतीमकरतांजनांत ॥ म्हणतीलसं
तमजलागीं ॥ ९८ ॥ तेंनिरसावयालागींजाण ॥ लोकनिंद्यव्हावेंआपण ॥ सर्वपदार्थींविटवावेंमन ॥ हिंडेम्हणोनीघरोघरीं
॥ ९९ ॥ सोयरेधायिरेमित्रआप्त ॥ तयांसीम्हणेवैष्णवभक्त ॥ मुलेंमाणसेंउपवासींमरत ॥ उपायत्वरितकरावा ॥ १०० ॥ पिशु
नम्हणतीतेअवसरीं ॥ दुष्काळपडिलाअसेभारी ॥ ऐसेंचिझालेंघरोघरीं ॥ कितीविस्तारेंसांगावें ॥ १ ॥ सावकारासीमागतां-
रीण ॥ तेम्हणतीऊठयेथून ॥ आधींघेतलेंतेंदेआणून ॥ मगघेऊनिजापुढती ॥ २ ॥ एकतुकयासींपाहतीदृष्टी ॥ कपाळासींघा
लितीआंठी ॥ म्हणतीआपुल्यासंसारालाऊनिकांटी ॥ आमुच्यापाठींलागसीकां ॥ ३ ॥ ऊठयेथूनिचांडाळा ॥ आम्हासीआ
णिलाकंटाळा ॥ हातींधरूनतेवेळां ॥ भक्तप्रेमळाभवंडिती ॥ ४ ॥ मगइष्टमित्रसोइरेसज्जन ॥ काकुळतीयेतत्याजकारणें ॥
कांहींकर्जकाढूनिदेणें ॥ सत्वरवारिनतुमचेंपैं ॥ ५ ॥ दुष्काळींवांचवाल आतां ॥ तरीतुह्मीचआमुचीमातापिता ॥ करुणादा

विलीसमस्तां ॥ परीदयासर्वथात्यांसीनये ॥ ६ ॥ ऐकोनिलोकांचीं दुरुत्तरें ॥ लज्जितत्तुकयाचें अंतर ॥ मगएकांतींजाऊनसा
चार ॥ ह्मणेकैसाविच्यारकरूं आतां ॥ ७ ॥ पांडुरंगआणितांध्यानांत ॥ तोंऐवज आठवलामनांत ॥ घरींगोण्याताटसुठहोतें ॥
तेंविकिलेंखरितवाणियासी ॥ ८ ॥ त्याचें आठशेरधान्य ॥ आलेंतेव्हांमहाप्रयत्नें ॥ करूनियांपातळतरण ॥ कुटुंबरक्षणकरी
तसे ॥ ९ ॥ तेंहीधान्यतेव्हांसरलें ॥ इष्टमित्रानींउपेक्षिलें ॥ नजावेंचिऐसेंझालें ॥ कोठेवहिलेंसर्वथा ॥ १० ॥ जातांधनवंताचि
याघरा ॥ तेंउठवोनिलावितीसत्वरा ॥ लौकिकींउडालापातेरा ॥ संसारमातेराझालाकीं ॥ ११ ॥ जनांतपावलाअपमान ॥ कं
टाळलेसोइरेसज्जन ॥ महाकाळपडिलापूर्ण ॥ झालीधारणशेराची ॥ १२ ॥ तेंहीनमिळेचिकोणाप्रती ॥ प्राणीमृत्युकसदना
सीजाती ॥ बहुतआटिलेंतुकयाप्रती ॥ ह्मणेकैसीगतीकरूं आतां ॥ १३ ॥ कलियुगीं अन्नमयप्राण ॥ ऐसेंबोलतीसर्वत्रजन
॥ दोंचौंदिवसींमिळेतरवण ॥ भाजीपानभक्षिती ॥ १४ ॥ तुकयाचीज्येष्ठकांता ॥ निवर्तली अन्न अन्नकरितां ॥ तेणेलज्जा
वाटेचित्ता ॥ ह्मणेसंसारवृथागेलाकीं ॥ १५ ॥ सोयरेधायरेग्रामवासी ॥ कायबोलतीतुकयासी ॥ आतांसावधहोऊनिमा
नसीं ॥ सांगतोंतुजसीतेंऐक ॥ १६ ॥ तूंसर्वकाळविठ्ठलाचें ॥ सप्रेमनामजपतोसिवाचे ॥ त्यास्तवनिर्मूळसंसाराचें ॥ होतसेसा
चेंजाणपां ॥ १७ ॥ आमचेंनायकसीसाचार ॥ ह्मणऊनिघातझालाथोर ॥ पुढेंहीदेखसीचरित्र ॥ दुष्टोत्तरेंबोलती ॥ १८ ॥ जैं
सेंखांडूकझालेंहाडावर ॥ त्यावरीफांसणयाचेमार ॥ परीतुकापूर्णशांतीचासागर ॥ लोकांसीउत्तरबोलतसे ॥ १९ ॥ होणारतें

नतुकेचिसर्वथा ॥ व्यर्थकासयावाणीवेचितां ॥ बरेंजेनभजतीपंढरीनाथा ॥ तेकायमरतांवांचती ॥ १२० ॥ महादुष्काळीं अन्नाविण ॥ प्राणीउदंडपावलेमरण ॥ तेकायकरितीहरिस्मरण ॥ निमित्ताकारणेंकोणत्या ॥ २१ ॥ ऐशारीतीवैष्णववीरें ॥ तयांसीदिधलेंप्रत्युत्तर ॥ पुढेंवर्तलेंकायचरित्र ॥ तेंऐकासादरनिजकर्णीं ॥ २२ ॥ तुकयाचाज्येष्ठपुत्रजाण ॥ संतोबात्याचें नामाभिधान ॥ त्याचेठायींप्रीतीगहन ॥ तोमृत्युसदनपावला ॥ २३ ॥ प्रपंचदुःखमहाभारी ॥ ज्याचेंनिघेतसुखारी ॥ तेंनिमोनिगेलियानिर्धारीं ॥ खेदअंतरींबहुझाला ॥ २४ ॥ कांतापुत्रझालीशांत ॥ तेणेंदुःखितवैष्णवभक्त ॥ ह्मणेजळोयाप्रपंच्याचीमात ॥ त्यागसमस्तकरावा ॥ २५ ॥ प्राणीयासींसंसारीं बैसतांआंच ॥ हेंमहामूळअनुतापाचें ॥ संतसज्जनयेविषयींचे ॥ दृष्टांतसाचेअवधारा ॥ २६ ॥ हलाहलघेतांचि शंकराचें ॥ दहनहोयसर्वांगाचें ॥ येव्हडीतयासीं बैसतांआंच ॥ मगश्रीरामाचेंभजनकरी ॥ २७ ॥ त्रितापेंप्राणीपोळलाजरी ॥ तरीअनुतापहोयअंतरीं ॥ पांडवांविपत्तीनानापरी ॥ यास्तवश्रीहरिचित्तींवसे ॥ २८ ॥ हिरण्यकशिपेंनानारीती ॥ छळिलेंजेव्हांप्रल्हादामती ॥ मगअनुतापेंहाकमारितांनिश्चिती ॥ खांबांतश्रीहरीप्रकटला ॥ २९ ॥ असोहेदृष्टांतअनेक ॥ प्राणीभोगितीत्रिविधनरक ॥ मगपश्चात्तापेंकरूनदेख ॥ मोक्षसुखपावती ॥ १३० ॥ तुकयासींझालीतैसीगती ॥ संसारींपाहिलीनानाविपत्ती ॥ तेसंकळितसांगतोंयथामती ॥ तरीसादरश्रोतींपरिसिजे ॥ ३१ ॥ तेराचेवर्षींपितयानें ॥ संसारगळांघातलाजाण ॥ तेथेंदक्षयेतांदिसोन ॥ समाधानवडिलांसी ३२

तु॰च॰
६

सतरावेवर्षीतलता ॥ क्रमोनिगेलींमातापिता ॥ वडीलबंधूचीकांता ॥ तेही अवचितानिमाली ॥ ३३॥ अठरावेवरुषंजाणा
॥ सावजीगेलातीर्थाटणा ॥ त्याच्यावियोगेंकरूनिजाणा ॥ शोकनिजमनावाटत ॥ ३४ ॥ विसाव्यांतपुत्रकांतास्वयमेव ॥ दे
खोनिसंसारींधरिलीहाव ॥ आतांयेथोनिमनघिटवावें ॥ मगदेवाधिदेवेंकायकेलें ॥ ३५ ॥ एकविसाव्यांतविपरीतकाळ
॥ तुकयासीपातलातत्काळ ॥ तेव्हांनिघतांचिदिवाळें ॥ सोइरेसकळहांसती ॥ ३६ ॥ अज्ञानप्रकृतितेस्त्रीनिश्चित ॥ तेही नि
माली अन्नअन्नकरित ॥ महामोहपुत्रसमस्त ॥ लौकिकींविपरीतहेवार्ता ॥ ३७ ॥ पूर्वार्धसंपलेंऐशारीती ॥ दुःखेंदेखिलीं-
नानारीती ॥ संसाराचीआस्थाहोती ॥ तेही भ्रांतीनिरसिली ॥ ३८ ॥ अविद्यारात्रीसरोनिजातां ॥ ज्ञानसूर्यप्रकटे अवचिता
॥ तेणेसाधकाचियाचित्ता ॥ आनंदसर्वथानसमाये ॥ ३९ ॥ समुद्रमंथितांतयेवेळां ॥ विबुधांसीश्रमझाला ॥ सेवटीं अमृ
तपाहतांडोळां ॥ आनंदलाशचीनाथ ॥ १४० ॥ कींकरितांदधिकडसणी ॥ कष्टवाटतीतयेक्षणीं ॥ सेवटींनवनीतपाहातां
नयनीं ॥ घरच्यारिणीसंतोषे ॥ ४१ ॥ नातरीकृषिकर्माचीखटपट ॥ तेतरीबहुतचिदिसतीकष्ट ॥ शेवटीपीकयेतांघनदाट
॥ चित्तींकुणबटसंतोषती ॥ ४२ ॥ कांइक्षुदंडगाळितांसाचार ॥ तयासीसायासलागतीफार ॥ सेवटींरूपासीयेतांसाकर ॥
चवीखाणारजाणती ॥ ४३ ॥ तैसेंप्रथमारंभींसाधकासीं दुःख ॥ परीपरिणामींतेंअनुपमसुख ॥ तें अनुभवेंजाणतीसम्यक
॥ ज्याणीविवेकजागविला ॥ ४४ ॥ असोतआतांभाषणेंबहुत ॥ दृष्टांतदेणेकविचेंमत ॥ आतां अनुसंधानीलाऊनिचित्त ॥

अ॰
५

६

ऐकानिजभक्तभाविकहो ॥ ४५ ॥ दारापुत्रहोतांचिनाश ॥ अनुतापजाहलातुकयास ॥ मगएकांतींजाऊनिउदास ॥ विच्यारमनांतकरितसे ॥ ४६ ॥ ह्मणेसंसाराचीभरोवरी ॥ करूनिपाहिलीआजिवरी ॥ तोंअधिकचिदुःखाचीपरी ॥ त्याकोठवरआठवूं ॥ ४७ ॥ कोळसाउगाळितांचिनिश्चित ॥ तोंअधिकचीकाळेंदिसेआंत ॥ तेवीसंसारींदुःखाचेपर्वत ॥ अनुभवेंप्रचीतआलीकीं ॥ ४८ ॥ कींढेंकुणांचेबाजेवरी ॥ निद्रानिवांतलागेलजरी ॥ तरीचसौख्ययासंसारीं ॥ स्वप्नदृष्टीदेखिजे ॥ ॥ ४९ ॥ नातरीबचनागाचेंमहुरपण ॥ प्रथमारंभींचपाहूनिघेणें ॥ परीपरिणामींनटळेचिमरण ॥ सत्यजाणात्रिवाचा ॥ १५० ॥ संसारींअसतांदेवजोडे ॥ ऐसानिश्चयदृढघडे ॥ तरीशुकदेवकांहोऊनिवेडे ॥ बैसतीकडेकपाटीं ॥ माझेंआयुष्यतोंकिती ॥ तेंहीवेंचिलेंसंसारभ्रांतीं ॥ आतांउरल्याकाळेंनिश्चिती ॥ रुक्मिणीपतीभजावा ॥ ५२ ॥ ऐसानिश्चयकरूनचित्तीं ॥ जातसेभांबनाथपर्वतीं ॥ जेवींपतिव्रतानिघतांसती ॥ त्यागकरीतीसर्वस्वें ॥ ५३ ॥ मायबापपुत्रवित्त ॥ नाठवीजैसेंमनांत ॥ भेटावयाप्राणनाथ ॥ उडीअग्नींतघालीतसे ॥ ५४ ॥ तैशाचपरीवैष्णवतुका ॥ पर्वतावरीजाऊनिदेखा ॥ अंतरींआठऊनिवैकुंठनायका ॥ करुणाअनेकभाकित ॥ ५५ ॥ ध्यानासीआणूनिपांडुरंगमूर्त्ती ॥ लाविलींदोनीनेत्रपातीं ॥ ह्मणेदेवाधिदेवारुक्मिणीपती ॥ माझीविनंतीअवधारीं ॥ ५६ ॥ कैसेंकरावेंतुझेंध्यान ॥ हेंमीसर्वथाकांहींचनेणें ॥ कैसेंपाहावेंतुजकारणें ॥ हेंमजदाखवणेयाचकासीं ॥ ५७ ॥ कैसीकरावीतुझीस्तुती ॥ कैसीसेवाकरूंनिश्चिती ॥ कोणत्याभावेंरुक्मिणीपती ॥ भेट

सीमजप्रतीहेंसांग ॥ ५८ ॥ गीतींगाऊंकैशारीती ॥ ध्यानासी आणावीकैसीमूर्त्ती जनांतराहावेंकवणेस्थिती ॥ हेंमजप्रती
सांगतूं ॥ ५९ ॥ तूंतरी अलक्ष अगोचर ॥ तरीकैसालक्षासीं आपू मी पामर ॥ यमधर्मवरुणकुबेर ॥ तयासींपारनकळेतुझा
॥ १६० ॥ चंद्रसूर्यतारांगणनिश्चिती ॥ भ्रमणेकरितीतुजभोंवती ॥ इंद्रादिदेवपारनेणती ॥ तेथेंमीकितीमशक ॥ ६१ ॥ ब्रह्मा
तुझेंपोटींचेंबाळ ॥ शोधीतगेलानाभीकमळ ॥ परीत्यासींसर्वथा अंतनकळे ॥ मगस्तवीततत्काळतुजदेवा ॥ ६२ ॥ तुझ्यादर्श
नाचीधरून आर्त्ती ॥ स्मरणकरीशंकरपार्वती ॥ तयासीतूं दुर्लभवैकुंठपती ॥ तेथेंमाझी आर्तकिंविपुरे ॥ ६३ ॥ ऐशाकल्पना-
आणोनिचित्तीं ॥ मनीं आठविली पांडुरंगमूर्त्ती ॥ देखोनित्याचीसप्रेमभक्ती ॥ करीश्रीपतीकायतेव्हां ॥ ६४ ॥ सप्तदिवसपर्यं
तजाण ॥ नेत्रझांकिलेएकाग्रमनकरून ॥ नसेचिफळअथवाजीवन ॥ नामस्मरणकरीतसे ॥ ६५ ॥ शरीरवाचाएकाग्रमन
॥ करुणाभाकीनिजप्रीतीकरून ॥ तोंकौतुकदावीरुक्मिणीरमण ॥ तेंपरिसासज्जनभाविकहो ॥ ६६ ॥ कृष्णवर्णअतिविशा
ळ ॥ सर्परूपधरूनिघननीळ ॥ तुकयाभोंवतातेवेळेसबळ ॥ महाकाळफिरेजैसा ॥ ६७ ॥ विशाळफणाउभारोनी ॥ धुधुःका
रटाकीतयेक्षणीं ॥ तुकाभयनधरीचमनीं ॥ नेत्रझांकोनीतटस्थ ॥ ६८ ॥ तों आकाशवाणीअकस्मात ॥ तुकयासींबोलेनि
जगुह्यार्थ ॥ महासर्पहोऊनियांयेथ ॥ रुक्मिणीकांतआलेकीं ॥ ६९ ॥ तरीतूंनेत्रउघडोनिआतां ॥ दृष्टीसीपाहेंप्रेमळभ-
क्ता ॥ चित्तींभयनधरींसर्वथा ॥ ऐसीवार्त्ताऐकिली ॥ १७० ॥ ऐसीवार्त्ताऐकोनिनिश्चित ॥ चित्तींह्मणतसेप्रेमळभक्त ॥ सर्प

रूपधरूनिआलेभगवंत॥मीनपाहेंनिश्चितत्यांलागीं॥७१॥जनींभरलाजनार्दन॥ऐसींबोलतीश्रुतिपुराणेंजाण॥वि
श्वदेखतीअवघेजन॥तेकैसेंनितरलेह्मणावे॥७२॥जळअवघेंचिअसेएक॥परीच्यातकेनघेतीभूमीचेंउदक॥तेवीमी-
पांडुरंगउपासक॥रूपेंअनेकनपाहें॥७३॥जेंध्यानवर्णिलेंश्रुतीपुराणीं॥संतींसांठविलेंहृदयभुवनी॥तैसाहोईलकै
वल्यदानीं॥पाहेननयनींमगसीतया॥७४॥ऐसाअंतर्भावतुकयाचा॥जाणोनिनाथवैकुंठींचा॥बाहेरप्रकटहोयसाचा
॥प्रेमभक्तीचाबांधलाजो॥७५॥तत्काळचतुर्भुजघनश्याम॥शंखचक्रगदापद्म॥निजभक्ताचेंदेखोनिप्रेम॥तोआत्मारा
मप्रकटला॥७६॥तुकाउघडीनेत्रपातीं॥तोंपुढेंउभारुक्मिणीपती॥दिव्यकुंडलेंकानींतळपती॥मकराकृतीसुढाळ॥
॥७७॥तोदेवाधिदेवपंढरीरायें॥तुकाउचलोनिघेतलाकडिये॥जैसीतान्हयापासींनिजमायलवलाहें॥संबोखितआ
हेनिजप्रीती॥७८॥ह्मणेतूंमाझालडिवाळ॥आतांउघडोनिपाहेडोळे॥तुजनविसंबेंसर्वकाळ॥ऐसेंघननीळबोलिले
॥७९॥तुकयाचीविदेहीस्थित॥मागुतीझालासमाधिस्थ॥मगसावधकरीरुक्मिणीकांत॥ह्मणेपाहेंनिश्चितमजकडे॥८०
॥मगनेत्रउघडोनितेसमयीं॥पाहेतोंसगुणमूर्त्तीशेषशाई॥पहिल्यापरीसविशेषकांहीं॥लाभयेठायींदेखिला॥८१॥
अलक्ष्यचिंतितहोताकोडें॥त्याहूनिविशेषगुणरूपडें॥तुकाबैसोनिवाडेंकोडें॥निजनिवाडेंपाहत॥८२॥ऐकामागील
अनुसंधान॥संसारींउदासहोऊनिजाण॥तुकयानेंसेविलेंआरण्य॥नकळेठिकाणकोणासी॥८३॥त्याचाधाकुटासहो

दर ॥ कान्हयानांवत्यासाचार ॥ तोगिरिगव्हरेंघोर ॥ धुंडीतसाचारअहर्निशी ॥ ८४ ॥ चित्तींनिश्चयकेलापूर्ण ॥ होईलतुकयाचेंदर्शन ॥ तरीचसेवीनमी अन्न ॥ निश्चयपूर्णहाकेला ॥ ८५ ॥ श्रीरामाच्यावियोगेंकरून ॥ भरतेंमांडिलेंनिर्वाण ॥ तैसाकान्हयाचानिश्चयपूर्ण ॥ मजकारणेंभासत ॥ ८६ ॥ अघोरवनमहापर्वत ॥ धुंडिलेसप्तदिवसपर्यंत ॥ मगभांबनाथासीं अकस्मात ॥ कान्हयायेततेधवां ॥ ८७ ॥ तोंदेवभक्तदोघेजण ॥ पाहूनिझालेंसमाधान ॥ देहींचविदेहीहोऊन ॥ तन्मयपूर्णतो झाला ॥ ८८ ॥ सायासनकरितांसाचार ॥ दृष्टीसींपाहिलारुक्मिणीवर ॥ झळकतदिव्यपीतांबर ॥ मकराकारकुंडलें ॥ ८९ ॥ मुकुटींफांकतीरत्नकिरळा ॥ तेणेंवासरमणीलपोनिगेला ॥ कौस्तुभवैजयंतीरुळेगळां ॥ तुकाघेतलाकडियेवरी ॥ १९० ॥ देवभक्ताचीझालीमिळणी ॥ कान्हयादेखेनेत्रभरूनी ॥ मगसाष्टांगदंडवतघातलेंधरणी ॥ वाहातीनयनीं अश्रुपात ॥ ९१ तों तुकयासीह्मणेकरुणाकर ॥ इच्छाअसेलतोमागवर ॥ ऐकोनिह्मणेभक्तचतुर ॥ तुमचाविसरनव्हावा ॥ ९२ ॥ मातानविसंबेतान्हयासी ॥ कींहरिणीजैसीपाडसासी ॥ तैसाचरीतीहृषीकेशी ॥ मजदीनासीसांभाळीं ॥ ९३ ॥ यावरीह्मणेजगज्जीवन ॥ तुह्मासाठींमजरूपासीयेणें ॥ युगायुगींअवतारघेणें ॥ अन्यकारणकायअसे ॥ ९४ ॥ मीपुंडरिकाचियेसाठीं ॥ उभाराहिलोंभीमातटीं ॥ भाविकभक्तांसीदेतसेंभेटी ॥ करहृदयकटींठेविले ॥ ९५ ॥ तुझापूर्वजविश्वंभर ॥ त्याणेमाझीभक्तिकेलीफार ॥ मगतयासीदेऊनिवर ॥ देहुसींसाचारराहिलों ॥ ९६ ॥ ऐसेंबोलतांशेषशाई ॥ तुकासत्वरलागलापायीं ॥ का

न्हयाह्मणेतेसमर्थीं ॥ धन्यनवाईअगाध ॥९७॥ मगउजळोनीमंगळारती ॥ वोंवाळिलारुक्मिणीपती ॥ पुढिलेअध्या
यींरसोत्पत्ती ॥ सादरसंतींपरिसीजे ॥९८॥ ऐकतांसंतांचेंचरित्र ॥ तयासींभेटेलराजीवनेत्र ॥ सात्विकबुद्धीहोऊनिपवित्र
॥ आत्मवत्जगत्रभासेलकीं ॥९९॥ तुकयाचीसंसारस्थिती ॥ सप्रेमभावेंगातीऐकती ॥ तयासींतुष्टोनिरुक्मिणीपती ॥ सं
सारविपत्तीहोऊंनेदी ॥२००॥ जैसीतैसीआर्षवाणी ॥ संतसादरऐकतीश्रवणीं ॥ जेवींबाळकबोलेबोबडेंवचनीं ॥ तेंचिप
डताळोनिसुसेमाता ॥१॥ तैशारीतीमीअज्ञान ॥ न्यूनअधिककांहींचनेणे ॥ परीतुह्मींआपल्याकृपादानें ॥ सरतीवचनें
करावीं ॥२॥ बुद्धिमतीसींउन्मेषलहरी ॥ तुह्मींदेतसांसर्वोपरी ॥ महिपतीसीकरूननिमित्तधारी ॥ ग्रंथविस्तारीवादवितां
॥३॥ स्वस्तिश्रीभक्तलीलामृतग्रंथ ॥ श्रवणेंचिपुरतीमनोरथ ॥ प्रेमळपरिसोतवैष्णवभक्त ॥ पंचमोध्यायरसाळहा
॥४॥ ॥ ओव्या २०४॥ ॥ श्रीकृष्णार्पणमस्तु॥ ॥ श्रीमज्जगदीश्वरार्पणमस्तु॥ छ॥ छ॥ छ॥

॥ अध्यायपांचवासमाप्त ॥

अध्यायसाहावा
तुका
जिजाबा
भांडारपर्वत
देशपांडये
तुकाराम
शेतकरीतुकारामास बोदितो
पक्षी
गव्हाचेंशेतपिकलें आहे
तुकाराम
शेतकरी

श्रीगणेशायनमः ॥ श्रीगोपालकृष्णायनमः ॥ जयजयसच्चिदानंदाकरुणामूर्त्ती ॥ ब्रह्मांडींतुझीनसमायेकीर्ती ॥ तोतूंप्रेमळाचीधरितोसिआर्ती ॥ रुक्मिणीपतीविठ्ठला ॥ १ ॥ हठयोगीब्रह्मज्ञान्यासी ॥ अवघटयोगसांगीतलात्यांसी ॥ भाळ्याभोळ्यानिजभक्तांसी ॥ धर्मसांगसीभागवत ॥ २ ॥ सनकादिकांचाप्रश्न अपूर्व ॥ ऐकूनिकुंटितकमलोद्भव ॥ मगत्याणेंकेलातुझास्तव ॥ सप्रेमभावधरूनियां ॥ ३ ॥ ऐकोनिविधात्याचीस्तुत ॥ मगहंसरूपेंआलासितेथ ॥ तेव्हांचतुःश्लोकीभागवत ॥ सांगसीत्यातेंनिजरूपें ॥ ४ ॥ तुझीऐकूनिवचनामृतें ॥ ब्रह्माझालास्वानंदभरित ॥ मगत्याणेंदशलक्षणभागवत ॥ नारदातेंसांगीतलें ॥ ५ ॥ तोसप्रेमभरितहोऊनमानसीं ॥ कीर्त्तनीनाचेअहर्निशी ॥ तेव्हांद्वैपायनभेटोनिनारदासी ॥ सद्भावेंसीपुसतसे ॥ ६ ॥ ह्मणेस्वामीऐकावचन ॥ म्यांकेलीअठरापुराणें ॥ आणीकशास्त्रेंइतिहासगहन ॥ वदलोंसंपूर्णहेकथा ॥ ७ ॥ परीमनस्थीरहोऊनिपाहीं ॥ चित्तसंतोषहोतनाहीं ॥ यासीउपायसांगावाकांहीं ॥ व्यासपायींलागला ॥ ८ ॥ ऐकूनिसच्छिष्याचाप्रश्न ॥ चित्तीं संतोषेब्रह्मनंदन ॥ मगशतश्लोकीभागवतकरून ॥ व्यासासीतेणेंसांगीतलें ॥ ९ ॥ सद्गुरुह्मणतीपराशरसुता ॥ हेंचिविस्तारूनिवदें आतां ॥ तेणेचित्ताचीहोईलस्थिरता ॥ आत्मस्वहितापावसी ॥ १० ॥ मगद्वैपायनसप्रेमभरित ॥ विस्तारेंवदेश्रीभागवत ॥ अठरासहस्रझालाग्रंथ ॥ उपनिषदर्थकेवळजो ॥ ११ ॥ मगशुकयोगींद्रेंपाहूनप्रीती ॥ त्याणेंबोधिलापरिक्षिती ॥ आणीकहीसाधकतरलेकिती ॥ त्यांचीगणतीनाहींकोणा ॥ १२ ॥ ऐशापरीवैकुंठनायका ॥ तूंप्रेमळांचाप्रियोत्तमसखा ॥ भागवतधर्म

निर्मूनि नौका ॥ भवपार लोकां करिसी तूं ॥ १३ ॥ त्या भागवताचा अर्थ निश्चिती ॥ कलियुगीं न कळे सर्वांप्रती ॥ यास्तव अवता
र घेतला संतीं ॥ प्राकृतमती वदावया ॥ १४ ॥ त्या संतांचीं नाना चरित्रें ॥ तूं विवदसी राजीवनेत्र ॥ मी तरी पुढें निमित्तमात्र ॥ बुद्धी
स्वतंत्र असेना ॥ १५ ॥ शिकविले बोल रावा बोलतां ॥ त्याचा नवलाव तो कोणता ॥ तेवी मंदबुद्धीचा प्रकाशिता ॥ नसे अनंता तु
जविण ॥ १६ ॥ मागील अध्यायाचे शेवटीं कथा ॥ भांबनाथ पर्वतीं तुका असतां ॥ कान्हया बंधू तेथें येतां ॥ रुक्मिणीकांता देखि
लें ॥ १७ ॥ निज भक्तासी देखोनि जाण ॥ देव पावले अंतर्धान ॥ जेथें लागले देवाचे चरण ॥ तें स्थान अद्यापी असे कीं ॥ १८ ॥ ते-
स्थळीं खिळारचोनि देखा ॥ कान्हयानें मांडिल्या पादुका ॥ मग नमस्कारून बंधु तुका ॥ सप्रेम सखा पावला तो ॥ १९ ॥ उभयतां
बंधू ते समयीं ॥ सत्वर चालिले देहूगावीं ॥ मग येऊनि इंद्रायणीचे डोहीं ॥ तुका ते ठायीं बैसला ॥ २० ॥ सात दिवसांचें निर्वाण ॥
उभयतांसी होतें जाण ॥ सूर्योदयीं करूनि स्नान ॥ सोडिलें पारणें ते स्थळीं ॥ २१ ॥ मग कान्हयापासूनि वैष्णवभक्तें ॥ मंदिरीं हू
न आणविलीं खतें ॥ लोकांवरी वडिलांचें द्रव्य होतें ॥ तेव्हां बोलत कान्हयासी ॥ २२ ॥ अनुभवन सतांचि जाण ॥ व्यर्थचि पु-
स्तकींचें ज्ञान ॥ तैसेंचि परहस्तींचें धन ॥ दुश्चित मन सर्वदा ॥ २३ ॥ आमचें देयील किंवा नाहीं ॥ ऐसी दुराशा आठवे जीवीं ॥
यास्तव इंद्रायणीच्या डोहीं ॥ खतें येथें बुडवितों ॥ २४ ॥ ऐसें पुसतां भक्तप्रेमळ ॥ कान्हया बोले ते वेळ ॥ तुह्मी तों विरक्त झा
लां केवळ ॥ प्रपंच सकळ मज मागें ॥ २५ ॥ आह्मीही वडिलांसी सांगूं नये ॥ पुढें लेंकरें करितील काय ॥ जाणूनि कान्हयाचा

मनोदय ॥ योजिलीसोयतुकयानें ॥ २६ ॥ दोनविभागकरूननिश्चित ॥ कागदबुडविलेउदकांत ॥ अर्धविभागकान्हयातें ॥ देऊनिबोलतकायतया ॥ २७ ॥ आजपासोनीआह्माकारणें ॥ कंथाशीतनिवारणें ॥ भिक्षामागोनिसेविजेअन्न ॥ निर्विघ्नयेणेंयोगचाले ॥ २८ ॥ आणितुह्मासीउदीमहातवटी ॥ करणेंलागेलप्रपंचराहटी ॥ दोहींचीपडेलकैसीगांठीऐका तेंगोष्टीसांगतों ॥ २९ ॥ भिक्षाआणिव्यवसाय ॥ याचाकाळाकरूंनये ॥ ऐसाऋषिसुखेंपाहे ॥ झालाआहेनिवाडा ॥ ३० ॥ ऐसेंऐकोनितेअवसरीं ॥ कान्हयावेगळासंसारधरी ॥ आतांनिर्वाणत्यागतुकयावरी ॥ कैशापरीतेंऐका ॥ ३१ ॥ लज्जालौकिकटाकोनिमानसीं ॥ चित्तलाविलेंचिंतनासीं ॥ विरक्तीचेनिबळेंफासी ॥ इंद्रियेंनेमेसीआकळिलीं ॥ ३२ ॥ अल्पआहारसेवितांजाण ॥ तेणेंचिइंद्रियेंझालींक्षीण ॥ निद्राआळसनयेविस्माणे ॥ अनुतापेंभजनकरीतसे ॥ ३३ ॥ स्नानकरूनिप्रातःकाळीं ॥ जायपांडुरंगाचेदेउळीं ॥ पूजाअर्चनकरूनसकळी ॥ मगवनस्थळींजातसेपैं ॥ ३४ ॥ देहूपासूनिपश्चिमेस ॥ भांडारपर्वततीनकोश ॥ तुकाजाऊनत्यास्थळास ॥ एकांतीबैसेनिश्चिती ॥ ३५ ॥ तंवश्रोतेआशंकितहोऊनिचित्तीं ॥ वक्तयालागींप्रश्नकरिती ॥ कींतुकयासीभेटलारुक्मिणीपती ॥ सगुणमूर्त्तीसाक्षांत ॥ ३६ ॥ देवाचीभेटझालीअसतां ॥ तरीइंद्रियांसीनेमकासयावृथा ॥ ऐसासज्जनीप्रश्नकरितां ॥ तरीतेंचिआतांपरिसिजे ॥ ३७ ॥ वासरमणीउगवतांपाहे ॥ सकळजीवासीदर्शनहोय ॥ परीतोकोणाच्यास्वाधीननोहे ॥ उभानराहेक्षणभरी ॥ ३८ ॥ तेवीदैवयोगेंकरूनसाचार ॥ एक-

दां भेटला इंदिरावर ॥ तो जवळी असावा निरंतर ॥ ऐसें अंतर तुकयाचें ॥ ३९ ॥ भक्तासीं झालि भगवत्प्राप्ती ॥ तरी ते सप्रेम भजन करिती ॥ गंगेसी भेटला अपांपती ॥ परी मारुती धांवे चपळलें ॥ ४० ॥ प्रभंजन ब्रह्मांडीं भेदला पाहे ॥ सर्वांठायीं व्यापक आहे ॥ परी तो चंचळपण सांडितो काय ॥ निश्चळ न राहे क्षणभरी ॥ ४१ ॥ तैशा त्वरीती भगवज्जन ॥ स्वरूपीं मिळाले अभिन्नपणें ॥ परी एकाचे विभाग दोन करून ॥ करिती भजन अहर्निशी ॥ ४२ ॥ चक्षुश्रवत्याच्या आंगावरी जाण ॥ पहुडला लक्ष्मीनारायण ॥ उभयतांचा एकांत पूर्ण ॥ त्याजकारणें विदीत ॥ ४३ ॥ सेजारती झालिया निश्चित ॥ आपुलाल्या स्थानीं जाती भक्त ॥ परिशेषासीं वियोग नाहीं किंचित ॥ परी सप्रेम भजत श्रीहरीतें ॥ ४४ ॥ तैसा च तुका वैष्णववीर ॥ अविट आवडी त्याची थोर ॥ एकांत जाऊन पर्वतावर ॥ भजन साचार करीतसे ॥ ४५ ॥ अहंता टाकून सर्वस्वें ॥ जनविजन समान भासे ॥ मीपणाचें नाव कैसें ॥ तेंहीं स्वप्नास न ये कीं ॥ ४६ ॥ मूळींहूनि अहंता त्यागितां पाहे ॥ तरी सहजचि निरसिलें संसारभय ॥ तैसा निमोनि गेला देह ॥ मग रोग होय कोणासी ॥ ४७ ॥ तैशा त्वरीती तुकयानें तत्वता ॥ संसारमूळ त्यजिली अहंता ॥ मग नित्य जाऊनि एकांता ॥ रुक्मिणीकांता आठवी ॥ ४८ ॥ नामस्मरणावीण जाण ॥ आणीक सर्वथा नाहीं साधन ॥ ऐसा निश्चय केला पूर्ण ॥ करीत भजन अहर्निशी ॥ ४९ ॥ ध्यानांत आणूनि पांडुरंगमूर्त्ती ॥ लाविलीं दोनी नेत्रपातीं ॥ ह्मणे तुझिया नामावीण श्रीपती ॥ आणीकु विश्रांती मज नाहीं ॥ ५० ॥ नाम हें चि माझें उग्र तप ॥ नाम हें चि माझा मित्र जप ॥ नाम हें चि माझें व्रत अनुप ॥ निष्पाप नामें होई

नमीं ॥ ५१ ॥ नामहेंचिमाझाकुळाचार ॥ नामहेंचिकुळधर्मथोर ॥ नामावीणनाहीं आधार ॥ हाचिनिर्धारश्रीहरी ॥
॥ ५२ ॥ नामावीणधनवित्तकांहीं ॥ आणीकसांगावयासीयेतनाहीं ॥ आतांभवसागरविठाबाई ॥ उतरूनिनेईपैलतीं
रा ॥ ५३ ॥ नामेशीतळझालाशंकर ॥ वाल्मीकेंकथिलेंश्रीरामचरित्र ॥ प्रल्हादभक्तनामेंचिथोर ॥ झालाअसेत्रिभुवनीं
॥ ५४ ॥ ऐसानामाचामहिमाथोर ॥ जाणतीसंतवैष्णववीर ॥ ध्रुवबाळकनामेंसाचार ॥ अढळपदीं बैसला ॥ ५५ ॥ नामें
तरलाउपमन्युबाळ ॥ किंवाबिभीषणभक्तप्रेमळ ॥ तयासीलंकेचेंराज्यसकळ ॥ अक्षयीदिधलेंश्रीरामें ॥ ५६ ॥ ऐशाचरी
तीनित्यानित्य ॥ एकांतींतुकाकरुणाभाकित ॥ सायंकाळींगांवांतयेत ॥ आनंदेंनाचतदेउळीं ॥ ५७ ॥ देखोनिलोकह्म-
णतीत्यास ॥ तुकयासीलागलेंअसेपिसें ॥ नामगातसेरात्रदिवस ॥ संसारआससांडिली ॥ ५८ ॥ एकह्मणतीव्यापार
खोटा ॥ उदिमकरितांआलातोटा ॥ ह्मणऊनिसुखींभरलाफांटा ॥ बडबडीचोहटांभलतेंची ॥ ५९ ॥ एकह्मणतीइंद्राय
णीत ॥ तुकयानेंअवघींबुडविलींखतें ॥ प्रपंचटाकोनीनिश्चित ॥ धरिलापरमार्थतेंहुनी ॥ ६० ॥ एकह्मणतीविशेषपा
हें ॥ प्रपंचटाकितांलाभकाय ॥ पोटकोणासीसुटलेंआहे ॥ नचलेचिदेहअन्नाविण ॥ ६१ ॥ टाकोनियांमुलेंलेंकुरें ॥ जा
ऊनिबैसतोपर्वतावर ॥ परीभिक्षामागेघरोघर ॥ क्षुधातुरहोतांची ॥ ६२ ॥ एकह्मणतीटाकोनिआपुलाधंदा ॥ व्यर्थ
कांकरितांत्याचीनिंदा ॥ संसारींबहुतांचीझालीआपदा ॥ तेकायगोविंदाभजताती ॥ ६३ ॥ ऐशारीतीत्रिविधजन ॥ ना

नापरीचींबोलतीवचनें ॥ परीतुकाआनंदयुक्तमनें ॥ नाहींदेहभानसर्वथा ॥ ६४ ॥ राजबिदींतूनिवारण ॥ चालता
उदंडभुंकतीश्वानें ॥ परीत्याचेंभयनधरूनिमनें ॥ स्थिरगमनेचालतसे ॥ ६५ ॥ ऐकोनिसागराचीगर्जना ॥ अगस्ती
भयनधरीचमना ॥ तेवींलोकदुरुक्तीबोलतीनाना ॥ परीविक्षेपमनानवाटे ॥ ६६ ॥ जननिंदेचेयेतांलोट ॥ शांतिउदरीं
भरितसेघोट ॥ कामक्रोधांचीमोडलीवाट ॥ करणीअचाटनिरूपम ॥ ६७ ॥ आशातृष्णामोहमाया ॥ कामक्रोधाच्यामो
डिलेंठाया ॥ पुढेंब्रह्मचिकरीलकाया ॥ वैष्णवतुकयाहेंचिसाच ॥ ६८ ॥ सप्रेमभावधरूनिचित्तीं ॥ नित्यपूजितसेपांडुरंग
मूर्ती ॥ दिवसाअरण्यांतएकांतीं ॥ भजनप्रीतीकरीतसे ॥ ६९ ॥ एकइंद्रायणीच्यातीरींनिश्चित ॥ करंजायामावल्याअ
सतीतेथ ॥ तयेस्थळींवैष्णवभक्त ॥ भजनकरीतबैसला ॥ ७० ॥ तयासमीपकृषियानें ॥ शेतपेरिलेंहोतेंजाण ॥ तेंपि
कासीआलेंसघन ॥ उमटलेकणतयावरी ॥ ७१ ॥ शेतपाहुनीचहूंफेर ॥ कृषिवळनिघालासत्वर ॥ येउनितुकयासमो
र ॥ कायउत्तरबोलिला ॥ ७२ ॥ ह्मणेतुकशेटऐकावचन ॥ माझ्याशेतींबैसाराखण ॥ अर्धमणदाणेतुह्मासीदेईन ॥
कुटुंबरक्षणकरावया ॥ ७३ ॥ सहजरिकामेंबैसलांघरीं ॥ संसारचालेलकैशापरी ॥ तरीशेतींबैसोनिनिरंतरीं ॥ येथें
चिहरिहरीभजावा ॥ ७४ ॥ ऐकोनितयाचेंउत्तर ॥ अवस्यह्मणेवैष्णववीर ॥ तेथोनिउठिलासत्वर ॥ जातबरोबरतया
च्या ॥ ७५ ॥ तुकयाचीऐसीस्थित ॥ जोजेंह्मणेतेऐकेमात ॥ आग्रहनकरीचकिंचित ॥ परोपकारार्थजाणोनी ॥ ७६ ॥ ता

न्हयाबाळाचीजैसीस्थिती ॥ बरेंवाईटदेतांचिहातीं ॥ मुखींघालीतसत्वरगतीं ॥ अनमानचित्तींनकरितां ॥ ७७ ॥ नात
शीकांजैसेंतोय ॥ साकरघालितांगुळचटहोय ॥ नातरीलवणमेळवितांपाहें ॥ क्षारत्वलाहेतत्काळ ॥ ७८ ॥ तैसीतुकया
चीस्थितीपाहीं ॥ कवणेविषयींआग्रहनाहीं ॥ जोजेंह्मणेलजेसमयीं ॥ तेंचिसर्वहीकरीतसे ॥ ७९ ॥ मगकृषियानेतेअ
वसरीं ॥ तुकयासीनेलेंबरोबरी ॥ गोफणदिधलीत्याचेकरीं ॥ ह्मणेमाळ्यावरीबैसआतां ॥ ८० ॥ तुझ्यास्वाधीनकेलेंक्षे
त्र ॥ राखीनजायदिवसरात्र ॥ सवगणीसयेईलजोवर ॥ तोवरकरारअसावा ॥ ८१ ॥ आदमणदाणेकेलेकरार ॥ तेमीदेयी
नराशीवर ॥ ऐसेंबोलोनियाउत्तर ॥ कुणबीसत्वरतोगेला ॥ ८२ ॥ स्वस्थधारणजयेदेशीं ॥ गेलाआपणदाणेआणावया
सी ॥ शेतींबैसविलेंतुकयासीं ॥ घरींमनुष्यासीसांगीतलें ॥ ८३ ॥ इकडेतुकावैष्णवभक्त ॥ माळ्यावरीजाऊनित्वरित ॥
भोंवतेंविलोकूनिपाहात ॥ तोंपक्षीबैसतशेतावरी ॥ ८४ ॥ ह्मणेहेईश्वराचेजीव ॥ क्षुधातुरअसतीसर्व ॥ आपणह्म
णवितोंभक्तवैष्णव ॥ तरीनउडवावेसर्वथा ॥ ८५ ॥ मागेंदुष्काळबहुतहोता ॥ विश्वभाग्येंपिकआलेंआतां ॥ आपण-
यासीउडवितां ॥ तरीव्हावेंदुरिताअधिकारी ॥ ८६ ॥ ऐसेंह्मणोनिप्रेमळभक्त ॥ माळ्यावरउगाचिबैसत ॥ जैसेंबुजावणें
मनुष्यदिसत ॥ परीजीवकिंचितत्यानाहीं ॥ ८७ ॥ दोनप्रहरयेतांचिदिनकर ॥ पक्षीयांसीबोलेमधुरोत्तर ॥ आतांपोट
भरलेंअसेलजर ॥ तरीजावेंसत्वरउदकासीं ॥ ८८ ॥ ऐसेंबोलोनीत्यांजकारणें ॥ निवांतबैसेकरीतभजन ॥ हरीनामा

वीउमटेधून ॥ ऐकतीदुरूनगांवकरी ॥ ८९ ॥ घरींवाटपाहातसेराणी ॥ ह्मणेघरासीनयेआझुनी ॥ कोठेंबैसलासेजाउनी ॥
कोणतेवनीपाहावें ॥९०॥ लज्जाअहंकारटाकोनी ॥उगाचिफिरतोजनींवनीं ॥ सोडिलेंसंसारासीपापी ॥
कायसाजणीकरूंआतां ॥९१॥ कन्येसीह्मणेबाहेरजाय ॥ पिसाकोठेंबैसलाआहे ॥ मजलाक्षुधालागलीपाहें ॥जेवि
तांनयेत्याजविण ॥९२॥ वडिलकन्याकाशीबाई ॥ धांवतगेलीलवलाहीं ॥तुकयाह्मणेतेसमयीं ॥ चालगृहींजेवावया
॥९३॥ तिजलादेतसेप्रतिवचन ॥ आह्मींशेतींबैसलोंराखण ॥ त्याणेंदेऊंकेलेंधान्य ॥ घरींजाऊनसांगआतां ॥९४॥
कन्यापरतोनिआलीत्वरित ॥ मातेसीसांगतलावृत्तांत ॥ आवलीअन्नपाठवीतेथ ॥ मगआपणजेविततेधवां ॥९५
तुकाभाकरखाऊनितेथ ॥ विचारकरितसेमनांत ॥ ह्मणेरात्रदिवसराहावेंयेथ ॥ येरझारव्यर्थकासया ॥९६॥ प्रातः
स्नानकरूनिनिश्चिती ॥ देउळींपूजीतसेपांडुरंगमूर्ती ॥ मगसत्वरयेऊनियांशेतीं ॥ भजनएकांतींकरितसे ॥९७॥ सा
यंकाळहोतांएकवेळ ॥ पक्षीयांसीह्मणेउठासकळ ॥ बहुतपडतांअंधकारसबळ ॥ मार्गसाचारनदिसेतुह्मां ॥९८॥ ऐ
सेंह्मणऊनिवैष्णवभक्त ॥ एकदांपक्षीयांसीउडवित ॥ ह्मणेप्रातःकाळहोतांचिसमस्त ॥ यावेंत्वरितयाठाया ॥९९॥ दे
खोनिपक्षियांचीरीती ॥ तुकाविस्मितहोयचित्तीं ॥ ह्मणेच्यारदाणेयेथेंचिखाती ॥ घरासीननेतीकांहींच ॥१००॥ यां
जसारिखेंमाझियाजीवा ॥ कधींकरिसीलदेवाधिदेवा ॥ तुजवांचूनिआमचाहेवा ॥ कोणकेशवापुरवील ॥१०१॥ मा

झेंलपोअसतेंपण ॥ नामरूपासीपडोखंडण ॥ आत्मवत्‌देखेअवघेजन ॥ नसोदेहभानकिंचित ॥ १०२ ॥ सोइरेस-
ज्जनसंबंधीपाहे ॥ याणीनधरावीमाझीसोय ॥ जीतकांमेलामाझादेह ॥ मत्स्यानयेतेंकरी ॥ १०३ ॥ प्रभंजनेंउडेग
लीतपान ॥ तैसेंव्हावेंमाझेंचालणें ॥ स्वसुखेंतुझेवर्णीनगुण ॥ तेंउचितदानमजदेयीं ॥ १०४ ॥ पक्षीश्वापदेंतरुवर-
जाण ॥ ब्रह्मादिपिपीलिकाआदिकरून ॥ सर्वत्रव्यापकएकचैतन्य ॥ लेखीसमानतेंकरी ॥ १०५ ॥ सोनेंआणीदगड
माती ॥ माझ्यादृष्टीसारिखींदिसती ॥ दुराशाकदानुपजोचित्तीं ॥ ऐसेंश्रीपतीकरावें ॥ १०६ ॥ अपशब्दबोलकानींप
डती ॥ अथवाकेलीकोणीस्तुती ॥ तेसमानवाटेमजप्रती ॥ ऐसीस्थितीकरीमाझी ॥ १०७ ॥ ऐशाचरीतीतुकानित्य ॥
चित्तींकल्पीतमनोरथ ॥ हृदयींभरलापंढरीनाथ ॥ स्वानंदभरितसर्वदा ॥ १०८ ॥ गोवरघालोनीतयेठांयीं ॥ हुताशन
चेतवीतपाहीं ॥ किंचित्‌निद्रायेतांचिदेहीं ॥ जागृतलवलाहीहोतसे ॥ १०९ ॥ सकळगांवींचेपक्षीनिश्चित ॥ तेथेंचि
येतीनित्यानित्य ॥ कणखातांचिवैष्णवभक्त ॥ संतोषपावतकैशारीती ॥ ११० ॥ जैसाकनवाळूदातानिश्चिती ॥ स्वगृ-
हींजेववितनित्यद्विजपंक्ती ॥ तुकयासींसंतोषतैशाचरीती ॥ पुरवीतआर्तक्षुधितांची ॥ ११ ॥ एकमासलोटतांऐ-
शापरी ॥ तोंखेपकरूनिआलाशेतकरी ॥ ह्मणेधान्यपिकलेंकैसेंतरी ॥ येअवसरींपाहावें ॥ १२ ॥ ऐसेंह्मणोनिलव-
लाहीं ॥ शेतासींआलातेसमयीं ॥ तोंकाळींकणसेंपिशासर्वही ॥ कणएकहीदिसेना ॥ १३ ॥ परमसंतापवाटलाते

ऱ्हां ॥ अधरखाऊनिचावितसेजिव्हा ॥ ह्मणेतुकयानेसाधिलादावा ॥ न्यायसांगावाकवणासी ॥ ११४ ॥ ऐसेंह्मणऊनिचित्तांत ॥ ऱ्यारीकोंपरेहिंडोनिपाहत ॥ त्याच्याभयेंकरूनिनिश्चित ॥ पक्षीसमस्तउडाले ॥ १५ ॥ जैसेंभोजनहोतांचिपाहे ॥ तयामाजीअंत्यजजाय ॥ मगब्राह्मणउठतीलवलाहें ॥ जेवितांग्रासटाकोनी ॥ १६ ॥ असोआतांशेतकरीयानें ॥ दशदिशापाहिल्याहिंडोन ॥ तोंशेतभक्षिलेंपक्षीयानें ॥ एकहीकणदिसेना ॥ १७ ॥ तोंमाळ्यावरबैसोनिनिश्चित ॥ प्रेमळतुकाभजनकरित ॥ नानाअपशब्दबोलतबोलत ॥ कुणबीयेतलवलाहें ॥ १८ ॥ सक्रोधेंतुकयासींबोलतउत्तर ॥ कैसेंबुडविलेंमाझेंघर ॥ तूंसहापायल्यांचाचाकर ॥ एकमासभरठेविलाम्या ॥ १९ ॥ तुजवरीविश्वासठेऊनियां ॥ मीगेलोंखेपआणावया ॥ तुवांशेतचारिलेंपक्षिया ॥ हूं हू तुकयासाधिलें ॥ २० ॥ ऐसेंह्मणऊनिक्रोधदृष्टी ॥ धरूनवोढिलामणगटीं ॥ ह्मणेखपाट्यासींपडलीगांठी ॥ आतांनव्हेचिसुटीसर्वथा ॥ २१ ॥ एकदुर्जनएकसंत ॥ एकविषकंदएकअमृत ॥ दैवयोगेंगांठीपडत ॥ तैसेंचिनिश्चितहेंझालें ॥ २२ ॥ कींएकसमुद्रएकअगस्ती ॥ एकराहूएकनिशापती मिळणीहोयप्रारब्धगती ॥ तैसीचगतीहेझाली ॥ २३ ॥ कींराजहंसआणिससाणाएक ॥ कींएकश्रोत्रियएकहिंसक ॥ कींव्यारिणीआणिपतिव्रतेसींदेख ॥ गांठीनावेकपडियेली ॥ २४ ॥ कींएकनिंदकखळकुटिळ ॥ एकवैष्णवभक्तप्रेमळ ॥ एकशुचिर्भूतएकअमंगळ ॥ मिळणीमिळेअवचिता ॥ २५ ॥ तैशाचरीतीतुकयाकारणें ॥ वोढोनिचालविलेंकुण-

बीयानें॥ पाटीलकुळकर्णीबैसलेजाण॥ आलाघेऊनित्याठाया॥२६॥ पिटीततोंडवक्षस्थळ॥ आबावेंमांडिलेंतयेवेळे
॥दैवदत्तकुणबीमत्तनकळे॥ अहाणासकळबोलती॥२७॥ ऐसेंदेखोनिलवलाहें॥ ग्रामस्थपुसतीझालेंकाय॥ मगआ
घंतवृत्तांतसांगताहे॥ करावेंकायमीआतां॥२८॥ तुकयासींपुसतीतेवेळे॥ मगसत्यसांगेभक्तप्रेमळ॥ ज्याच्यावाचेसीं
असत्यमळ॥ अणुमात्रविटाळस्पर्शेना॥२९॥ ह्मणेहामजसींबोलिलावचन॥ धान्यदेईनआदमण॥ माझ्याशेतीवै
सेंराखण॥ तेंत्यामान्यमगकेलें॥१३०॥ मजसींइतुकेंबोलिलाउत्तर॥ माळ्यावरबैसोनिराखींपाखरें॥ तींत्याउडवि-
लींअसतींजर॥ तरीमरतींसाचारअवचिता॥ ३१॥ पक्षीमिळोनियांसमस्त॥ च्यारच्यारदाणेखातीनित्य॥ घरासीन-
व्हतेकांहींनेत॥ मगत्यानिश्चितवर्जावें॥३२॥ पक्षीरक्षावेहेंवचन॥ ह्मणऊनिकेलेंत्यांचेंपाळण॥ ऐकूनितुकयाचें-
बोलणें॥ सकळजनहांसती॥३३॥ ऐसीऐकोनियांवार्त्ता॥ संतापशेतकरीयाच्याचित्ता॥ ह्मणेपाटीबांधोनिजातोंआ
तां॥ आपुल्याशेतासांभाळा॥३४॥ ग्रामस्थह्मणतीत्याअवसरा॥ देणेलागतोदिवाणसारा॥ कुणबीपळोनिगेलिया
खरा॥ विच्यारबरामगनाहीं॥३५॥ शेतकरीयासीपुसतीसहज॥ धान्यकितीकहोतसेतुज॥ तेंयथार्थविसांगआज
सत्यउमजधरूनियां॥३६॥ कुणबीसांगेतयेदिवसीं॥ दोनखंडीधान्यहोतसेमजसीं॥ सत्यसांगतोंतुह्मापासीं॥ साक्षी
गोष्टीसीउदंड॥३७॥ ग्रामस्थतुकयासींबोलत॥ तुह्मीस्वसुखेंसांगताखादलेंशेत॥ घरींतोंऐवजनाहींदिसत॥ तरीह्या

वैंखतलिहूनियां ॥ ३८ ॥ नायकालजरी आमचेंवचन ॥ तरी आतांचिजाईलपळोन ॥ आसामीयाची भरीलकोण ॥ म
गदंडील द्विगुणा आह्मासी ॥ ३९ ॥ यालागींसांगतोंतुह्मांसी ॥ रोखालिहूनद्यावायासीं ॥ शेतींपिशाराहिल्यात्यासीं ॥
आपुल्याघरासींतुह्मींन्या ॥ ४० ॥ अवश्यह्मणतांवैष्णवभक्त ॥ गाहीसुद्धांलिहिलेंखत ॥ कुणबीयाच्याहातींदेत ॥ सं
तोषयुक्ततोझाला ॥ ४१ ॥ पाहोनिकागदींचेंधन ॥ मूर्खासीझालेंसमाधान ॥ निजस्वहितासीनाडलातेणे ॥ विष्णुमहि-
मानकळेना ॥ ४२ ॥ ग्रामस्थींकरूनिपंचाईती ॥ कज्जातोडिलाऐशारीती ॥ ह्मणतीशेतखादलेंतेंसत्वरगती ॥ पाहावेंनि
श्चितीजाऊनियां ॥ ४३ ॥ गांवच्यापांड्यासमवेत ॥ पाहावयाचालिलेशेत ॥ तोंकौतुककरीपंढरीनाथ ॥ तेंऐकानिजभ
क्तभाविकहो ॥ ४४ ॥ पहिल्यापरिस दशगुणेविशेष ॥ कणदाटोनिभरलींकणसें ॥ आणिककथाबहुतअसे ॥ या
मस्थदृष्टीसपाहती ॥ ४५ ॥ पक्षियांचाडंशपाहीं । कोठेंनदिसेएकेगांयीं ॥ देखोनिविस्मितझालेसर्वही ॥ ह्मणती
नवाईअगाधहे ॥ ४६ ॥ मागेंसांगतहोताकजिया ॥ तोंशेतकरीह्मणतसेनया ॥ खतफिरोनिद्यावेंतुकया ॥ शेतमाझि
यास्वाधीनकरावें ॥ ४७ ॥ ग्रामस्थह्मणतीतयेक्षणीं ॥ पंचाईतफिरेलकैसेनी ॥ आह्मासींशब्दठेवीलकोणी ॥ ऐसी
करणीनकरावी ॥ ४८ ॥ पिशाचकणसेंझालींसाचीं ॥ हे तोंकरणीविठोबाची ॥ देवासींचिंतातुकयाची ॥ प्रचीतत्या
ची आलीकीं ॥ ४९ ॥ तुजलालिहूनदिधलेंयाणें ॥ तांचिकरारनदळेजाण ॥ राशीवरदेईलतुझेंधान्य ॥ उरलेंतेंघेऊनि

जायीलपैं ॥ १५० ॥ ग्रामस्थह्मणतीतुकयाकारणें ॥ आपुल्याशेतींबैसराखण ॥ ऐकोनिह्मणेवैष्णवजन ॥ हेंनये-
होऊंसर्वथा ॥ ५१ ॥ आह्मीकांहींघेतलेंनसतां ॥ तोंएवढाअभिश्राप आलाहोता ॥ त्यासगळेंशेत अंगीकारितां ॥ पुढें
दंडकोणनाकळेना ॥ ५२ ॥ ऐसेंह्मणऊनिवैष्णवभक्त ॥ सप्रेमभावेंभजनकरित ॥ मगएकमोलकरीकरूनिग्रामस्थ
राखणतेथेंबैसविती ॥ ५३ ॥ मजूरलाऊनिवेटाळिलेंशेत ॥ राशीझालियामोजूनिपाहात ॥ तोंसतराखंड्याचें आलें
गणित ॥ विस्मितचित्तसकळांचें ॥ ५४ ॥ ह्मणतीइतुकेंपीकजाण ॥ गांवांतझालेंनाहींकवणा ॥ अघटितईश्वराचीर
चना ॥ कौतुकेंनानादाखवी ॥ ५५ ॥ एकह्मणतीतुकयाचेघरीं ॥ दुष्काळींउपवासपडिलेभारी ॥ तेंपारणेंव्हावयासी
सत्वरी ॥ त्यासीश्रीहरीपावला ॥ ५६ ॥ एकह्मणतीअसत्यउत्तर ॥ त्याकुणबीयाचेंदैवथोर ॥ तुकशेटवाणीदिवाळ
खोर ॥ दाणेजन्मवरनदेता ॥ ५७ ॥ एकह्मणतीपक्षीयाणीखादलेंकण ॥ त्याचेंबहुतझालेंपुण्य ॥ त्याचेंफळदेखिलें-
पूर्ण ॥ पीकसघनआलेंकीं ॥ ५८ ॥ असोत्रिविधजननानारीती ॥ आपुलाल्याकल्पनाबोलती ॥ वैष्णवीमायेचीअ
निवारभ्रांती ॥ सर्वांमतीअनावर ॥ ५९ ॥ मगदोनखंड्याधान्य ॥ त्यांतूनपहिल्याशेतकरीयासीदिधलेंजाण ॥ खत
दिधलेंहोतेंलिहून ॥ तेंहीमागूनघेतलें ॥ १६० ॥ तुकयासीह्मणतीगांवकरी ॥ हेंधान्यनेऊनसाठवींघरीं ॥ तूंतरीउ-
दासअंतरीं ॥ यास्तवश्रीहरीपावला ॥ ६१ ॥ ऐसेंग्रामस्थसांगतीमात ॥ परीतेनएकेचिप्रेमळभक्त ॥ दुराशानयेचित्तम

नांत ॥ उदासयुक्तसर्वदा ॥ ६२ ॥ निरापेक्षमुख्यवैराग्यलक्षण ॥ निरापेक्षासींचह्मणावेंसज्ञान ॥ निरापेक्षसाधकत्यासींचपूर्ण ॥ भक्तिसगुणठसावे ॥ ६३ ॥ निरापेक्षतेथेंवसेशांती ॥ निरापेक्षत्यासींचबाणेविरक्ती ॥ निरापेक्षापासींचउपरती ॥ संतोषचित्तींसर्वदा ॥ ६४ ॥ निरापेक्षाचासाचविवेक ॥ निरापेक्षत्यासींचमानितीलोक ॥ निरापेक्षापासींसकळिक ॥ सिद्धीअनेकतिष्ठती ॥ ६५ ॥ इतरस्थितीचीकायसीगोष्टी ॥ निरापेक्षभक्तिनिवडेशेवटीं ॥ तयासींचपावेजगजेठी ॥ इतरगोष्टीदांभिक ॥ ६६ ॥ ऐशास्थितीचींसकळलक्षणें ॥ तुकयाचेआंगींबाणलींचिन्हें ॥ यास्तवनानाचमत्कारपूर्ण ॥ रुक्मिणीरमणदाखवी ॥ ६७ ॥ असोमागीलगोष्टऐका ॥ धान्यदेतांविनघेतुका ॥ संकटपडिलेंगांवींच्यालोकां ॥ विचारनिकासूचेना ॥ ६८ ॥ तेथीलपांड्याभाविकपूर्ण ॥ महादाजीपंतनामाभिधान ॥ त्याणेआपुलेघरींजाण ॥ धान्यनेऊनसांठविलें ॥ ६९ ॥ ह्मणेदेवाच्याइच्छेनेपिकलेंजाण ॥ तेंसत्कर्मींचलावावेंपूर्ण ॥ पुढिलेअध्यायींनिरूपण ॥ ऐकतांसज्जनसंतोषती ॥ १७० ॥ अहोभक्तलीलामृतग्रंथ ॥ निश्चितहेंजाणावेंपरमामृत ॥ वैष्णवजनजेभाग्यवंत ॥ तेचिसेवितनिजप्रीती ॥ ७१ ॥ जेषड्वैरीजिंकोनिनिश्चित ॥ जनींवर्त्ततीद्वेषरहित ॥ त्यांसीचतीआवडीलागेलयेथ ॥ अधिकारइतरानेंअसेना ॥ ७२ ॥ जयासीभगवत्प्राप्तीचीचाड ॥ श्रवणभक्तीलागेगोड ॥ त्यासींचहेंचरित्रआवडे ॥ इतरासींगोडलागेना ॥ ७३ ॥ यास्तवतुह्मासंतांसीजाण ॥ सलगीकरूनधीटपणें ॥ आर्षनम्रबोलेवचन ॥ नेणतपणेंउद्धट ॥ ७४ ॥

श्रीमंतानेंआपुलेबोटीं॥ घातलीपितळेचीआंगुठी॥ तयासींलोकदेखोनिदृष्टी॥ कांचनह्मणोनीभावितील॥७५
॥ तैंशाचपरीतुह्मींसंतीं॥ अवधानदेतांमजप्रती॥ तरीमहिपतीचीविशाळमती॥ प्रख्यातह्मणतीजनलोक॥७६॥ स्व
स्तिश्रीभक्तलीलामृतग्रंथ॥ श्रवणेंविस्पुरतीमनोरथ॥ प्रेमळपरिसोतभाविकभक्त॥ षष्ठोध्यायगोडहा॥ १७७॥ ॥
श्रीकृष्णार्पणमस्तु॥ ॥श्रीमज्जगदीश्वरार्पणमस्तु॥ छ॥ छ॥ छ॥ छ॥

।। अध्यायसातवा ।।
भांडारपर्वत.
तुकाराम
आवळि.
विठोबा
विमानें
तिघेंभोजनकरितात.
आवळीचाकांटादेवकाढितो.

श्रीगणेशायनमः ॥ श्रीगोपालकृष्णायनमः ॥ आजि अनंतजन्मीचें दैवसाचें ॥ उदयासि आलें श्रोतियांचें ॥ ह्मणोनिउ
द्धारयेतीवाचे ॥ चरित्रसंतांचें वर्णावया ॥ १ ॥ प्रजेच्याभाग्येंकरूननिश्चिती ॥ अंबुधर अपार वर्षे क्षिती ॥ कींविबुधांच्या
दैवयोगरीती ॥ रत्नेंनिघतीसागरांत ॥ २ ॥ कींराजहंसाचेंथोरकपाळ ॥ यास्तवनिपजतीमुक्ताफळ ॥ कींसुंदरासीव्हावया
अलंकारतत्काळ ॥ निपजेसोज्वळकांचन ॥ ३ ॥ कींप्रकाशमानव्हावयाक्षिती ॥ नभमंडळींप्रकटेगभस्ती ॥ कींशोभायमानदिसावयाराती ॥ रोहिणीपती अवतरला ॥ ४ ॥ नातरीसगुणमूर्तीचेंव्हावयापूजन ॥ विधिनेंनिर्मिलींदिव्यसुमनेजा
ण ॥ तैसींसंतचरित्रेंझालींनिर्माण ॥ श्रवणासीभूषणश्रोतियांच्या ॥ ५ ॥ श्रवणझालियामननहोय ॥ पुढेंनिजध्यासल
गताहे ॥ मगसाधकांसीसाक्षात्कारहोय ॥ अनुभवेंप्रत्ययपाहावा ॥ ६ ॥ मागिलेअध्यायींकथानिश्चित ॥ पक्षीयानींखा
दलें शेत ॥ कौतुककेलेंपंढरीनाथें ॥ पीकअद्भुतआलेंकीं ॥ ७ ॥ तें तुकयानेंधान्यटाकूनिसकळ ॥ भजनकरीतसर्वकाळ ॥ सांडूनिप्रपंचतळमळ ॥ करीनिश्चळहरिभजन ॥ ८ ॥ घरींकांताहळहळकरित ॥ ह्मणे आलेंधान्यनघेचिसत्य ॥ संसा
रघातलापाण्यांत ॥ स्वतेंहीसमस्तबुडविलीं ॥ ९ ॥ लोकह्मणतीपीकआलें ॥ घरींतोंउपवासीमरतीमुलें ॥ दैवेंदिधलेंक
र्मेनेलें ॥ तैसेंचिझालेंआह्मासी ॥ १० ॥ असोकांताऐसापरी ॥ नित्यहळहळकरितसेघरीं ॥ परीतुकाआनंदयुक्तअंतरीं ॥ १
विचारकरीनेधवां ॥ ११ ॥ पांडुरंगाचेंदेवालयजाण ॥ भंगलेंहोतेंपुरातन ॥ तेंनीटकरावेंउकलोन ॥ होईलजागरणहरिक

था ॥१२॥ श्रवणझालियाहोयमनन ॥ मननापाठीनिजध्यासन ॥ मगसाक्षात्कारासीयेऊनिआपण ॥ होयविज्ञानसाधका
॥१३॥ ऐसासंकल्पकरूनमनीं ॥ देवालयउकलिलेंतयेक्षणीं ॥ आपुल्याहातींकुदळीघेउनी ॥ चिखलपाणीकरीतसे ॥१४
एकलाएकटाकरीलकाय ॥ कैसेंहोईलदेवालय ॥ ऐसेंजाणोनिपंढरीराय ॥ होतसेसाह्यकवणेरीती ॥१५॥ महादाजीपं
तासींदाविलेंस्वप्न ॥ धान्यठेविलेंखांसांठवून ॥ तेंदेवालयाच्याकामासीलावणें ॥ अवंचकपणेंसर्वार्थीं ॥१६॥ तेंचिआज्ञा
वंदोनिशिरीं ॥ मगयामस्थांसीविच्यारकरी ॥ म्यांस्वप्नदेखिलेंऐशापरी ॥ समाचारसत्वरीघेऊंआतां ॥१७॥ आश्चर्यकरून
आपुलेचित्तीं ॥ देवालयासीपहावयायेती ॥ तोंतुकाउकरीतसेभिंती ॥ कुदळीहातींघेऊनियां ॥१८॥ ह्मणतीदृष्टांतझा
लासाच ॥ आतांसाह्यकरावेंयाचें ॥ मगमजूरमाणसेंठेविलींपांच ॥ कारेगरत्यान्नेआणविले ॥१९॥ चिटादुदांड्याघेऊ
निविकत ॥ विष्णुआलयासीकामलावित ॥ देऊळसिद्धझालेंत्वरित ॥ धान्यसमस्तवेंचलें ॥२०॥ पुढेंउद्यापनराहिलेंपा
हीं ॥ ब्राह्मणभोजनासीधान्यनाहीं ॥ यासीउपावकरावाकाई ॥ तुकादेहींचिंतातुर ॥२१॥ ऐसेंजाणूनिरुक्मिणीपती ॥
कौतुककेलेंकैशारीती ॥ महादाजीपंतासीएकांती ॥ दृष्टांतरात्रीदाखविला ॥२२॥ ह्मणेतुह्मीग्रामवासीसमस्त ॥ पंचम-
हापातकीदिसत ॥ कैसीकेलीपंचाईत ॥ न्यायध्यानातनआणितां ॥२३॥ शेतकरीयासीपीकभरून ॥ तुकयापासोनिदे-
वविलेंजाण ॥ आणिराखणावळीचाआदमण ॥ तोकांठेऊनघेतला ॥२४॥ आतांतरींसावधपणें ॥ तयासींचावडीये-

बोलावणें ॥ वाटीसुद्धांधान्यघेणें ॥ तरीचकल्याणसर्वांसी ॥ २५ ॥ ऐसादृष्टांतहोतांचिपाहें ॥ महादाजीपंतविस्मित-
होय ॥ सकाळींचावडीसजाऊनिपाहें ॥ स्वप्नलवलाहेंसांगीतलें ॥ २६ ॥ ग्रामस्थआश्चर्यकरितीथोर ॥ ह्मणतीयथा
र्थचिपडिलें अंतर ॥ वेहरणआलें आह्मावर ॥ रुक्मिणीवरक्षोभविला ॥ २७ ॥ मगत्याकुणब्यासींबोलाऊन ॥ ग्रामस्थ
बोलतीअवघेजण ॥ पीकघेतलेंत्वांभरून ॥ दाणेआदमणठेविलेकां ॥ २८ ॥ मगतोबोलेतयांप्रती ॥ म्यादृष्टांतदेखिला
राती ॥ नेदीचतरीपांडुरंगमूर्त्ती ॥ क्षोभेलमजप्रतीनिश्चित ॥ २९ ॥ वाटीसुद्धांधान्यतेअवसरीं ॥ त्याणेंआणोनिदिधलें
सत्वरी ॥ आणीकहीसाहित्यझालेंबहुतांपरी ॥ चमत्कारभारीदेखोनियां ॥ ३० ॥ कोणीकणिककोणीतांदुळ ॥ कोणीघृ
तकोणीगुळ ॥ कोणीशाखाआणिडाळ ॥ साहित्यसकळहेंझालें ॥ ३१ ॥ सुदिनपाहूनिएकेदिनीं ॥ मूर्त्तीस्थापिलीसिं-
हासनीं ॥ मंत्रोक्तपंचामृतेंकरूनी ॥ चक्रपाणीन्हाणिला ॥ ३२ ॥ ब्राह्मणवैदिकस्वहस्तेंदेख ॥ देवासींकरितीअभिषेक ॥
वस्त्रेंलेववोनियांसुरेख ॥ उपच्यारअनेकतेकेले ॥ ३३ ॥ गंधाक्षतासुमनमाळा ॥ तुळसीबुकात्यावरीशोभला ॥ धूपदी
पनैवेद्यअर्पिला ॥ नमस्कारघातलासाष्टांग ॥ ३४ ॥ सप्रेमभरितहोऊनिसाचें ॥ तुकासभामंडपींनाचे ॥ अद्भुतप्रेमत्यास
मयांचें ॥ नयेवाचेवर्णितां ॥ ३५ ॥ ऐशारीतीउपच्यारजाणा ॥ देवासींकेल्याप्रदक्षिणा ॥ मगब्राह्मणबैसलेभोजना ॥ वि
डेदक्षिणात्यांसीदिल्ही ॥ ३६ ॥ देउळउद्यापनऐशारीती ॥ होतांतुकयासींसंतोषचित्तीं ॥ नित्यपूजीतोसगुणमूर्त्ती ॥ आ

वडी चित्तीं नित्य नवी ॥ ३७ ॥ निजांगें करावें कीर्त्तन ॥ ऐसी इच्छा धरिली मनें ॥ संत बोलिले पुरातन ॥ त्यांचीं वचनें पाठ केलीं ॥ ३८ ॥ पहिला अभ्यास कांहींच नव्हता ॥ आवडी आतां उपजली चित्ता ॥ प्राकृत अभंग शतकोटिकर्त्ती ॥ नामदेववार्त्ता बोलिले कीं ॥ ३९ ॥ त्या नामयाचे अभंग निश्चित ॥ पाठ करूनि गात नाचत ॥ हरिदिनीं सोंउपास करित ॥ संतांसमवेत जागरण ॥ ४० ॥ द्वादशी साधून करी पारणें ॥ यथाशक्ती ब्राह्मणासी अन्न ॥ दिंडीपताका मिरवणें ॥ वैष्णवचिन्हें बाणलीं ॥ ४१ ॥ आणिक संतांचे पाहिले ग्रंथ ॥ कबीर भक्त यवन विख्यात ॥ तयाचीं जीं वचनामृतें ॥ तीं पाठ करी प्रीतीनें ॥ ४२ ॥ आणिक अध्यात्मग्रंथ थोर ॥ स्वसुखें वदले ज्ञानेश्वर ॥ त्याची सुद्धप्रती साचार ॥ वैष्णववीरें मेळविली ॥ ४३ ॥ श्रीविष्णुअवतार एकनाथ देखा ॥ त्याणीं भागवतावरी केली टीका ॥ त्याचा प्रयत्न करून निका ॥ ग्रंथ नेटका मेळविला ॥ ४४ ॥ त्या ग्रंथाचें करावया मनन ॥ एकांतस्थळ योजिलें कोण ॥ रमणीक भांडारपर्वत जाण ॥ तेथ स्थळीं जाऊन बैसतसे ॥ ४५ ॥ ग्रंथाचें पारायण करूनी ॥ अर्थ अन्वय ध्यानासि आणी ॥ पूर्वाभ्यासीं जो शिरोमणी ॥ कैवल्यदानी-साह्य जया ॥ ४६ ॥ ग्रंथ व्हावया पाठांतर ॥ तुकयासी श्रम न लागती फार ॥ मनन करितां अहोरात्र ॥ सुखी अक्षरें बैसती ॥ ४७ ॥ प्रसादिक एकनाथाचीं वचनें ॥ जे कां भावार्थरामायण ॥ त्याचेंही पाठांतर पूर्ण ॥ निजप्रीतीनें करीतसे ॥ ४८ ॥ श्रीभागवतींच्या कथा सुरस ॥ स्वसुखें वदले महापुरुष ॥ त्यांहीं पाहिल्या सायासें ॥ लीला विशेष श्रीहरीची ॥ ४९ ॥ योगवा

सिद्धअमृतानुभवपूर्ण ॥ श्रीज्ञानेश्वरबोलिलेवचन ॥ त्याहीग्रंथांचेंकरूनिमनन ॥ अर्थशोधूनठेविला ॥ ५० ॥ आणी
कस्तुरापणेऐकतीफार ॥ परीमनननकरितीसाचार ॥ तेणेचित्याचापडेविसर ॥ संसारघोरवागविती ॥ ५१ ॥ चित्तशुद्धी-
नसलीजाणा ॥ आणिएकांतींबैसलादेवार्चना ॥ तरीपुढेंआढवेमनकामना ॥ तेरानोरानहिंडवी ॥ ५२ ॥ तैसीतुकयाची
नव्हेबुद्धी ॥ आधींकरूनिचित्तशुद्धी ॥ मगजाऊनिएकांतसंधी ॥ अर्थशोधीग्रंथाचा ॥ ५३ ॥ भांडारपर्वतींबैसेजाऊन ॥
परीतेथेंसर्वथानसेजीवन ॥ तेंहीझालेंअसेंनिर्माण ॥ निमित्तकारणतेंऐका ॥ ५४ ॥ तुकयाचीकांताहोतीकठिण ॥ ऐ-
सेंबोलतीसर्वत्रजन ॥ परीतिचेंस्वामिकाजींमन ॥ त्याजविणअन्ननसेवी ॥ ५५ ॥ भाकरपाणीघेऊनिनित्य ॥ पर्वतावरी
नेऊनिदेत ॥ दीडयोजनयेरझारनित्य ॥ करितांबहुतनिर्बुजली ॥ ५६ ॥ पंचप्राणभ्रतारापासीं ॥ परीविरोधचालवीदेवा
सी ॥ दर्शनानजायदेउळासी ॥ ह्मणेकाळादृष्टीसींनपडावा ॥ ५७ ॥ ह्मणेआमचापूर्वजविश्वंभर ॥ त्याणेंचआणिलादा
वेदार ॥ कुळींसंबंधलागलाथोर ॥ माझाभ्रतारवेडाकेला ॥ ५८ ॥ मुलेंलेंकुरेंकुटुंबफार ॥ यांसीमिळेनाअन्नवस्त्र ॥ म
जवरीटाकूनिसंसार ॥ पर्वतावरीबैसला ॥ ५९ ॥ च्यारघटिकालोटतांरात्र ॥ हळूचयेतोदेउळांत ॥ काळ्यापुढेंनृत्यकरित
॥ आगडधुतमेळऊनियां ॥ ६० ॥ प्रातःकाळींकरूनिस्नान ॥ त्यासेल्याचेंकरितोपूजन ॥ कोणतेजन्मींघेतलेंरीण ॥ तें-
चिउसणेफेडितो ॥ ६१ ॥ जवळगांवांतराहातांजरी ॥ तरीबोलीकोरडीदेतेंभाकरी ॥ येरझाराकरूंकितीतरी ॥ हेंनिर्धारी

उमजेना ॥ ६२ ॥ ऐसीतुकयाचीकांता ॥ आपुल्याघरींकरीतसेचिंता ॥ मगकरुणाआलीपंढरीनाथा ॥ अनाथनाथाविठोबासीं ॥ ६३ ॥ ह्मणेतुकाजाऊनिबैसेडोंगरीं ॥ हे मजगांजित्सेनानापरी ॥ आतांइचीयेरझाराहोईलदूरी ॥ तेंचरित्रनिर्धारींदाखऊं ॥ ६४ ॥ ऐसेंह्मणवोनिचक्रपाणी ॥ कौतुककेलेंतयेदिनीं ॥ एकभाकरभोंपळाभरपाणी ॥ आंवळीघेऊनजातहोती ॥ ६५ ॥ उष्णातीव्रझालेंथोर ॥ दिवसआलादोनप्रहर ॥ तोंकौतुककरीशारंगधर ॥ तेंऐकासादरभाविकहो ॥ ६६ ॥ पंथक्रमितांसाचार ॥ आवलीचीदृष्टीडोंगरावर ॥ ह्मणेआतांकिनीकउरलेंदूर ॥ उष्णातीव्रलागतसे ॥ ६७ ॥ पायींपायतननसेचिपाहीं ॥ खडेरुततीतेसमयीं ॥ तेणेकासाविसहोतसेहृदयीं ॥ तोंविघ्नआणीकहीवोडवलें ॥ ६८ ॥ करवंदीचाकांटाथोर ॥ मध्येंचहोतावाटेवर ॥ पायपडतांचीतयावर ॥ फुटोनसाचारवरआला ॥ ६९ ॥ तेणेंकासावीसहोऊनिमनीं ॥ मूर्छायेऊनपडलीधरणी ॥ भोंपळाभरहोतेंपाणी ॥ तेंउलंडोनीसांडलें ॥ ७० ॥ नेत्रउघडोनिपाहातसेपाय ॥ तोंत्यांतूनेरुधिरवाहतआहे ॥ ह्मणेम्याआतांकरावेंकाय ॥ ह्मणोनीधायमोकलित ॥ ७१ ॥ जन्मांतरींचेंहोतेंवैर ॥ तेंचिसाधिलेंसाचार ॥ पाठींबैसलादावेदार ॥ झालीमरमरसंसारीं ॥ ७२ ॥ माझ्याकंदींबांधूनमणि ॥ फुकटचिझालाअसेधणी ॥ दूरबैसतोजाउनी ॥ एकांतस्थानीपर्वतीं ॥ ७३ ॥ ऐशारीतीकरूनिरुदन ॥ कांटापाहानसेउपटोन ॥ परीतोसर्वथाननिघेचिजाण ॥ ह्मणेउपायकोणकरूंआतां ॥ ७४ ॥ माझ्याप्राक्तनाचीविचित्रगती ॥ विधिनेंलिहिलेंसंचितीं ॥ तेंनचुकेचिकल्पांतीं ॥ ह्म

णोनिविपन्न। भोगीनसे ॥७५॥ बहुतखर्चकरूनियांधन ॥ पितयानेंकेलेंथोरलग्न ॥ पिशाच्चेंपदरींबांधिलेंजाण ॥ सेव
टींघालूननिवडिलें ॥७६॥ आणिकोणेरीतीबंधूनेंसहज ॥ महायात्रेसीनेलेंमज ॥ तेंपुण्यउभेंनठाकेआज ॥ गेलीलाज
संसारीं ॥७७॥ बहुतद्रव्यखर्चोनिजाण ॥ माझीहीतुळाकेलीत्याणें ॥ येथेंपोटभरीनमिळेचिअन्न ॥ गेलेंपुण्यतेंवायां
॥७८॥ ऐशारीतीनरार्णी ॥ आवलीशोककरितसेमनीं ॥ परीदेवाह्मणवोनिनबोलवेवदनीं ॥ ह्मणेवैरीधांऊनियेईलतो
॥७९॥ माझाहूंदीरुक्मिणीवर ॥ त्यासींनकळोहासमाचार ॥ येथेंअकस्मातआलाजर ॥ तरीहांसेलसाचारमजला
गीं ॥८०॥ ह्मणेशिव्यादेनेंरात्रदिवस ॥ ह्मणऊनिकांटामोडलाअसे ॥ मगसंतोषवाटेलतयास ॥ तरीनहोऐसेंयेकाळीं
॥८१॥ विषमकाळेंघेतलीधांव ॥ तेंदुःखसोसिजेआपुल्याजीवें ॥ परीवैरीयासीतेंनसांगावें ॥ तरीचजन्मावेंसंसारीं ॥
॥८२॥ जीवींविषयवाटेगोमटा ॥ परीनिंदाकरितीलोकचोहटा ॥ तरीमायबापाचियापोटा ॥ व्यर्थकरंटातोआला ॥८३
॥ वर्मसांपडलेंवैरीयाहातीं ॥ तयासीनयावेंकाकुळती ॥ प्राणांतवोढवल्यानिश्चिती ॥ शरणत्याप्रतीनजावें ॥८४॥ ऐसा
निश्चयकरूनिमनें ॥ आवलीहळूचकरीरुदन ॥ कांटाननिघेचिप्रयत्नें ॥ उपायकोणकरावा ॥८५॥ हेंजाणूनिवैकुंठविहा
री ॥ ह्मणेतुकाबैसलाउपवासीडोंगरीं ॥ इचीतोंऐसीझालीपरी ॥ यास्तवश्रीहरीपावला ॥८६॥ सांवळासकुमारराजी
वनयन ॥ दिव्यपीतांबरनेसलाजाण ॥ मुकुटीझळकतीनानारत्नें ॥ भास्करासीउणेआणिती ॥८७॥ दिव्यकुंडलेंकानीं

नळपती ॥ गळांकौस्तुभवैजयंती ॥ पायींनेपुरें वांक्यावाजती ॥ दृष्टीं अवचितीदेखिला ॥ ८८ ॥ अवलीह्मणतसेतेवेळां ॥ हाकांयेथेंपातलामेला ॥ भ्रतारमाझावेडाकेला ॥ संसारीं अवकळायाचेनी ॥ ८९ ॥ माझी अवस्थाविपरीत ॥ देखोनिहांसेंयेईलयातें ॥ ह्मणवोनिसुखचंद्रपश्चिमेतें ॥ केलात्वरिततेसमयीं ॥ ९० ॥ तोलीळानाटकीजगदीश ॥ तिकडेही तैसाचिसन्मुखदिसे ॥ अष्टदिशाभोंवतेंचुकविनसे ॥ परीन्यूननसेकोठेंही ॥ ९१ ॥ तोंश्रोते आशंकितहोऊनिचित्तीं ॥ वत्यालागींप्रश्नकरिती ॥ अवलीचीनसतांप्रेमभक्ती ॥ द्वेषेंनिंदितीसर्वदा ॥ ९२ ॥ ऐसें असतांनिजकारणें ॥ देवकांदेतोबळेंचिदर्शन ॥ हाचिसंशयवाटतोपूर्ण ॥ तरितोनिरशनकरींकां ॥ ९३ ॥ ऐसासज्जनींप्रश्नकरितां ॥ उल्हासेंउत्तरदेतसेवक्ता ॥ द्वेषेंकरूनदेवभेटलाबहुतां ॥ हे तोंवार्त्तापुराणीं ॥ ९४ ॥ भक्तिभावेंपाहतांसाचार ॥ ध्यानासीनयेचिरामचंद्र ॥ द्वेषभावेंलंकानगर ॥ रावणासीसर्वत्ररामभासे ॥ ९५ ॥ तैसाचिकंसद्वेषकरी ॥ ह्मणेकृष्णाकेवळमाझावैरी ॥ याच्यादृष्टीपासूनिदूरी ॥ नहोयश्रीहरीसर्वथा ॥ ९६ ॥ तैसीतुकयाचीकांता ॥ ह्मणेदृष्टीसकाळानपाहेआतां ॥ ह्मणवोनिसायासनकरितां ॥ तीत्याभोंवताफिरतसे ॥ ९७ ॥ जैसीभिंगाचियासदनीं ॥ विष्णुमूर्त्तीस्थापिल्याकोणीं ॥ जिकडेपाहेतिकडेनयनीं ॥ चक्रपाणीदिसतसे ॥ ९८ ॥ हाहीदृष्टांतनसरेचियेथें ॥ अवलीचेंकंटाळलेंचित्त ॥ मगनेत्रझांकूनिनिवांतराहत ॥ तों आंतहीदिसतजगदात्मा ॥ ९९ ॥ ह्मणेकांहींइच्छानधरितांपोटीं ॥ वैरीकांउगाचिपडतोदृष्टी ॥ केशास्तवधेन

ळीमाझीपाठी ॥ यास्तवपोटींजल्पनसे ॥१००॥ ऐसीदेखोनितीचीस्थिती ॥ कायह्मणतसेवैकुंठपती ॥जेणेंआह्मा-
सीलावीलप्रीती ॥ तेचियुक्तीकरूंआतां ॥१॥ मगप्रकटहोऊनिपंढरीनाथ ॥ अवलीसनिजकरें आश्वासित ॥ ह्मणेक
न्यामाझीतूंनिश्चित ॥ चित्तींहेंतनधरावें ॥२॥ तूंमजह्मणसीदावेदार ॥ तरिस्याकोणतेंसाधिलेंवैर ॥ विदेहीकेलासा
ह्माभ्रतार ॥ हेंव्यर्थकिंउत्तरबोलसी ॥३॥ मुळींचफळदेंटींसुटलें ॥ मगवारालागनांखालींपडिलें ॥ तेवींतुकयाचेंनिमि
त्तभलें ॥ तैसेंचिआलेंमजवरी ॥४॥ नावरूपीलाऊनिचित्त ॥जाऊनिबैसतोअरंण्यात ॥तुजऐसेंझालेंमातें ॥ हिंडतसे
नित्यत्यामागें ॥५॥ तुह्मासींखावयानाहींअन्न ॥ यास्तवपीकआणिलेंसघन ॥ परीतुकासर्वथानघेचिधान्य ॥अन्या-
यकाययांतमाझा ॥६॥ ऐसेंह्मणवोनिपंढरीरायें ॥ मांडीवरीघेतलातिचापाय ॥ कांटाकाढूनिटाकिलापाहें ॥दुःखनो-
हे अणुमात्र ॥७॥ कृपादृष्टीपाहतांचिदेव ॥ मागीलक्लेशविसरलीसर्व ॥ तोमायालाघवीदेवाधिदेव ॥ नकळेमावब्र-
ह्मादिकां ॥८॥ अवलीह्मणतसेतेअवसरीं ॥ मजलाउशीरलागलाभारी ॥ पिसाबैसलाअसेडोंगरीं ॥ जावेंसत्वरी
त्याठाया ॥९॥ ऐसेंबोलूनियांउत्तर ॥ कुरकुलीघेतलीडोईवर ॥ जिजाईचालिलीसत्वर ॥ शारंगधरतिजमागें ॥११०॥
पर्वतींयेतांचिलवलाहें ॥ तुकानेत्रउघडोनिपाहे ॥ परमचित्तींविस्मितहोय ॥ ह्मणेअपूर्वआहेहेगोष्टी ॥११॥ आजि
रजनीआणिगभस्ती ॥ एकेठायींधरिलीवस्ती ॥ कींसमुद्रआणिअगस्ती ॥ ऐक्यासीयेतीनवलहें ॥१२॥ पंडितआ

णीअजापाळक ॥ सख्यपणें झालेएक ॥ विष अमृतमिळालेंदेख ॥ हें चिकौतुकवाटतें ॥ ११३ ॥ कांससाणा आणिरा
जहंसपाहीं ॥ सख्यलें मिळाले एकेठायीं ॥ तेवी अवलीसहितशेषशायी ॥ हें चिनवाई अगाध ॥ १४ ॥ ऐसें ह्मणवोनि
वैष्णववीर ॥ चित्तींसंतोषमानिलाथोर ॥ ह्मणेउभयतांचें होतें वैर ॥ तें झालें दूरयेसमयीं ॥ १५ ॥ घरकलहवाईट
जाणा ॥ विक्षेपवाटे क्षणक्षणा ॥ अवलीसभेटे वैकुंठराणा ॥ तरी आसुच्यामनांसंतोष ॥ १६ ॥ ऐशारीती भक्तप्रेम
ळ ॥ हर्षें वोसंडे तयेवेळ ॥ तों आवली आणिघननीळ ॥ आलीं जवळ उभयतां ॥ १७ ॥ तुकाउठोनिलवलाहें ॥ श्री
हरीचे धरिलेपाय ॥ मगअष्टभावें करूनिपाहे ॥ सद्गदितहोयतेधवां ॥ १८ ॥ तुकाआवलीजगज्जीवन ॥ स्वस्थबैस
लीं तिघेंजण ॥ मगप्रेमळभक्तकांतेसिह्मणे ॥ विठोबासीं भोजनघालीं कां ॥ १९ ॥ ऐसीऐकतांचिमान ॥ आवलील-
ज्जितचित्तांत ॥ ह्मणेएकभाकरआहे आंत ॥ कैसी दोघांतें पुरेलहे ॥ १२० ॥ मनांतपरमहोतसेकष्टी ॥ ह्मणे येथें हीका
व्यानेघेतलीपाठी ॥ धष्टपुष्टदिसतोमाझेदृष्टी ॥ कैसीगोष्टीकरूं आतां ॥ २१ ॥ ऐसें मनांतबोलोनीउत्तर ॥ देवाच्यापात्रीं
वाढिलीभाकर ॥ वेंचिलेंनाहीं अणुमात्र ॥ मगशारंगधरतुष्टला ॥ २२ ॥ अवंचकवृत्तीदेखोनिहरी ॥ अन्नेंनिर्मिलीं ना-
नापरी ॥ कुरकुलें भरूनिआलेंवरी ॥ वस्त्रत्यावरीझांकिलें ॥ २३ ॥ मागें क्षुधितहोतांश्रीकृष्ण ॥ मगद्रौपदीनेंदिधलें भा
जीपान ॥ कांहींचवेंचिलें नसतांजाण ॥ मगनिर्मिलीं अन्नेंनानापरी ॥ २४ ॥ तैसा अवलीचाभक्तिभावनाहीं ॥ परीविरो

धेंचितुष्टले शेषशायी ॥ मगआवलीसीं ह्मणती तेसमयीं ॥ तुकपासीलवलाहीं वाढीकां ॥ २५ ॥ ऐसें बोलतां रुक्मिणी
कांत ॥ जिजाईलज्जीत मनांत ॥ वस्त्रकाढोनी जंवपाहत ॥ तों भरलीं तयांत पक्वान्नें ॥ २६ ॥ परमविस्मित झाली मनीं ॥
ह्मणे मजपावली कुळस्वामिणी ॥ भैरव खंडेराव कीं भवानी ॥ त्यांहीं घेऊन रक्षिलें ॥ २७ ॥ कोणाचें कर्तृत्व हें नेणवे जाण ॥
ज्याणें रक्षिला माझा मान ॥ तयासी मी सर्वभावें शरण ॥ जीवें प्राणें असें कीं ॥ २८ ॥ जाणोनि आवलीचें मनोगत ॥ कायबो
लत रुक्मिणीकांत ॥ तूंजयासीं शरण निश्चित ॥ तोचमी अनंत नोळखसी ॥ २९ ॥ अन्नें निर्मिलीं देखत देखत ॥ हें माझें चि
कर्तृत्व जाण सत्य ॥ ऐसें सांगतां वैकुंठनाथ ॥ परी असत्य वाटत तिजलागीं ॥ १३० ॥ ह्मणे इतुकें सामर्थ्य असतें यया ॥ तरी
विदुराच्या कण्या खाता कासया ॥ द्रौपदीसीं हात वोडवोनियां ॥ देंटलवलाह्या भक्षीतसे ॥ ३१ ॥ बहुतबराडी याचें लक्ष
ण ॥ कीर्तनीं लोक ऐकती गाणें ॥ भिल्लणीचीं खाय उच्छिष्ट बोरें जाण ॥ चित्तीं अनमान न करितां ॥ ३२ ॥ इतुकें सामर्थ्य अ-
सतें यया ॥ तरी महाराचे घरीं निघता कासया ॥ चोख्याचीं ढोरें वोढोनियां ॥ तयासीं खावया मागतसे ॥ ३३ ॥ ऐशा कल्पना
नानारीती ॥ आवली आणीतसे चित्तीं ॥ अन्नघेऊनि आपुले हातीं ॥ दोघां मती वाढिलें ॥ ३४ ॥ जेव्हां कांटा मोडला पायीं
॥ भोंपळा लवंडला ते ठायीं ॥ पर्वतावरी जीवन पाहीं ॥ जवळ नाहीं सर्वथा ॥ ३५ ॥ आवलीस संकट झालें फार ॥ ह्मणे कैसा
करावा विचार ॥ जाणोनि तीचें निजअंतर ॥ शारंगधर काय ह्मणे ॥ ३६ ॥ पैल ते खोंगळी माझी साची ॥ जिव्हाळा दिसतसे

पाणियाचा ॥ तेथेंझरालागेलउदकाचा ॥ सत्यत्रिवाचाहेमाझी ॥१३७॥ आवलीससत्यनवाटेचिमात ॥ मगत्वरीपउचलूनिपाहेहातें ॥ तोंनिर्मळझराआंतूनियेत ॥ आश्चर्यवाटततिजलागीं ॥३८॥ ह्मणेनिर्जळवनींलाविलेंपाणी ॥ हेतोंअघटितयाचीकरणी ॥ अन्नेंनिर्मितांयेठिकाणीं ॥ याजवीणकोणीअसेना ॥३९॥ नानासाबरीमंत्रशिकून ॥ कपटविद्येंतझालानिपुण ॥ माझ्याभ्रतारासीघालूनिमोहन ॥ वेडाकरूनबैसविला ॥१४०॥ ऐशाकल्पनाआणोनिफार ॥ भोंपळाभरूनिघेतलेंनीर ॥ आपुल्याहातेंवाढीतपात्रें ॥ मगरुक्मिणीवरजेवीतसे ॥४१॥ विबुधबैसोनिविमानांत ॥ कौतुकपाहावयासीआलेतेथ ॥ ह्मणतीधन्यभक्तमहिमाअद्भुत ॥ पुष्पेंवर्षतीतेवेळीं ॥४२॥ तुकयासीह्मणेजगज्जीवन ॥ माझाप्रसादजेवितांप्रीतीनें ॥ कांहींउद्वेगनकरीमनें ॥ मीसिद्धीनेईनयोगतुझा ॥४३॥ ऐसेंह्मणऊनिभगवंतें ॥ ग्रासघालीतआपुल्याहातें ॥ आवलीसहितजेविलेतेथें ॥ नधरितद्वैतजगदात्मा ॥४४॥ तोब्रह्मरससेवितांप्रीती ॥ तुकयासीझालीसुखप्राप्ती ॥ मगकरशुद्धिदेऊनिप्रीती ॥ बोलेश्रीपतीकायतेव्हां ॥४५॥ ह्मणेरेतुकयाऐकवचन ॥ मीजनींजनार्दनभरलोंजाण ॥ चराचरमद्रूपपाहाणें ॥ जैसेंसुवर्णअलंकारीं ॥४६॥ कींपटपाहतांविच्यारून ॥ नरीकायस्यांततंतुवांचून ॥ तेवींविश्वनाहींमजवीण ॥ अनुभवेंकरूनतूंपाहें ॥४७॥ तरीआजपासूनियापर्वतीं ॥ नित्यनयावेंएकांतीं ॥ आवलीसकष्टबहुहोती ॥ ऐकवचनोक्तीहेमाझी ॥४८॥ ऐसेंसांगतांदीनदयाळ ॥ तुकाचरणींलोळेनलगेकाळ ॥ ह्मणेमीतुमचाल

डिवाळ ॥ यास्तवकळवळकरिनसां ॥ ४९ ॥ नेणेजपतपशास्त्रपठण ॥ नेणे अष्टांगयोगसाधन ॥ नकळे अध्यात्मब्रह्मज्ञा-
न ॥ पतितसंपूर्णसर्वांगीं ॥ १५० ॥ तुह्मीदीनबंधू अनाथनाथ ॥ हेब्रिदावळीजगविख्यात ॥ कीर्तनींगातीप्रेमळभक्त ॥ ते
केलीसत्यपांडुरंगा ॥ ५१ ॥ ऐकोनितुकयाचेंसप्रेमवचन ॥ राहेंह्मणतसेकृपाघन ॥ माताबाळकाचेंकरीरक्षण ॥ हास्याभा-
विकगुणतीचाकीं ॥ ५२ ॥ तेंवितूंमाझेंनिपटणें ॥ दृढूपणिचें आहेसिनान्हें ॥ ऐसेंबोलोनिमधुसूदनें ॥ दिधलेंआलिंगन-
तुकयासीं ॥ ५३ ॥ आपुल्याहृदयींचीसुखविश्रांती ॥ ज्ञानियांसींनसांगतांगुप्तहोती ॥ तेतुकयासीदेतसेश्रीपती ॥ सप्रे-
मभक्तीदेखोनियां ॥ ५४ ॥ तयेअवस्थेमाजीदेख ॥ देवभक्तझालेएक ॥ कोणकोणासींनाहींआर्तिक ॥ मगवैकुंठनायक
उमजले ॥ ५५ ॥ ह्मणेतुकामिळालाऐक्यासनी ॥ द्वैतभावासींघातलेंपाणी ॥ जैसेंदुग्धांतमिळेधारवणी ॥ तेंनदिसेपर-
तोनीसर्वथा ॥ ५६ ॥ शरीरांतसुरवाडलाप्राण ॥ कींआकाशींसंचलापवन ॥ कींसुवर्णकळिकेंतमकरंदपूर्ण ॥ राहेलपो-
नज्यारीती ॥ ५७ ॥ घंटेमाजीलोपलानाद ॥ कींशर्करेमाजीजैसास्वाद ॥ तैसातुकाझालियाअभेद ॥ मगसप्रेमबोधखु-
टला ॥ ५८ ॥ आश्चर्यकांहींवाटलेंपोटीं ॥ तेकोणासींबोलूंगुजगोष्टी ॥ कोणासीआलिंगूनिधरूंकंठीं ॥ ह्मणोनिजगजे-
ठीचिंतावला ॥ ५९ ॥ तुकाऐक्यासीआलाजाण ॥ तरीमाझाधांवाकरीलकोण ॥ मगमीकरूंकोणाचेंधांवणें ॥ वर्णील-
कोणगुणमाझे ॥ १६० ॥ ऐसेंजाणूनिदीनदयाळ ॥ तुकयासीह्मणेतेवेळे ॥ तूंकीर्त्तनींनाचतोसिजेवेळे ॥ तेथेंमीघननी

ळति ष्ठतसें ॥ ६१॥ ऐसें बोलतसे भक्तसखा ॥ नेत्र उघडोनि पाहे तुका ॥ पश्मात्वें मीस करूनि देखा ॥ देव भक्तिसुखा प्रति
पादीं ॥ ६२॥ ऐसीं देवभक्तांचीं उत्तरें ॥ विमानीं बैसोनि ऐकती सुर ॥ ह्मणती तुका वैष्णववीर ॥ करी उद्धार बहुतांचा ॥ ६३
॥ इंद्रपद घेऊनि निश्चिती ॥ आह्मी ठकलों बहुतां रीती ॥ प्रेमसुख लुटोनि भक्ती ॥ केला श्रीपती स्वाधीन ॥ ६४॥ धन्य धन्य
हा मृत्युलोक ॥ याचा महिमा दिसतो अधिक ॥ येथेंचि सामग्री असतां देख ॥ स्वर्गपदीं सुखभोगिनी ॥ ६५॥ धन्य हा
भांडारपर्वत जाण ॥ यासी पांडुरंगाचे लागले चरण ॥ धन्य देहू पुण्यक्षेत्र पूर्ण ॥ जेथें वैष्णवजन अवतरला ॥ ६६॥ धन्य
पंचक्रोशी साचार ॥ धन्य हे पाषाण मृत्तिका सार ॥ यास्थळीं हिंडला इंदिरावर ॥ महिमा अपार न वदवे ॥ ६७॥ वासवें क
रूनि ऐसी स्तुती ॥ स्वर्गासी नेल्हां विबुधजाती ॥ मग तुकयासी पुसोनि निजप्रीतीं ॥ अंतर्धान श्रीपती पावले ॥ ६८॥ म
जला ऐसें भासतसे जाण ॥ तुकयाचें हृदयकमळ पूर्ण ॥ त्यांत श्रीहरी मिलिंद होऊन ॥ निजप्रीतीने राहिला ॥ ६९॥ कीं
निजभक्ताचें हृदयसागर ॥ त्यांत मच्छ तळपे इंदिरावर ॥ अभाव हाचि शंखासुर ॥ निवटला साचार निजहस्तें ॥ ७०
प्रसादिक वाक्य निश्चिती ॥ तुका बोलिला सप्रेम भक्ती ॥ त्याच जाणाव्या निघाल्या श्रुती ॥ अन्यथा मती हे नव्हे ॥ ७१॥
तेचि विश्वासें गाती आदरें ॥ हेच महर्षी जाणावे थोर ॥ त्या वचनाचा धरून आधार ॥ सांप्रदाय थोर वाढविती ॥ ७२॥ अ
सो तयाचा अपार महिमा ॥ निरुपमासी न सरेचि उपमा ॥ अद्भुत बोलोनी भक्तिप्रेमा ॥ पुरुषोत्तमा वश केलें ॥ ७३॥ कलियु

गींबौद्धअवतारजाण ॥ हेतोंपुराणप्रसिद्धवचन ॥ परीतुकयाचामनोरथव्हावयापूर्ण ॥ देवसगुणहोतसे ॥ ७४ ॥ जैसें-
कामधेनूचेंतान्हेंजाण ॥ सांजवेळनहोतांचोरवीस्तन ॥ तेपान्हाघालीतनिजप्रीतीनें ॥ काळवेळनह्मणेसर्वथा ॥ ७५ ॥ कां
कल्पतरूखालीसाचार ॥ अघटितकामनाधरिलीथोर ॥ तोनविच्यारितांचिजन्मांतर ॥ मनोरथसाचारपुरवितसे ॥ ७६ ॥
तैसाचरीतीदीनदयाळ ॥ अवतारघ्यावयाचीनसतांवेळ ॥ सगुणरूपधरूननिर्मळ ॥ भक्तांसीतत्काळभेटत ॥ ७७ ॥ असोहे
दृष्टांतझालेफार ॥ उबगमानितीलश्रोतेचतुर ॥ तुकयासीभेटोनिशारंगधर ॥ वैकुंठपुरपावले ॥ ७८ ॥ मगआवलीच्यास
मागसेदेखा ॥ गांवांतआलावैष्णवतुका ॥ पुढिलेअध्यायींरसाळऐका ॥ वदवीलसखाप्रेमळाचा ॥ ७९ ॥ प्रभंजनाच्या-
योगेंकरून ॥ डोलेतृणाचेंबुजावणें ॥ परीलोकांसीभासपडतसेजाण ॥ बैसलाराखणशेतकरी ॥ १८० ॥ तेवींह्याचदृष्टीनें
पाहतांसर्व ॥ तयासीभासेकवीचेंलाघव ॥ सुज्ञानह्मणतीतैसेंनव्हे ॥ पंढरीराववदविता ॥ ८१ ॥ किंगरीवाजेनानालीळा ॥
ऐकूंयेतसेलोकांसकळां ॥ परीवाजविणारअसेवेगळा ॥ सज्ञानत्याजलापाहती ॥ ८२ ॥ तैसापांडुरंगमायालाघवी ॥ तोभ-
क्तचरित्रेंस्वयेंवदवी ॥ महिपतीहेंनिमित्तदावी ॥ पोसणाकवीसंतांचा ॥ ८३ ॥ स्वस्तिश्रीभक्तलीलामृतग्रंथ ॥ श्रवणेंचिपु-
रतीमनोरथ ॥ प्रेमळपरिसोतभाविकभक्त ॥ सप्तमोध्यायगोडहा ॥ १८४ ॥ ॥ श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥ ॥ श्रीमज्जगदी
श्वरार्पणमस्तु ॥ ७ ॥ ७ ॥ ७ ॥ ७ ॥ ७ ॥ ७ ॥

अध्याय आठवा·
तुका·
काशीबाई·
मावशी·
गावकरी·
तुकाराम·ते
पितर जेवितात·
विठोबा
तुकाराम ब्राह्मणस्त्रीस वस्त्र देतो·
जीजाबाई·

तु॰च॰ श्रीगणेशायनमः ॥ श्रीकंसांतकायनमः ॥ तुझ्यानामावांचूननिश्चिती ॥ आणीकसाधननेणेश्रीपती ॥ जपतपअनुष्ठा अ॰
१ ननानारीती ॥ कांहींचमजपतीकळेना ॥ १ ॥ व्रतकरावेंयथाविधीनें ॥ तरीअन्नावांचूनिव्याकुळप्राण ॥ जरीहिंडावेंती ८
र्थाटण ॥ तरीशक्तिहीनशरीरकीं ॥ २ ॥ तुझीप्राप्तीव्हावयाश्रीहरी ॥ सत्पात्रींदानेंद्यावींजरी ॥ तरीधननाहींबहुतपद-
रीं ॥ कैशापरीहेंघडे ॥ ३ ॥ चराचरजेंदिसतेंकांहीं ॥ तेथेंतुजचिपाहावेंसर्वांठायीं ॥ तरीगुणदोषदिसतीसर्वही ॥ सम
नानाहींचित्तांत ॥ ४ ॥ श्रुतीअभ्यासकरावातलता ॥ तरीबाळबुद्धीनसेचिआतां ॥ अध्यात्मग्रंथपाहूंह्मणतां ॥ तरीतेथें-
आस्थानबैसे ॥ ५ ॥ तुझ्याभक्तकथेचीसांगडमोटी ॥ सप्रेमभावेंबांधिलीपाठी ॥ आतांपाहूनिकृपादृष्टी ॥ पाववींजगजे
ठीपैलतीरा ॥ ६ ॥ मागिलेअध्यायींकथासार ॥ अवलीसकांटामोडलाथोर ॥ तोकाढोनियारुक्मिणीवर ॥ तुकयासींस-
त्वरभेटले ॥ ७ ॥ गांवांतयेऊनिवैष्णवभक्त ॥ संतसेवेसींझालारत ॥ तयासीआदरकरूनिबहुत ॥ चरणप्रक्षाळितस्व
हस्तें ॥ ८ ॥ तेंतीर्थघालितांचिवदनीं ॥ ब्रह्मरसत्याहूनिगौणमानी ॥ सकळतीर्थेंसंतांच्याचरणीं ॥ निश्चयमनींदृढकेला
॥ ९ ॥ तुळसीमाळासुमनहार ॥ घालूनिपूजितवैष्णववीर ॥ तैसेचब्राह्मणद्विजवर ॥ सद्भावेंआदरकरीत्यांचा ॥ १० ॥ क्षु
धितवैष्णवअथवाविप्र ॥ तुकयासीकळतांसमाचार ॥ तयासीप्रयत्नकरूनिफार ॥ भोजनआदरेंघालीतसे ॥ ११ ॥ संतसे १
वेपरतेंकांहीं ॥ आणीकसाधनसर्वथानाहीं ॥ त्यांच्यावचनाचियाठायीं ॥ विश्वासजीवेंधरियेला ॥ १२ ॥ संतगातीकीर्त्ति

नांत ॥ त्यांच्यामागेंध्रुपदधरित ॥ तेणेसहजचिश्रवणहोत ॥ मगमननकरित एकांतीं ॥ १३ ॥ तुकयासीभेटलारुक्मिणी
वर ॥ तरीकरितसेपरोपकार ॥ खडेझाडितसेआपुल्याकरें ॥ जेथेंवैष्णववीरनाचती ॥ १४ ॥ प्रसंगपाहोनियांदेखा ॥ की
र्त्तनांतधरितसेदिवटीतुका ॥ नधरूनिलौकिकाचीशंका ॥ हरिनामेदेखाजागवितसे ॥ १५ ॥ कीर्त्तनींबैसतीसंतजन ॥
त्यांचेंपायतणकरितसेजतन ॥ जातेसमयींपुढेंठेऊन ॥ करितसेनमनसद्भावें ॥ १६ ॥ कीर्त्तनींध्रुपदधरितसेजेथें ॥ अद्भुत
रंगयेतसेतेथें ॥ प्रेमेंकंठहोयसद्गदित ॥ नेत्रींअश्रुपातवाहाती ॥ १७ ॥ हरिनामेगर्जोनिदेखा ॥ सप्रेमभावेंसांगेलोका ॥
मायामेळाउरलातुका ॥ विठोबासखयाचिनामें ॥ १८ ॥ उत्तमभक्ताचेंलक्षण ॥ श्रीभागवतींबोलिलेजाण ॥ तुकयाच्याअं
गींचेंचिन्ह ॥ एकहीन्यूनअसेना ॥ १९ ॥ देखोनिलोकह्मणतीत्यास ॥ तुकयासीलागलेंप्रेमपिसें ॥ भलतीचबडबडकरि
तसे ॥ उसंतनसेनिशिदिनीं ॥ २० ॥ सत्यवादीपरोपकारी ॥ भूतदयावसेअंतरीं ॥ कामसांगतीनरनारी ॥ तेंसत्वरकरीनिजां
गें ॥ २१ ॥ आर्तभूतपदार्थइच्छीमानसीं ॥ जवळीअसतांदेतसेत्यांसी ॥ कायावाचाआणिमनेसीं ॥ नवंचीकोणासीसर्वथा
॥ २२ ॥ स्वसुखेंलोकांसीसांगेज्ञान ॥ अहंब्रह्मचिपरिपूर्ण ॥ परीकवडीसाठींदेतीप्राण ॥ तरीव्यर्थचिबोलणेंतेंगेलें ॥ २३ ॥
तैसीतुकयाचीनव्हेकरणी ॥ बोलिल्यासारिखेंवर्तेजनीं ॥ आत्मवत्अवघेंविश्वमानी ॥ द्वैतस्वप्नींदिसेना ॥ २४ ॥ आपुलें
आणिपरावेंतान्हें ॥ रडतांदेखेनिजदृष्टीने ॥ दोहींचीकळवळतत्समानमानणें ॥ हेंचिलक्षणसंतांचें ॥ २५ ॥ आपुलीधन

संपत्तीनिश्चित ॥ तस्करींहरिलीऐकोनिमात ॥ चित्तींखेदनआणीकिंचित ॥ त्यासींचसंतह्मणावें ॥ २६ ॥ रायेंदिधलेंहिरे
रत्न ॥ आणिरंकेंआणिलेंभाजीपान ॥ दोहींचेंवांटेतत्समान ॥ हेंविलक्षणसंतांचें ॥ २७ ॥ कींनानाप्रकारेंकेलीस्तुती ॥
कोणीदुरुत्तरेंबोलती ॥ परीहर्षशोकनुपजेचित्तीं ॥ ऐसीचस्थितीतुकयाची ॥ २८ ॥ तंवकोणेएकेदिवसींजाण ॥ तुकया
चीकांताकरीतस्नान ॥ एकचिवस्त्रहोतेंआडजुनें ॥ तेंठेविलेंधुणोनिभिंतीवरी ॥ २९ ॥ बाहेरबैसलावैष्णववीर ॥ भजन
करितप्रेमादरें ॥ विश्वंभरलारुक्मिणीवर ॥ त्याजविणदुसरेंआननाहीं ॥ ३० ॥ तोंएकदुर्बळब्राह्मणीयेऊनतेथें ॥ तुक
यासींकाकुलतीयेत ॥ एकवस्त्रदेसीलमातें ॥ तरीपुण्यअगणितहोईलकीं ॥ ३१ ॥ ब्राह्मणसंसारकठिणफार ॥ दुसरेंपड
दणीसींनाहींवस्त्र ॥ जुनेंपानेंअसेलजर ॥ तरीद्यावेंसत्वरमज आतां ॥ ३२ ॥ ऐसेंबोलतांतेब्राह्मणी ॥ दयाउपजलीतुकया
चेमनीं ॥ खुणेनेंदाखवीतिजलागुनी ॥ वस्त्रघेऊनिजाह्मणे ॥ ३३ ॥ आवलीपरसांतस्नानकरी ॥ वस्त्रठेविलेंभिंतीवरी ॥
ब्राह्मणीयेऊनितेअवसरीं ॥ वोढोनिसत्वरीतेंनेलें ॥ ३४ ॥ ब्राह्मणीसंतोषलीचित्तीं ॥ ह्मणेसत्वशीळयाचीवृत्ती ॥ आशी
र्वाददेतसेप्रीती ॥ ह्मणेरुक्मिणीपतीतुजपावो ॥ ३५ ॥ तुकाखुणावितलवलाहें ॥ बोलूंनकोसत्वरजाय ॥ ऐसीसांगूनियां
सोय ॥ आपणहीजायसत्वर ॥ ३६ ॥ मगबैसोनिइंद्रायणीचेतीरीं ॥ भजनकरितसप्रेमगजरीं ॥ इकडेमंदिरींकैसीवर्तली
परी ॥ तेंसादरचतुरींपरिसिजे ॥ ३७ ॥ स्नानकरूनजिजाबाई ॥ वस्त्रपाहातसेतेसमयीं ॥ तोंठेविल्याजागींदिसतनाहीं ॥

विस्मितजीवींनेहोय ॥ ३८ ॥ ह्मणेमाझेंकर्मविपरीत ॥ पुढेंवोढवलेंबळिवंत ॥ वस्त्रनेलेंदेखतदेखत ॥ कल्पना मनांत आ
णीतसे ॥ ३९ ॥ बुबाईदासीनाहींघरीं ॥ शेणी आणावयासी गेलीदूरी ॥ गंगातान्हींखेळेबाहेरी ॥ विस्मित अंतरींहोतसे
॥ ४० ॥ महादेवस्नानासीगेलाजाण ॥ सर्वेंविठोबासीघेऊन ॥ वडिलांचेंलक्षणधरिलेंत्याणें ॥ चाढवेळजाऊनबैसला ॥
॥ ४१ ॥ कोढ्याचेंकोढीनहोयनिश्चिती ॥ तरीपांचडागआंगींदिसती ॥ ह्मणोनिरवाणतैसीमाती ॥ आह्मणाबोलतीज-
नांत ॥ ४२ ॥ काशीभागीरथीशाहाण्यादोन्ही ॥ सासुर्‍यांगेल्याजैंपासूनी ॥ घरींरक्षणनसेचिकोणी ॥ देतसेउच्चलोनी-
मळत्यासी ॥ ४३ ॥ दादुलाबैसलाहोनासदनी ॥ वस्त्रमागतहोतीब्राह्मणी ॥ तीचा आतांचशब्दध्वनीं ॥ त्याहीश्रवणीं
ऐकिला ॥ ४४ ॥ पिशानेंचवसांडिलीबरी ॥ धडचिघातलेंकांट्यावरी ॥ एकचिवस्त्रहोतेंघरीं ॥ तेंदेऊनिसत्वरपळाला ॥
॥ ४५ ॥ मेलाकाळतोंडासाजणी ॥ यास्तवगेलाचुकवोनी ॥ जैसावृश्चिकअन्यायकरुनी ॥ बैसेलपोनीआडकोठें ॥ ४६ ॥
येकवींबाहेरजातांचिदेखा ॥ काळ्याच्यानावेंमारितोहाका ॥ यास्तव आजराहिलासुका ॥ अन्यायनिका आठवोनी ॥ ४७
॥ चोरटाखानोरीसाचार ॥ पाटींबैसोनिसाधिलेंवैर ॥ पतीनोहेदावेदार ॥ पूर्वीलजन्मांतरसाधिलें ॥ ४८ ॥ कैंचीरांड आ
लीब्राह्मणी ॥ वस्त्रदिधलेंतिजलागुनी ॥ मजसींनबोलतांगेलारानी ॥ चुकवोनीबैसला ॥ ४९ ॥ माझ्यापित्या आपाजी
नें ॥ वस्त्रघेतलेंहोतेंजाण ॥ याच्याजोडाचेंकधींअन्न ॥ खादलेंचिनेणेसर्वथा ॥ ५० ॥ कंठींबांधोनिकाळेमणी ॥ फुकट

चिमेळाझालाधणी ॥ ठाउकीआहेत्याचीकरणी ॥ दिवाळेंकाढोनीबैसला ॥ ५१ ॥ अन्नअन्नकरितांदेख ॥ दुष्काळींबाईलमे
लीएक ॥ त्याचीलाजनधरीविवेक ॥ जनासींमुखदाखवितो ॥ ५२ ॥ रखुमाईच्यासुकृतहोतेंपदरीं ॥ ह्मणूनिगेलीमाझ्या-
अगोधरी ॥ माझीविपत्तीहोणारभारी ॥ यास्तवसंसारींवाचल्यें ॥ ५३ ॥ आतांघरांतजावेंजरीदेख ॥ तरीसमोरवागतीगां
विंचेलोक ॥ उपायकांहींनसुचेआणिक ॥ करीतसेशोकयासाठीं ॥ ५४ ॥ तोंशरीरसंबंधीआणिव्याही ॥ मिळोनिलग्ना
सीजातीपाहीं ॥ तेबोलावयासींआलेसर्वही ॥ ह्मणतीजिजाईबाहेरया ॥ ५५ ॥ ऐसेंबोलोनियांवचन ॥ घरांतप्रवेशले
अवघेजन ॥ आवलीशिळेवरीबैसलीनग्न ॥ लज्जितमनहोवूनियां ॥ ५६ ॥ ह्मणेआतांदावेदारअसतांघरीं ॥ तरीचडकणा
मारित्येंमुखावरी ॥ कायकरावेंयेअवसरीं ॥ उपायअंतरींसुचेना ॥ ५७ ॥ पिशुनसन्निधपातलेत्वरित ॥ तेणेंभयाग्नीपेटत ॥
शोकस्नेहत्यावरीपडत ॥ धडकलाबहुतत्याचेनी ॥ ५८ ॥ प्रीतीच्याइंधनेंप्रदीप्तझाला ॥ मोहाच्यावातेंखवळला ॥ लज्जे-
च्याआंगीलागतीज्वाळा ॥ चित्तींव्याकूळहोतसे ॥ ५९ ॥ त्रितापेंअग्नीजाळीतसेपाहीं ॥ आवलीह्मणेमीकरूंकायी ॥ तोंस
त्वरधांवूनिविठाबायी ॥ कौतुककायपैंकेलें ॥ ६० ॥ मागेंप्रावरणाचापीतांबर ॥ सत्वरटाकिलानिजवर ॥ लज्जारक्षीरुक्मि-
णीवर ॥ करुणाकरदासांचा ॥ ६१ ॥ मजलाभासेऐशारिती ॥ त्रितापेंआवलीजळतहोती ॥ निजवरीमेघरुक्मिणीपती ॥ स
त्वरगतीवोळला ॥ ६२ ॥ दिव्यवस्त्रदेखूनिनयनीं ॥ विस्मितझालीआपुलेमनीं ॥ ह्मणेहेकाळ्याचीदिसतेकरणी ॥ त्याजबाण-

कोणीकरीना ॥ ६३ ॥ दाखवितोनानाचमत्कार ॥ तरीमजकायत्याचाउपकार ॥ वेडाकेलानिजभ्रतार ॥ ह्मणऊनिवारं
वारसांभाळी ॥ ६४ ॥ दिव्यवस्त्रसत्वरनेसुन ॥ घरांतगेलीनलगतांक्षण ॥ मंदिरींप्रकाशपडेतेणेकरून ॥ आश्चर्यपि
सुनतेकरिती ॥ ६५ ॥ ह्मणतीमहावस्त्रेंदेखिलींफार ॥ परीऐसेंपाहिलेंनाहींअंबर ॥ तुकयानेबुडवोनीकोणाचेंघर ॥
कांतेसीपीतांबरघेतला ॥ ६६ ॥ घरांतघरकुलकरूनदेखा ॥ बाहेरआबावेंदाखवीलोका ॥ आतांबकध्यानधरिलेंदेख
॥ दिसतोतुकावैरागी ॥ ६७ ॥ पीतांबराचीपाहातांदीप्ती ॥ तेणेआसुचेनेत्रझांकती ॥ परिमळनसमायेमंदिराप्रती ॥ वि
स्मितचित्तीतेझाले ॥ ६८ ॥ एकह्मणतीपेटारींत ॥ हेंवस्त्रआजवरीठेविलेंगुप्त ॥ आतांनेसावयाकाढिलेंत्वरित ॥ नकळे
चिअंततुकयाचा ॥ ६९ ॥ ऐसेंबोलोनियेरयेरां ॥ जिजाईसह्मणतीत्याअवसरा ॥ तुमचावृत्तांतआहेकींबरा ॥ लग्नासीख
राचलावें ॥ ७० ॥ आवलीह्मणतसेतेसमयीं ॥ आसुचावृत्तांतविदितनाहीं ॥ संसारआशाटाकूनिसर्वही ॥ भ्रतारविदे-
हीझालाकीं ॥ ७१ ॥ ऐसेंसांगतांजिजाबाई ॥ पिसुनह्मणतीतेसमयीं ॥ लग्नासीयालकींवानाहीं ॥ हेंलवलाहींसांगावें ॥
॥ ७२ ॥ जाणोनिदुर्बळसंसार ॥ ह्मणतीहेकोठोनिआणीलअहेर ॥ आशाबद्धपिसुनसर्वत्र ॥ वरिवरीआदरकरिताती
॥ ७३ ॥ जैसीअभ्रच्छायाअशाश्वत ॥ क्षणलोटतांनाहींचहोत ॥ कींउष्णलागतांकिंचित ॥ पतंगउडतरंगजैसा ॥ ७४ ॥
नातरीबकाचेंध्याननिश्चित ॥ एकनिष्ठदुरोनिदिसत ॥ कींनटाचीज्यायासुंदरहोत ॥ तिजसीएकांतकरूंनये ॥ ७५ ॥ कीं

पंगुळवेलीचेंजेंसेंसुमन ॥ नेत्रासीसाजिरेंदुरून ॥ नाकासीलावितांदुर्गंधीघाण ॥ कंटाळेमनज्यारिती ॥ ७६ ॥ नातरीसु
लाम्याचीमोहर ॥ आंतअवघेंविभरलेंताम्र ॥ तैसापिशुनाचाआदर ॥ वरिच्यावरजाणावा ॥ ७७ ॥ परमअनास्थाजाणो
निचित्तीं ॥ आवलीतयांसीउत्तरदेती ॥ अनुकूळपडिलेंसंसाराहातीं ॥ तरीमागूननिश्चितीयेईनमी ॥ ७८ ॥ टाकणेंटाकू
नऐशापरी ॥ पिशुनगेलेतेअवसरीं ॥ पुढेंचरित्रवर्तलेंजेंपरी ॥ सादरचतुरींपरिसिजे ॥ ७९ ॥ ब्राह्मणीसचोरूनिदिधलें
वस्त्र ॥ आवलीबोलेदुरुत्तर ॥ यास्तवतुकावैष्णववीर ॥ गेलासत्वरवनांत ॥ ८० ॥ बैसोनियांसहजस्थिती ॥ ध्यानांतआ
णूनिपांडुरंगमूर्त्ती ॥ ह्मणेदेवाधिदेवारुक्मिणीपती ॥ माझीविनंतीअवधारीं ॥ ८१ ॥ सकळदुरिताचाकरूनिमेळा ॥ त्या
चानिर्माणझालोंपुतळा ॥ पतीतपावनदीनदयाळा ॥ निवेदनतुजलाअसोंदे ॥ ८२ ॥ मीसकळपातकांचीराशी ॥ परीसेवा
चोरपायांपासीं ॥ परीमानखंडणाहोईलजैसी ॥ तोदंडमजसीकरींदेवा ॥ ८३ ॥ मींतुमचाह्मणवितोंवरवर ॥ धूळमातीके
लासंसार ॥ परीतुकादोहींकडेचोर ॥ जाणसीअंतरविठोबा ॥ ८४ ॥ ऐसाअनुतापधरूनचित्तीं ॥ भजनकरीतप्रेमगती ॥
मगच्यारघटिकालोटतांराती ॥ देउळाप्रतीयेतसे ॥ ८५ ॥ हातींदगडाचाघेऊनिटाळ ॥ सप्रेमेंनाचेतयेवेळ ॥ सन्निधघर
होतेंजवळ ॥ आवलीसकळेंह्मणेआला ॥ ८६ ॥ देवेंनेसविलापीतांबर ॥ यास्तववरागकेलादूर ॥ मगलेंकीहातींभाजीभाक
र ॥ तुकयासींसत्वरपाठविली ॥ ८७ ॥ तोस्वल्पआहारसेऊनिप्रीती ॥ कीर्तनींउभासप्रेमयुक्ती ॥ कोणीभाविकलोकयेती

॥ गातीऐकतीहरिकथा ॥८८॥ दोनप्रहरपर्यंतजाण ॥ तुकयानेंदेउळींकेलेंकीर्तन ॥ तोंपर्यंतहोतेजन ॥ मगगेलेउठोन
घरासीं ॥८९॥ परीतुकाननिजेनिश्चिती ॥ देउळींबैसलाएकांतीं ॥ संतवाक्यह्मणतसेप्रीती ॥ पाठांतरअसतीअभंगजे
॥९०॥ दिवसासेवितसेवनांतर ॥ रात्रींकीर्तनदोनप्रहर ॥ डुकलीयेतसेवारंवार ॥ परीचोळोनिनेत्रउघडीतसे ॥९१॥ साध
कटाकूनिअहंकार ॥ पावलेआत्मसाक्षात्कार ॥ परीदेहस्वभावासीपडेअंतर ॥ मागिल्याभरेंचालतसे ॥९२॥ जैसाकापू
रजळालियावरी ॥ मागेंसुगंधराहेक्षणभरी ॥ तैसीदेहअहंतागेल्यावरी ॥ इंद्रियेंव्यापारींराहाटती ॥९३॥ नानरीच-
क्रभवंडितकुंभार ॥ तोदंडकाढोनिघेतल्यासत्वर ॥ परीमागीलअंगींअसतांवारें ॥ तेंचक्रफिरेगरगरां ॥९४॥ कींवाहु
टळीराहिल्यासाचार । परीक्षणभरीडोलतीतरुवर ॥ मेघवोसरल्यादिवसच्यार ॥ वोलथोरल्यामागें ॥९५॥ वासरम-
णीमावळल्यापाहे । च्यारघटिकाप्रकाशराहे ॥ तोएकाएकींचजायीलकाय ॥ देहस्वभावतयाचा ॥९६॥ ह्मणऊनितुक
यासींसाचार ॥ निद्रायेतसेवारंवार ॥ तीसजिंकावयासत्वर ॥ वैष्णववीरकायकरी ॥९७॥ शेंडीसबांधोनियांदोरी ॥
आपुल्याहातेंटांगीवरी ॥ ह्मणेमानेसींआसडाबैसल्यावरी ॥ मगनिद्रादुरीपळेलहे ॥९८॥ च्यारदिवसकरितांऐसें ॥
निद्राजिंकिलीनिःशेषें ॥ सर्वथाचित्तींनयेआळस ॥ केलेंतयासदेशधडी ॥९९॥ नऐकावेंतेंनायकतीकान ॥ नपाहावेंतें
नदेखतीनयन ॥ नबोलावेंतेंजिव्हेसीज्ञान ॥ स्वभावगुणतुकयाचे ॥१००॥ शाश्वतीस्थीरनव्हेचिमन ॥ हातासींनमि

ळेविष्णुअर्चन॥परोपकारींधांवतीचरण॥अगणितपुण्यह्मणोनियां॥१॥परोपकारीजोकांनर॥शुद्धअसेलजन्मांतर॥तरीपुढेंआरोग्यहोयशरीर॥तेनानाउपचारभोगिती॥२॥तुकयाचीतोंनिष्कामवृत्ती॥प्राप्तव्हावयारुक्मिणीपती॥परोपकारींवेंचितसेशक्ती॥कैशारीतीतेऐका॥३॥कोणीपांथस्थवाटेवरी॥अकस्मातगांठपडलीजरी॥त्याचेंओझें घेऊनिशिरीं॥विसावाक्षणभरीत्यासद्यावा॥४॥पर्जन्यमार्गीलागतांसबळ॥पांथस्थगांवांतपाहतीस्थळ॥तयांसीदाखवीचावडीदेऊळ॥नातरीतत्काळनेघरा॥५॥पंथक्रमितांचिलवलाहें॥यात्रेकऱ्यांचेसुजलेपाय॥मगउष्णपाणीकरूनिपाहे॥रगडितदेहनिजांगें॥६॥गायीवृषभासींनिर्बळपणीं॥मोकलोनिदेतीनिर्दयधनी॥तयासीहातेंकुरवाळोनी॥चारापाणीघालीतसे॥७॥मैदासाकरआणिघृत॥एकेजागींकरूनठेवित॥मुंगीयांच्याधांवींघालित॥ईश्वरप्रीत्यर्थनित्यकाळीं॥८॥अणुरेणुपर्यंतजाणा॥भूतमात्रींधरितसेकरुणा॥हिंसाघडेतेंकर्मजाणा॥सहसाहीमनानावडे॥९॥परीचालतांहालतांदिसेजवळी॥तेंरगडेलअवचितपायांतळीं॥यास्तवजीवकळवळी॥जैंसीमासोळीउदकाविण॥११०॥उष्णाकाळींझालियाउबारा॥कीर्तनामाजीघालीतसेवारा॥अन्ननमिळतांक्षुधातुरा॥प्रयत्नेंमेळवूनदेत्यासी॥११॥उष्णाकाळींजीवनवाटेवर॥नसतांउपायकरितसेथोर॥घागरभरूनिसत्वर॥मार्गावरनेतेथें॥१२॥वाचातपहेंचिथोर॥असत्यनबोलेसर्वथाउत्तर॥परोपकारींवेंचीशरीर॥आळसअणुमात्रअ-

सेना ॥ ११३ ॥ पांथस्थासीव्याधीमार्गींहोत ॥ जवळीनसतांसुहृदआप्त ॥ तयासीराहावोनिदेउळांत ॥ औषधपथ्यकरवीतसे ॥ १४ ॥ जडभरतवर्णिलाभागवतीं ॥ तैसीतुकयाचीझालीस्थिती ॥ संसारिककाबाडकामसांगती ॥ तेंसत्वरगती करीतसे ॥ १५ ॥ ममतालोभसांडोनित्वरित ॥ सांगीतलेंतेंचिसत्वरकरित ॥ एकदांइंद्रायणीच्यातटांत ॥ भजनकरित बैसला ॥ १६ ॥ तोंनवलाख्याच्याउंबऱ्यांत ॥ बाजाराव्यवसाईजातहोते ॥ तेविनोदेंह्मणतीतुकयातें ॥ आह्मासांगातेंचालआतां ॥ १७ ॥ अवश्यह्मणवोनीभक्तवैष्णव ॥ सत्वरजातसेतयांसवें ॥ भजनकरीतसप्रेमभावें ॥ उगेंनसावेंक्षणभरी ॥ १८ ॥ तोंएकदुर्बळह्मातारीब्राह्मणीन ॥ शरीरझालेंशक्तिहीन ॥ बाजारासीजातसेजाण ॥ काठीटेंकूनहळुहळू ॥ १९ ॥ तेंतुकयानेदेखोनिदृष्टीसी ॥ दयाउपजलीचित्तासीं ॥ ह्मणेमातेतूंबहुश्रमलीसी ॥ तरीमाझेपाठीसीबैसआतां ॥ १२० ॥ ऐकोनितुकयाचीवाणी ॥ कायह्मणतसेब्राह्मणी ॥ माझेंतेलदेशीलआणुनी ॥ तरीपरतोनिमीजात्यें ॥ २१ ॥ अवश्यह्मणतांप्रेमळभक्त ॥ संतोषलेंतिचेंचित्त ॥ तुकयाच्यास्वाधीनपैसेकरित ॥ पात्रहीदेतबरोबरी ॥ २२ ॥ ह्मातारीपरतोनिगेलीघरा ॥ सुखझालेंतीच्याअंतरा ॥ तुकाजातसेबाजारा ॥ परोपकाराकारणें ॥ २३ ॥ तेथेंव्यवसाईकामसांगती ॥ तेंकरूंलागेतयांप्रती ॥ आणिभजनकरितसप्रेमयुक्ती ॥ सात्विकवृत्तीबाणली ॥ २४ ॥ तेलघेऊनिदुसरेदिवसीं ॥ आणोनिदिधलेंब्राह्मणीसी ॥ तेह्मणेउपकारफेडावयासीं ॥ कांहींचमजपासींअसेना ॥ २५ ॥ कांहींदिवसलोटतांजाणा ॥ मगते-

स्वसुखेंसांगेजना॥ एकनवलवाटतेंमाझ्यामना॥ सांगावेंकोणानिजसुखें॥२६॥ आठदिवसाचेंतेलनिश्चित॥ तुकयाहा
तींआणविलेंहोतें॥ परीतेंगेलेंदिवसबहुत॥ नवलवाटतमजलागीं॥२७॥ ऐसेंबोलतांतेब्राह्मणी॥ मातफांकलीका
नोंकानी॥ ह्मणेतुकातेलदेतोआणुनी॥ तेंबहुतदिवसजातसे॥२८॥ एकह्मणतीसदैवखरा॥ घरींखावयासीनमिळेपो
रां॥ अन्नावीणमेलीदारा॥ परीत्याच्याअंतरालाजनाहीं॥२९॥ कोणीचमत्कारपाहती॥ तुकयाहातींतेलआणविती॥
तेंबहुतदिवसगेलेह्मणती॥ आश्चर्यचित्तींवाटलेंत्या॥१३०॥ आशाबद्धजनत्याअवसरा॥ ह्मणतीतुकशेटजाऊनिबाजा
रा॥ तेलआणोनिद्यावेंघरा॥ तुमच्याउपकारानविसरों॥३१॥ बरेंमायबापबोलेउत्तर॥ नव्हेआपूनदिधलेफार॥ ग-
ळ्यांतपिशवीसीबांधलादोर॥ त्यांतपैसेसर्वत्रटाकिती॥३२॥ मार्गावरीलगांवकोणी॥ वृत्तांतकळतांत्यांजलागुनी॥
पात्रपैसेदेतीआणुनी॥ परीतुकयासीमनींसंतोष॥३३॥ कांहींनव्हेघेतलेहातीं॥ कोणीगळ्यांतआडकिविती॥ परीतु
कयासींउबगनयेचित्तीं॥ विदेहस्थितीजाहला॥३४॥ मगबाजारींसत्वरजाऊन॥ तेलियाचेंपाहिलेंदुकान॥ नव्हेपैसेत्या
च्यास्वाधीन॥ करीतसंपूर्णतेधवां॥३५॥ तेलीपुसेतुकयाप्रती॥ कोणतेपात्रींघालूंकिती॥ तुकाह्मणेहेंनकळेमजप्रती
॥ कळेलयुक्तीतेकरीं॥३६॥ ऐसेंतयासीवचनबोलत॥ तोंआणीकव्यवसाईहाकमारित॥ तुक्यापालेंदेऊंलागलरित॥
उशीरबहूतजाहला॥३७॥ परमहरिखेंतेअवसरीं॥ त्यांचींवोझींवाहातसेशिरीं॥ हातींखडेझाडितसेसत्वरी॥ पालें

बाजारीं देऊंलागे ॥ ३८ ॥ जोजेंजैसेंकामसांगत ॥ नितुकेंकरीतवैष्णवभक्त ॥ चारापाणीआणूनिदेत ॥ पाठाळें बांधित
निजांगें ॥ ३९ ॥ भूतमात्रीं पाहूनि देवा ॥ अभ्यांचीहीकरीसेवा ॥ तुकाआवडेसर्वत्रजीवा ॥ कोणासीनव्हावाहूंनाहीं ॥ १४०
॥ रात्रसमयहोतांचिजाण ॥ देउळांतजाऊनकरीकीर्त्तन ॥ भाविकसप्रेमेंकरितश्रवण ॥ अनुतापमनाहोयत्यांच्या ॥ ४१ ॥
प्रातःकाळहोतांचिदेखा ॥ तोंव्यवसाईमारितीहाका ॥ तयांचाशब्दऐकोनिनिका ॥ येतसेतुकाधांवोनी ॥ ४२ ॥ सप्रेमेंनाम
स्मरणकरित ॥ ऐकूंजातसेगांवांत ॥ ह्मणेहरिस्मरणावीणसत्य ॥ संसारव्यर्थदवडूंनका ॥ ४३ ॥ ओझींबांधोनिसत्वरग
ती ॥ उचलूंलागेसकळांप्रती ॥ कामसांगतांनानारीती ॥ उबगचित्तीं मानीना ॥ ४४ ॥ मगतेलियापासींजातांसत्वर ॥ तो
ह्मणेस्नेहघातलेंबरोबर ॥ अवस्यह्मणेवैष्णववीर ॥ घेऊनिसत्वरचालिला ॥ ४५ ॥ मार्गींचेलोकजपतबैसती ॥ आपुल
लींपात्रेंचाळखूनिनेती ॥ परीकौतुककरितसेरुक्मिणीपती ॥ तेंसादरश्रोतींपरिसावें ॥ ४६ ॥ नळ्यांततेलघातलेंसमान
॥ हेंतुकासर्वथावांटूंनेणे ॥ परीजितुकेंज्याचेंद्रव्यजाण ॥ त्याच्याधारणेंत्यासिदिसे ॥ ४७ ॥ जैसेअनंतप्राणीयेथेंमरती ॥
त्यादेहाचीएकवटहोयमाती ॥ परीपुढिलेजन्मीनानारीती ॥ संचितेंनिवडितीवेगळालीं ॥ ४८ ॥ त्यापृथ्वीऐसीचसमता
पाहीं ॥ बाणलीतुकयाचेठायीं ॥ अधिकउणेनदिसेचिकांहीं ॥ परीशेषशायीनिवडित ॥ ४९ ॥ संतांचातोसमानभाव ॥ सा
रिखातयासीरंकराव ॥ परीप्रारब्धनेमूनिदेवाधिदेव ॥ दरिद्रवैभवभोगवी ॥ १५० ॥ आतांअसोवैष्णवभक्त ॥ प्रवेशतांदे

हुगांवांत ॥ मगराउळासीजाऊनित्वरित ॥ घाली दंडवतसद्भावें ॥ ५१ ॥ सांवळाश्रीरंगपाहूननयनी ॥ परमानंदवाटेमनी ॥ जैसीतान्हयासीभेटतांजननी ॥ उल्हासमनींतियेच्या ॥ ५२ ॥ मगलोकयेऊनिसत्वरगती ॥ आसुत्तालेनळेवोळखोनिनिनेती ॥ तें आवलीनेदेखोनिनिश्चिती ॥ अपशब्दबोलतीकायतेव्हां ॥ ५३ ॥ ह्मणेहेमेलेलोकदुर्मती ॥ वेडाझालासेमाझापती ॥ त्यापिशाच्याहातींकोलितदेती ॥ कामसांगतीआपुलें ॥ ५४ ॥ एकावृषभाचेंओझेंनिश्चिती ॥ मनुष्याहातींहें आणविती ॥ मरोनिगेलियामाझापती ॥ संतोषपावतीमगतेव्हां ॥ ५५ ॥ आवलीभांडतांऐशारीती ॥ कोणीनिजलाउत्तरदेती ॥ लोकांचेंनऐकतातुझापती ॥ तरितेसांगतीकासया ॥ ५६ ॥ ज्याचाकांसद्गुणविशेष ॥ तेणेंचिबंधनहोतसेत्यास ॥ वनगाईचेंपुच्छसुभ्रदिसे ॥ यास्तवतयासीतोडिती ॥ ५७ ॥ रांवाशिकविलियानायकेमात ॥ तरीपिंजऱ्यांतबंधनकासयाहोत ॥ ज्याचासद्गुणत्यासबाधित ॥ समजचित्तांतआपुल्या ॥ ५८ ॥ दर्वेशानेसांगतांसाचार ॥ मलामलोकांसकरीवानर ॥ यास्तवबंधनपाऊनिथोर ॥ घरोघरींहिंडविती ॥ ५९ ॥ ह्मणोनिऐकेंजिजाबाई ॥ तुझाभ्रतारझालाविदेही ॥ सांगीतलेंऐकेलवलाहीं ॥ तरीलोकांसीबोलकायआतां ॥ १६० ॥ याच्याहातेंपुरतेंतेलसाचार ॥ हाबहुतांसीआलाचमत्कार ॥ ह्मणऊननव्हेदेऊनिफार ॥ तेलवारंवारआणविती ॥ ६१ ॥ तुकाविदेहीदिसतोवेडा ॥ आणिआह्मासीबोलकांएवढा ॥ आपलाअसतांदामकुडा ॥ मगपराव्यासीझगडाकासया ॥ ६२ ॥ ऐसीऐकोनियांदृष्टांतमात ॥ आवलीराहिलीमगनिवांत ॥ ह्मणे

खोटें आहेमाझेंसंचित॥ झालीजनांतफजिती॥ ६३॥ तुकयाचीतोंऐसीस्थिती॥ स्त्रीजातमानीप्रकृती॥ पुरुषतेपांडुरं
गभासती॥ करुणाभूतींयास्तव॥ ६४॥ प्रातःकाळींउठोनिजाण॥ ब्राह्मणाचेघरींवाहेजीवन॥ आंगणवोसरीझाडून॥
सडासमार्जनघालीतसे॥ ६५॥ हिंसकपक्षीधरितीफार॥ तुकयाचेदृष्टीसपडेलजर॥ तयासीबोलूनिनम्रउत्तर॥ नानाप्र
कारेंसोडवी॥ ६६॥ साधुसंतांचाविक्रितदास॥ पायवणीप्रीतीनेघेतअसे॥ त्याच्याउच्छिष्टापुढेंदिसे॥ ब्रह्मरसउणाची
॥ ६७॥ श्रीभागवतामाजीजाण॥ बोलिलींभक्तांचींलक्षणे॥ तुकयाचेअंगींतितुकींचिन्हें॥ एकहीउणेअसेना॥ ६८॥ आ
वलीतोंअविद्यासाचार॥ तुकानिजपासूनझालादूर॥ ह्मणवोनिभांडेदिवसरात्र॥ कठिणोत्तरेंबोलोनियां॥ ६९॥ एके-
दिवसींजिजाबाईनिश्चित॥ तुकयाप्रतीकायबोलत॥ आजितुझ्यावडिलांचीपुण्यतिथ॥ साहित्यकिंचितअसेना॥ ७०
॥ ऐकोनिह्मणेवैष्णववीर॥ मीरानांतजाऊनिसत्वर॥ भाजीआणोनिदेतोंफार॥ तेंशिजवोनिपितरजेववीं॥ ७१॥ ऐसेंह्म
णोनिप्रेमळतुका॥ विठ्ठलनामेंमारितसेहाका॥ मगरानांतजाऊनियांदेखा॥ वैकुंठनायकाआठवी॥ ७२॥ ध्यानांत
आणोनिपांडुरंगमूर्ती॥ लाविलींदोनीनेत्रपातीं॥ सप्रेमभरितहोऊनिचित्तीं॥ करुणाएकांतींभाकीतसे॥ ७३॥ ह्म-
णेजयजयाजीरुक्मिणीवरा॥ भक्तवत्सलाकृपासागरा॥ पतितपावनादीनोद्धारा॥ करुणाकराश्रीविठ्ठला॥ ७४॥ काया
वाचामनेंनिश्चित॥ मीतुझाजाहलोंशरणागत॥ तूंचिमाझाजिवलगआप्त॥ नानाघातचुकविसी॥ ७५॥ संसाराची

भरोवरी ॥ मागेंकेली बहुतांपरी ॥ तों अधिकदुःखाचियेपरी ॥ नानाप्रकारीं देखिली ॥ ७६ ॥ नाशिवंताचीसांडोनिआस्था
॥ तुजशरणमीरुक्मिणीकांता ॥ सर्वभारतुझियामाथा ॥ करिसीलआतांतेंकरीं ॥ ७७ ॥ ऐसेंह्मणोनितेवेळे ॥ पुढेंचालि
लाभक्तप्रेमळ ॥ तोंगहूंपिकला असेप्रबळ ॥ मजूरसकळसंवंगिती ॥ ७८ ॥ तेतुकयासीविनोदेंह्मणतीपाहीं ॥ गहूंउप
डीकांलवलाहीं ॥ ऐसेंऐकोनितेसमयीं ॥ अवस्यविदेहीह्मणतसे ॥ ७९ ॥ मजूरांच्याबरोबरी ॥ आपणपाथधरिलीदुस-
री ॥ सप्रेमनामाचियागजरीं ॥ तुकयाकरीसंवगणी ॥ १८० ॥ वरकडकामकरितीकुचर ॥ परीत्यांजपुढेंजातवैष्णववीर ॥ तु
कयाचेंसुदृढ अंतर ॥ आंगअणुमात्रनराखी ॥ ८१ ॥ परीभाजी आणावयासी आलेंमनी ॥ घरींवाटपाहीलराणी ॥ हाआ
ठवतुकयालागोनी ॥ सर्वथामनींनहोय ॥ ८२ ॥ नामरूपींजडलेंचित्त ॥ ह्मणोनिझालीविदेहीस्थित ॥ प्रेमाचेंभोजननित्य
करित ॥ धष्टपुष्टदिसतसे ॥ ८३ ॥ असोइकडेतेअवसरीं ॥ कांताशिव्यादेतसेघरीं ॥ ह्मणेमेलाचोरटाखानोरी ॥ गेलाबा
हेरीउठोनियां ॥ ८४ ॥ मीकोणाचीबाईलहोऊन ॥ घरींपुरऊंवस्त्रअन्न ॥ घरींपितरसांगीतलेंजाण ॥ आपणतोंवनहिंडत
से ॥ ८५ ॥ लोकांचेकष्टकरावयासी ॥ बहूतबळयेतसेत्यासी ॥ परीऋणानुबंधनाहींमजसीं ॥ आतांसंसारासीकायकरूं ॥
॥ ८६ ॥ ऐसीतुकयाचीकांता ॥ आपुलेघरींकरीतसेचिंता ॥ करुणाआलीपंढरीनाथा ॥ ह्मणेसाहित्यआतांकरावें ॥ ८७ ॥ नि
जभक्ताचेंपडतांउणें ॥ तरितेंआपुल्यासीं अश्लाघ्यवाणें ॥ दासाचेंदास्यखलागेकरणें ॥ जेअनन्यभावेंअनुसरले ॥ ८८

॥ ऐसें ह्मणऊनि याचित्तीं ॥ तुकयाचें रूप धरी श्रीपती ॥ सामग्रीची मोट मस्तकावरुती ॥ सदनाप्रती येतसे ॥ ८९ ॥ जें योगि
यांचें निजध्यान ॥ नीलग्रीवाचें देवतार्चन ॥ तो निजभक्ताचें पडतांडणे ॥ नाठवी थोरपण सर्वथा ॥ १९० ॥ जो कां क्षीरसागर
विहारी ॥ लक्ष्मी ज्याचे चरणचुरी ॥ तो सामग्रीची मोट शिरावरी ॥ घेत श्रीहरी निजांगें ॥ ९१ ॥ ब्रह्मादिक महर्षी थोर ॥ जयासी
ध्याती दिवसरात्र ॥ तो भक्तकैवारी राजीवनेत्र ॥ थोरपण अणुमात्र धरीना ॥ ९२ ॥ अष्टमासिद्धी सहित देख ॥ इंदिरा ज्याची
आज्ञाधारक ॥ तो निजांगें कष्ट करी अनेक ॥ वैकुंठनायक जगद्गुरू ॥ ९३ ॥ मोट उतरूनत्ते अवसरीं ॥ आवलीस ह्मणतसे श्री
हरी ॥ सामग्री काढोनि घे सत्वरी ॥ स्वयंपाक करी निजहस्तें ॥ ९४ ॥ आह्मी बाहेर जाऊनि सत्वर ॥ भांडीं मिळवून आणितों
च्यार ॥ ऐसें ह्मणऊनि शारंगधर ॥ उठिले सत्वर तेधवां ॥ ९५ ॥ जिजाबाई बाहेर येत ॥ मोट सोडोनि जंव पाहत ॥ तों सर्वसा
मग्री आहे त्यांत ॥ नवल वाटत निजलागीं ॥ ९६ ॥ कणिक दाळ घृत तांदुळ ॥ शर्करा शाखा आणि गुळ ॥ जिरें सुंठ मिर्यें सकळ
॥ देखे तत्काळ दृष्टीनें ॥ ९७ ॥ साहित्य घेऊनि ते समयीं ॥ स्वयंपाकासी निघे जिजाबाई ॥ तों भांडीं मिळवून लवलाही ॥ शे
षशाई पातले ॥ ९८ ॥ मग गांवांत जाऊनि घरोघर ॥ आमंत्रण देत शारंगधर ॥ आमुच्या घरीं आहेत पितर ॥ यावें सत्वर भोज
ना ॥ ९९ ॥ ऐसें बोलतां जगज्जीवन ॥ लोक आश्चर्य करिती जाण ॥ ह्मणती आज तुकयानें मन ॥ घातलें असे संसारीं ॥ २०० ॥
एक ह्मणती शाश्वत काई ॥ घरीं साहित्य किंचित नाहीं ॥ तुका अविच्यारी विदेही ॥ गांव सर्व ही सांगीतला ॥ १ ॥ असो या प-

रीत्रिविधजन ॥ नानापरीबोलतीवचन ॥ ह्मणतीलटक्याचें आमंत्रण ॥ जेविल्यावांचूनसाचनाहीं ॥ २ ॥ तोंदिवसआला
दोनप्रहर ॥ पाकनिष्पत्तीझालीसत्वर ॥ देवेंहिंडोनिघरोघर ॥ भोजनासींसर्वत्रपाचारिले ॥ ३ ॥ इंद्रायणीतीरींजाऊन ॥ सर्व
आलेकरूनिस्नान ॥ देवेंतयासीदेऊनिआसन ॥ निजांगेंपूजनकरितसे ॥ ४ ॥ सर्वधर्मटाकोनिनिश्चित ॥ जेभक्तअनन्यशर
णयेत ॥ त्यांचींसत्कर्मेंपूर्णकरित ॥ रुक्मिणीकांतकृपाळू ॥ ५ ॥ पादपूजाबुकागंधतुलसी ॥ निजांगेंकरीतहृषीकेशी ॥ जि
जाबाईवाढीतयांसी ॥ उल्हासमानसींधरूनियां ॥ ६ ॥ जेजेपदार्थकेलेसर्वही ॥ तेतेपात्रींवाढिलेलवलाहीं ॥ घृतवाढोनशे
षशायी ॥ संकल्पपाहींसोडित ॥ ७ ॥ साहित्यकरितांलक्ष्मीवर ॥ तेंअन्नलागेरुचिकर ॥ लोकजेवितीपोटभर ॥ घ्यावयानी
रठावनाहीं ॥ ८ ॥ लीलानाटकीजगदोद्धार ॥ प्रार्थनाकरीतवारंवार ॥ जेंजयारुचेतेंसत्वर ॥ अन्नग्राह्यकरावें ॥ ९ ॥ करशुद्धि
घेतांचित्सापणीं ॥ विडेदिधलेत्रयोदशगुणी ॥ लोकआश्चर्यकरूनमनीं ॥ आवलीलागुनीबोलती ॥ २१० ॥ ह्मणतीजिजाबा
ईआजपासून ॥ संसारचिंतानकरणेंजाण ॥ तुकयानेंप्रपंचांतमन ॥ घातलेंदिसोनयेतसे ॥ ११ ॥ ऐसेंऐकूनितेसमयीं ॥ आ
वलीह्मणेभरंवसानाहीं ॥ लोकघरासींगेलेसर्वही ॥ संतोषजीवींमानूनियां ॥ १२ ॥ आणीकअन्नार्थीयाचकबहुत ॥ माहार-
पोरेंमागावयासीयेत ॥ तयासीअन्नेंवाढिलींबहुत ॥ रुक्मिणीकांतेंतेधवां ॥ १३ ॥ आवलीह्मणेचित्तांत ॥ अन्नासींबरकत
आलीबहुत ॥ मगभांडींगोळाकरूनिसमस्त ॥ रुक्मिणीकांतकायह्मणे ॥ १४ ॥ पात्रेंआणिलींमागुत्न ॥ तींज्यांचींत्यांसदे

तोंनेऊन ॥ मगनिश्चिंतपणेंकरूंभोजन ॥ उतावेळमननव्हावें ॥ २१५ ॥ इंद्रायणींच्याजळांत ॥ पात्रेंप्रक्षाळूनिसमस्त ॥ ज्यांचींत्यांसनेऊनदेत ॥ मगअदृश्यहोतजगदात्मा ॥ १६ ॥ इकडेतुकावैष्णववीर ॥ निजांगेंगहूंउपडिलाफार ॥ शेतकरीयाणेंकृतोपकार ॥ पेंढ्याच्यारदीधल्या ॥ १७ ॥ त्याघेऊनिमस्तकावरी ॥ परतोनिमाघारायेतसेघरीं ॥ तोंमोहळ्यासींकुसळलागतांवरी ॥ त्यामाशासत्वरीऊठल्या ॥ १८ ॥ शरीरींझोंबल्यासमस्त ॥ परीतुकानउडवीकोणातें ॥ ह्मणेहादेहनाशिवंत ॥ परोपकारार्थवेंचावा ॥ १९ ॥ कींआजिवडिलांचीपुण्यतिथ ॥ तेमक्षिकारूपेंआलेसमस्त ॥ ह्मणऊनियांवैष्णवभक्त ॥ ब्रह्मार्पणसोडीतदेहाचें ॥ २२० ॥ ऐसादेखोनिनिश्चयअंतरीं ॥ तेथेंगुप्तरूपेंपातलेश्रीहरी ॥ माशाउडवोनिवरिच्यावरी ॥ सौख्यशरीरींदीधलें ॥ २१ ॥ मगघरासीयेऊनप्रेमळभक्त ॥ कांतेप्रतीकायबोलत ॥ यांचासांजाभरडोनित्वरित ॥ भोजनपितरांतेंघालीकां ॥ २२ ॥ आवलीतुकयासीबोलताहे ॥ ह्मणेवेडलागलेंकाय ॥ तुह्मींचकरविलेंसकळठाय ॥ मगस्वयंपाकलवलाहेंदाखविला ॥ २३ ॥ सांगीतलेंआद्यंतवर्तमान ॥ ऐकोनितुकयाविस्मितमन ॥ अश्रुपातेंभरलेनयन ॥ ह्मणेजगज्जीवनकष्टविला ॥ २४ ॥ कंठसद्गदितहोऊनपाहीं ॥ ह्मणेकृपावंतविठाबाई ॥ जरितूनयेसीलयेसमयीं ॥ तरीमीनजेवींसर्वथा ॥ २५ ॥ तुकयाचीकरुणाऐकोनिसत्वरी ॥ तत्काळआलेपीतांबरधारी ॥ दिव्यकुंडलेंमकराकारी ॥ शंखचक्रकरींमंडित ॥ २६ ॥ ऐसेंरूपदेखोनिपाहे ॥ मगतुकयानेधरि-

लेपाय॥ जिजाईपात्रींवाढोनिठाय॥ आणीतलवलाहें तेसमयीं॥२७॥ मगशब्दांच्याउपचारें निश्चिती॥ तुकयाने
पूजिलारुक्मिणीपती॥ देवआणिभक्तनिजप्रीती॥ एकेपंक्तीजेविले॥२८॥ भावाच्याउपचारेंजाण॥ तृप्तझालारुक्मिणीरमण॥ देवपावलेअंतर्धान॥ विस्मितमनजिजाइचें॥२९॥ अहोभक्तलीलामृतग्रंथसुंदर॥ हाचिमानससरोवर॥ नानाचरित्रेंसाचार॥ ह्याकमळणीथोरविकासती॥२३०॥ आर्तवंतश्रोतेचतुर॥ जेकांप्रेमआमोदसेवणार॥
तेचियेथेंजाणावेभ्रमर॥ देतीगुंजारवनिजप्रीती॥३१॥ फुदलेअध्यायींरसअद्भुत॥ वदविताश्रीरुक्मिणीकांत॥ महिपतीत्याचालडिवाळआप्त॥ बोलबोलतशिकविले॥३२॥ स्वस्तिश्रीभक्तलीलामृतग्रंथ॥ श्रवणेंचिपुरतीमनोरथ॥
प्रेमळपरिसोतसंतभक्त॥ अष्टमोध्यायगोडहा॥२३३॥ ॥श्रीकृष्णार्पणमस्तु॥ छ॥ छ॥ छ॥

॥ अध्यायनववा ॥
वि·
तुकाराम·
चोर·
म्हैस·
चोर·
विगे·सौ·
झाडें खाते तुकारामाची म्हैस·
मंबाजीबावा·
तुकारामास·
मंबाजी मारितो·

श्रीगणेशायनमः ॥ श्रीकृष्णायनमः ॥ अज्ञानबाळकलडिवाळसाचें ॥ बोबडेबोलबोलतांवाचे ॥ मायबापासींकौतुकत्याचें
॥ पुसतीतेंचपडताळोनी ॥ १ ॥ श्रीमंताचेघरींजाण ॥ पक्कान्नाचीकायसीवाण ॥ परितेंपालटासाठीं
कंदन ॥ निजप्रीतीनेंसेविती ॥ २ ॥ जेवींक्षीराब्धिपुढेंसाचार ॥ नैवेद्यासीठेविलेंतक्र ॥ तैसींमाझींआर्षउत्तरें ॥ संतांस
मोरदिसतीपैं ॥ ३ ॥ नातरीउजळोनीकाडवाती ॥ अर्चनींवोंवाळिजेगभस्ती ॥ कींशीतळव्हावयानिशापती ॥ विंझणाहातींपालवीजे ॥ ४ ॥ नातरीकनकाद्रीसीसाचार ॥ केलेबेगडाचेअळंकार ॥ तैसींमाझींआर्षउत्तरें ॥ संतांसमोरदिसतीपैं
॥ ५ ॥ मागीलअध्यायाचेशेवटीलकथन ॥ तुकयाच्यारूपेंजगज्जीवन ॥ सर्वसाहित्यघरीं आणून ॥ पितरसंपूर्णजेवविले ॥ ६ ॥ मगघरासियेतांवैष्णवभक्त ॥ कांतेनेंसांगीतलावृत्तांत ॥ ह्मणेआह्मांनिमित्तरुक्मिणीकांत ॥
श्रमलाबहूतनिजांगें ॥ ७ ॥ मगप्रातःकाळहोतांचिजाण ॥ इंद्रायणीसीकेलेंस्नान ॥ श्रीमूर्त्तीचेंकरूनिपूजन ॥ स
प्रेमेंस्तवनकरीतसे ॥ ८ ॥ ह्मणेकृपासागरापंढरीनाथा ॥ तुवांमागेंतारिलेशरणागता ॥ यातीकूळनविचारितां ॥ संकटीं
अनंतारक्षिसी ॥ ९ ॥ नामयाचींउपवासीमरतांपोरें ॥ राजाईकष्टीहोतसेथोर ॥ तूंकेशवशेटहोऊनिशारंगधर ॥ हो
नगोणीभरआणिले ॥ १० ॥ चोखामेळाजातीचामहार ॥ त्याचींनिजांगेंवोढिलींढोरें ॥ देखोनित्याचीप्रीतीथोर ॥ त्या
च्याबरोबरजेविसी ॥ ११ ॥ ज्ञानदेवाचियेप्रीती ॥ तुवांनिजांगेंचालविलीभिंती ॥ तुझेपवाडेरुक्मिणीपती ॥ वर्णिलेसं

तींबहुफार ॥ १२ ॥ दामाजीपंतभक्तउदार ॥ त्याणेंलुटविलेंधान्यअपार ॥ मगहोऊनविठ्यानाकमहार ॥ रसदसत्वरभरलीखां ॥ १३ ॥ मिराबाईसाठीनिश्चित ॥ तुवांविषघेतलेंअनंतें ॥ तिचीलज्जारक्षोनितेथें ॥ जगींसत्कीर्त्तितेंवाढविलें ॥ ॥ १४ ॥ नरसीमेहताभक्तवैष्णव ॥ त्याचीहुंडीभरिलीदेवें ॥ निजांगेंहोऊनसावळशाव ॥ अपूर्वलाघवदाखविलें ॥ १५ ॥ ऐसेतुझेभक्तश्रीपती ॥ वैष्णवगातीत्यांचीकीर्त्ती ॥ माझीतोंअल्पमूढमती ॥ सप्रेमचित्तींइच्छितसे ॥ १६ ॥ ऐसीस्तुतीऐकोनिकानीं ॥ संतुष्टझालेचक्रपाणी ॥ ह्मणेतुकावदूलउचितवाणी ॥ तेंउचितदेउनीगौरऊं ॥ १७ ॥ कायिकवाचिकमानसीकजाण ॥ तुकयासीतपेंघडलींतीन ॥ परोपकाराचेंमहापुण्य ॥ तेथेंशक्तिसंपूर्णवेंचिली ॥ १८ ॥ आणिआषाढीकार्तिकीनिर्धारीं ॥ चालवीतपंढरीचीवारी ॥ जैसीसासुरवासिणजातमाहेरीं ॥ उल्हासअंतरींधरूनियां ॥ १९ ॥ अश्ववहनींनबैसेचिदेखा ॥ अनवाणीपंढरीसजायतुका ॥ कीर्त्तनगजरऐकोनिनिका ॥ सप्रेमस्वसुखाभोगीतसे ॥ २० ॥ संतसेवापरोपकार ॥ अनवाणीयात्राकेल्याफार ॥ हेंत्रिकायिकतपसाचार ॥ वैष्णववीरकरीतसे ॥ २१ ॥ आतांवाचिकतपकेंशारीती ॥ असत्यनबोलेवचनोक्ती ॥ नामस्मरणअहोरात्री ॥ विसरचित्तींपडेना ॥ २२ ॥ आतांमानसतपाचेंलक्षण ॥ पांडुरंगचरणींस्थिरावलेंमन ॥ जैसेंकांच्यातकपक्षीजीवन ॥ मेघावांचोनिनघेती ॥ २३ ॥ कींतान्हेंबाळकरडतांपाहे ॥ तेंमातेवांचूनिसमजेलकाय ॥ तैसातुकयाचानिश्चय ॥ पंढरीरायउपासिला ॥ २४ ॥ ऐकोनिआशंकावाटेलभाविका ॥ पं

डुरंगावीणनेणेचितुका॥तरीपरोपकारींकां भजतसे लोकां॥उत्तरऐकायेविषयीं॥ २५ ॥एकथ्थी हरीच्यासत्तेनें ॥चरा
चरवर्त्ततसेजाण॥त्याचेंमनोगतरक्षावयापूर्ण॥करितसेनमनसर्वांभूतीं॥ २६॥जैसीसासुरवासिणपतिव्रता॥तीच्या
चित्तींआवडेभर्त्ता॥जाणोनिपतीच्यामनोगता॥परिवारासभक्तांआर्जवी॥ २७॥सासूसासरानणदादीर॥हे बोलती-
नानादुरुत्तर॥तरीत्यांचेकष्टकरीतसेफार॥जाणोनीअंतरपतीचें॥२८॥तरीप्राणनाथावीणसाचार॥प्रीतीनसेचिआ
णिकांवर॥तैसेंतुकयाचेंमनस्थिर॥पांडुरंगींसुरेनिजप्रीती॥२९॥एकनधरितांउपासना॥साधकेंप्रयत्नकेलेनाना
॥तरीसाक्षात्कारनव्हेचिजाणा॥बहुतांचापाहुणाउपवासी॥३०॥तैसेंतुकयाचेंनव्हेचिमन॥कर्मउपासनाआणिज्ञा
न॥तीनीकांडांतअसेनिपुण॥दाखवीवर्तूनजनासी॥३१॥कायिकतपतेंकर्मकांडजाण॥वाचिकउपासनावर्णिवेगु-
ण॥पांडुरंगावीणकाहींचनेणें॥पूर्णआत्मज्ञाननव्हेचिकीं॥३२॥हेतिन्हीतपाचेअलंकारजाण॥तुकयाच्याअंगीं
बाणलेंलेणें॥देवतुकासीयेईलजेणें॥तेंसात्विकपुण्यजोडलें॥३३॥ऐसेंजाणोनिश्रीकृष्णमूर्त्ती॥विचारकरीतआ
पुलेचित्तीं॥ह्मणेतुकावदेलमाझीकीर्ती॥तेंकवित्वस्फूर्तीत्यासिद्यावी॥३४॥मगनामदेवाचाधरूनिहात॥देहुसी
आलेपंढरीनाथ॥तुकारात्रीअसतांनिद्रिस्थ॥दृष्टांतदाखवितजगदात्मा॥३५॥निजकरेंथापटोनिपाठी॥सावधक
रितसेजगजेठी॥ह्मणेरेतुक्यावेगींउठी॥सांगतोंगोष्टीतेऐक॥३६॥हानामामाझानिजभक्तपूर्ण॥मागेंसंकल्पयाचे-

कैलाजाण॥कींशतकोटीग्रंथप्राकृतकरीन॥इतुकापणबोलिला॥३७॥मगमींत्यासीदिधलीस्फूर्ती॥कवित्वलिहिलेंआपुल्याहातीं॥संख्यामोजितांझालेकिती॥तेहीतुजमतीसांगतों॥३८॥चाळीसलक्षचव्याणवकोटी॥नवलक्षलब्धितआलेंशेवटीं॥बाकींप्रेमाराहिलापोटीं॥मगआलावैकुंठीस्वइच्छे॥३९॥एकावनलक्षपांचकोटीजाण॥शेषराहिलेंयाचेंबोलणें॥तेंतूंवदेंप्रसादवचनें॥सप्रेमदानमीदेतों॥४०॥तुझेनियोगेंकरूनसाचा॥उद्धारहोईलबहुतांचा॥आतांव्यर्थवाउगीनवेंचींवाचा॥प्रारंभकवित्वाचाकरींकां॥४१॥इतुकादृष्टांतदाखवोनिजाण॥देवपावलेअंतर्धान॥जागृतीयेऊनिवैष्णवजन॥ह्मणेचमत्कारपूर्णदाखविला॥४२॥देवभक्तदेखिलेस्वप्नीं॥तेंध्यानसर्वआठवेमनीं॥ह्मणेप्रेमाचेंउचितचक्रपाणी॥गेलेदेउनीमजआतां॥४३॥तुकयाचेंअल्पसंतोषीमन॥पाठांतरइच्छितसंतवचन॥मगआज्ञाकेलीजगज्जीवनें॥प्रसादिकवचनेंबोलावीं॥४४॥मगतुकयासीआनंदचित्तीं॥वाटलातेव्हांकैशारीती॥जैसादिवटीचाप्रकाशइच्छितांराती॥तोंतेथेंगभस्तीउगवला॥४५॥कींऔषधवल्लीधुंडितांवनीं॥तोंअमृतकुंडदेखिलेंनयनीं॥कांध्रुवराज्यइच्छितामनीं॥तोअढळपदींनेऊनिबैसविला॥४६॥नातरीउपमन्युब्राह्मणकुमर॥दूधमागतांवाटीभर॥मगप्रसन्नहोऊनिलक्ष्मीवर॥क्षीरसागरींबैसविला॥४७॥तुकयासीउल्हासतैशाचरीतीं॥जिव्हाग्रीं बैसलीसरस्वती॥कवित्वासीप्रारंभकेलाप्रीतीं॥सप्रेममतीआपुल्या॥४८॥बाळबोधअक्षरेंलिहावींपाहीं॥हांमार्गें

अभ्यासनव्हताकांहीं ॥ कोऱ्याकागदांचीकरूनिवही ॥ स्वमतीलिहीआपुल्या ॥ ४९ ॥ वेदशास्त्राचेंनिजमथित ॥ व्या
सेंकादिलेंश्रीभागवत ॥ त्यांतहीदशमहरिलीलामृत ॥ गोकुळींक्रीडतजगदात्मा ॥ ५० ॥ तेबाळक्रीडातुकयानेआपले
मती ॥ प्रथमारंभींलिहिलीग्रंथीं ॥ नऊशेंओव्यात्याच्याअसती ॥ स्वानुभवेंजाणतीसंतसाधू ॥ ५१ ॥ कीर्तनामाजीसाचार
॥ चरित्रनसलेंपाठांतर ॥ त्याचाअभंगवरच्यावर ॥ वैष्णववीरकरितसे ॥ ५२ ॥ प्रसादिककविताऐकोनिकानी ॥ श्रोतेआ
श्चर्यकरितीमनीं ॥ कीर्तनीरंगयेतसेचौगुणी ॥ वरदवाणीह्मणोनियां ॥ ५३ ॥ जैसामेघवर्षतांसाचार ॥ अगणितउठती
तृणांकुर ॥ कांसागरींयेतीतरंगअपार ॥ संख्यानकरवेतयाची ॥ ५४ ॥ तैशाच्चपरीतुकयाप्रती ॥ कीर्तनींअनेकशब्दस्फू
र्ती ॥ संशयनराहेकोणाप्रती ॥ खळतेहीहोतीभाविक ॥ ५५ ॥ पांडुरंगाच्यादेउळींनित्य ॥ दोनप्रहरकीर्तनहोत ॥ जवळी
लगांवचेभाविकभक्त ॥ श्रवणासीयेतनित्यकाळीं ॥ ५६ ॥ एकादशीसहरिजागर ॥ कीर्त्तनहोयच्यारप्रहर ॥ कीर्त्तीप्र
कटलीदुरीचादूर ॥ प्रतिष्ठाथोरवाढली ॥ ५७ ॥ तोमंबाजीबावाब्राह्मणपाहीं ॥ चिंचवडीहोतादिवसकाहीं ॥ मगतोम
हापुरुषहोऊनिगोसावी ॥ देहूगावींराहिला ॥ ५८ ॥ मठबांधोनितेठायीं ॥ कुटुंबआणिलेंतेथेंसर्वही ॥ शिष्यशाखाअ
सतीकाहीं ॥ योगक्षेमतेहीचालविती ॥ ५९ ॥ तुकयाचीप्रतिष्ठावाढतांतेथें ॥ त्याचेमनींद्वेषउपजत ॥ ह्मणेएकामेणांतदो
नसुऱ्यानिश्चित ॥ सामावतीलकैशापरी ॥ ६० ॥ याणेआह्लादेखतांसाचार ॥ वह्याकेल्यापाठांतर ॥ याचीप्रतिष्ठावाढली

फार॥ विप्रनमस्कारकरिताती॥ ६१॥ तुकातोंशुद्रजातीचावाणी॥ मीप्रतिष्ठितमहंतयेठिकाणीं॥ याचीकीर्तीप्र
गटलीजनीं॥ मजलाकोणीनपुसती॥ ६२॥ जैसीनिरापेक्षाचींसांगतांस्थिती॥ आशाबद्धतेमनींजल्पती॥ कांस
हदेवमतासीहेळसिती॥ ज्योतिषीजैसेनिजद्वेषें॥ ६३॥ केतुह्मणेहावासरमणी॥ गांठपडतांटाकीनवदनीं॥ कींसंपू
र्णचंद्रदेखोनिनयनीं॥ राहूनिजमनींजल्पतसे॥ ६४॥ तैशाचपरीतुकयाचा॥ मंबाजीद्वेषकरीतसेसाचा॥ ह्मणेए
कदांअपमानकरूनियाचा॥ सूडसाचारघेयीनमी॥ ६५॥ इतकाद्वेषवागवीतमनीं॥ परीलौकिकार्थबैसेकीर्तनीं॥
तुकयासीतोंशत्रुमित्रमनीं॥ तत्समानदोनीसारिखे॥ ६६॥ देवालयामागेंदक्षिणेसजाण॥ झाडेंलाविलींअसतीत्या
णे॥ त्याजपासींसर्वदामन॥ कुडरक्षणसभोंवता॥ ६७॥ तोंआवलीतुकयाचीनिजकांता॥ आपाजीगुळव्यातिचापि
ता॥ त्याणेंलेंकीचीधरूनममता॥ ह्मैसतखतादिधलीपैं॥ ६८॥ तेपाण्यावरसोडितांनिश्चित॥ मंबाजीच्याबागांतशि
रत॥ कूडरेंटोनिगेलीआंत॥ झाडेंबहूतभक्षिलीं॥ ६९॥ हेंदृष्टीसीदेखोनिसाचार॥ चित्तींविक्षेपवाटलाथोर॥ अप
शब्दबोलोनीनानाप्रकार॥ मगनिवांतस्थिरराहिला॥ ७०॥ कांहींदिवसलोटतांयासी॥ तोंआलीहरिदिनीएकादशी
॥ यात्राआलीदेवदर्शनासी॥ अस्तमानासीसूर्यजातां॥ ७१॥ प्रदक्षिणेच्यावाटेवरीजाण॥ कांट्यारोविल्यामंबाजीनें॥
त्यानिजकरेंउपडिल्यातुकयानें॥ मार्गाकारणेंतेसमर्पा॥ ७२॥ हेंवेषधारियानेंदेखोनिनयनीं॥ क्रोधेंपेटलाजैसावन्ही

॥ आधींचद्वेषहोतामनीं ॥ त्यावरीपुरवणीहीझाली ॥ ७३ ॥ जैसामहासर्पेंधरिलाडाव ॥ त्याच्याशेपटीवरीपडिला
पाय ॥ तोधुधुःकारटाकितधांवे ॥ घ्यावयाजीवतयाचा ॥ ७४ ॥ तैंशापरीतोद्विजवर ॥ अपशब्दबोलतनानाप्रकार ॥ तु
कयापासीयेऊनसत्वर ॥ काठीनिजकरेंघेतली ॥ ७५ ॥ प्रेमळतुकयाच्याआंगावरी ॥ निकरेंमारीततेअवसरी ॥ परीक्ष
माशांतिधरूनअंतरीं ॥ प्रत्युत्तरींनबोले ॥ ७६ ॥ निकरेंमारितांसत्वरगती ॥ काठीफिंजहोऊनजाती ॥ मगदुसरीउपटो
निघेतलीहातीं ॥ परीदयाचित्तींउपजेना ॥ ७७ ॥ निकरेंमारितांसाचार ॥ दाहावीसकाठ्यामोडल्यावर ॥ परीतेथोनिंनढ
ळेचिवैष्णववीर ॥ सप्रेमगजरेंनामजपे ॥ ७८ ॥ तुकयाचीक्षमावर्णितांसाचार ॥ तरीदुजानदिसेपृथ्वीवर ॥ दुसरादृष्टांतयो
जितांनसरे ॥ कुंठितअंतरकवींचे ॥ ७९ ॥ निर्दयासींनाहींभूतदया ॥ मासखायित्यासीकैंचीमाया ॥ ब्राह्मणाचीवरदिसत
सेकाया ॥ परीअनामिकतयाह्मणावें ॥ ८० ॥ जैसाकुणबीविरवडझोडित ॥ तैसामारिलावैष्णवभक्त ॥ त्याचेहातदुख-
तांनिश्चित ॥ मगनिवांतराहिला ॥ ८१ ॥ दुर्जनमठासीगेलाजेव्हां ॥ तुकादेउळासीयेतसेतेव्हां ॥ गाऱ्हाणेंसांगेरुक्मिणी
धवा ॥ मारबरवादेवविला ॥ ८२ ॥ आणिशिव्यागाळ्यासींनाहींनीती ॥ हेंतुझेंचिकर्तृत्वलक्ष्मीपती ॥ आतांनकोदुर्जना
चीसंगती ॥ विक्षेपचित्तींहोयतेणें ॥ ८३ ॥ ऐशारीतीअभंगदेख ॥ निजमुखेंतुकावदलाएक ॥ कांटेमोडलेजेसकळिक ॥ ते-
पाहतीलोकदृष्टीसी ॥ ८४ ॥ सदयहृदयींज्याचाकळवळा ॥ दृष्टीसींतुकयाचीदेखिलीअवकळा ॥ आसुवेंआलींत्याच्या

डोळां ॥ ह्मणती भक्तप्रेमळा गांजिलें ॥ ८५ ॥ मग आवली नेनाच कंड घेऊनि करीं ॥ कांटे उपडिले ते अवसरीं ॥ ह्मणे काळ्याने पाठ घेतली वरी ॥ केली संसारीं फजिती ॥ ८६ ॥ मग कृपादृष्टी पंढरीनाथें ॥ तुकयाकडे पाहिलें त्वरित ॥ तों काळ्याचीं क्षतें मिळालीं समस्त ॥ आराम वाटत शरीरासी ॥ ८७ ॥ एकादशी सह हरिज्यागर ॥ यात्रा मिळाली असे फार ॥ कीर्तनीं बैसले लोक समग्र ॥ मग वैष्णववीर काय ह्मणे ॥ ८८ ॥ मंबाजी बावा महापुरुष ॥ अखंड येता ती कीर्तनास ॥ आजि कां उशीर लागला त्यांस ॥ मग बोलावयासी पाठविलें ॥ ८९ ॥ त्याणें तुकयासी धाडिलें उत्तर ॥ माझें अंग दुखतें फार ॥ ऐसें ऐकोनि वैष्णववीर ॥ जात सत्वर त्यापासीं ॥ ९० ॥ साष्टांग दंडवत घालोनि जाण ॥ आंग रगडीत बैसे आपण ॥ ह्मणे निजांगें झोडितां कांटवण ॥ आला शीण स्वामीसी ॥ ९१ ॥ म्या झाडासीं उपद्रव दिधला नसता ॥ तरी तुमचा विक्षेप कासया होता ॥ हा अपराध क्षमा करूनि तत्वता ॥ कीर्तनासी आतां चलावें ॥ ९२ ॥ ऐसें ह्मणऊनि वैष्णववीर ॥ रगडित बैसे घटिका च्यार ॥ मंबाजीचें लज्जित अंतर ॥ मग कीर्तनासी सत्वर चालिला ॥ ९३ ॥ जैसा समुद्रें झांकिला वडवानळ ॥ त्यातें वेष्टीत अवघेंचि जळ ॥ परि तो न विझेचि अळुमाळ ॥ शोषी न सकळ ह्मणतसे ॥ ९४ ॥ तैसाचि तुका शांतिसागर ॥ मंबाजी तयासी वैश्वानर ॥ शीतळ दिसतो बाह्याकार ॥ परी द्वेषें झुरे निज अंतरीं ॥ ९५ ॥ संतीं चमत्कार दाखविले फार ॥ परी खळाचें सुटून व्हेचि अंतर ॥ ये विषयीं दृष्टांत साचार ॥ ऐका चतुर निजकर्णीं ॥ ९६ ॥ घ्यावया पांडवांचा कैवार ॥ देवें चरित्र दाखविलें फार ॥

॥ परीदुर्योधनाचेंकपटीअंतर ॥ तेंसाचारपालटेना ॥ ९७ ॥ तैसाकुचरबैसलाकरीतश्रवण ॥ परीगुणदोषावरीत्याचें मन ॥ कींबकाचेंशुद्धध्यान ॥ कैंचेंपुण्यतेठायीं ॥ ९८ ॥ सर्पनखायअन्नासी ॥ तरीत्यासीकायघडलीएकादशी ॥ जरीचित्तसुद्धनसतांमानसीं ॥ तरीसाधनतयासीघडेना ॥ ९९ ॥ दगडबोलतनाहींकोणा ॥ तरितोकाययोगीअबोलणा ॥ राखेंतगाढवेंलोळतीजाणा ॥ परीअनुतापमनानहोय ॥ १०० ॥ उंदीरबिळांतबैसलापरी ॥ तोसर्वदाआंतउकरी ॥ तैसाकुचरबैसलाकीर्तनीजरी ॥ परीद्रवेनाअंतरींसर्वथा ॥ १ ॥ परीतुकयाचीसमताजाण ॥ शत्रुमित्रतत्समान ॥ चित्तींसर्वथानधरीचकुडेपण ॥ सप्रेमकीर्तनकरीतसे ॥ २ ॥ नामरूपींजडलेंचित्त ॥ ह्मणोनिझालादेहातीत ॥ कीर्त्तनामाजीबैसलेश्रोतेसंत ॥ सप्रेमभरिततेझाले ॥ ३ ॥ कृष्णाविष्णुहरिगोविंदा ॥ अच्युतामाधवाआनंदकंदा ॥ परमपुरुषासच्चिदानंदा सोडवींभवबंधापासूनी ॥ ४ ॥ अनाथरक्षकापांडुरंगा ॥ मदनतातारुक्मिणीरंगा ॥ कर्मकर्दमनलिंपेअंगा ॥ ऐसेंश्रीरंगाकरावें ॥ ५ ॥ काळचक्रामाजीनिश्चिती ॥ जीवभ्रमतोनिजकर्मगती ॥ येथोनिसोडवींसत्वरगती ॥ रुक्मिणीपतीश्रीविठ्ठला ॥ ६ ॥ ऐसीकरुणाभाकूनिफार ॥ कीर्तनीनांचेसप्रेमगजर ॥ टाळविणेवाजतीसुस्वर ॥ नादेंअंबरकोंदलें ॥ ७ ॥ टाळ्याचुटक्यांचीघाई ॥ निद्राआळसकोणासनाहीं ॥ कीर्तनीश्रोतेझालेविदेही ॥ हेंचिनवाईअगाध ॥ ८ ॥ संतचरित्रेंरसाळपूर्ण ॥ हेंचिलाविलेंअनुसंधान ॥ श्रवणकरितीभाविकजन ॥ वेधलेंमनतयांचें ॥ ९ ॥ असोतुकाकीर्त्तनक-

रित ॥ कांतानिद्रिस्थमंदिरांत ॥ तोंदोघेतस्करयेऊनितेथ ॥ कायकरितीतेंऐका ॥ ११० ॥ दुभतीह्मैसबांधिलीघरीं ॥ तीसोडूनिनेलीतेअवसरीं ॥ पुढेंएकमोहरकीधरी ॥ मागूनसत्वरीएकहांकी ॥ ११ ॥ गांवापासूनिपश्चिमेस ॥ थोडक्याचीवाडीपावकोश ॥ तेथवरीजातांतस्करांस ॥ हेंदेवासश्रुतझालें ॥ १२ ॥ ह्मणेतुकातोंरतझालाअसेकीर्तनीं ॥ आवलीनिद्रिस्थझालीसदनीं ॥ ह्मैसनेलीतस्करांनी ॥ तेसोडऊनिआणावी ॥ १३ ॥ आह्मीनजातांयेअवसरीं ॥ तुकयासीगांजीलनानापरी ॥ ऐसेंह्मणऊनिभक्तकैवारी ॥ कौतुककायकरिततेव्हां ॥ १४ ॥ महाविक्राळपुरुषश्रीपती ॥ रूपनटलासहजस्थिती ॥ थोरटोणपाघेतलाहातीं ॥ तस्करांप्रतीमारावया ॥ १५ ॥ चोरपुढेंजातीसत्वर ॥ तोंविक्राळपुरुषवाटेवर ॥ हातींमुसळघेतलेंथोर ॥ मस्तकावरीहाणावया ॥ १६ ॥ एकमेकांसीबोलतीउत्तर ॥ हाकोणपुरुषवाटेवर ॥ नेणोंमहद्भूतदिसेथोर ॥ कैसाविचारकरावा ॥ १७ ॥ गाऊललागलेंहोतेंहातीं ॥ परीहेंनाहींआपुलेसंचितीं ॥ प्रारब्धाचीविचित्रगती ॥ नेणोंसंचितींकायआहे ॥ १८ ॥ ऐसेंह्मणऊनितेतस्कर ॥ दुसऱ्यापंथेंचालिलेसत्वर ॥ तोंतिकडेहीटोणपाघेऊनिथोर ॥ शारंगधरउभाअसे ॥ १९ ॥ परमभयवाटलेंचित्तीं ॥ ह्मणतीआतांकैसीकरावीगती ॥ अष्टदिशाविलोकूनपाहाती ॥ तोंदिसेश्रीपतीचहूंकडे ॥ १२० ॥ ह्मणतीकाळपुरुषहाधरिंगण ॥ आडवायेतोआह्मांकारणें ॥ ब्रह्मराक्षसकींपिशाचजाण ॥ घ्यावयाप्राणपातला ॥ २१ ॥ पाहांटझालीउगवेलदिन ॥ मगभलताचिधरीलआह्मांकारणें ॥ आ

तांउपायकरावाकवण॥उद्विग्नमनयासाठीं॥२२॥मगएकमेकांसीं विचारकरित॥तुकाविठोबाचाह्मणवितोभक्त
॥त्याचीह्मैसनेतोंनिश्चित॥यास्तवभूतपुढेंआलें॥२३॥नेणोदेवाचीमाव अघटित॥आपणासींअपराधघडला
सत्य॥ आतांह्मैसबांधावीजेथीलतेथ॥तरीच अघातचुकेलहा॥२४॥ऐसेंह्मणऊनितेतस्कर॥गांवाकडेधरिलीमो
हर॥ मागूनियेतसेरुक्मिणीवर॥टोणपानिजकरेंघेऊनियां॥२५॥तस्करांभयवाटेचित्ता॥ह्मणतीमागूनिहाणील
कायअवचिता॥ऐशारीतीधाकेंघालितां॥गावांततत्वताप्रवेशले॥२६॥मगजाऊनितुकयाच्यावाडियांत॥ह्मैसबांधि
लीजेथिंच्यातेथ॥लगबगांगांवाबाहेरजात॥तोंतेथेंजगन्नाथउभाअसे॥२७॥विक्राळरूपभयानक॥हातींमुसळ
घेतलेंदेख॥तस्करींमार्गधरिलाआणिक॥तोंवैकुंठनायकउभातेथें॥२८॥गावांतखिंडीठायींठायीं॥निघोंपाहती-
लवलाहीं॥तोकाळपुरुषसर्वाठायीं॥एकहीनाहींस्थळरितें॥२९॥तस्करांसीभयवाटलेंफार॥ह्मणतीतुकाकरि-
तोकीर्त्तनगजर॥तेथेंजाऊनियांसत्वर॥त्यासीहाविचारसांगावा॥१३०॥ऐसेंह्मणऊनितेअवसरीं॥कीर्त्तनामाजी
आलेसत्वरीं॥लज्जाभयनधरूनिअंतरीं॥मधुरोत्तरींबोलती॥३१॥हातजोडूनितेचोर॥उभेराहातीतुकयासमोर॥
ह्मणतीआह्मीदोघेतस्कर॥अपराधथोरआचरलों॥३२॥तुमचीह्मैससोडोनिदेख॥नेतहोतोंतात्काळिक॥तोंवाटे
सकाळपुरुषएक॥आडवासम्यकदेखिला॥३३॥टोणपाघेतलासेनिजकरीं॥जिकडेजातोंतिकडेयेतसेसमोरी॥ते

ध्वांहेंसआणोनीसत्वरी॥तुमचेघरींबांधिली॥३४॥मगसत्वरपळोनिजातांपाहे॥तोंगांवद्वारींबैसलाचआहे॥जिकडेजातोंतिकडेचिहोय॥यासींउपायकोणना॥३५॥तूंविष्णुभक्तअद्वेष्टापूर्ण॥शत्रुमित्रतत्समान॥आतांआमचीस्फूटकाहोईलजेणें॥तोउपायकरणेंसमर्था॥३६॥ऐसीतस्करांचीवाणी॥सकळलोकऐकतीश्रवणीं॥तेविस्मितझालेआपुलेमनीं॥चरित्रऐकोनीअद्भुत॥३७॥तुकयासीआश्चर्यवाटलेंचित्तीं॥मगध्यानांतआणीपांडुरंगमूर्ती॥तोंकीर्त्तनांतनाहींरुक्मिणीपती॥ह्मणेयथार्थसांगतीतस्कर॥३८॥नेत्रझांकोनियांतेव्हां॥पांडुरंगाचामांडिलाधांवा॥ह्मणेपंढरीनाथादेवाधिदेवा॥गेलासीकेव्हांयेथोनी॥३९॥आह्मीकरितोंहरिजागरण॥तूंतरीफिरतोसीरानोरान॥ढोरेंराखावयाचीसवयजाण॥पहिल्यापासोनलागली॥१४०॥आह्मीसद्भावेंवर्णितोंगुण॥येथेंनरमेचितुझेंमन॥आणिवेडेंवाकुडेंरूपधरून॥देशीदर्शनतस्करांसी॥४१॥आतांप्रभातसमयझालापाहीं॥आरतीचेसमयींतरीयेईं॥कृपासागराशेषशायी॥उचितनाहींहेंतुझें॥४२॥आमच्यानावडतीसप्रेमगोष्टी॥पळोनिगेलासीउठाउठी॥हातींघेऊनिथोरकाठी॥धांवसीपाठीचोरांच्या॥४३॥तूंसखानसंतांप्रेमळांचा॥कीर्तनींरंगनभरेसाचा॥ऐकोनिधांवातुकयाचा॥आलादेवाचादेवहरी॥४४॥तुकानाचतसेंकीर्त्तनांत॥तोंमागूनआलेपंढरीनाथ॥हातींटोणपाघेतलानिश्चित॥लोकपाहातसभोंवते॥४५॥तस्करांसींविक्राळदिसेमोठा॥इतरलोकांसाधारणगाठा॥तु

कातस्करांसीह्मणेउठा ॥ आपुल्यावाटाक्रमावें ॥ ४६ ॥ ह्मैसलागेलतुह्माकारणें ॥ तरीआतांचिसत्वरन्यावीसोडून
॥ तस्करह्मणतीवांचलाप्राण ॥ हेंचितुझेदेणेआह्मांसी ॥ ४७ ॥ ऐसेंह्मणूनियांतेचोर ॥ पळोनिगेलेवरिच्यावर ॥ अ
द्भुतचरित्रदेखोनिथोर ॥ करितीगजरनामघोषें ॥ ४८ ॥ चरित्रदेखिलेंऐकिलेंकानीं ॥ मंबाजीविस्मितझालामनीं ॥
ह्मणेयाचीप्रतिष्ठावाढेलजनीं ॥ ऐसीकरणीदिसताहे ॥ ४९ ॥ ऐसेंह्मणोनियांमानसीं ॥ आपुल्याजागीउगाचसुससु
सी ॥ विष्णुभक्ताचीमहिमाकैसी ॥ द्वेषबुद्धिसीकळेना ॥ १५० ॥ असोयाअभक्तांचीकथा ॥ वारंवारयेतसेदृष्टांता ॥ ते
णेवाग्देवीभ्रमतसेवृथा ॥ उबगश्रोतांनमानिजे ॥ ५१ ॥ अभक्तनिर्माणहोतसेक्षिती ॥ यास्तवभक्तांचीवाढलीकीर्ती ॥
जरीखोटीनाणींनिर्मिलीनसतीं ॥ तरीखरेंह्मणतीमगकोणा ॥ ५२ ॥ जरीनिर्मिलीनसतीयमपुरी ॥ तरीस्वर्गाचीआ-
शाकोणधरी ॥ हिंडणेंनसतेंचवऱ्यासीफेरीं ॥ तरीमोक्षाचीधरीकोणआस्था ॥ ५३ ॥ साचपणेंचिदेहासीमरणनसतें ॥
तरीमगअमृतासीकोणपुसतें ॥ तेवीअभक्तांच्यायोगेंनिश्चित ॥ भक्तप्रख्यातझालेकीं ॥ ५४ ॥ महाअंधकारनसतांरा-
त्री ॥ तरीकैसीझळकतीदीपकज्योती ॥ रावणाच्यायोगेंनिश्चिती ॥ श्रीरामसत्कीर्तीपावला ॥ ५५ ॥ असोतहींभाषणे
बहुवस ॥ तस्करानींनेलीनसतीह्मैस ॥ मगकैसादाखविताजगन्निवास ॥ चरित्रविशेषसंतांचें ॥ ५६ ॥ मगवैष्णवतु
कातेअवसरीं ॥ चरित्रगातसेनानापरी ॥ ह्मणेभक्तासीपावलाश्रीहरी ॥ कैशापरीतेंऐका ॥ ५७ ॥ विष्णुचीकीर्तीनाय

केकानी॥ह्मणोनिहिरण्यकशपूजल्पतसेमनीं॥प्रल्हादाचाधांवाऐकोनी॥खांबांतचक्रपाणीप्रकटला॥५८॥अपायकरितांनिजभक्तांस॥अधिकचिवाढेकीर्तीघोष॥दुर्योधनेंगांजितांद्रौपदीस॥तोंचरित्रविशेषवाढलें॥५९॥निजभक्ताचेंनसाहेउणें॥यास्तवधांवलाश्रीकृष्णा॥अनंतवस्त्रेंनेसविलीजाण॥मगसकळदुर्जनलाजले॥१६०॥पवित्रसाधूंचाप्रतिपाळ॥स्वधर्मस्थापावेनिजांगेंसकळ॥ह्मणोनिनपाहातांकाळवेळ॥अवतरेघननीळनिजांगें॥६१॥मजलाभासेऐशारीती॥कलियुगाचीतोंअद्भुतख्याती॥भक्तांसाठींनानाविपत्ती॥रुक्मिणीपतीसोसीतसे॥६२॥सांवतामाळीभक्तप्रेमळ॥त्याजपासींजायघननीळ॥लपावयासीमागतांस्थळ॥उदरतत्काळचिरियेलें॥६३॥ज्याच्यारोमरंध्रींसकळसृष्टी॥तोनिजभक्ताच्यासमावेपोटीं॥सांवत्यापासींगुजगोष्टी॥बोलेजगजेठीप्रीतीनें॥६४॥तोंनामाआलाविलापत॥तोंसांवत्यानेगिळिलारुक्मिणीकांत॥पीतांबराचीदशीदिसत॥मगवोढोनिकाढितनिजहस्तें॥६५॥उदरांतूनिनिघेघननीळ॥तरीतोसांवत्याच्यापोटींचाबाळ॥ऐसेंतुकयानेतेवेळ॥चरित्रप्रेमळगायिलें॥६६॥श्रोतयांसह्मणेवैष्णवभक्त॥संसारअवघाअशाश्वत॥जोश्रीहरीभजनींहोईलरत॥तरीकळिकाळअंकितहोयत्याचा॥६७॥ऐसाउपदेशहोतांकीर्तनीं॥तोंउदयापावलावासररमणी॥जयजयकारेंटाळ्यापिटोनी॥विठ्ठलस्मरणींगर्जती॥६८॥मगउजळोनिमंगळारती॥वोंवाळिलाश्रीरुक्मिणीपती॥पुढिलेअध्यायींरसोत्पत्ती॥तरीसादरश्रोतीं

परिसिजे ॥१६९॥ अहोभक्तलीलामृतग्रंथसार ॥ वदविताश्रीरुक्मिणीवर ॥ महिपतीनिमित्तासींआधार ॥ हेंसर्वज्ञचतुरजाणती ॥७०॥ स्वस्तिश्रीभक्तलीलामृतग्रंथ ॥ श्रवणेंचिपुरतीमनोरथ ॥ प्रेमळपरिसोतभाविकभक्त ॥ नवमोध्यायरसाळहा ॥१७१॥

॥श्रीकृष्णार्पणमस्तु॥ छ॥ छ॥ छ॥ छ॥

अध्याय दाहावा.
वि.
आवली
तुकाराम
वि.
अरण्य
ब्राह्मण
तुकाराम
महातारी
आवली
मुलगा
शेजारी

श्रीगणेशायनमः ॥ श्रीपूतनाप्राणहरणायनमः ॥ जयजयकरुणासिंधुजगजेठी ॥ तूंभक्तांसीपाहासीकृपादृष्टी ॥ तैंत्यांसंसाराचीपाडोनितुटी ॥ नोडिसीफांसाटीभवबंधा ॥ १ ॥ सगुणकांतादेतांनयातें ॥ तेथेंभक्तांचीबैसलीप्रीत ॥ यास्तवकर्कशेचीसंगत ॥ देशीनिश्चितत्यालागीं ॥ २ ॥ सत्पुत्रभक्तासीदेतां ॥ तरीसंसारींगुंतेलत्याचीआस्था ॥ ह्मणोनिबापलेंकांतउभयतां ॥ बिघडअवचितापाडिसीतूं ॥ ३ ॥ धनधान्यभक्तांसीदेतांफार ॥ तरीसुखेंकरितीलतेसंसार ॥ मगमाझ्याभजनींपडेलविसर ॥ ह्मणोनिथोडेंचअन्नवस्त्रदेत्यांसी ॥ ४ ॥ तुझीकरणीपंढरीराया ॥ बरीचित्तींबिंबलीमाझिया ॥ कृपादृष्टीनेपाहासीजया ॥ त्याचीमायानिवारिसी ॥ ५ ॥ दुर्जनासीघालोनिअनिवारभ्रांती ॥ भक्तांसीछळविसीतयांहातीं ॥ मगआपुलेंचरित्रनानारीती ॥ श्रीरुक्मिणीपतीदाविसीतूं ॥ ६ ॥ विष्णुसहस्रनामांतजाण ॥ तुझेंनामठेविलेंद्वैपायनें ॥ कींतूंभयकृद्भयनाशन ॥ तेंसत्यचदिसोनमजआलें ॥ ७ ॥ एवंतूंचिअवघासत्ताधारी ॥ हालविसीयाचित्राचीदोरी ॥ निमित्तठेऊनमजवरी ॥ जडमूढवैखरीवदविसी ॥ ८ ॥ मागिलेअध्यायांचरित्रसुरस ॥ तस्करघेऊनजातांह्मैस ॥ तीसोडऊनिहृषीकेशें ॥ कौतुकजनासीदाखविलें ॥ ९ ॥ कालहरिदिनीव्रतथोर ॥ च्यारीप्रहरझालाजागर ॥ मगवोंवाळूनिरुक्मिणीवर ॥ वैष्णववीरकायकरी ॥ १० ॥ इंद्रायणीतीराजाऊन ॥ केलेंतुकयानेंप्रातःस्नान ॥ मगपांडुरंगाचेंकरितांअर्चन ॥ निजप्रीतीनेंआपुल्या ॥ ११ ॥ आवलीससकळलोकसांगती ॥ तुझीह्मैसतस्करेंनेलीराती ॥ मगविठोबानेदाखवू

निमचीती ॥ आणविली मागुती माघारी ॥१२॥ ऐसा चमत्कार ऐकोनि तेथें ॥ विस्मित झाली आपुल्या चित्तें ॥ तुकयासी बैसविलें भोजनातें ॥ अतिहर्षातें मानूनियां ॥१३॥ शिजविली होती भात भाकरी ॥ तयासी भाजी वाढिली तिसरी ॥ मग दूध आणिलें वाटीभरी ॥ तेव्हां आश्चर्य करी विष्णुदास ॥१४॥ मग आवलीसी तुका बोले उत्तर ॥ आपुलें सुस्थ करून अंतर ॥ दूध देसील तांब्याभर ॥ तरी देवासी सत्वर पाजीन मी ॥१५॥ मग पितळेचें पात्र उठोनि निहातें ॥ दूध भरूनि दिधलें त्यांत ॥ देउळीं जाऊन प्रेमळ भक्त ॥ मूर्त्तीसी पाजित तेधवां ॥१६॥ आतां पाषाणमूर्त्ती दिसती लोकां ॥ तिसीं दूध नित्य पाजीतसे तुका ॥ जो वश न व्हे चित्र ब्रह्मादिकां ॥ तो होतसे भाविकां स्वाधीन ॥१७॥ ऐसे लोटतां चि दिवस फार ॥ आवलीस विकल्प पातला थोर ॥ ह्मणे नित्य दूध नेतो तांब्याभर ॥ कैसा विच्यार कळेना ॥१८॥ घरीं पोर वडार वावयासी साजणी ॥ कैसें होईल ताकपाणी ॥ संसार चालेल कैसेनी ॥ निघलें लोणी किंचित ॥१९॥ मग तान्ही कन्या भागीरथी ॥ देउळीं नित्य जात सांगाती ॥ जिजाई पुसे तयेसी एकांतीं ॥ गोजारूनि प्रीती निजलोभें ॥२०॥ ह्मणे दूध मागूनि मजला ॥ देउळीं नेतो तुझा ब्याला ॥ तें सत्य चि पीत असतो काळा ॥ ऐसें मजला सांगावें ॥२१॥ ऐकोनि ह्मणे भागीरथी ॥ सत्य चि दूध पीतसे मूर्त्ती ॥ उरलें शेष तें वडील घेती ॥ मज ही देती किंचित ॥२२॥ ऐकोनि लेंकुराची वाणी ॥ आश्चर्य करीत आपुले मनीं ॥ मग तुकयासी ह्मणे एक दिनीं ॥ दूध पाजोनि मी येत्यें ॥२३॥ अवश्य ह्मणतां प्रेमळ भक्त ॥ आवली जातसे देउळांत ॥ संकटीं पडिले पंढरीनाथ

॥ ह्मणतीकैसीमानकरावी ॥ २४ ॥ दूधप्यावेंजरीयेसमयीं ॥ तरीसप्रेमइच्छाभावार्थनाहीं ॥ आणिचमत्कारनदाख-
विनांकांहीं ॥ तुकयासीगृहींगांजीलहे ॥ २५ ॥ ऐसेंह्मणऊनिरुक्मिणीकांत ॥ उगेचिराहिलेमगनिवांत ॥ आवलीचेंभ
यवाटलेंबहुत ॥ विरोधचालविनह्मणोनी ॥ २६ ॥ दूधप्यावेंकीनप्यावेंयेथ ॥ ऐसेंकल्पीतपंढरीनाथ ॥ भक्तांसाठींसगु
णहोत ॥ येऱ्हवींगुणातीतजगदात्मा ॥ २७ ॥ जोक्षीराब्धिवासी देवाधिदेव ॥ त्याचाहीदुग्ध्यांतपडिलाजीव ॥ तरीनायके
अकळिलाशिव ॥ नवलअपूर्वमजवाटे ॥ २८ ॥ आंधारेंकोंडिलावासरमणी ॥ कींचंद्रकांपतोहिवेंकरूनी ॥ काळासीभ
यवाटलेंमनीं ॥ येतोऐकूनीबागुल ॥ २९ ॥ प्रभंजनकोंडिलापिंजऱ्यांत ॥ आकाशआडकलेंघागरींत ॥ नक्षत्रतेजेंआदि
त्यलोपत ॥ हेंतोंअघटितदिसतसे ॥ ३० ॥ अविनाशनिश्चळपरब्रह्ममूर्त्ती ॥ ज्यासीयोगीहृदयींध्याती ॥ तोचिंताक्रांतजा
हलाचित्तीं ॥ सप्रेमभक्तीचेनिजबळें ॥ ३१ ॥ मगदूधघेऊनितांब्याभर ॥ आवलीदेउळासीआलीसत्वर ॥ चित्तींनसेनि
प्रेमादर ॥ शुद्धअंतरमगकैचें ॥ ३२ ॥ दूधउष्णाहोतेंफार ॥ बैसोनिनिववावें क्षणभर ॥ हाआवलीसनकळेचिविच्यार ॥ द्वा
वेदारह्मणेदेवा ॥ ३३ ॥ ह्मणेवेडाकरूनिघरधणी ॥ याणेंलाविलाआपुलेभजनीं ॥ यास्तवविरोधचालवीमनीं ॥ मगच
क्रपाणीकरीकाय ॥ ३४ ॥ उष्णातांब्यालाविलाहोटीं ॥ तेणेंचिपोळलाजगजेठी ॥ मानवांकुडीकरितांदिठी ॥ आवलीपोटीं
विस्मित ॥ ३५ ॥ ह्मणेकाळापाषाणदिसतोनयनीं ॥ परीजीवआहेपाळाशुनी ॥ दूधपाजितोनित्यघरधनी ॥ असत्यकर

पीहेनोहे ॥ ३६ ॥ आवलीन्याहाळोनिपाहेकोडें ॥ उगीचविलोकीदेवाकडे ॥ तों होटासी आला असेफोड ॥ ह्मणे
नवलरोकडें हें दिसे ॥ ३७ ॥ ऐसाचमत्कारदेखोनिपाहीं ॥ घराआलीजिजाबाई ॥ तों तुक्याचेध्यानीं शेषशायी ॥ ये
ऊनकायसांगतसे ॥ ३८ ॥ तुवांआळसधरूनिचित्तीं ॥ दूधपाठविलें आवलीहातीं ॥ तीणेउष्णतांब्याळाविलाहोटीं
॥ विचारपोटींनकेला ॥ ३९ ॥ तुवांटाकिलासंसार ॥ यास्तवमजसींचालवीवैर ॥ नांवठेविलें दावेदार ॥ मायाअणुमा
त्र असेना ॥ ४० ॥ ऐसेंसांगतांहृषीकेश ॥ तुकाझालाकासाविस ॥ कांतेसीह्मणेउष्णकैसें ॥ दूधदेवासपाजिलें ॥ ४१
मगआवलीबोलेप्रतिवचन ॥ तूंनित्यदेउळींगातोसिगाणें ॥ कींद्वादशगावींगोंविला भग्न ॥ तुझ्यास्त्रीकृष्णेंगोकुळीं
॥ ४२ ॥ आणिमाझें दूधकिंचितउष्ण ॥ यास्तवबांकुडीकेलीमान ॥ होंटासीफोडआलातरतरोन ॥ पाहेंजाऊनदेउळीं ॥
॥ ४३ ॥ जरीमागीलसत्यअसतीलीळा ॥ तरीदूधपितांकैसापोळला ॥ ऐकोनिआवलीच्याबोला ॥ तुकाझालासद्गदित
॥ ४४ ॥ मगजाऊनिधांवतधांवत ॥ देउळींजाऊनिमूर्तीपाहात ॥ तोंमानआखडिलीपंढरीनाथें ॥ फोडदिसतहोटासीं ॥
॥ ४५ ॥ मगतुकयाचेंसप्रेममन ॥ अश्रुपातें भरलेलोचन ॥ जैसें बाळकपोळतांदेखोन ॥ कासाविसमनहोयमातेचें ॥
॥ ४६ ॥ तैशाचपरीप्रेमळतुकया ॥ गहिंवरेंकंठदाटोनियां ॥ ह्मणेतूंपोळलासीपंढरीराया ॥ अनाथसखयाजगद्गुरू ॥
॥ ४७ ॥ स्तुतिस्तोत्रेंगातांपाहीं ॥ फोडनोजिरलातेसमयीं ॥ परीमानबांकुडीराहिलीकांहीं ॥ तेपाहातीसर्वहीअद्यापी ॥

॥ ४८ ॥ पुढेंपाहावयाचमत्कार ॥ साक्षठेवीनरुक्मिणीवर ॥ आपुल्यादासाचीकीर्तीथोर ॥ करुणाकरवाढवीतसे ॥
॥ ४९ ॥ एकदांचाकुणाच्यारानांत ॥ तुकयाएकटाजातसेपथें ॥ तों अकस्मातडांसयेऊन अगणित ॥ झोंबलेबहुत
शरिरासीं ॥ ५० ॥ हें देखोनियांवैष्णवभक्त ॥ त्याचेंदुःखनमानीकिंचित ॥ ह्मणेपरोपकारीं देह लागत ॥ ह्मणऊननिवां
तबैसला ॥ ५१ ॥ आपणशरीररक्षावेंजाण ॥ तरीइतुक्याजीवांचेंदुखवेलमन ॥ अशाश्वत देहजायालजाण ॥ अनु-
तापेंपूर्णवोळखिलें ॥ ५२ ॥ डांसडसतांनानारीती ॥ शरीरासीबहूतयातनाहोती ॥ परितोदुःखनमानीनिचित्तीं ॥ भ-
जनप्रीतीनेंकरितसे ॥ ५३ ॥ तोंवाटसऱ्याचेरूपेंनिश्चिती ॥ सत्वरपातलेरुक्मिणीपती ॥ सिंदीचाफडघेतलाहातीं ॥
डांसझोंबतीह्मणोनियां ॥ ५४ ॥ आणिकहीपांतस्थआलेकोणी ॥ त्याणींतुकयासीदेखिलेंनयनीं ॥ परीआपल्या-
जीवाच्याभयेंकरूनी ॥ सुडवितीकोणीसर्वथा ॥ ५५ ॥ तान्ह्याचाकळवळापाहे ॥ मातेवांचोनिकोणासीनये ॥ तैसीकृ-
पाळुविठ्ठलमाय ॥ येतसेलवलाहें तुकयाजवळी ॥ ५६ ॥ डांसउडवूनिआपुल्याकरीं ॥ निजकरेंकुरवाळीतश्रीहरी ॥
तेणेंकरूनसुखझालेंशरीरीं ॥ मगतुकासत्वरीचालिला ॥ ५७ ॥ अस्तमानासीजातांदिनकर ॥ तुकापावलादेहुक्षेत्र
॥ मगराउळासीयेऊनिसत्वर ॥ रुक्मिणीवरपाहिला ॥ ५८ ॥ जैसीदंडकाठीपडेलखालती ॥ उठावेंहेंनेणेचित्तीं ॥ दंड
वतघातलेंतयारीती ॥ सप्रेमगतीकरूनी ॥ ५९ ॥ रात्रसमयहोतांचिसत्वरी ॥ कीर्त्तनमांडिलेंतेअवसरीं ॥ जयपतीन-

पावनाश्रीहरी ॥ भवसागरींतारावें ॥ ६० ॥ खावयासीनमिळोअन्न ॥ पुढेंनवाढोसंतान ॥ परीतुझीकृपाइच्छितसें
जाण ॥ विच्यार आननसेकीं ॥ ६१ ॥ शरीरविटंबोनानारीती ॥ संसारींहोवोतकांविपत्ती ॥ परीतुझी कृपाइच्छि तोंचि
त्तीं ॥ नलगेश्रीपती आनकांहीं ॥ ६२ ॥ जैसीमाझीवाचाभजसीं ॥ नित्यस्वसुखेंउपदेशी ॥ आणीककोणीपुसतील्या
सी ॥ याचिमार्गासींलाविन ॥ ६३ ॥ ऐसेंह्मणऊनिवैष्णवभक्त ॥ सप्रेमभावेंभजनकरित ॥ रामकृष्णादिनामगात ॥ ऐक
तिजनासीं ॥ ६४ ॥ तीनप्रहरलोटतांरात्री ॥ मगउजळिलीमंगळारती ॥ ओंवाळूनिश्रीरुक्मिणीपती ॥ दंडवतप्रीतीघा
लें ॥ ६५ ॥ घरासीं गेलेश्रोतेसज्जन ॥ मगतुकयानेघातलें आसन ॥ नामरूपींलाऊनिमन ॥ सप्रेमभजनकरितसे ॥ ६६ ॥
ऐसेलोटतांकांहींदिवस ॥ तोंचरित्रवर्तलेंअतिसुरस ॥ दोघेपुत्रअसतीतुकयास ॥ नामेंतयांसकोणतीं ॥ ६७ ॥ वडील
कुमरतोमहादेवजाण ॥ विठोबाधाकुट्यासनामाभिधान ॥ तंवज्येष्ठपुत्राकारणें ॥ व्यथादारुणजाहली ॥ ६८ ॥ मूत्रखडा
लागलाअसे ॥ तेणेहोतसेकासाविस ॥ आवलीउपायबहुवस ॥ करीतसेतेधवां ॥ ६९ ॥ जेंजें औषधसांगतीकोणी ॥ तेंतें
मिळऊन आणीतनानाप्रयत्नीं ॥ पथ्यकरवितत्याकडोनी ॥ झुरेनिशिदिनीपुत्रलोभें ॥ ७० ॥ वैद्यवाणीकेलेफार ॥ परी
गुणनयेचि अणुमात्र ॥ कुलदैवताचे अंगारे ॥ आणोनिसाचारलाविनसे ॥ ७१ ॥ पंचाक्षरीकादिनीसमंध ॥ त्यांच्याघरा
सजानसेसदा ॥ ते ह्मणतीझालीभूतबाधा ॥ आमच्याशब्दासत्यमानी ॥ ७२ ॥ गंडेभालदोन्याआपुलेहातीं ॥ मुलाच्या

गळ्यांत आणोनिबांधिती ॥ सांडयींटाकिलींनानारीती ॥ समताचित्तीं अनिवार ॥ ७३ ॥ ऐसेउपायकेलेफार ॥ परीगुण
नयेचि अणुमात्र ॥ यास्तव आवली चिंतातुर ॥ ह्मणेकैसाविच्यारकरूंआतां ॥ ७४ ॥ रोगेंमुलासव्यापिलेंफार ॥ अन्ननखा
य अणुमात्र ॥ यास्तव आवलीमनीं चिंतातुर ॥ ह्मणेबरवाविचारदिसेना ॥ ७५ ॥ भ्रतारजाहलादेवपिसा ॥ लेंकरांचीतों
ऐसीदशा ॥ भरंवसानाहींवांचेलऐसा ॥ ह्मणोनिउसासाटाकीतसे ॥ ७६ ॥ मुलासीलघवीकरितांदेखा ॥ सर्वांगासीउठती
तिडका ॥ तेणेंउदासहोऊनितुका ॥ एकांतसुखाजातसे ॥ ७७ ॥ आवलीतळमळीतसेमनीं ॥ पाणिवठासांगतसेगाऱ्हाणी
॥ लेंकरूंपीडिलेंव्यथेकरुनी ॥ कायसाजणीकरूंआतां ॥ ७८ ॥ देवदेव्हारेकेलेबहुत ॥ औषधासीतोंनाहींगणित ॥ अंगा
रेवाहतांदिवसरात्र ॥ जीवबहुतनिर्बुजला ॥ ७९ ॥ मुलाच्यासुखाचीकरूनमोरी ॥ औषधेंदिधलींनानापरी ॥ परीदिवसें
दिवसअधिकोत्तरीं ॥ व्यथाशरीरींथोरावे ॥ ८० ॥ भ्रतार आधींचदेवपिसा ॥ त्याणेंटाकिलासंसारआशा ॥ माझियाजीवा-
-चाहोतोवळसा ॥ विच्यारकैसासुचेना ॥ ८१ ॥ ऐसेंऐकोनिशेजारणी ॥ घरींपाहावयासीआल्याकोणी ॥ मुलाचीअवस्था
देखोनी ॥ अशुभवाणीवदतीत्या ॥ ८२ ॥ मुलासींदृष्टीनेंजंवपाहत ॥ तोंहातपायझालेकाष्ठवत ॥ ह्मणतीऔषधेंदेऊं-
नियांनित्य ॥ कासयाव्यर्थशिणसीतूं ॥ ८३ ॥ तुझ्याभ्रतारानेंनिश्चितीं ॥ हृदयींधरिलाश्रीरुक्मिणीपती ॥ यास्तवविघ्नें
नानारीती ॥ अवचितउद्भवतीसंसारीं ॥ ८४ ॥ श्रीहरीचेंभजनकरितां ॥ प्रथमचिमेलीपुत्रकांता ॥ हृदयींधरितांपंढरीना

था ॥ तैंहूनिआटताकाळआला ॥ ८५ ॥ ऐकोनिशेजारिणीचेंवचन ॥ हृदयींधडकलाक्रोधाग्नि ॥ मर्कटासींपाजिलें
मदिरापान ॥ वृश्चिकेंताडणमगकेलें ॥ ८६ ॥ मगतेछंदन्नानारीती ॥ करितांनाकळेकोणाप्रती ॥ आवळीसझालीतैं
सीचरीती ॥ दांतखातसेकरकरां ॥ ८७ ॥ आधींचदेवद्रोहहोतामनीं ॥ वरीसाह्यझाल्याशेजारिणी ॥ दुर्योधनासीजे
साशकुनी ॥ कुबुद्धीकानींसांगतसे ॥ ८८ ॥ हिरण्याक्षासीसाह्यदेखा ॥ हिरण्यकशिपुपाठिराखा ॥ प्रीतीलाऊनएक
मेकां ॥ वैकुंठनायकानिंदिती ॥ ८९ ॥ नातरीविष्णुद्रोहीदशानन ॥ तयासीसाह्यकुंभकर्ण ॥ बुद्धिभ्रंशहोऊनिराव-
णेजाण ॥ सीताहरणपैंकेलें ॥ ९० ॥ नातरीताटिकाराक्षसिनी ॥ श्रीरामद्वेषवागवीतमनीं ॥ तिसरीसूर्पनखाभेटली
वनीं ॥ दुर्बुद्धीकानींसांगावया ॥ ९१ ॥ तैशाचरीतीजीजाबाई ॥ देवद्रोहवागवीतसेजीवीं ॥ आणिशेजारिणीसांगतीस
र्वही ॥ विठोबाजीवींनधरावा ॥ ९२ ॥ त्याच्याभजनींलागतांनिश्चित ॥ संसारझालावाताहत ॥ मुलासींव्यथाझाली-
अद्भुत ॥ हेंनाहींवांचतसर्वथा ॥ ९३ ॥ ऐसेंबोलोनितयेक्षणीं ॥ घरासीगेल्याशेजारिणी ॥ आवळीतळमळकरीतसे
मनीं ॥ दृष्टिसीपाहूनपुत्रातें ॥ ९४ ॥ तोंसायंकाळहोतांचिनिश्चित ॥ मुलाचानिःशेषकोंडलासुत ॥ मृदंगाऐसेंपोट-
फुगत ॥ नहालवीतहातपाय ॥ ९५ ॥ मातापुसतांनबोलेउत्तर ॥ हातपायतोंपडिलेगार ॥ आवळीह्मणेनदिसेबरें ॥
कैसाविच्यारकरूंआतां ॥ ९६ ॥ ह्मणेपोरतेंमरतसेनिर्धारीं ॥ हेंसर्वथानचुकेयेअवसरीं ॥ तरीदेउळांतजाऊनसत्वरी

काव्यांवरी आपदावें ॥ ९७ ॥ ज्याणें मोडोनि संसार ॥ ध्यानीं लाविला निजभ्रतार ॥ तरी मरूं घातला आहे कुंभर ॥ हा
त्यावर आपदावा ॥ ९८ ॥ होणार तें न चुके निर्धारीं ॥ परी निमित्त घालावें त्यावरी ॥ ऐसें ह्मणवूनि ते अवसरीं ॥ महादे
वकरीं वोढिला ॥ ९९ ॥ फरफरां वोढीत साचा ॥ मार्ग धरी देउळाचा ॥ मग एके हातीं घेतला मोचा ॥ सूड देवाचा घेयीन ह्म
णे ॥ १०० ॥ ऐसें बोलोनि जिजाबाई ॥ देउळासी आली ते समयीं ॥ हें जाणूनि शेषशाई ॥ विस्मित जीवीं होतसे ॥ १ ॥ म
नात ह्मणतसे रुक्मिणीपती ॥ आतां कोण ती करावी युक्ती ॥ आवली मारितां मजप्रती ॥ होईल अपकीर्ती जनांत ॥ २ ॥
ऐसें ह्मणऊनि परब्रह्मरूपडें ॥ पाहे रुक्मिणीच्या मुखाकडे ॥ आतां हें कैसें निरसेल सांकडें ॥ तें चरोकडें विच्यारी ॥ ३ ॥
ऐसें ऐकोनि आदिमाया ॥ जी परब्रह्म अंगींची छाया ॥ ती ह्मणतसे जी पंढरीराया ॥ चिंता कासया करितसा ॥ ४ ॥ तुम-
च्या इच्छामात्रें निश्चिती ॥ अनंत सृष्टी मोडती घडती ॥ प्रकाशमान करावया क्षिती ॥ वृथा गभस्ती चिंतातुर ॥ ५ ॥ आव
र्षण पडिलें कीं तत्वता ॥ जीवन सर्व यान मिळे आतां ॥ हे उदधीसी कासया पाहिजे चिंता ॥ अनाथनाथा श्रीविठ्ठला ॥ ६ ॥
उष्णाकाळीं होतो उबारा ॥ यास्तव पाहिजे विंझणवारा ॥ ही चिंता कासया रोहिणीवरा ॥ ऐसें विच्यारा अंतरीं ॥ ७ ॥ तुझी
कृपादृष्टी जयाकडे ॥ पाहातसां निजनिवाडें ॥ तरी पाषाय गोटे आणि खडे ॥ परीस रोकडे होतील कीं ॥ ८ ॥ तुझ्या दासा
वें ऐसें सामर्थ्य ॥ कीं मृत प्रेत होईल जिवंत ॥ ऐसें रुक्मिणी बोलोनि मात ॥ मग निवांत राहिली ॥ ९ ॥ तों आवलीनें वोढी

तफरफर ॥ देउळीं वोढीत आणिलें पोर ॥ ह्मणे यासीं आपटोनि काळ्यावर ॥ मग मोचावर मारी नमी ॥ ११० ॥ ऐसा नि
करधरून मानसीं ॥ सन्मुख आली देवापासीं ॥ पोर उचलिलें आपटावयासी ॥ तों रुक्मिणी तिजसीं बोलत ॥ ११ ॥ दुसरें
देउळीं नसतां चिकोणी ॥ मूर्त्ती आडोनि उमटली ध्वनी ॥ आतां आरोग्य केलें याज लागोनी ॥ जाय तूं सदनीं आपुल्या
॥ १२ ॥ आवली चित्तीं विस्मित होय ॥ ह्मणे पाषाण मूर्त्ती बोलती काय ॥ सवेंचि लेंकुराकडे पाहे ॥ तों मूत्र मल वलाहें
सूटलें ॥ १३ ॥ देउळांत चिखल होयील फार ॥ मग लेंकरू घेऊनि आली बाहेर ॥ घागरी सच्चोंच पडली थोर ॥ तैसा कु
मर सुतत से ॥ १४ ॥ नाना कुपथ्य होतें उदरीं ॥ तें बाहेर पडिलें इंद्रियद्वारीं ॥ मातेसी ह्मणे ते अवसरीं ॥ क्षुधा उदरीं मज वा
टे ॥ १५ ॥ मग विस्मित होऊन निज अंतरा ॥ ह्मणे भय वाटलें रुक्मिणीवरा ॥ यास्तव आरोग्य केलें कुमरा ॥ मग निजमंदिरा
ते गेली ॥ १६ ॥ सुलासीं क्षुधा लागली बहुत ॥ मग जेवावया बैसविलें त्यातें ॥ हा तुकयासी कळतां वृत्तांत ॥ ह्मणे पं
ढरीनाथ शिणविला ॥ १७ ॥ प्राणांत व्यथा होती सुला ॥ एकाएकींच आरोग्य झाला ॥ न कळे ईश्वराची लीळा ॥ त्याची कळा
तो जाणे ॥ १८ ॥ मग भोजन करूनि वैष्णव भक्त ॥ सत्वर जातसे देउळांत ॥ च्यार घटिका लोटतां रात ॥ प्रारंभ करितकीर्त्तनासी
॥ १९ ॥ कीर्त्तन करितां वैष्णवजन ॥ तुकयासीं ध्रुपदी होते कोण ॥ त्यांचीं ऐका नामाभिधानें ॥ प्रेमें जयाचेनी
दुणावे ॥ १२० ॥ गंगाधर मवाळ साचार ॥ कडुसांत होता द्विजवर ॥ तो तुकयाचा लेखक निरंतर ॥ प्रसादिक उत्तर लिहितसे

॥१२१॥ दुसरासंताजीतेलीजाण ॥ उपनावजगनाडेपाकारणे ॥ चाकणातहोताबहुतदिन ॥ तुकयासींशरणमगआ
ला ॥२२॥ ऐसेदोघेउभयतां ॥ सद्भावेंशरणवैष्णवभक्ता ॥ सोडोनिसंसाराची आस्था ॥ लिहितकवितानिजांगें ॥२३
हरिकीर्त्तनकरितांनित्य ॥ तुकयामागेंध्रुपदधरित ॥ तेणेरंगवोढवेअद्भुत ॥ सप्रेमनृत्यकरिताती ॥२४॥ दुराशासां-
डूनिनिश्चिती ॥ धरिलीत्याणीसत्संगती ॥ कीर्त्तनामाजीध्रुपदधरिती ॥ सप्रेमगतीकरूनियां ॥२५॥ जैसीपांथस्थाचीम
नोवृत्ती ॥ जाणोनिरथचालवीतसारथी ॥ कींउपचारभोगइच्छितांपती ॥ तेथेंअनकूळअसतीपतिव्रता ॥२६॥ काहा
डपीविडादेतसेराया ॥ सेवेसीझिजवीआपुलीकाया ॥ परीउपकारनदावीचतया ॥ स्वहिताआपुलियालागुनी ॥२७॥ ते
शाचपरीतेदोघेजण ॥ गंगाजीमवाळब्राह्मण ॥ दुजासंताजीतेलीजाण ॥ जीवेंप्राणेअनुसरले ॥२८॥ टाळविणाघेऊन
हातीं ॥ कीर्त्तनामाजीध्रुपदधरिती ॥ मंजूळस्वरमागूनिदेती ॥ सप्रेमगतीकरूनियां ॥२९॥ असोच्यारघटिकालोटतां
रात्र ॥ कीर्तनआरंभीतवैष्णवभक्त ॥ करुणारसेंपंढरीनाथ ॥ गीतींआळवितनिजप्रीती ॥१३०॥ ध्यानांतआणूनिरु-
क्मिणीवर ॥ ह्मणेकरिसीकींनकरिसीअंगीकार ॥ हाचिमजपडिलाविचार ॥ दिवसरात्रझुरतसे ॥३१॥ पायांचेंदर्शन-
देसीकींनाहीं ॥ यास्तवझुरतसेआपुलेजीवीं ॥ बोलसीकींनबोलसीवचनकांहीं ॥ तळमळदेहींवाटतसे ॥३२॥ होईल
कींनहोईलआठवमाझा ॥ हाचिसंदेहगरुडध्वजा ॥ तुजवांचूनिकेशवराजा ॥ साह्यतोंदुजानसेकीं ॥३३॥ मीतरीकर्मा

चाहीन ॥ यास्तवजीवींवाटतोशीण ॥ तूं अनाथबंधूकरुणाघन ॥ तेंसाचवचनकरी आतां ॥ ३४ ॥ तुह्मापडेलभीडफार ॥
तरीमीनावाचानसेंथोर ॥ सर्वप्रकारेंशेवाचोर ॥ साक्ष अंतरमजमाझें ॥ ३५ ॥ नाहींयातीशुद्धकुळकर्म ॥ तेणेठायींपडेल
वर्म ॥ सर्वथानेणेभक्तिप्रेम ॥ तूंपुरुषोत्तमजाणसी ॥ ३६ ॥ तपोनिधीदानधर्मशीळ ॥ आंगीनसेएकहीबळ ॥ भूमीभारझा
लोंमीकेवळ ॥ हेंतूंकृपाळजाणसी ॥ ३७ ॥ ऐसीकरुणाभाकोनिप्रीती ॥ देहींचतुकाविदेहस्थिती ॥ हृदयींआविर्भवली
पांडुरंगमूर्त्ती ॥ सप्रेमभक्ताचेनिबळें ॥ ३८ ॥ कीर्तनींनाचेप्रेमेकरून ॥ क्षणक्षणाघालीलोटांगण ॥ तुकयासीनाठवेभक्त
पण ॥ विसरलादेवपणविठोबा ॥ ३९ ॥ हेंजाणोनिशारंगधर ॥ मनांतझालेचिंतातुर ॥ ह्मणेतुकासमरसींमिळालाजर ॥
तरीकोणासीउत्तरबोलावें ॥ १४० ॥ संकटपडतां आळवीलकोण ॥ मगमीकोणाचेंकरूंधावणें ॥ ब्रह्मरूपकायाकेली
याणें ॥ नामसंकीर्त्तनकरूनियां ॥ ४१ ॥ ऐसेंह्मणऊनियांदेवा ॥ आलिंगूनिहृदयींधरिलातुका ॥ मगदेहभावासीयेतां
निका ॥ करुणाअनेकभाकीतसे ॥ ४२ ॥ ह्मणेदीनदयाळापंढरीनाथा ॥ तूंचिमाझीमातापिता ॥ बहीणबंधुइष्टमित्रचु
लता ॥ नसेअनंतातुजविण ॥ ४३ ॥ विठोबातूंमाझासद्गुरूथोर ॥ निजांगेंउतरीभवसागर ॥ नामगायीननिरंतर ॥ ऐसा
वरमजद्यावा ॥ ४४ ॥ कीर्त्तनकरूनिऐशारीती ॥ मगउजळिलीमंगळारती ॥ ओंवाळूनिश्रीरुक्मिणीपती ॥ दंडवतप्रीती
घातलें ॥ ४५ ॥ यावरीह्मणेशारंगधर ॥ तुकानामयाचाअवतार ॥ सगुणीप्रेमायाचाथोर ॥ यास्तवसाकारमीझालों ॥

॥४६॥ अद्वैतशास्त्रनावडेयासी ॥ यास्तवशरणनजायसद्गुरूसी ॥ पुढेंवाटपडेलऐसी ॥ गुरूभक्तीसीं अवरोध ॥४७॥
एकश्रेष्ठआचरलाजैसें ॥ जनपाहूनवर्ततीतैसें ॥ तरीआपणधरूनविप्रवेष ॥ द्यावातुकयासी अनुग्रह ॥४८॥ तंवरुक्मि
णीह्मणेपंढरीनाथा ॥ माझीविनंतीपरिसाआतां ॥ तुह्मीजयासी अनुग्रहदेतां ॥ तरीअमरतत्वतातोहोय ॥४९॥ याच
विषयींतुह्मांकारणें ॥ गोष्टीपुसतोंपुरातन ॥ ब्रह्मशापेंयादवनिमालेसंपूर्ण ॥ तेथेंउद्धव आपणरक्षिला ॥१५०॥ तुह्मी
अनुग्रहकरितांचिपाहीं ॥ ब्रह्मशापाचेंनचलेकांहीं ॥ उद्धववांचविलातेसमयीं ॥ भागवतसर्वहीसांगोनी ॥५१॥ रामअ-
वतारीं बिभीषणाभक्त ॥ दुसराअंजनीसुतहनुमंत ॥ ज्याच्यामस्तकींठेवितांहस्त ॥ अमरहोतदेहत्याचा ॥५२॥ आतांतुक
याचेमस्तकींठेवितांकर ॥ तरीयाचेंशरीरहोईलअमर ॥ ऐकोनिरुक्मिणीचेंउत्तर ॥ शारंगधरहांसले ॥५३॥ ह्मणेयथार्थ-
बोलसीवाचा ॥ तुकाजिवलगप्राणआमचा ॥ यासीघातनलगेकाळाचा ॥ तोमंत्रसाचादेयीनमी ॥५४॥ ऐसेंह्मणऊनि-
करुणाघन ॥ शुभमुहूर्तपाहिलासुदिन ॥ माघशुद्धदशमीजाण ॥ गुरुवारपूर्णतेदिवसीं ॥५५॥ ध्यानांतआणोनिपांडुरं
गमूर्ती ॥ तुकानिद्रिस्थअसतांराती ॥ स्वप्नदेखिलेंकैशारीती ॥ तेंसादरसंतीपरिसिजे ॥५६॥ इंद्रायणीसकरूनस्नांन ॥
देउळासीजातवैष्णवजन ॥ हातीं असतांतुळसीपानें ॥ तोंमार्गींब्राह्मणदेखिला ॥५७॥ तुकयाचीऐसीअसेरीत ॥ ब्राह्मण
देखिलाअथवासंत ॥ तयासीसाष्टांगदंडवत ॥ सर्वथाघालीतनिजप्रेमें ॥५८॥ जैसाकांजागृतीचामोळा ॥ तरीस्वप्नहीतैं

सेंचि दिसे डोळां॥ हा तों अनुभव असे सकळां॥ वैष्णवी लीळा मायेची॥ ५९॥ असोन आतां हीं भाषणें॥ तुक्यानें सांगें देखतां ब्राह्मण॥ तयासी वाहूनि तुळसीपान॥ साष्टांग नमन पैं केलें॥ १६०॥ मग संतुष्ट होऊनि द्विजवर॥ तुकयाचे मस्तकीं ठेविला कर॥ रामकृष्ण नाम सांगीतला मंत्र॥ जगदोद्धार होय जेणें॥ ६१॥ गुरुपरंपरा ते अवसरीं॥ निजमुखें सांगे तें त्यां श्रीहरी॥ ते सादर होऊनि श्रवणद्वारीं॥ श्रोतीं चतुरीं परिसिजे॥ ६२॥ राघवचैतन्य भक्त वैष्णव॥ तयासी शरण चैतन्य केशव॥ बाबाचैतन्य माझें नाव॥ तुकयासी देव बोलिले॥ ६३॥ श्रीपांडुरंगाचें उपासन॥ नको सोडूं तयाचे चरण॥ मग तुका संतुष्ट होऊनि मनें॥ सद्गुरूकारणें विनवित॥ ६४॥ स्वामी घरासी येऊन सत्वर॥ माझा आश्रम करावा पवित्र॥ स्वयंपाक करूनि आपुल्या करें॥ जेवा पोटभर त्याठायीं॥ ६५॥ ऐकोनि तयाची वचनोक्ती॥ काय ह्मणत से रुक्मिणीपती॥ पावशेर तूप देशील प्रीती॥ तरी सदनाप्रती मी येतों॥ ६६॥ ऐकूनि द्विजवराची मात॥ अवश्य ह्मणे वैष्णवभक्त॥ मग ब्राह्मणाचा धरून हात॥ तुका येत निजमंदिरीं॥ ६७॥ मग कांतेसी ह्मणे भक्त वैष्णव॥ आपुल्या मंदिरासी आले देव॥ यांसी साहित्य देऊनि सर्व॥ घृत द्यावें मागती तें॥ ६८॥ ऐसें तुका बोलतां वचन॥ कांता झाली क्रोधायमान॥ ह्मणे कोठोनि आला मेला ब्राह्मण॥ पावशेर तूप कोठूनि देऊं॥ ६९॥ कोण जातीचा द्विजवर॥ घरीं आणितो निरंतर॥ भांडीं जाळोनि केलीं खापर॥ करूं संसार केशापरी॥ १७०॥ ऐसा कलह वादतां थोर॥ तों सद्गुरू तेथूनि गेले सत्वर॥ ऐसें स्वप्न वैष्णववीर॥

देखतसाचारतेदिवसीं ॥ ७१ ॥ जागृतअवस्थेयेऊनदेखा ॥ चित्तीं प्रस्थावे वैष्णवतुका ॥ म्हणेमजभेटोनिसद्गुरूसखा ॥
भवसागरदेखाउतरिला ॥ ७२ ॥ भोजनासीतूपपावशेर ॥ निजसुखेंमागतीसाचार ॥ घरींकलहवाढलाथोर ॥ यास्तवसत्व
रदेवगेले ॥ ७३ ॥ केशवचैतन्यराघवचैतन्य ॥ बाबाजीआपुलेंसांगीतलेंनामाभिधान ॥ रामकृष्णहरिमंत्रजाण ॥ मजकार
णेंसांगीतला ॥ ७४ ॥ माघशुद्धदशमीसाचार ॥ एकदिनपाहूनिगुरुवार ॥ माझाकरूनअंगीकार ॥ गेलेसत्वरसद्गुरू ॥ ७५ ॥
ऐसेतीनअभंगसप्रेमे ॥ निजसुखेंवदलेतुकाराम ॥ तेसर्वदागायीलजरीप्रेमे ॥ त्यासीभवभ्रमबाधीना ॥ ७६ ॥ सद्गुरूकृ
पाऐशारीती ॥ तुकयासीस्वप्नींझालीनिश्चिंती ॥ भाविकप्रेमळअनुभवेंजाणती ॥ चरित्रऐकतांहरिकीर्तनी ॥ ७७ ॥ पुढेंपरं
पराऐसीचालत ॥ जयासीतुकयाचीअत्यंतप्रीत ॥ तयासीस्वप्नीअनुग्रहदेत ॥ अद्यापीचालतचमत्कारहा ॥ ७८ ॥ पुढील
अध्यायींरसअद्भुत ॥ वदविताश्रीरुक्मिणीकांत ॥ तेंसादरऐकाप्रेमळभक्त ॥ एकाग्रचित्तकरूनियां ॥ ७९ ॥ आपुल्यादासा
चीसत्कीर्त्ति ॥ प्रकटव्हावयाजनांत ॥ यास्तवभक्तलीलामृत ॥ पंढरीनाथवदवितो ॥ ८० ॥ लीलाविग्रहीरुक्मिणीवर ॥ त्या
चेहातींअसेसूत्र ॥ निमित्तदिधलेंमजवर ॥ हाहीविचारतोजाणे ॥ ८१ ॥ दोनीकरठेऊनिजंघनीं ॥ विटेवरीउभाचक्रपाणी
॥ महिपतीत्याचावरदानी ॥ सद्गुणकीर्तनीगातसे ॥ ८२ ॥ स्वस्तिश्रीभक्तलीलामृतग्रंथ ॥ श्रवणेंचिपुरतीमनोरथ ॥ प्रेमळ
परिसोतभाविकभक्त ॥ दशमोध्यायगोडहा ॥ १८३ ॥ ॥ श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

अध्याय ११
वि॰
आवली
तुका॰
आव॰
वि॰
कोंडोबा
देशपांड्या
तुकाराम
आवली
तुलसी
क॰
देव
देव
गणपती
विठोबा
तुकारा॰

श्रीगणेशायनमः॥ श्रीगोपीजनवल्लभायनमः॥ मी अनाथनिराश्रयसंसारीं॥ अपंगुहि असेंसर्वांपरी॥ परितुझाह्मण
वितोंश्रीहरी॥ अभिमानअंतरींतुजअसे॥१॥ भक्तिहीनज्ञानहीन॥ शक्तिहीनवैराग्यनेणोंजाण॥ ऐसाजडमीअज्ञान
कोणतुजविणअपंगिता॥२॥ जैसेंअमंगळमोरींतीलनीर॥ तेंकूपामाजीसंचरलेंजर॥ तरीआडाचेंनासेलहीसाचार॥
त्यासीपवित्रनसेविती॥३॥ नातेंचजरीअमंगळपाणी॥ गंगेसीमिळेजयेदिनीं॥ तरीपवित्रहोयतेचक्षणी॥ वंदितीमु
नीसिद्धऋषी॥४॥ तैसासर्वांविषयींपतित॥ आणितुजलाभल्याभावेंशरणयेत॥ तयासीआपंगीवैकुंठनाथ॥ गुण
दोषकिंचित्तनपाहतां॥५॥ वेदींनिंदिलेंअंत्यजयाती॥ तेजरीसद्भावेंतुजभजती॥ तरीतेहीउंचासीवंद्यहोती॥ नामश्रीप
तीजपतांतुझें॥६॥ ऐसातूंपतीतपावनखरा॥ जगद्गुरूहोसीलचराचरा॥ ऐसेंजाणोनिनिजअंतरा॥ रुक्मिणीवरातुज
शरण॥७॥ आतांतूंआपुल्यानिजउचितें॥ करीघातअथवाहित॥ ब्रिदावळीजगविख्यात॥ तेनव्हेअसत्यसर्वथा॥८
अनंतभक्ततारिलेश्रीपती॥ पुराणप्रसिद्धत्यांचीकीर्त्ती॥ त्यामाजीएकमीमूढमती॥ आपंगींमहिपतीआपुला॥९॥
मागिलेअध्यायींकथाऐसी॥ स्वप्नीअनुग्रहतुकयासी॥ मगयेऊनजागृतीसी॥ आश्चर्यमानसींकरितसे॥१०॥ एके-
दिवसींप्रेमळभक्त॥ जाऊनिबैसेअरण्यात॥ ह्मणेकर्कशेचीपडलीसंगत॥ झालीजनांतफजिती॥११॥ गृहस्थाश्रमया
स्तवराखावा॥ कींअतीतअभ्यागताचीघडावीसेवा॥ हेंतोंनावडेतीच्याजीवा॥ चालवीदावापरमार्थी॥१२॥ स्वप्नींतेंही

मधुरवचन ॥ सर्वथानबोलेमजकारणे ॥ बरेंदेवेंतोडिलेंबंधन ॥ नगुंतेचिमनकोठेंही ॥ १३ ॥ ऐसेंह्मणऊनिवैष्णवभक्तें ॥
भजनकरीतसप्रेमयुक्त ॥ च्यारघटिकालोटतांरात ॥ मगदेउळीयेतकीर्त्तनासी ॥ १४ ॥ नानापरिचेकरुणारस ॥ आळऊन
करितकीर्त्तनघोष ॥ श्रवणासीयेतीश्रोतेबहुवस ॥ प्रेमळउदासभाविकजे ॥ १५ ॥ च्यारीप्रहरकरूनिकीर्त्तन ॥ मगइंद्रायणीसीं
करितसेस्नान ॥ पांडुरंगाचेंकरूनिपूजन ॥ अरण्यांतजाऊनबैसावें ॥ १६ ॥ कोणीभाकरआपूनिदेत ॥ तरीस्वल्पआ
हारसेवितसेतेथ ॥ परीघरासींनजायवैष्णवभक्त ॥ कर्कशासंगतह्मणऊनी ॥ १७ ॥ ऐसेदोनमासगेलेलोटोनी ॥ तुकासर्व
थानजायसदनी ॥ कांतादेतसेगाह्राणी ॥ सेजारिणीमिळऊनियां ॥ १८ ॥ ह्मणेपिसागांवींअसोनिजाण ॥ मजकडेनपाहेचि
परतोन ॥ माझीवाटकेलीकोण ॥ त्याजकारणेंपुसावो ॥ १९ ॥ भजनकरितबैसतोरानीं ॥ खावयासीआपूनिनदेतीकोणी
रात्रींदेउळासीयेउनी ॥ टाळकुटोनीनाचतसे ॥ २० ॥ तंवएकेदिवसींवैष्णवभक्त ॥ स्नानकरूनदेउळासीजात ॥ आवलीउ
दकघेऊनियेत ॥ तोंगांठअवचितपडियेली ॥ २१ ॥ मगधरूनितुकयाचापदर ॥ उभाकेलावाटेवर ॥ मगकायबोलेकठिणो
त्तर ॥ चावोनिअधरतेधवां ॥ २२ ॥ तुकयासीह्मणेत्याअवसरा ॥ तूंदोनमहिनेनयेसीघरा ॥ तरीमीकोणाचीहोऊंदारा ॥ या
संसाराचालऊं ॥ २३ ॥ यावरीतुकाबोलतसेकाय ॥ विठोबारखुमाईबापमाय ॥ यांचेपायआठवीतजाय ॥ तरीआपदान
होयसंसारीं ॥ २४ ॥ आवलीह्मणतसेत्याअवसरा ॥ तुह्मींआतांचलावेंघरा ॥ येरूह्मणेऐकसीविच्यारा ॥ तरीभाकसख

रामजदेई ॥ २५ ॥ कांतेनेवचनदेऊनित्यासी ॥ मगघरासीनेलेंतुकयासी ॥ द्वारींवृंदावनींहोतीतुळसी ॥ तयास्थळासींबैसले ॥ २६ ॥ तेदिवसींहोतीहरिदिनी ॥ श्रवणकरावयासीयेतीकोणी ॥ आवलीतयांसीदेखोनिनयनीं ॥ वसवसोनीपाठिलागे ॥ २७ ॥ तुकाह्मणतसेत्याअवसरा ॥ कोणयेतसेकोणाच्याघरा ॥ भूषणनावडेतुझियाअंतरा ॥ दोनकरकरांकांखासी ॥ २८ ॥ देवासाठींजाणसाचार ॥ ब्रह्मांडझालेंआसुचेंसोइरें ॥ त्यांसीकोंवळेंबोलतांउत्तर ॥ जातोपदरकायतुझा ॥ २९ ॥ आसुलाधंदाटाकोनिजाण ॥ माझ्याघरासींयेतीजन ॥ हेंचिमानूनिनघेसीभूषण ॥ आणिवसवसोनीधांवसी ॥ ३० ॥ ऐसेंबोलतांवैष्णवभक्त ॥ आवलीराहिलीमगनिवांत ॥ परीलोकनयेतीवाडियांत ॥ भयबहुतवागविती ॥ ३१ ॥ तुकाबैसोनिवृंदावनीं ॥ कांतेसीह्मणेतयेक्षणीं ॥ आतांएकाग्रहोऊनिमनीं ॥ कीर्त्तनश्रवणींबैसावें ॥ ३२ ॥ आवलीह्मणेनायकावेंजरी ॥ तरीवचनदेऊनिआणिलाघरीं ॥ यास्तवबैसोनिशेजारीं ॥ श्रवणकरीतेधवां ॥ ३३ ॥ एकांतदेखोनिवैष्णवभक्त ॥ निजकांतेसीउपदेशकरित ॥ ह्मणेदेहुक्षेत्रजाणयेथ ॥ धरिलेंउक्तपैंआह्मीं ॥ ३४ ॥ ऐसीटक्केदिवाणधारा ॥ देणेंलागतोयाचासारा ॥ नातरीकाळोजीहुलदारा ॥ दाखवींदराराबहुसाल ॥ ३५ ॥ ऐसींटक्केह्मणसीलकाय ॥ हाचित्तींवाटेलसंदेह ॥ तरीऐसींतत्वेंकरूनिदेह ॥ वेष्टितहोयउभारा ॥ ३६ ॥ इंद्रियेंदमितांदिवसरात ॥ दाहाटक्केझाडलेयांत ॥ पंचवीसयाचीनाहींआर्त्त ॥ संतोषचित्तसर्वदा ॥ ३७ ॥ आणीककर्मेंइंद्रियेंपांच ह्मणतीजनीं ॥ तींहींलाविलींदेवाकारणीं ॥ मीकर्त्ता

नाठवेमनीं ॥ तरीगेलीं झडोनी सहजची ॥ ३८ ॥ दाहाटक्केतों ऐशारीती ॥ झडोनिगेले सहजस्थिती ॥ सत्तर नखें देहीं अ
सती ॥ त्यांचीं झडती न देववे ॥ ३९ ॥ पांडुरंगच्चौधरी जाणयेथींचा ॥ ह्मणे झाडाकरीं सकळ बाकीच्चा ॥ हांडा भांडीं गुरेंसा
चा ॥ ऐकज घरच्चामागतसे ॥ ४० ॥ म्यापूर्वींच कुळवाडी केलीं नसती ॥ तरी कां सांपडतों याचे हातीं ॥ तरि तूं उदास होऊन
चित्तीं ॥ सोडवीं मज पती निजकांते ॥ ४१ ॥ उदयीक द्वादशी सोमवार ॥ स्नान करून येईं सत्वर ॥ मग पाचारून द्विजवर ॥
लुटवी घर त्याहातीं ॥ ४२ ॥ अन्नवस्त्रयाची चिंता ॥ मनांत न कोकरूं सर्वथा ॥ पांडुरंग बाप शिरीं असतां ॥ तो उणें न खता
पडों नेदी ॥ ४३ ॥ माझें ऐकसील जरी उत्तर ॥ तरी जगीं कीर्त्ती वाढेल थोर ॥ ह्मणोनी भांडीं नेलीं चोरें ॥ मेलीं गुरें चाऱ्याविण
॥ ४४ ॥ आस निरसोनियां जाण ॥ कान्ता ऐसें करावें मन ॥ लेंकुरें झालीं नाहींत ह्मणोन ॥ करी सोडवण आपुली ॥ ४५
बळकट घालूनियां कांस ॥ सांडी नाशिवंताची आस ॥ देव द्विज अतीतयांस ॥ पूजी मंदिरास आणोनी ॥ ४६ ॥ वैष्णवाची
दासी होऊनि भावें ॥ संतांसी अनन्यशरण जावें ॥ विठोबाचें नाम घ्यावें ॥ प्रेमभावें करूनियां ॥ ४७ ॥ अकरा अभंग ऐशा
रीतीं ॥ कांतेसी उपदेश केला प्रीती ॥ पूर्णबोधग्रंथ त्यासी ह्मणती ॥ ऐकतां विरक्ती होय जीवा ॥ ४८ ॥ ती तुकयाची अनुप
म्यवचनें ॥ साधकीं करितां नित्य पठण ॥ भक्ति ज्ञान वैराग्य पूर्ण ॥ होईल तेणें निश्चयेसीं ॥ ४९ ॥ तीं येथें संकळित बोलिलें
उत्तरें ॥ नाहीं वाढविला विस्तार ॥ मग तुका करीत हरिजागर ॥ नानाचरित्रें गाऊनियां ॥ ५० ॥ उदयासी येतां चि गभस्ती ॥ म

गउजळिलीमंगळारती॥ कांतेसीक्षणभरबाणलीविरक्ती॥ बैसतांसंगतीतुकयाच्या॥ ५१॥ मगप्रातःकाळींकरूनस्ना
न॥ जिजाबाईपाचारीतब्राह्मण॥ तेव्हांगुरेंवासरेंधनधान्य॥ भांडींसंपूर्णलुटविलीं॥ ५२॥ तोंचुलीतराखहोतीनिश्चि
ती॥ तेहीसंन्यासीघेऊनजाती॥ ह्मणतीआंगासीलाऊंविभूती॥ उदासवृत्तीबैसोनी॥ ५३॥ कणगीउखळमुसळजांतें
॥ रितींमडकींहीनेलींसमस्तें॥ जीर्णवस्त्रकांतेसीहोतें॥ तेंवाळूपरसांतघातलें॥ ५४॥ तोंमहारणीच्यारूपेंतत्वतां॥
तुकयासीह्मणेरुक्मिणीमाता॥ कांहींवस्त्रअसेलआतां॥ तरीद्यावेंसमर्थामजलागीं॥ ५५॥ तुकाविच्यारीमनांत॥-
ह्मणेहेमहारिणविन्मुखजात॥ मगवाड्यामागेंहोऊनित्वरित॥ वस्त्रहातेंवोढितसे॥ ५६॥ महारिणीसवस्त्रदेऊनिजा
ण॥ खुणाऊनिसांगेनिजकारणें॥ ह्मणेसत्वरजाईयेथोन॥ कोणासीवचननबोलतां॥ ५७॥ हेंगांवींचींमुलेंदेखोनिन
यनीं॥ आवलीससांगतीतयेक्षणीं॥ ह्मणतीवस्त्रमागतांमहारिणी॥ दिधलेंवोढोनीनिजलागीं॥ ५८॥ ऐकोनितयां
चींवचनोक्ती॥ प्रपंचाकडेमुरडलीवृत्ती॥ ह्मणेघरासीसमजाऊनिआणितांपती॥ ह्मणोनिविपत्तीहेझाली॥ ५९॥
म्याद्वाकांडाकरूनिघरीं॥ संसारकेलाआजिवरी॥ त्याचेंतोंबाहेरपरिवारीं॥ भिकेवरीचालतें॥ ६०॥ ऐशाप्रकारेंचा
लतांयोग॥ मजतोंकोठेंआढवलाभोग॥ वचनदेऊनिआणितांमग॥ सर्वत्यागकरविला॥ ६१॥ काव्याचेपापआठवी
तजाय॥ तोचिअन्नवस्त्रपुरवीलपाहे॥ त्याचाविश्वासधरूनिमाय॥ घरलवलाहेंलुटविलें॥ ६२॥ एकेरात्रींतूनिनिश्चि

ती ॥ दोनवेळांआठविलेपायचित्तीं ॥ त्याचीतोंतत्काळआलीप्रचीती ॥ होतीसंपत्तीतेगेली ॥ ६३ ॥ मगपाषाणघेऊन
मस्तकावर ॥ आवलीदेउळासीचालिलीसत्वर ॥ ह्मणेकान्ह्याचेपायकरीनचूर ॥ केलासेनिकरमानसीं ॥ ६४ ॥ ऐसानि
श्चयकरूनिचित्तीं ॥ देउळासींचालिलीसत्वरगती ॥ तोंथरथरांकांपेपांडुरंगमूर्त्ती ॥ ह्मणेकैसीगतीकरावी ॥ ६५ ॥ देउ-
ळामाजीयेतांपाहे ॥ तोंरुक्मिणीह्मणेकरितीसकाय ॥ येरीह्मणेफोडिलेंपाय ॥ घातकीआहेवरतुझा ॥ ६६ ॥ माझ्याभ्रता
रानेराती ॥ उपदेशकेलानानारीती ॥ एकदांपायआठविलेचित्तीं ॥ तोंदरिद्रमजप्रतीआलेंकीं ॥ ६७ ॥ धनधान्यगुरेंसम
ग्र ॥ तेंघेऊनिगेलेद्विजवर ॥ एकआडजुनेंहोतेंवस्त्र ॥ वोढूनिसत्वरतेंदिधलें ॥ ६८ ॥ वस्त्रअन्ननसेचिकांहीं ॥ भ्रतारतो
केलाविदेही ॥ यास्तवसंतापवाटतोजीवीं ॥ ऐकूनिरुक्मिणीबोलतसे ॥ ६९ ॥ योगक्षेमाचीचिंतापाहीं ॥ सर्वथानकरीआ
पुलेदेहीं ॥ मगमुष्टीभरहोनतेसमयीं ॥ देतलवलाहीआदिमाया ॥ ७० ॥ आणिसाडीचोळीएकपाहीं ॥ स्वहस्तेंदेतसेर-
खुमाबाई ॥ तीनेसोनिलवलाहीं ॥ बाहेरजिजाईयेतसे ॥ ७१ ॥ तेंतुकयानेदेखोनिनिश्चित ॥ ह्मणेउतावेळकेलेंइणेंचित्त
॥ देवेंहोनदिधलेहोते ॥ तोबोलाऊनिद्विजातेंवांटिले ॥ ७२ ॥ निराशहोऊनप्रेमळभक्त ॥ भजनकरितसप्रेमयुक्त ॥ देशो
देशींप्रकटलीकीर्त्ति ॥ दर्शनासीयेतलोकतेव्हां ॥ ७३ ॥ चमत्कारदेखोनिनानारीती ॥ लोकपरस्परेंबोलती ॥ कींसाक्षांतये
ऊनिपांडुरंगमूर्त्ती ॥ नित्यजेविततुकयासवें ॥ ७४ ॥ हेंचिंचवडीदेवासीझालेंश्रुत ॥ ऐकोनिविस्मिततयांचेंचित्त ॥ ह्मणती

तुकयासीपाचारूनियेथ ॥ कांहींप्रचीतपाहावी ॥ ७५ ॥ मगचिंतामणीदेवांनीतेसमयीं ॥ तुकयासीनिरोपपाठविलापा
हीं ॥ कींयेथवरयेऊनयेसमयीं ॥ भेटोनिलवलाहींमगजावें ॥ ७६ ॥ जाणोनितयांचेंमनोगत ॥ चित्तींविचारीप्रेमळभक्त ॥
ह्मणेदेवांनींकेलाआपुलाहेत ॥ तरीजावेंत्वरितभेटावया ॥ ७७ ॥ ऐसेंह्मणऊनितेअवसरीं ॥ तेथूनिगमनकेलेंसत्वरीं ॥
तोंमार्गींचालतांवाटेवरी ॥ भजनकरीतनिजप्रेमें ॥ ७८ ॥ अर्धपंथक्रमितांत्वरित ॥ तोंमनुष्यवाटेसीनिरोपसांगत ॥ कींदे
वांनींधरूनितुमचाहेत ॥ भेटीसनिश्चितपाचारिलें ॥ ७९ ॥ अवश्यह्मणेवैष्णवभक्त ॥ आमुचेंहीहेंचिमनोगत ॥ मगचिं
चवडासीयेऊनित्वरित ॥ गजवदनातेंनमस्कारी ॥ ८० ॥ चिंतामणीदेवतेसमयीं ॥ स्नानसंध्येसीबैसलेपाहीं ॥ परीतुका
रामपातलेगृहीं ॥ हेंविदितनाहींतयासी ॥ ८१ ॥ देवगृहींएकांतींबैसून ॥ मानसपूजाकरितीजाण ॥ तोंनावरेचिचंचळ
मन ॥ कैशारीतीतेंऐका ॥ ८२ ॥ उपवनामाजीदेखा ॥ लाविलीहोतीपुष्पवाटिका ॥ त्याचाआठवउपासका ॥ झालानिका
तेसमयीं ॥ ८३ ॥ ह्मणेझाडांचीअबाळझालीबहुत ॥ केरकचरापडलाआंत ॥ तरीबनकरासीबोलाऊनियेथ ॥ शिक्षानि
श्चितकरावी ॥ ८४ ॥ ऐसीकल्पनायेतांचिजाण ॥ सवेंचिएकाग्रकेलेंमन ॥ गजवदनाचेंकरूनिध्यान ॥ सर्वोपचारेंपूजि
तसे ॥ ८५ ॥ मानसपूजाकरूनत्वरित ॥ चिंतामणीदेवबाहेरयेत ॥ त्यांसीदेखोनिवैष्णवभक्त ॥ घातलेंदंडवतसाष्टांगें ॥
॥ ८६ ॥ चित्तींविकल्पवाटलादेवा ॥ ह्मणेशूद्रासीनमस्कारनकरावा ॥ मगस्वसुखेंह्मणेलाभहाबरवा ॥ आलेतकेव्हांहे

सांगा ॥८७॥ ऐकोनिह्मणेप्रेमळभक्त॥ तुह्मीमानसपूजाकरितांनिश्चित॥ मगगेलांतपुष्पवटिकेंत॥ मी आलोंत्वरित तेसमयीं॥८८॥ ऐकूनितयाचीवचनोक्ती॥ देवासीं आश्चर्यवाटलेंचित्तीं॥ ह्मणेपरचित्तपरीक्षकनिश्चिती॥ हेंसत्यचिबोलतीजनवार्त्ता॥८९॥ आतांएकसंशयवाटतोजीवें॥ कींविष्णुमूर्त्तीजेवितीयाच्यासवें॥ ऐसेंजनबोलतीसर्व॥ तरितें पुसावेंभोजनांतीं॥९०॥ याचीप्रशंसावाढलीफार॥ ब्राह्मणहीकरितीनमस्कार॥ कांहींचमत्कारदाखविलाजर॥ तरीसन्मान आदर आह्मींकरूं॥९१॥ माविकअसेलवरच्यावर॥ तरीशिक्षाकरावयासीनाहींउशिर॥ तरीभोजनझालियासत्वर॥ मगतुकयासींविच्यारकरावा॥९२॥ आतांवैश्वदेवसमयींआलाअतीत॥ तरीविष्णुसमानमानिजेत्यातें॥ पात्रवाढविलेंतुकयातें॥ विप्रपंक्तींततेसमयीं॥९३॥ ब्राह्मणापासोनिहातच्यार॥ पात्रमांडविलेंइत्तुक्या अंतरें॥ तुकयानेआणीकदोनपात्रें॥ वाढविलींसाचारत्याहातीं॥९४॥ देवपुसतीतयेक्षणीं॥ पात्रेंवाढविलींकोणाल्लागुनी॥ आणीकजेवणारअसतीकोणी॥ त्याजलागोनीपाच्यारा॥९५॥ ऐकूनिह्मणेवैष्णवभक्त॥ एकेपात्रींरुक्मिणीकांत॥ दुसरेंवाढिलेंगजवदनातें॥ बोलावातयातेंस्वामियां॥९६॥ गायत्रीमंत्रेंप्रोक्षोनिपात्रें॥ ध्यानांतआणिलालंबोदर॥ नैवेद्यदाखवीझांकोनिनेत्र॥ मगतुकाउत्तरकायबोले॥९७॥ समुद्रामाजीकरितांस्नान॥ एकभक्तबुडतांजाण॥ त्याणेंगजवदनाचेंकेलेंचिंतन॥ करीधावणेंह्मणोनी॥९८॥ तयासींकाढावयानिश्चित॥ समुद्रांतगेलागौरीसुत॥ हावृत्तांतझालामातेंश्रुत॥ तुह्मी

नैवेद्यकोणातेंदाखवितां ॥ ९९ ॥ याचासंशयवाटेलचित्तीं ॥ तरीक्षणएकबैसोनीपाहावीप्रचीती ॥ ऐकोनिदेवआ
श्चर्यकरिती ॥ ह्मणतीयाचीस्थितीअनुपम्य ॥ १०० ॥ एकअर्धघटिकालोटतांजाण ॥ तोंतत्काळआलेगजवदन ॥
पीतांबरपिळूनपाहतांजाण ॥ तोंक्षारजीवनलागतसे ॥ १ ॥ मगतुकाविनंतीकरीतसेत्यासीं ॥ आतांबोलावागणपती
सीं ॥ साक्षांतजेववावेंत्यासीं ॥ चित्तसंतोषीतैंहोय ॥ २ ॥ ऐकोनिदेवह्मणतीत्यासीं ॥ प्रत्यक्षमूर्त्तीजेवीलकैसी ॥ नैवे
द्यदाखवितांदेवासीं ॥ सुवासतयासीजातसे ॥ ३ ॥ यावरीह्मणेवैष्णवभक्त ॥ प्रत्यक्षगणपतीजेववावायेथ ॥ तेणेंचि
समाधानपाविजेचित्त ॥ नाहींतरीव्यर्थउपासना ॥ ४ ॥ जैसेंक्षेत्रपेरिलेंगोमटें ॥ त्यासीकणसेंआलींघणदाट ॥ परी
त्यावरीकणनफुटे ॥ तरीव्यर्थचिकष्टगेलेकीं ॥ ५ ॥ कांगगनींअभ्रदाटलेंफार ॥ परीवर्षावनहोयअणुमात्र ॥ तेवींदेव
तनदेतांसाक्षात्कार ॥ उपासनामंत्रतेवायां ॥ ६ ॥ फळावांचूनवृक्षलता ॥ कींजळावांचूनभ्यासुरसरिता ॥ संतानेवीणसु
दरकांता ॥ शोभाहीनतखतातेदिसे ॥ ७ ॥ भ्रतारावीणअळंकार ॥ कांप्राणावांचूनिजैसेंशरीर ॥ नातरीदृष्टीवांचूनिवि
शाळनेत्र ॥ व्यर्थचिसाचारदिसतीपैं ॥ ८ ॥ तरीसाक्षात्कारनदेतांचीदैवत ॥ भजनपुजनतेंगेलेंव्यर्थ ॥ ऐकूनितुकयाच्या
वचनार्थ ॥ आश्चर्यकरितचिंतामणी ॥ ९ ॥ मगकायह्मणतसेतयाप्रती ॥ आह्मींउपासिलाश्रीगणपती ॥ परीसाक्षांत-
येऊनजेवीलमूर्ती ॥ हेंसामर्थ्यनिश्चितीअसेना ॥ ११० ॥ तुह्मीह्मणवितांवैष्णववीर ॥ स्वाधीनकेलारुक्मिणीवर ॥ नै

साचि आणोनि लंबोदर ॥ जेववा सत्वर येसमयीं ॥ ११ ॥ साक्षांत न येतां गजवदन ॥ तरी आह्मी सर्वथा न करूं भोजन ॥ देखोनि देवाचें निर्वाण ॥ काय ह्मणे विष्णुदास ॥ १२ ॥ मी तुमच्या कृपेने निश्चिती ॥ प्रत्यक्ष जेववीन गणपती ॥ मग दोन अभंग केली स्तुती ॥ सप्रेमगती करूनियां ॥ १३ ॥ जयजयाजी लंबोदरा ॥ चवदा विद्यागुणसागरा ॥ सकळसिद्धीच्या दातारा ॥ फरशधरा गजवदना ॥ १४ ॥ तूं घागऱ्या बांधोनि पायीं ॥ नृत्य करिसी जे समयीं ॥ नारद तुंबर तटस्थ सर्वही ॥ तुझी नवाई देखोनी ॥ १५ ॥ तूं जया पाहासी कृपादृष्टी ॥ विघ्नें पळती बारावाटीं ॥ भक्तासी रक्षिसी महासंकटीं ॥ भवबंधफांसाटी तोडूनियां ॥ १६ ॥ ऐशाप्रकारें केली स्तुती ॥ परी सर्वथा न ये चितेयें गणपती ॥ तुका विनवीतसे मारुती ॥ संकोच चित्तीं न धरावा ॥ १७ ॥ तुवां चिंतामणीच्या भक्तीस्तव पाहीं ॥ येथें दोह विल्या वांझ्या गायी ॥ ऐसें मी तों मागत नाहीं ॥ आइतें चिजेवीं अन्न आतां ॥ १८ ॥ ऐकूनि तुकयाचें करुणाउत्तर ॥ संतुष्ट झाले गौरीकुमर ॥ मग सगुणरूपें लंबोदर ॥ पात्रावरी बैसले ॥ १९ ॥ चिंतामणीदेव आराध्यमूर्त्ती ॥ देखोनि संतुष्ट झाले चित्तीं ॥ साष्टांग नमस्कार घालोनि प्रीती ॥ सप्रेमगती करूनियां ॥ १२० ॥ मग तुकयाप्रती ह्मणतसे तेव्हां ॥ आतां विठोबासी बोलावा ॥ तेणेंचि आनंद आसुच्या जीवा ॥ येथें जेववा साक्षांत ॥ २१ ॥ तुकयानें झांकूनि नेत्रपातीं ॥ हृदयीं चिंतिली पांडुरंगमूर्त्ती ॥ देखोनियां सप्रेमभक्ती ॥ रुक्मिणीपती पातले ॥ २२ ॥ सांवळा सकुमार श्रीपती ॥ शंखचक्र आयुधें हातीं ॥ मुकुटीं रत्नकिरळा फांकती ॥ तेणें गभस्ती लोपल्या ॥

॥२३॥ दिव्यकुंडलेंमकराकार॥ कांसेसीझळकतसेपीतांबर॥ श्रीमुखसाजिरेंमनोहर॥ चरणींतोडरमिरवतसे॥२४
ऐसीमूर्त्तीभव्यवाणी॥ देखतसेदेवचिंतामणी॥ साष्टांगनमस्कारघातलाधरणी॥ आनंदमनींनसमाय॥२५॥ एके
पात्रींलंबोदर॥ चतुर्भुजमूर्त्तीसुंदर॥ एकदंतदिसेशुभ्र॥ सर्वांगींसेंदुरचर्चिला॥२६॥ निजभक्ततुकावैष्णवजाण॥
आणिकदेवचिंतामण॥ उभयतांसीसाक्षांतदर्शन॥ मगइतराकारणेंनदिसती॥२७॥ पात्रींअन्नेंवाढिलींप्रीती॥ तींनि
जकरेंजेवितीदोनीमूर्त्ती॥ सरतांअन्नतेब्राह्मणदेखती॥ विस्मितचित्तींमगझाले॥२८॥ देवभक्तांचियेपंक्ती॥ ब्राह्मण
जेवितीयथानिगुती॥ जेंजयासीरुचेतेंसेविती॥ झालीतृप्तीसकळांची॥२९॥ श्रीपांडुरंगमूर्त्तीआणिमोरया॥ तयांसी
करशुद्धीघालीततुकया॥ मगसुखशुद्धिविडेदेऊनियां॥ लागतसेपायांनिजप्रेमें॥१३०॥ मगनिजभक्तासींपुसोनिनि
श्चिती॥ अंतर्धानपावल्यादोनीमूर्त्ती॥ देवेंतुकयासीआलिंगूनप्रीती॥ दंडवतघालितीतेधवां॥३१॥ तुकयानेदेखो-
निलवलाहें॥ निजकरेंउठवीधरूनिबाहे॥ ह्मणेआह्मासींपूज्यतुमचेपाय॥ अनुचितकायहेंस्वामी॥३२॥ माझास्वामी
पंढरीनाथ॥ भृगुचीहृदयींवागवितोलाथ॥ तीर्थेंहीतुमच्याचरणींसमस्त॥ तेथेंमीहीनयातकायआहें॥३३॥ ऐकू
नितुकयाचींवचनोक्ती॥ चिंतामणीदेवउत्तरदेती॥ विष्णुभक्तह्मणोंनयेहीनयाती॥ ऐसेंभागवतींबोलिले॥३४॥
पर्वतामाजीकनकाद्रीथोर॥ कींधनुर्द्धरांतश्रीजानकीवर॥ कींयोगियामाजीश्रेष्ठशंकर॥ वैष्णववीरतूंतैसा॥३५॥

भागीरथीश्रेष्ठतीर्थांत ॥ कींनामधारकांतनारदभक्त ॥ कींसिद्धामाजी अनसूयासती ॥ तैसाचिभागवततुकयातूं ॥
॥ ३६ ॥ श्रीहरीकीर्त्तनकरूनियां ॥ पुढेंब्रह्मरूपकरिसीलकाया ॥ ऐसेंचियेतसेमाझ्याप्रत्यया ॥ तुझीसत्क्रियादेखोनी ॥
॥ ३७ ॥ देवेंस्वमुखेंऐशारीती ॥ स्तविलेंतेव्हांतुकयाप्रती ॥ ह्मणेतुमच्याप्रसादेंनिश्चिती ॥ आजिदेखिलेंश्रीपतीसाक्षा
त ॥ ३८ ॥ यावरीह्मणेप्रेमळभक्त ॥ ह्याआपुल्याकृपेचामहिमानिश्चित ॥ मगआज्ञामागूनितयातें ॥ देहुग्रामातेंपातले ॥
॥ ३९ ॥ तुकयाचीनिरापेक्षस्थिती ॥ द्रव्यदेतांनघेचिहाती ॥ ऐकोनिश्रोतेआशंकितहोती ॥ वक्तयासीपुसतीतेधवां ॥ ४०
गृहस्थाश्रमीवैष्णवभक्त ॥ मुलेंलेंकुरेंहोतीनिश्चित ॥ तरीउजविलींकोणत्यापंथें ॥ हें आह्मातेंपरिसवीं ॥ १४१ ॥ ऐसाप्र
श्नकरितांश्रोतयां ॥ वक्ताउत्तरदेतसेतयां ॥ तिघीकन्याहोत्यातुकया ॥ उजविल्यातयांतेंकोणेरीती ॥ ४२ ॥ वडिलीचेंनाव
काशीबाई ॥ दुसरीभागीरथीपाहीं ॥ धाकुटीचेंनावगंगाबाई ॥ सत्कुळाठायींजन्मल्या ॥ ४३ ॥ उपवरहोत्यातिघीजणी ॥
आवलीचिंताक्रांतमनी ॥ ह्मणेमुलीउजवाव्याकैसेनी ॥ तुकयालागुनीपुसतसे ॥ ४४ ॥ ऐकूनिकांतेचीवचनोक्ती ॥ बाहे
रजातसेसत्वरगती ॥ स्वयातीचीमुलेंखेळतहोती ॥ तींघराप्रतीआणिलीं ॥ ४५ ॥ तेदिवसींहोतीलग्नतिथ ॥ मगविप्रबो
लाऊनिवैष्णवभक्त ॥ हळदीलाऊनिवधुवरातें ॥ लग्नत्वरितलाविलें ॥ ४६ ॥ दूधभातकरूनिघरांत ॥ जेऊंघातलेंपंचामृत
॥ दुसरेदिवसींवरबापातें ॥ वर्तमानश्रुतझालेंकीं ॥ ४७ ॥ मगवऱ्हाडघेऊनितिघेसोइरेभले ॥ देहूगांवासमागूनआले ॥ ते-

व्हांभाविकांनीसाहित्यकेलें ॥ सोहळे झालेच्यारदिवस ॥ ४८ ॥ ज्याणेंसखाकेलाश्रीहरी ॥ तरीविश्वत्यावरीकृपाकरी ॥ नि
जदासांसींवैकुंठविहारी ॥ भवसागरींबुडोंनेदी ॥ ४९ ॥ मोसेगाडेजांबुळकर ॥ हेसोइरेकरीवैष्णववीर ॥ परीप्रपंचींनगुंते
अणुमात्र ॥ पडिलाविसरदेहाचा ॥ १५० ॥ विश्वतारावयासींदेखा ॥ कलीमाजीअवतरलातुका ॥ महिमानकळेअज्ञानलोकां
परितोविश्वसखाजगद्गुरू ॥ ५१ ॥ ज्याणेंकीर्त्तनकरूनिवैकुंठींसहज ॥ देहासहितलाविलाध्वज ॥ तोवैष्णवभक्तमहाराज ॥
उपदेशीमजनिजरूपें ॥ ५२ ॥ तुकयाचीसप्रेमकळा ॥ आळंदीसजायवेळोवेळां ॥ पंढरीचीवाटपाहातसेडोळां ॥ सद्गदितग-
ळाहोतसे ॥ ५३ ॥ आणीकचरित्रवर्त्तलेंगहन ॥ तेंसादरऐकाभाविकजन ॥ बीडपरगण्याचादेशपांड्याब्राह्मण ॥ पंढरी
सधरणेंबैसला ॥ ५४ ॥ तामसअनुष्ठानमांडिलेंत्याणें ॥ उपवासीराहातनसेवीअन्न ॥ पुराणव्युत्पत्तीमजकारणें ॥ व्हावी
म्हणूनइच्छितसे ॥ ५५ ॥ दाहादिवसबैसतांतेथ ॥ स्वप्नींसांगतीपंढरीनाथ ॥ तुवांसत्वरजाऊनिआळंदीतें ॥ ज्ञानेश्वरातें
आराधी ॥ ५६ ॥ तेसांगतीलजैसीयुक्ती ॥ ऐकतांमनोरथपूर्णहोती ॥ ऐसेंसांगतांरुक्मिणीपती ॥ आलाजागृतीब्राह्मण
॥ ५७ ॥ स्वप्नींचादृष्टांत आठऊनिचित्तीं ॥ मगतोपातलाअळंकावती ॥ म्हणेमजव्हावीभुक्तिमुक्ती ॥ आणिपुराणव्युत्पत्ती
तत्काळ ॥ ५८ ॥ ऐसीकामनाधरूनिमनें ॥ ज्ञानदेवींबैसलाधरणें ॥ सर्वथानसेवीचअन्न ॥ तेणेंशरीरक्षीणजाहलें ॥ ५९
बारादिवसलोटतांसत्वर ॥ संकटींपडिलेज्ञानेश्वर ॥ म्हणतीभाक्तनहीनहाद्विजवर ॥ वायांचिशरीरदंडितसे ॥ १६० ॥ म

गह्मणेतूंदेहूगांवींजायत्वरित ॥ तेथेंतुकारामवैष्णवभक्त ॥ जोनामयाचाअवतारसाक्षांत ॥ जगदोद्धारार्थअवतरला
॥ ६१ ॥ तेजेअनुग्रहकरितीलतुज ॥ तेथेंविश्वासधरितांहोईलकाज ॥ ऐसेंसांगतांज्ञानराज ॥ तोंआलाद्विजजागृतीसीं ॥
॥ ६२ ॥ स्वप्नींचावृत्तांतआठवितांमनीं ॥ तोंविकल्पपातलाअंतःकर्णी ॥ ह्मणेतुकातोंशूद्रजातीचावाणी ॥ ऐकतोंकानीं
परस्परें ॥ ६३ ॥ त्याजपासींजातांपाहे ॥ कैसेनिमनोरथपूर्णहोय ॥ ऐसाविकल्पआणोनिपाहे ॥ देहूसींलवलाहेंचालिला
॥ ६४ ॥ मगयेऊनितुक्याजवळ ॥ वृत्तांतसांगीतलासकळ ॥ ऐकूनिविस्मितभक्तप्रेमळ ॥ भविष्यकळलेंसर्वही ॥ ६५ ॥
ह्मणेज्याच्यावरदहस्तेंनिश्चिती ॥ रेडास्वमुखेंवदलाश्रुती ॥ चांगदेवप्रचीतपाहावयासीयेती ॥ मगचालविलीभिंतीप्र-
तापें ॥ ६६ ॥ भुक्तिमुक्तीत्याचेद्वारीं ॥ सदातिष्ठतीकामारी ॥ सोन्याचापिंपळअसेद्वारीं ॥ तोकायएकनकरीस्वामीमाझा
॥ ६७ ॥ ऐसेंअसतांज्ञानेश्वरीं ॥ येथेंपाठविलाधरणेकरी ॥ कायउणेत्याचेघरीं ॥ तुकाअंतरींविस्मित ॥ ६८ ॥ मीतरीदास
नव्हेखरा ॥ परीजनांतगेलाडांगोरा ॥ कांहेउपाधीपाठविलीघरा ॥ ज्ञानेश्वरादीनबंधू ॥ ६९ ॥ मीतुमचालडिवाळजनीं ॥
अक्षरेंजोडूनिसांगतांकानी ॥ जैसीमाताबाळकालागुनी ॥ मंथोनिलोणीचारितसे ॥ १७० ॥ तैसेंतुह्मींदिधलेंउचित ॥ तीं
आयतीवचनेंबोलेंजनांत ॥ समर्थापासींउणेहोतें ॥ ह्मणूनिधरणेंयेथेंपाठविलें ॥ ७१ ॥ यापरीविस्मितहोऊनिमनें ॥ मा
गअकराअभंगलिहिलेजाण ॥ त्याग्रंथासींउत्तमज्ञान ॥ ह्मणतीसज्ञानअनुभवी ॥ ७२ ॥ धरणेकरीबैसलाजवळ ॥ त्या

पासींदेतभक्तप्रेमळ ॥ आणिप्रसाददिधलेंमहाफळ ॥ तेंब्राह्मणेंतत्काळटाकिलें ॥ ७३ ॥ ह्मणेमीपुराणव्युत्पत्तीइच्छितोंमनीं ॥ आणिप्राकृतजत्यादिधल्यालिहूनी ॥ तरीव्यर्थचिआलोंयेठिकाणीं ॥ ऐसेंह्मणऊनिचालिला ॥ ७४ ॥ मगअलंकावतीसजाऊन ॥ ज्ञानदेवींबैसलाधरणें ॥ ह्मणेमाझेमनोरथकरीपूर्ण ॥ यास्तवनिर्वाणकरितसें ॥ ७५ ॥ मगतेराअभंगसत्वर ॥ ज्ञानेश्वरासीलिहिलेंपत्र ॥ तुह्मीजाणूनित्याचेंजन्मांतर ॥ मगयेथेंद्विजवरपाठविला ॥ ७६ ॥ इच्छिलीवस्तूनाहींसंचितीं ॥ ऐसेंजाणूनिआपुलेचित्तीं ॥ अपेशदिधलेंमजप्रती ॥ केलीयुक्तीहेकळली ॥ ७७ ॥ जैसीलटकीयाचीगाहीं ॥ तेनिवडिजेदुसरेठायीं ॥ मीतोंसेवासमर्पूनिपायीं ॥ झालोंउतराईज्ञानदेवा ॥ ७८ ॥ तुमचीआज्ञानुल्लंघवेमजसी ॥ मगएकादशअभंगदिधलेत्यासीं ॥ एकमहाफळप्रसादासीं ॥ देऊनितयासींगौरविलें ॥ ७९ ॥ परीत्याचेंदेवींचनसेनिश्चित ॥ त्यागोनिगेलायेथीलयेथें ॥ यापरीतुकाज्ञानदेवातें ॥ पत्रत्वरितपाठविलें ॥ १८० ॥ मगज्ञानराजेंतेअवसरीं ॥ पिटोनिलाविलाधरणेंकरी ॥ निजकर्माचीऐशीपरी ॥ विकल्पअंतरींउद्भवला ॥ ८१ ॥ जेवीकल्पतरूच्यातळवटीं बैसोनिझोळीसींदेतातीगांठी ॥ परीभोगणेंलागेतेंचसृष्टीं ॥ होतेंअदृष्टींतेंझालें ॥ ८२ ॥ सुधारसाचाघटजाण ॥ अकस्मातलाधलाआयुष्यहीन ॥ तेंतयाभासलेंक्षारजीवन ॥ यास्तवलवंडोनीसांडिलें ॥ ८३ ॥ निधानसिद्धीदेखिलीडोळां ॥ दैवहीनगेलात्याजवळा ॥ तयासीभासतीअग्निज्वाळा ॥ कायकपाळाकरावें ॥ ८४ ॥ नातरीदैवहीनकरंटा ॥ तयासीपरिस

लाधलागोमटा॥चित्तींभासलापाषाणगोटा॥भिरकाऊनिचोहटादेतसे॥८५॥तेवीतुकयानेअभंगदिधलेउचित॥जे
कांश्रुतिशास्त्राचेंमथित॥परीधरणेकरीयासीं भासलेंप्राकृत॥कर्मविपरीतह्मणोनी॥८६॥आणिमहाफळाचात्यागक
रूनी॥आळंदीसगेलापरतोनी॥मगज्ञानदेवेंलाविलापिटोनी॥हेकथासज्जनींपरिसिली॥८७॥इकडेदेहूसींतुकावै-
ष्णवजन॥अभंगपत्रावरीलपाहून॥ह्मणेहेनिर्मिलेकोणाकारणें॥हेंमीनेणेंचीसर्वथा॥८८॥तोंएककोंडोबानामाभिधा
न॥धष्टपुष्टदोणपाहोताब्राह्मण॥सहजमार्गींचालतांत्याणें॥घेतलेंदर्शनतुकयाचें॥८९॥अक्षरपदलानव्हताकांहीं
यास्तवअभिमाननसेचिजीवीं॥सद्भावेंनमस्कारतेसमयीं॥घालीतलवलाहींतुकयासी॥१९०॥देखोनितयाच्याभावा
र्थ॥प्रसन्नझालावैष्णवभक्त॥अकराअभंगलिहिलेहोते॥तेकोंडोबातेंदीधले॥९१॥आणिधरणेकरीयाणेंटाकिलें
फळ॥तोहीदिधलानारळ॥त्याणेंफोडिलातत्काळ॥तोंआंतस्कदाळमुक्ताफळें॥९२॥अमदाबादेंतसावकार॥त्याणेंन
वसिलाहोताज्ञानेश्वर॥कींलक्षरुपयांचेंजवाहिर॥समाधीवरवाहीनमी॥९३॥नवसपुरतांचीसत्वर॥दर्शनासीआ
लासावकार॥मगदृष्टांतींसांगेज्ञानेश्वर॥तुकयासमोरहेंठेवीं॥९४॥मगनारळकोरूनितेअवसरीं॥ठेविलेतुकयाचेस
मोरी॥तेदिनींचआलाधरणेकरी॥तयासींसत्वरदीधले॥९५॥मगदैवीनसतांटाकिलेत्याणें॥तेंकोंडोबासीदिधलेंधन
आणिअभंगवाचितांनिजप्रीतीनें॥भाषागीर्वाणकळोंयेत॥९६॥शिवाजीराजापासींपंडितजाण॥नित्यसांगतसेपुराण॥

कोंडोबातयाचाब्राह्मणजन॥तोआलाशरणतुकयासी॥९७॥सहजकृपाकेलीसंतीं॥यास्तवलाधलाभक्तिमुक्ती॥तत्काळ
झालीपुराणस्फुरती॥अर्थभागवतींप्रवीण॥९८॥रायासीकळतांवर्तमान॥कोंडोबासींदिधलींवस्त्रेंभूषणें॥मगचित्तींवि
चारितनृपनंदन॥घ्यावेंदर्शनतुकयाचें॥९९॥दिवसेंदिवसअधिकोत्तर॥जगींप्रशंसावाढलीफार॥भाविककरितीसन्मान
आदर॥कीर्तनगजरऐकोनी॥२००॥एकदाआळंदीसीवैष्णवभक्त॥महाद्वारींकीर्तनकरित॥तेथेंलोहगांवकरआलेसमस्त
सज्ञानविरक्तभाविकजे॥१॥ह्मणतीतुकयासींविनीतहोऊनिपायीं॥एकवेळन्यावेंआपुलेगांवीं॥ऐसानिश्चयकरूनजीवीं
सद्भावेंपायींलागले॥२॥ह्मणतीस्वामीयेऊनितेथवर॥आश्रमकरावापवित्र॥देखोनित्यांचाभावार्थथोर॥वैष्णववीरअव
स्यह्मणे॥३॥मगलोहगांवासदुसरेदिनीं॥तुकोबासनेलेंबहुतांप्रयत्नीं॥दिव्यपक्वान्नेंस्वयंपाककरूनी॥ब्राह्मणभोजनीं
तृप्तकेले॥४॥मंडपकनातादेऊनिफार॥स्थळविस्तीर्णकेलेंथोर॥रात्रींतुकावैष्णववीर॥कीर्त्तनगजरकरितसे॥५॥टाळ
विणेमृदंगघोष॥नादब्रह्मचिआलेंमुसें॥कीर्त्तनींबोललाब्रह्मरस॥ब्रह्मादिकासदुर्लभजो॥६॥प्रसादिकतुकयाचीवा
णी॥भाविकलोकऐकतीश्रवणीं॥प्रेमाश्रूवाहतीलोचनीं॥तटस्थहोऊनराहिले॥७॥सप्रेमसेवितांकथारस॥कोणासीनि
द्रानयेआळस॥मगभास्करयेतांउदयास॥पंढरीनाथवोंवाळिला॥८॥पुढिलेअध्यायींकथाअद्भुत॥वदवितांश्रीरुक्मिणी
कांत॥महिपतीत्याचामुद्रांकित॥पवाडेवर्णितसंतांचे॥९॥स्वस्तिश्री०॥श्रवणे०॥प्रेमळ०॥एकादशोध्यायगोडहा॥२१०॥छ

अध्याय १२
तुकाराम
रामेश्वरभट
शिष्य
मातारी
वि
ब्राह्मण
भोजनकरिता
न
अनगडशाबागेंतबसला
विहीर
रामेश्वर
शि
अभंगाच्यावह्याबुडविल्या
त्याविठोबानेदिल्या
इंद्रायणी
तुका
रामेश्वर

श्रीगणेशायनमः ॥ श्रीगोपालकृष्णायनमः ॥ अनाथबंधुनामतुझेंश्रीहरी ॥ हेंसत्यचिवाटेमज अंतरीं ॥ पायजोडू
निविटेवरी ॥ भीमातीरींउभा अससी ॥१॥ ठाणसाजिरेंसकुमार ॥ जंघनींठेविलेदोनीकर ॥ ऐसेंध्यानदिगंबर ॥ पी
हातांचिविरेदेहभाव ॥२॥ मूर्त्तीसकुमारसाजिरी ॥ बुकाउधळिलाअसेवरी ॥ दृष्टीठेविलीनासाग्रीं ॥ टोपीशिरींविरा
जित ॥३॥ भाविकभक्तयेतीभेटी ॥ तेतुजसप्रेमेंधरितीपोटीं ॥ तुळसीहारघालितीकंठीं ॥ इतुकेनसंतुष्टतूंदेवा ॥४॥ ना
नापातकीचोरज्यार ॥ ब्रह्मद्वेषीगोहत्यार ॥ त्यांचादर्शनेंचहोयउद्धार ॥ दिधलावरपुंडरीका ॥५॥ वैकुंठवासीजावयानि
र्धारी ॥ साधकांसायासपडतीभारी ॥ म्हणोनिमृत्युलोकावरी ॥ क्षेत्रपंढरीवसविली ॥६॥ तीनलोकींचींनानातीर्थें ॥
माध्यान्हींचंद्रभागेसींयेत ॥ यास्तवविमानीबैसोनिनित्य ॥ विबुधयेतस्नानासी ॥७॥ ऐसाअनुपम्यक्षेत्रमहिमा ॥ आ
णीकद्यावयासीनाहींउपमा ॥ मजग्रंथनिरोपणींदेयीप्रेमा ॥ आत्मारामाजगद्गुरू ॥८॥ आयतीचघडोनियांओंवी ॥ मा
झ्याहृदयींठेविसीबरवी ॥ तीमींपत्रींलिहितोंआघवी ॥ अटककांहींपडेना ॥९॥ तूंआपुल्यादासांचींचरित्रें ॥ स्वयेंव
दविसीराजीवनेत्रें ॥ निमित्तासीमजकेलेंपात्र ॥ परीअवघेंसूत्रतुझ्याहातीं ॥१०॥ मागीलअध्यायींकथाकायी ॥ तुका
रामगेलेलोहगांवीं ॥ कीर्त्तनकरूनितेठायीं ॥ लोकसर्वहीवेधले ॥११॥ बहुतप्रयत्नेंएकमास ॥ राहविलेत्याणीविष्णु
दास ॥ रात्रदिवसकीर्त्तनघोष ॥ परीउबगकोणासनवाटे ॥१२॥ तुकातोंसर्वदानिराशाचित्तीं ॥ सारिखीजयासीसोनें

आणिमाती ॥ परीब्राह्मणसंतर्पणलोककरिती ॥ यथाशक्ती आपुल्लीया ॥ १३ ॥ धर्मस्थापनाराखावयाजगीं ॥ संत अ
वतरलेकलियुगीं ॥ पापपुण्यनलगेचि अंगीं ॥ सप्रेमरंगींरंगले ॥ १४ ॥ तेथेंएकविधवाह्मातारीब्राह्मणीन ॥ तुकोबासीं
विनवीकरजोडून ॥ माझेघरींकरूनभोजन ॥ करावेंकीर्त्तनयेठायीं ॥ १५ ॥ देखोनितीचासप्रेमभाव ॥ अवश्यह्मणेभक्त
वैष्णव ॥ तीह्मणेसाहित्यकरीनबरवें ॥ मगतेदिनीयावेंनिश्चित ॥ १६ ॥ मगतीणेकरूनमोलमजुरी ॥ दाहाब्राह्मणाचेंसा
हित्यकरी ॥ तोंविघ्नवोडवलेंतेअवसरीं ॥ तेंसादरचतुरीं परिसावें ॥ १७ ॥ शेजारीयाचावाडानिश्चित ॥ तेथेंबाहेरभिंती
सींखोपटहोतें ॥ पर्जन्यपडतांचिबहूत ॥ झालीभिंतपडावया ॥ १८ ॥ मगतुकयापासींयेऊनब्राह्मणी ॥ रुदनकरिततये
क्षणीं ॥ ह्मणेभिंतपडेलआजचेदिनीं ॥ कैसीकरणीकरूंआतां ॥ १९ ॥ तुमच्याभोजनानिमित्त ॥ घरींकेलेंसर्वसाहित्य ॥
तुकातिजलाअभयदेत ॥ ह्मणेचित्तस्वस्थअसोंदे ॥ २० ॥ आह्मीजेविल्यावांचूनपाहीं ॥ भिंतसर्वथापडतनाहीं ॥ विघ्ननि
रसीलविठाबाई ॥ संदेहनाहींसर्वथा ॥ २१ ॥ गांवींचेलोकपाहावयासयेत ॥ भिंतलवंडलीपरीनपडेचिसत्य ॥ देखोनि
यातेंआश्चर्यकरित ॥ नवलअद्भुतदेखोनी ॥ २२ ॥ च्यारदिवसलोटलीयावरी ॥ ब्राह्मणीस्वहस्तेंस्वयंपाककरी ॥ मगतुक
यासीआणूनमंदिरीं ॥ सर्वोपच्यारींपूजिलें ॥ २३ ॥ ब्राह्मणासमवेतवैष्णवभक्त ॥ सद्भावेंजेऊनिझालेतृप्त ॥ मगब्राह्मणी
सींतुकाह्मणत ॥ जेऊनिलवरितघेईंका ॥ २४ ॥ तीचेंभोजनझालियावरी ॥ वस्तभावकाढविलीसर्वबाहेरी ॥ मंदिरींहूननिघ

तांसत्वरी ॥ नों भिंतमाघारी रिचवत ॥ २५ ॥ मगगांवकरीयांससांगून ॥ तीसदुसरें घरदेवविलें जाण ॥ तेठायींरात्री
केलें कीर्तन ॥ प्रेमें करूनतेधवां ॥ २६ ॥ संतजातीज्याचेघरीं ॥ त्याचीं विघ्नें पळतीं दूरी ॥ सुदर्शन घेऊनिश्रीहरी ॥ ना
नापरीरक्षितसे ॥ २७ ॥ एकमासलोटतांचितेथें ॥ सत्वरनिघेवैष्णवभक्त ॥ जेथें मान्यतावाढलीबहुत ॥ तरीतेथेंविर-
क्तनराहाती ॥ २८ ॥ तुकयाचीसत्कीर्ती थोर ॥ दिवसेंदिवसवाढलीफार ॥ जैसाशुक्लपक्षींचाचंद्र ॥ होतसेथोरतेजस्वी
॥ २९ ॥ चांदणें देखोनिप्रकाशमान ॥ संतुष्टहोतीइतरजन ॥ परीतस्करांचेंसंतापेमन ॥ त्याजकारणें असह्य ॥ ३० ॥ तै
सीतुकयाचीसत्कीर्ती ॥ ऐकोनिभाविकांसीविश्रांती ॥ निंदककुटिळजेदुर्मती ॥ तेसंतापतीमनांत ॥ ३१ ॥ विद्यावयरू
पजाण ॥ यातीकुळाचाअभिमान ॥ त्यासीनावडेसंतवचन ॥ जैसेंपयःपानज्वरितासीं ॥ ३२ ॥ एकरामेश्वरभटब्राह्मण
॥ वाघोलींतअसतसेजाण ॥ त्यासींच्यारशास्त्रांचेंअध्ययन ॥ राजमान्यअसेतो ॥ ३३ ॥ त्याणेंतुकयाचीसत्कीर्तीपूर्ण ॥
परस्परें केलीश्रवण ॥ ऐकोनिद्वेषउपजलामनें ॥ ह्मणेपाखंडपूर्णमाजविलें ॥ ३४ ॥ यासीउपाययोजावानिका ॥ देशधडी
करावातुका ॥ त्याचाअपमानहोईलदेखा ॥ तैसेंचकरूंकायेसमयीं ॥ ३५ ॥ ऐसेंह्मणऊनियांमनांत ॥ फीडखर्चिलीदि
वाणात ॥ ह्मणेतुकाशूद्रजातीचानिश्चित ॥ आणिश्रुतिमथितार्थबोलतो ॥ ३६ ॥ हरिकीर्तनकरूनतेणें ॥ भाविकलो-
कांसीघातलेंमोहन ॥ त्यासीनमस्कारकरितीब्राह्मण ॥ हें आह्मांकारणेंअश्लाघ्य ॥ ३७ ॥ सकळधर्मउडऊनिनिश्चित ॥

नाममहिमाबोलेअद्भुत॥जनांतस्थापिलाभक्तिपंथ॥पाखांडमतहेंदिसे॥३८॥ऐसेंसांगतांरामेश्वरीं॥चित्तींक्षोभलाग्रामाधिकारी॥मगदेहूच्यापाटिलासींताकीदकरी॥कींतुक्यासीबाहेरीदवडावा॥३९॥चिठीदेखोनियामवासी॥दाखवितेझालेतुकयासी॥मगएकअभंगत्यासमयासी॥करुणारसींबोलिले॥४०॥आतांआह्मींकायकरावें॥कवणादेशांतराजावें॥गावांतवस्तीसीराहावें॥आश्रयदेवेंनदिल्हा॥४१॥कोपलेपाटीलगांवचेलोक॥आतांकोणआह्मासीघालीलभीक॥यांच्यासंगतीचेंकायसेंसुख॥वैकुंठनायकशोधावा॥४२॥ऐसेंह्मणऊनिवैष्णववीर॥विठ्ठलनामाचाकरूनगजर॥ह्मणेवाघोलीसीजाऊनसत्वर॥रामेश्वरभटपाहावा॥४३॥ऐसेंह्मणऊनिप्रेमळभक्त॥तेसाचिनिघेअतित्वरित॥रामेश्वरभटबैसलेस्नानसंध्येंत॥तयासींदंडवतघातलें॥४४॥सप्रेमनामाच्यागजरेंजाण॥तेस्थळींमांडिलेंहरिकीर्तन॥कवित्वबोलेप्रसादवचन॥संकोचमनींनधरितां॥४५॥यावरीरामेश्वरकायबोलत॥तूंतरीयातीचाशूद्रनिश्चित॥कवित्वबोलसीकीर्त्तनात॥त्यांतअर्थउमटतश्रुतीचे॥४६॥अधिकारनसतांबोलसीकैसें॥शास्त्रविरुद्धआह्मासीदिसे॥तरीवक्तयाआणिश्रोतयांस॥रवरवअसेयातना॥४७॥तरीआजपासूनिहेकविता॥तुवांनबोलावीसर्वथा॥ऐसीऐकोनियांवार्त्ता॥वैष्णवभक्तासंतोष॥४८॥मनांतह्मणेवैष्णवभक्त॥मजआज्ञाकेलीपंढरीनाथें॥ह्मणोनिवल्गनाकेलीबहुत॥खर्चिलीव्यर्थहेवाणी॥४९॥मगरामेश्वरासींबोलेपुढती॥तुह्मीब्राह्मणईश्वरमूर्त्ती॥आ

ज्ञाकेलीजेमजप्रती ॥ तरीनबोलेंपुढतींसर्वथा ॥ ५० ॥ तुह्मीआज्ञाकेलीजाण ॥ तरीआतांकवित्वनकरींलेखन ॥ प
रीमागेंझालेंजेंनिर्माण ॥ तरीवाटकोणतयाची ॥ ५१ ॥ ऐसेंपुसतांवैष्णवभक्त ॥ मगरामेश्वरउत्तरदेत ॥ लिहिलेंक
वित्वआपुल्याहातें ॥ बुडवींउदकांतनेऊनी ॥ ५२ ॥ अवश्यह्मणेतेअवसरीं ॥ तुमचीआज्ञावंदिलीशिरीं ॥ मगदेहूसी
येऊनिसत्वरी ॥ देउळाभीतरींप्रवेशे ॥ ५३ ॥ पांडुरंगमूर्तीसीदेखोन ॥ अश्रुपातेंभरलेलोचन ॥ साष्टांगघातलेंलोटां
गण ॥ प्रेमेंकरूनतेधवां ॥ ५४ ॥ मगजोडोनियांदोनीकर ॥ उभाश्रीमूर्तीसमोर ॥ ह्मणेसर्वकर्त्तारुक्मिणीवर ॥ मीतरीपा
मरमूढमती ॥ ५५ ॥ तुझ्याआज्ञेनेंविठाबाई ॥ अबद्धवांकुडेंवदलोंकांहीं ॥ आतांउदकांतबुडवावेंतेंही ॥ शेषशायीतु
झीइच्छा ॥ ५६ ॥ ऐसेंह्मणऊनिप्रेमळभक्त ॥ लिहिल्यावह्याघेतल्यासमस्त ॥ मगइंद्रायणीच्याडोहांत ॥ नेऊनबुडवि
तस्वहस्तें ॥ ५७ ॥ वस्त्रांतगांठोडेंबांधोनिजाण ॥ त्यामाजीघातलेपाषाण ॥ विठ्ठलनामेंकरूनिगर्जन ॥ देतसेसोडूनिउ-
दकांत ॥ ५८ ॥ भाविकप्रेमळजेनिश्चिती ॥ तेपरमहळहळकरितीचित्तीं ॥ कुटिळमानतुकाविती ॥ संतोषमानितीचि
त्तांत ॥ ५९ ॥ ह्मणतीकविताकरूनजगीं ॥ महंतीआणिलीआपुलेअंगीं ॥ परितेंसर्वथानटिकेचिजगीं ॥ रंगपतंगाउ
डाला ॥ ६० ॥ विद्वान्ब्राह्मणरामेश्वरखरा ॥ जैसाअपसूर्यचिदुसरा ॥ त्याणेंअसत्याचामोडिलाथारा ॥ आमुच्याअं-
तरास्फुरवाटे ॥ ६१ ॥ जैसेंजैमिनीनेंभारतकेलें ॥ तेंद्वैपायनेंसंपूर्णबुडविलें ॥ कींजैनमत्तउदकांतसोडिलें ॥ शंकरा

३

चार्येंजैशारीती ॥ ६२ ॥ जैमिनीच्याकवित्वांतनिश्चित ॥ एकअश्वमेधराखिलाग्रंथ ॥ आणिअमरकोशजैनमत ॥ आ
चार्यठेवितप्रीतीने ॥ ६३ ॥ आणितुकयाचेंकांहींचराखिलेंनाहीं ॥ अवघ्याच वह्याबुडविल्याडोहीं ॥ ऐसेंकुटिळबोल
तीसर्वही ॥ विष्णुमहिमाजीवींन कळतां ॥ ६४ ॥ तुकयाचेंतोंसंतोषचित्त ॥ असेहर्षशोकाविरहित ॥ ह्मणेभगवत्सत्ताप्रमाण
येथ ॥ मीअतिशयव्यर्थकांकरूं ॥ ६५ ॥ ऐसेंह्मणऊनचित्तास ॥ सप्रेम भजनकरितसे ॥ उदकांतवह्याबुडविल्यात्यांस ॥ पां
चदिवसलोटले ॥ ६६ ॥ तंवकुटिळब्राह्मणआणीकयाती ॥ मिळोनितुकयापासींयेती ॥ नानादुरुत्तरेंतयासीबोलती ॥
तींएकानिजभक्तभाविकहो ॥ ६७ ॥ तुकयासीह्मणतीतेसमयीं ॥ तुवांमागेंखतेंघातलींडोहीं ॥ तेव्हांप्रपंचबुडविलासर्व
ही ॥ अनुतापजीवींधरूनियां ॥ ६८ ॥ मगकवित्वकेलेंपरमार्थलेखन ॥ तेंहीउदकींबुडविलेंजाण ॥ आणीकअसतातरीप्रा
ण ॥ नठेविताजाणसर्वथा ॥ ६९ ॥ प्रपंचपरमार्थबुडविलेदोनी ॥ आणिसुखदाखविसीलोकांलागुनी ॥ ऐसींदुरुत्तरेंबोलो
नी ॥ कुटिळसदनीतेगेले ॥ ७० ॥ तेतीक्ष्णशब्दबाणलागतांपाहे ॥ तुकयाचेंदुखंडझालेंहृदय ॥ ह्मणेप्राणद्यावाजरीलव
लाहें ॥ तरीआत्महत्याहोयसंसारीं ॥ ७१ ॥ येन्हवींआपसुखेंतोंनजायप्राण ॥ यासीउपायकरावाकवण ॥ तरीआतांअन्न
उदकवर्जोनिजाण ॥ बैसावेंधरणेंदेवद्वारीं ॥ ७२ ॥ देवालयाच्याद्वारासमोर ॥ वृंदावनींहोतीपाथर ॥ वैष्णवतुकातिजवर
॥ बैसेसत्वरजाऊनियां ॥ ७३ ॥ पस्तावाझालाचित्तास ॥ तेअभंगअसतीएकुणीस ॥ ह्मणेमाझेभक्तीचाझालाकळस ॥ व

स्तीसींदोषआलाकीं॥७४॥हरिकीर्त्तनएकादशी॥जागरणकेलेंजेंसायासीं॥सेवटींफळआलेंत्यासीं॥नळमळचित्तासींलागली॥७५॥अहासेवाकेलीसहज॥त्याचीसाक्षआलीमज॥लोकांतसुखदाखवितांलाज॥वाटतीमजऐसें झालेंपैं॥७६॥जीवाचात्यागकेलाचनाहीं॥तोंवरीदेवाबोलकायी॥आतांतुझीजोडविठाबाई॥किंवानाहींचकरीनजीवा॥७७॥मागेंमनांतआलेंऐसें॥एकांतींजाऊनिवनांतबैसें॥नेघडोनिआलेंअनायासें॥वर्जावयानसेकोणी॥७८ माझेंखरेंझालियावर॥मगमीपुढेंबोलेनउत्तर॥आतांकविलकरावेंजर॥तरीलज्जासाचारमजनाहीं॥७९॥निवाड्याचादिवसशेवटला॥तोचिअनायासेंआतांआला॥अनुभवाचीणपरिपाकभला॥रित्याशब्दालाकोणपुसे॥८०॥आतांमजनधरवेधीर॥कैसेनिर्जीवहोईलस्थीर॥तुह्मीऐकिलेनाहींतबोलतर॥व्यर्थचिभुसपोलउपणिलें॥८१॥सकळ उपायत्वांविठ्ठलें॥अवघेकरावेतेकेले॥आतांवासपाहावयाभले॥नाहीउरलेंसर्वथा॥८२॥आतांभक्तिमार्गासींआला शेवट॥पायांकडेमीझालोंनीट॥शब्दासीरुचीनयेस्पष्ट॥विश्वींबोभाटजाहला॥८३॥जांत्यावरीललटक्याओंव्या॥परीत्याखऱ्यासापेंघ्याव्या॥तैसींगत्तीपंढरीराया॥वाटेमाझियाजीवासीं॥८४॥आतांनेमझालाहाचिकळस॥कासया व्यर्थउपणूंभूस॥लेखणीनधरीअनायासें॥निश्चयमानसींहाकेला॥८५॥मीबोलतोंकरुणाउत्तरें॥तुह्मीझालांपाठमोरे॥अवघेफंदतुमचेखरे॥निश्चयनिर्धारहाकेला॥८६॥अनंतभक्तपांडुरंगें॥तुवांरक्षिलेअसतीमागें॥आतांएके

जीवाचाआलाउबग॥नकरिसीभवभंगकांमाझा॥८७॥तुह्मीचित्तापासूनिश्रीहरी॥निकरधरिलासेमजवरी॥आ
तांभक्तीचेंदुकाननकरीं॥निश्चयअंतरींहाकेला॥८८॥करुणाभाकितांश्रीपांडुरंगा॥तयावरीयेतसांरागा॥कठि
णोत्तरेंलागतसामागां॥ऐसास्वभावपैंगातुमचाअसे॥८९॥तुमचादासमीनव्हेकैसा॥हेंसांगावेंपंढरीशा॥कोणा
साठीप्रपंचआशा॥सांडोनिदुर्दशाहेकेली॥९०॥मातानपुरवितांआळ॥देशधडीझालेंबाळ॥कीर्तीसांगावीकोणा
जवळ॥प्रेमळसकळविरसलें॥९१॥कैसीआतांकरावीस्तुती॥कैसीवाखाणूसत्कीर्ती॥सुखदाखवावेंजनाप्रती॥उ
रलीरीतीहेनाहीं॥९२॥अवघ्याचमाझ्यावेचल्याशक्ती॥बळबुद्धीकांहींचनचलेयुक्ती॥आतांकरिसीलतेंहोईलनि
श्चिती॥रुक्मिणीपतीश्रीविठ्ठला॥९३॥ऐशारीतीकरूनस्तवन॥नेत्रझांकिलेतुकयाने॥सगुणरूपींगोंविलेलोचन
॥चरणीमनस्थिरकेलें॥९४॥देउळासमोरवृंदावन॥तेथेंशिळेवरीकेलेंशयन॥नघेफलमूलअथवाजीवन॥समू
ळदेहभानसांडिलें॥९५॥लोकींअपमानबहुतहोतां॥समाचारसर्वथानघेचिकांता॥आधींचपरमार्थींद्वेषहोता॥
त्यावरीकथाहेझाली॥९६॥वरकडभावार्थीजेजन॥ऐकतहोतेहरिकीर्तन॥विकल्पेंविटाळेत्यांचेंमन॥विघ्नदारु-
णदेखोनी॥९७॥जैसेंपक्वदशेसीयेतांफळ॥त्यासीदेंठसोडीतत्काळ॥तैसेंस्नेहहोतसेखुळ॥कृपाकल्लोळेंश्रीहरी-
च्या॥९८॥तुकयासीआग्रहवरिच्यावर॥येऊनकरितीभाविकनर॥परीकोणासीनबोलेप्रत्युत्तर॥निश्चयनढळेस

र्वथा॥९९॥उपवासकरितांजावाप्राण॥वास्तवदेवद्वारींघेतलेंधरणे॥मेलाकींजिवंतकोणाकारणें॥निश्चयनबाणे
सर्वथा॥१००॥असोइकडेश्रोतेचतुर॥वाघोलींतब्राह्मणरामेश्वर॥त्यासींभक्तद्रोहघडलाथोर॥ह्मणऊनिईश्वरक्षो
भला॥१॥रावणकुंभकर्णरामद्वेषी॥तेहीनेलेमोक्षपदासी॥परीमुक्तिनाहींभक्तद्वेषीयांसी॥तेरवरवासींअधिका
री॥२॥भक्तांसींरक्षावयाश्रीहरी॥गदाचक्रेंवागवीतकरीं॥बुद्धीचाप्रेरकहोऊनिअंतरीं॥अपायकरीअभक्तां॥३॥
भक्तांचाद्वेषकरितांपाहे॥तेणेंनिजपुण्याचाहोतसेक्षय॥तेथेंसकळदुरितांचामेळाहोय॥वस्तीसींठायलक्ष्मी॥
॥४॥रामेश्वरतपस्वीब्राह्मण॥जैसाकांसूर्यनारायण॥चहूंशास्त्रींअध्ययन॥राजमान्यसर्वांपरी॥५॥परीविष्णु
भक्तांचाकरितांद्वेष॥तेणेंचिनिजपुण्याचाझालानाश॥एकेदिवसींपुण्यास॥आलादर्शनासशिवाच्या॥६॥नाग-
नाथह्मणऊनिदैवतपाहीं॥जागृतअसेतयेठायीं॥रामेश्वराचीआस्थासर्वही॥त्याच्यापायींजडलीअसे॥७॥द्वाद-
शीप्रदोषसोमवार॥पर्वकाळपाहूनिथोर॥पुण्यासीआलेरामेश्वर॥तोंकायचरित्रवर्तलें॥८॥तेथेंअनगडशासिद्ध
ह्मणऊनिथोर॥अनुष्ठानीहोताफकीर॥त्याच्याबागेंतरामेश्वर॥नेणतांसत्वरप्रवेशले॥९॥दोघेविद्यार्थीअसतीजव
ळ॥प्रातःस्नानाचीझालीवेळ॥स्वच्छनिर्मळदेखोनिजळ॥आंततत्काळप्रवेशले॥११०॥स्नानकरितांरामेश्वर॥अन
गडशासिद्धहोतादूर॥त्याणेंकानीऐकतांप्रयोगमंत्र॥मगशापोत्तरबोलतसे॥११॥ह्मणेमाझेंनिमाजकरावयाचेंजीवन

॥ तेंदवळोनिदाकिलेंज्याणे ॥ त्याच्यादेहाचाहोईलअग्न ॥ जळावांचूनसर्वदा ॥ ११२ ॥ ऐसाशापवदतांफकीर ॥ उदकावां
चूनिपोळेरामेश्वर ॥ मगविद्यार्थीयांसीबोलेउत्तर ॥ ह्मणेकैसाविचारकरूंआतां ॥ १३ ॥ उदकांतूनिनिघतांचिपाहे ॥ अ
धिकचिदेहाचाअग्नहोय ॥ यासींउपायकरावाकाय ॥ ह्मणोनिधायमोकलित ॥ १४ ॥ मगविद्यार्थीबोलतीपाहीं ॥ फकी
रानेप्रयोगकेलाकांहीं ॥ तयासींशरणलवलाहीं ॥ येचसमर्पींचलावें ॥ १५ ॥ मगह्मणतसेरामेश्वर ॥ मीतोंउत्तमयाती
द्विजवर ॥ आणियवनहीनजातीचाफकीर ॥ मीनजायसाचारत्यापासीं ॥ १६ ॥ अहंताधरूनिनिजमनें ॥ ऐसानिश्चयके
लात्याणे ॥ परीउदकांतूनिनिघतांचिजाण ॥ होतसेअग्नदेहाचा ॥ १७ ॥ च्यारघटिकालोटिलियावरी ॥ मगतैसाचिनि
घतसेबाहेरी ॥ बोलींधोत्रेंआंगावरी ॥ निथळतत्यावरीठेवितसे ॥ १८ ॥ विद्यार्थीहातींघेऊनिझारी ॥ पाणीघालितीवर
च्यावरी ॥ ह्मणेंआतांपरतोनजावेंघरीं ॥ तरीव्यथाशरीरींदारुण ॥ १९ ॥ याजपासूनवांचेनआतां ॥ ऐसेंतंवनदिसेस
र्वथा ॥ विपत्तीचेंमरणआलेंतत्वता ॥ ह्मणऊनिचिंताक्रांतमानसीं ॥ १२० ॥ निजतांउठतांचालतांपाहे ॥ सर्वदाअग्नजा
ळिताहे ॥ केलेंअनुष्ठानकामानये ॥ झालेंकायतेंकळेना ॥ २१ ॥ देखोनिरामेश्वराचीविपत्ती ॥ त्रिविधजनकायबोलती
फकीरेंप्रयोगकेलाह्मणती ॥ अन्यथामतीहेंनव्हे ॥ २२ ॥ सज्ञानबोलतीप्रतिवचन ॥ तुकयाचेअभंगबुडविलेयाणें ॥
यास्तवक्षोभलारुक्मिणीरमण ॥ निमित्तासीकारणअनगडशा ॥ २३ ॥ अंबरीषराजाविष्णुभक्तपूर्ण ॥ दुर्वासेंशापितां

त्याजकारणें ॥ मगपाठीसींलागेसुदर्शन ॥ तैसेंचकारणहें झालें ॥ १२४ ॥ ऐशारीतीबोलतीसर्व ॥ परीकोणासीनसुचे
उपाव ॥ ह्मणतीरामेश्वराऐसाभूदेव ॥ पीडिलापाहाहोव्यथेनें ॥ २५ ॥ शरीरींरोगहोतांदारूण ॥ नावडेपुत्रघरदारधन ॥
मगआळंदीसीयेऊनित्याणे ॥ घेतलेंधरणेंज्ञानदेवीं ॥ २६ ॥ आज्यानवृक्षासीबांधोनिगळती ॥ त्याजखालींबैसेदिवसरा
त्री ॥ ह्मणेदेहासींआलीमहाविपत्ती ॥ नकळेसंचितींकायआहे ॥ २७ ॥ भक्तद्वेषीयासीझालेंऐसें ॥ इकडेचरित्रवर्त्तलेंकै-
सें ॥ अन्नउदकत्यजितांतुकयास ॥ मगपंढरीनिवासकायकरी ॥ २८ ॥ बाळरूपधरूनश्रीहरी ॥ तुकाआश्वासितनिजकरीं
॥ ह्मणेमीपाठिराखाकैवारी ॥ असतांशिरींकायचिंता ॥ २९ ॥ माझेंनामजपतांनिरंतरी ॥ ह्मणऊनिप्रल्हादगांजिलानानाप
री ॥ हिरण्यकशिपुआमचावैरी ॥ तोद्वेषनिर्धारीकरीत्याचा ॥ १३० ॥ पर्वतींलोटतांत्याजकारणें ॥ म्यांअनंतहस्तेंउचलि
लाजाण ॥ बुडऊंनशकेसमुद्रजीवन ॥ म्यांकांसवहोऊनिउचलिला ॥ ३१ ॥ हिरण्यकशिपुमहाखळ ॥ अग्नींतटाकिलाप्र
ल्हादबाळ ॥ परीकृशानवाटेतयाशीतळ ॥ कृपाकल्लोळेंमाझिया ॥ ३२ ॥ महावारणपाजेउन्मत्त ॥ दैत्येंसोडिलेतयावरुतें ॥
तयासींप्रल्हादसिंहदिसत ॥ मगतेहोतरानभरी ॥ ३३ ॥ मगसर्पडसवितांनिश्चिती ॥ तयासींप्रल्हाददिसेखगपती ॥
पोटींपायत्यांसीनिघती ॥ मगसत्वरशिरतीवारूळीं ॥ ३४ ॥ माझ्याभक्तासीयावयामरण ॥ महाविषपाजिलेंत्याणें ॥ प्रल्हा
दकरितांनामस्मरण ॥ अमृतासमानतेंहोय ॥ ३५ ॥ त्याणेंहाकमारितांचिसत्वरी ॥ मीस्वांबांतप्रकटलोंनरहरी ॥ दैत्यवि

दारूननखावरी ॥ दासासींसत्वरीरक्षिलें ॥ १३६ ॥ ऐसीं माझीं चरित्रें अद्भुत ॥ गाईलीं ऐकिलीं तुवां बहुत ॥ ते असत्य सर्वथानव्हेचिमात ॥ पुराणींगर्जतपवाडे ॥ ३७ ॥ तुझ्यावह्याधरूनिपोटीं ॥ मीउदकांतबैसलोंजगजेठी ॥ तेंहीचरित्रदेखसीदृष्टी ॥ मगतुकयासीपोटींधरियेला ॥ ३८ ॥ ऐसेंह्मणऊनितेअवसरीं ॥ देवअंतर्धानपावलेसत्वरी ॥ कींतुकयाच्याहृदयकमळाभीतरीं ॥ तोमिलिंदश्रीहरीगुंतला ॥ ३९ ॥ भाविककोणीकुटिळनर ॥ तुकयासीपाहतीवारंवार ॥ तोंश्वासोश्वासनयेचिफार ॥ काष्ठवत्शरीरपडियेलें ॥ १४० ॥ ज्याआंगावरीकेलेंशयन ॥ तेथोनिअंगहालऊंचिनेणे ॥ खितपणाचेंआलेंमरण ॥ निंदकजनबोलती ॥ ४१ ॥ एकह्मणतीयाचीकांता ॥ दुकळींमेलीअन्नअन्नकरितां ॥ तैसेंचितुकयासीझालेंआतां ॥ क्षुधेनेमरतांप्राणजाती ॥ ४२ ॥ भाविकह्मणतीतेअवसरीं ॥ तुकयासीरक्षीतआहेश्रीहरी ॥ अन्नउदकाविणशरीरीं ॥ तेजनिर्धारींदिसतसे ॥ ४३ ॥ जरीसाह्यनसतांजगज्जीवन ॥ तरीमागेंचगेलेअसतीप्राण ॥ नामस्मरणाचीउमटेध्वनीजाण ॥ ऐकजाऊनसंनिध ॥ ४४ ॥ ऐशारीतीबोलतीजन ॥ परीतुकातोंआनंदयुक्तमनें ॥ बाहेरदिसेलोकांकारणें ॥ घेतलेंधरणेदेवद्वारीं ॥ ४५ ॥ ऐसेंलोटतांतेरादिवस ॥ कायकरीतजगन्निवास ॥ रात्रीदृष्टांतबहुतांस ॥ दाखवीतसेजगदात्मा ॥ ४६ ॥ ह्मणेतुकयाचेअभंगनिश्चित ॥ म्याकोरडेचिरक्षिलेजळांत ॥ आतांवह्यातरंगोनिवरत्यायेत ॥ तरीकाढाव्यात्वरितजाऊनी ॥ ४७ ॥ ऐसादृष्टांतदेखतांरात्रीं ॥ प्रभातसमयींलोकयेती ॥ तोंउदकावरीवह्यादिसती

॥जेवीतुंबेतरतीजळांत॥ ४८ ॥ मगनामघोषेंपिटोनिटाळी॥ आनंदलीभक्तमंडळी॥ ह्मणतीतुकयासींपावलावन
माळी॥ अनुपम्यनव्हाळीदीसत॥ ४९॥ त्यामाजीकोणीपोहणारहोते॥ त्याणीउड्याटाकिल्याडोहांत॥ वह्याकाढि
ल्याहातोहात॥ ह्मणतीपंढरीनाथपावला॥ १५०॥ नेत्रउघडोनिप्रेमळभक्त॥ पाहेतंवयथार्थदिसत॥ मगसातअभं
गकेलीस्तुत॥ करुणाबहूतत्यामाजी॥ ५१॥ मगदेउळासीयेऊनसकळजन॥ तुकयासींसांगतीवर्तमान॥ तुझाभक्ति
भावार्थपूर्ण॥ रुक्मिणीरमणपावला॥ ५२॥ मगह्मणेरुक्मिणीकांतासीविठ्ठला॥ म्यातरीथोरअन्यायकेला॥ लागो
निजनाचियाबोला॥ श्रमविलेंतुलानिश्चित॥ ५३॥ तुझेंतोंचित्तदोंठायीं॥ वाटलेंअसेविठाबाई॥ माझासांभाळकेलादे
हीं॥ आणिकागदडोहींरक्षिले॥ ५४॥ शरीरअन्नउदकाविण॥ तेरादिवसवांचविलेप्राण॥ आणिकोरेकागदउदकींरा
हाणें॥ हें अघटितविंदानदाविलें॥ ५५॥ अनाथनाथविश्वंभरा॥ मीतरीपतितचिआहेंरवरा॥ महाअन्यायकेलादु
सरा॥ धरणेदारांबैसलों॥ ५६॥ होणारतेंहोऊनगेलेंपाहें॥ तेगोष्टीसर्वथापरतोनिनये॥ आतांतुजवरीविठ्ठलमा
ये॥ भारनवाहेसर्वथा॥ ५७॥ अवघेमिळोनिहेदुर्जन॥ कापितीलजरीमाझीमान॥ परीतुजहोईलशीण॥ तेंनकरीं
कारणसर्वथा॥ ५८॥ चूकपडलीएकवेळां॥ म्यातुजकष्टविलेंघनसांवळा॥ अन्यायआठवोनिवेळोवेळां॥ सद्गदि
तगळाहोतसे॥ ५९॥ जळांतउभाराहूनिश्रीपती॥ कोरड्यावह्याराखिल्याप्रीती॥ ब्रिदावळीसंतवर्णिती॥ सत्यप्र

तीतील्यांकेली ॥ १६० ॥ तुजसंकटघालावयासीपाहीं ॥ मजसर्वथाअधिकारनाहीं ॥ परीलौकिकरक्षावयादेहीं ॥ वि
चारजीवींनकेला ॥ ६१ ॥ किंचितअन्यायकरितांपाहे ॥ मारूंपाहातीबापमाय ॥ त्यांचीउपमादेतांविनये ॥ सदयहृद
यतूंएक ॥ ६२ ॥ पुरेपुरेहासंसारआतां ॥ दुस्तरकर्मनावरेसर्वथा ॥ करीचित्ताचीस्थिरता ॥ रुक्मिणीकांताऽजगद्गुरू ॥
॥ ६३ ॥ अनंतबुद्धीचेतरंगफार ॥ चित्तींउठतीवारंवार ॥ याचासंगधरितांसाचार ॥ कडूअंतरहोतसे ॥ ६४ ॥ आतांचि
निवारूनिचिंताआस ॥ माझेहृदयींकरीवास ॥ सदासेवीनसप्रेमरस ॥ आणीकउद्देशकांहींनको ॥ ६५ ॥ कोरड्या
वह्यानिघतांनिश्चित ॥ तेव्हांसातअभंगकेलीस्तुत ॥ तोसप्रेमरसअतिअद्भुत ॥ सेवितीसंतधणीवरी ॥ ६६ ॥ तेरा
दिवसबुडवितांसेखीं ॥ कोरड्यावह्यानिघाल्याउदकीं ॥ त्यातरीलुटोनिनेल्याभाविकीं ॥ प्रख्यातलोकींव्हावया ॥ ६७
॥ कोरडेकागदउदकांत ॥ स्वयेंरक्षिलेरुक्मिणीकांतें ॥ हेदेशोदेशींप्रकटलीमात ॥ प्रतीनेप्रतउतरिती ॥ ६८ ॥ जैसीं
पुष्पेंअसतीएकेस्थळीं ॥ परीसुवासधांवेनभमंडळीं ॥ तैसीतुक्याचीकीर्तीभूमंडळीं ॥ होयतेवेळींप्रख्यात ॥ ६९ ॥
असोइकडेअनुसंधान ॥ अलकापुरक्षेत्रपावन ॥ तेथेंरामेश्वरभटजीबैसलेधरणें ॥ होतसेअन्नदेहाचा ॥ ७० ॥ अ
ज्यानरक्षासीलाऊनगळती ॥ त्याखालींबैसेदिवसरती ॥ बोलींचवस्त्रेंआंगावरुती ॥ सर्वदाअसतीतयाच्या ॥ ७१ ॥
चित्तींकामनाधरूनिथोर ॥ आराधिलाश्रीज्ञानेश्वर ॥ म्हणेस्त्रियाचाशापहोयदूर ॥ तेंकृपासत्वरमजकरी ॥ ७२ ॥ या

दुःखेंकरूननिश्चित॥मीतरीपीडापावलोंबहुत॥तूंविष्णुअवतारसाक्षांत॥विश्वोद्धारार्थकलियुगीं॥७३॥रामे
श्वरभट्टऐशारीती॥ज्ञानेश्वराचीकरीतसेस्तुती॥तोंत्यासीदृष्टांतदाखविलाराती॥तोंसादरसंतींपरिसिजे॥७४॥
सकळभक्तांतश्रेष्ठथोर॥प्रेमळनामावैष्णववीर॥तुकातयाचाअवतार॥आलाजगदोद्धारकरावया॥७५॥त्या
चीनिंदाघडतांद्वेष॥तेणेंसुकृताचाझालानाश॥पदरींसांचलेअविनाशदोष॥देहदुःखासकारणहें॥७६॥आतां
सद्भावधरूनअंतरीं॥तयासीशरणजासीलजरी॥तरीमहारोगहोऊनिदूरी॥भवसागरीं तरसील॥७७॥विष्णु
भक्तांचाद्वेषकरितां॥तेंपापनजायतीर्थींन्हातां॥तरीतुकयासीशरणजायआतां॥तरीचहेव्यथानिरसेल॥७८॥ज्ञा
नदेवेंस्वप्ननिश्चितीं॥दाखविलेंरामेश्वराप्रती॥मगसत्वरयेऊनिजागृती॥अनुतापचित्तींधरियेला॥७९॥कांहींनबै
सतांआंचसंसारताप॥प्राणीयासीनव्हेचिअनुताप॥अनुतापेंवीणनजायपाप॥सत्यसंकल्पहेवाणी॥१८०॥शंकरें
घेतलेंहळाहळ॥तेणेंचित्याचेंसर्वांगजळे॥मगश्रीरामभजनकरितांनिश्चळ॥झालाशीतळधूर्जटी॥८१॥असोआ
तांभाषणबहुत॥दृष्टांतयोजितांवाढेलग्रंथ॥रामेश्वरासीपश्चात्तापसतत॥झालादृष्टांतदेखोनी॥८२॥मगएकपत्र
देलिहून॥विद्यार्थीयापासींदिधलेंत्याणें॥ह्मणेतुह्मींदेहूसजाऊन॥वृत्तांतसांगणेंतुकयासीं॥८३॥मनांतह्मणेरामे-
श्वर॥आतांचिदर्शनागेलोंजर॥तरीदुसराअपायकरीलईश्वर॥अन्यायथोरम्याकेला॥८४॥कोरडेकागदउदकांतुनी

निघालेहीकीर्त्तीऐकिलीश्रवणीं॥त्यावरीज्ञानदेवेंयेऊनी॥दृष्टांतस्वप्नींसांगीतला॥८५॥हाचमत्कारदेखोनिबहुत॥पत्र
लिहिलेंभीतभीत॥तुकयाचीकरूनिबहुतस्तुत॥देहूसीत्वरितपाठविलें॥८६॥रामेश्वराचेविद्यार्थी॥साकल्यवृत्तांततु
कयासीसांगती॥अनगडशासिद्धेंशापिलेंह्मणती॥उपायपुसतीपासकाय॥८७॥रामेश्वराचावृत्तांत॥ऐकोनितुकया
सीकरुणायेत॥ह्मणेसत्शीलब्राह्मणपंडित॥त्यासीहेंविपरीतकांझालें॥८८॥शत्रुमित्रसमानतुकया॥मागीलविरोधना
ठवेचित्तया॥विश्वींपाहेपंढरीराया॥ब्रह्मरूपकायाकरीलकीं॥८९॥रामेश्वराच्याकरुणावचनें॥दयेनेद्रवलावैष्णवजन
मगएकअभंगदिधलालिहून॥निजकृपेनेआपुल्या॥१९०॥तोविद्यार्थीयाणींयेऊनिहातीं॥आळंदिसीआलेसत्वरगती॥
मगसद्गुरूपासींपत्रदेती॥वृत्तांतसांगतीनिजसुखें॥९१॥तुकयानेंलिहिलेंपत्र॥तेंवाचूनिपाहेरामेश्वर॥त्याचाअर्थसं
कळीतसार॥तोऐकाचतुरभाविकहो॥९२॥आपुलेंचित्तअसतांशुद्धनिश्चिती॥तरीशत्रुतेमित्रहोती॥व्याघ्रसर्पजवळ
येती॥परितेनखातीसर्वथा॥९३॥विषघेतांहोयअमृत॥घातकरितांहोयहित॥अपशब्दहेळणाकोणीबोलत॥तेशब्द
विनीतवाटती॥९४॥दुःखप्रयोगकरितांसबळ॥तेंसर्वसुखाचेंदेईलफळ॥अग्निज्वाळाहोतीलशीतळ॥दीनदयाळ
तुष्टतां॥९५॥एकभावसकळांअंतरीं॥प्राणीयासीआवडेजीवाचियेपरी॥तरीकृपाकटाक्षेंलक्ष्मीलहरी॥अनुभवअंतरीं
होयतेणें॥९६॥ऐशारीतीअभंगएक॥रामेश्वरेंवाचितांदेख॥तोंअद्भुतवर्तलेंकौतुक॥तेंऐकाभाविकनिजकर्णीं॥९७॥श्री

तव्हहोतीलअग्निज्वाळा॥हेओवीवाचितांविझाजला॥अनगडशासिद्धेंशापदिधला॥तोअग्निशमलातत्काळ॥९८॥सि
द्धाच्याशापेंरामेश्वर॥पोळतहोतानिरंतर॥तोदाहराहिलासमग्र॥प्रत्ययथोरहाआला॥९९॥मगअनुतापधरूनियांमनें
तुकयासीघालीलोटांगणें॥अश्रुपातेंभरलेलोचन॥ह्मणेधन्यमहिमानसंतांचें॥२००॥उपनिषदआणिवेदांत॥आह्मी
पढलोंसमस्त॥परीकोरडेकागदउदकांत॥राखावयासामर्थ्यमजनाहीं॥१॥ऐसाजोजगद्गुरूदेखा॥तोचिभवसागरतारी
लतुका॥ऐसाभावार्थधरूनिनिका॥सप्रेमसुखावभोगीतसे॥२॥रामेश्वरयेतीदर्शनासी॥हेंअंतरींकळलेंतुकयासी॥
ह्मणेआपणसामोरेंजाऊनत्यासी॥द्विजवरासीभेटावें॥३॥ऐसेंह्मणऊनितेअवसरीं॥मगतेथोनिनिघालेसत्वरी॥मा-
र्गीअर्धवाटेवरी॥परस्परेंभेटती॥४॥तुकयासीह्मणेरामेश्वर॥तुह्मीपरमभक्तवैष्णववीर॥हेंमीनेणतांपामर॥वह्या-
साचारबुडविल्या॥५॥जगदोद्धाराकारणें॥मृत्युलोकींअवतारघेणें॥ऐसेंनेणोनिमहिमान॥केलेंछळणव्यर्थआह्मीं॥
॥६॥ऐसेंबोलतांरामेश्वर॥कायह्मणेवैष्णववीर॥मीतरीहीनयातीपामर॥कृपानिरंतरइच्छितसें॥७॥ऐसेंऐकोनियांउ
त्तर॥कायह्मणतीरामेश्वर॥तुह्मीअभंगलिहिलानिजकरें॥तोअनुग्रहसाचारमजआला॥८॥आतांहासमागमसोडोनि
पाहीं॥परतोनिगृहासीजाणेंचिनाहीं॥ऐसानिश्चयकरूनजीवीं॥पुढतीपायींलागतसे॥९॥पुढिलेअध्यायींरसअद्भुत
वदविताश्रीरुक्मिणीकांत॥महिपतीसीदेऊनअभयहस्त॥स्वयेंग्रंथार्थआपणवदे॥२१०॥स्वस्तिश्री०॥श्रवणे०॥प्रेमळ०॥
द्वादशोध्यायगोडहा॥२११॥ छ॥

अध्याय १३
वि
तुकाराम
संताजी
रामेश्वर
कान्हा
लोहगांवचे श्रोते
शिवबा
कासारविहीर
शिवाजीराजा
पालखी
स्वार
घोडा

श्रीगणेशायनमः ॥ श्रीगोपालकृष्णायनमः ॥ भवाब्धीतरावयाकारणे ॥ साधककरिती अनुष्ठान ॥ मीनिजभक्तांचेगु
णवर्णिन ॥ कांहींचनेणेयापरतें ॥ १ ॥ एकींदेह आशासोडोनिस्पष्ट ॥ हिमाचळाचीधरिली वाट ॥ मीतरीसंतांच्या होऊ
निभाट ॥ पवाडेस्पष्टगानसें ॥ २ ॥ कोणी बैसले योगसाधनी ॥ कोणी भ्रमती तीर्थाटणीं ॥ मजसंतांच्याचरित्रावांचुनी
काहींच मनींनावडे ॥ ३ ॥ कोणी आर्जवें मेळवूनियांधन ॥ योगयागकरितीनानाप्रयत्न ॥ म्याहेचिइच्छाधरिलीमनें ॥ क
रावेंस्तवनभक्तांचें ॥ ४ ॥ कोणीसत्कर्मीधरूनप्रीती ॥ पंचमहायज्ञनित्यकरिती ॥ कोणी अध्यात्मग्रंथपाहाती ॥ मगअ
र्थआणितीध्यानांत ॥ ५ ॥ कोणीकरूनिप्राणायाम ॥ सर्वांभूतींपाहातीसम ॥ कोणीमानसपूजेचाधरूनिनेम ॥ लाविलें
प्रेमतेठांयीं ॥ ६ ॥ कोणींदेहींचविदेहस्थित ॥ कोणी बैसले अरण्यात ॥ कोणीपढोनिअध्यात्मग्रंथ ॥ ज्ञानसांगतजना
सीं ॥ ७ ॥ कोणीकरूनसद्गुरुभक्ती ॥ मगइच्छितीसायुज्यमुक्ती ॥ म्याहेचिकामनाधरिलीचित्तीं ॥ कींवर्णावीकीर्तीसं
तांची ॥ ८ ॥ याजविणकांहींअसेलहेवा ॥ तरीअंतरसाक्षतूंजाणसीदेवा ॥ केलापणनोसिद्धीसन्यावा ॥ आश्रयजीवा
आमच्यातूं ॥ ९ ॥ मागील अध्यायींकथासुंदर ॥ तुकयासीछळिलेंरामेश्वरें ॥ उदकांतवह्याबुडविल्यासमग्र ॥ त्याकरु
णाकरेंरक्षिल्या ॥ १० ॥ सिद्धाच्याशापेंरामेश्वर ॥ देहदुःखपावलेफार ॥ धरणेघेतांविज्ञानेश्वरें ॥ स्वप्नींसविस्तरसांगीत
लें ॥ ११ ॥ मगपरमअनुतापधरूनपोटीं ॥ देहूसीचालिलेउठाउठी ॥ अर्धमार्गावरीयेतांचशेवटीं ॥ झाल्याभेटीपरस्परें

॥१२॥ पुढेंआळंदीसीयेऊनतुका॥ दृष्टीसींज्ञानदेवपाहिलासखा॥ सत्कीर्तीकळतांचिसकळलोकां॥ दर्शनासीदेखाते
येती॥१३॥ कोरड्यावह्याउदकांत॥ देशोदेशींप्रकटलीमात॥ भाविकलोकदुरूनियेत॥ दर्शनघेततुकयाचें॥१४॥ म
गज्ञानदेवासीपुसोनिसत्वर॥ देहूसीयेतसेवैष्णववीर॥ सवेंषट्शास्त्रीरामेश्वर॥ तोनव्हेचिदूरसर्वथा॥१५॥ विद्यारूप
कुळाभिमान॥ पुत्रकांतासंपत्तीधन॥ मान्यताप्रतिष्ठासांडून॥ धरिलेचरणसद्गुरूचे॥१६॥ हेंअनगडशाबावासीवर्तमान
॥ परस्परेंकळलेंजाण॥ कींरामेश्वराचेंशापमोचन॥ केलेंतुकयानेनिश्चित॥१७॥ ह्मणेआह्मासीनयेतांचिशरण
॥ आरोग्यकेलेंतुकयानेजाण॥ तरीआतांजाऊनघ्यावेंदर्शन॥ चमत्कारपाहणेतोकैसा॥१८॥ ऐसेंह्मणऊनितोमहंत॥ पु
ण्यातूनिनिघालात्वरित॥ मार्गींचिंचवडग्रामलागत॥ तथेंअसतीभक्तगणपतीचे॥१९॥ देवाचेद्वारींजाऊनसत्वर॥
भिक्षाआणाह्मणतसेफकीर॥ साहनकघेतलीनिजकरेंथोर॥ ह्मणेभरूनिसत्वरहेद्यावी॥२०॥ त्याचेकारभारीकोठी
वरहोते॥ तेसिधाआणोनिघालितीबहूत॥ परीसाहनकनभरेचिकिंचित॥ मगविस्मितचित्तसकळांचें॥२१॥ देवघरां
तबैसेचिंतामणी॥ त्यांजवळसांगतीजाउनी॥ एकफकीरआलासेअंगणी॥ साहनकघेऊनिहातांत॥२२॥ उदंडसिधा
घातलात्यांत॥ परितेनभरेचिकिंचित॥ चिंतामणीतयासीआज्ञाकरित॥ विन्मुखअतीतदवडूंनका॥२३॥ जितुकेंधा
न्यअसेलघरीं॥ तितुकेंघालात्याचेपात्रीं॥ परीसाहनकनभरेतेअवसरीं॥ मगपेंवेंसत्वरीकोढिती॥२४॥ ऐसीआ-

ज्ञाहोतांचिसत्वरी॥ जितुकेंसाहित्यहोतेंघरीं॥ तितुकेंघातलेंत्याचेपात्रीं॥ मगकायकारभारीकरिताती॥२५॥ खं
ड्याच्याखंड्यावोतिल्यात्यांत॥ परीतितुक्याफकीराचेपात्रींमावत॥ चिंतामणीदेवबाहेरयेत॥ मगसिद्धीकरित
उभ्यातेथें॥२६॥ त्याणीनिजकरेंभरिलेंपात्र॥ मगतेथोनिनिघतसेफकीर॥ देहूग्रामासीयेऊनसत्वर॥ प्रवेशेमं
दिरतुकयाचें॥२७॥ आवलीस्वयंपाककरीमंदिरीं॥ तोंफकीरबाहेरहाकामारी॥ माझेंपात्रभरूनिसत्वरी॥ पीठल
वकरीं आणमाते॥२८॥ आवलीह्मणेतेअवसरीं॥ कोणमेलाआलाभिकारी॥ मागल्यानीपाठघेतलीबरी॥ धा
न्यतोंघरींअसेना॥२९॥ गंगातान्हीकंन्याजाण॥ तिणेपीठघेतलेंमूठभरून॥ आवलीहातासीझोंबतसेजाण॥ पा
डिलेंत्यांतूनपीठकांहीं॥३०॥ आधींचलेंकुराचाल्हाहानहात॥ मातेनेंहिरूनघेतलेंत्यांत॥ फकीरबाहेरउभाराहात
॥ कौतुकपाहातदृष्टीसीं॥३१॥ गंगाकन्याबाहेरयेत॥ किंचितपीठतयासीघालित॥ पात्रभरूनिआलेंवरुतें॥ अनग
डशाविस्मितमानसीं॥३२॥ आपुलीकरामतदाखवीतपाहीं॥ परितेनचलेतयेठांयीं॥ मगपरमआश्चर्यकरूनजीवीं
मुलीसखवलाहींपुसतसे॥३३॥ तुकोबानावतुझेंचिकाई॥ ऐकूनिह्मणेगंगाबाई॥ वेडियासारिखेंबोलसीपाहीं॥ वि
दिननाहींतुजलागीं॥३४॥ प्रातःस्नानकरूनितत्वता॥ देउळींबैसलामाझापिता॥ अनगडेंऐकोनिहेवार्त्ता॥ ह्मणेद
र्शनआतांघेऊंत्याचें॥३५॥ मगदेउळींयेऊनिसत्वरगती॥ त्याणेपाहिलीतुकयाचीस्थिती॥ तोंपूर्णब्रह्मसनातनमू-

र्तीं ॥ निष्कामचित्तींसर्वदा ॥ ३६ ॥ अनगडहोऊनिसप्रेमभरित ॥ घातलेंसाष्टांगदंडवत ॥ दोनदिवसराहूनितेथ ॥
श्रवणकरितहरिकथा ॥ ३७ ॥ कीर्तनहोतांच्यारप्रहर ॥ तोंवरीउभातिष्ठेसमोर ॥ अनगडाचासन्मानआदर ॥ वैष्ण
ववीरकरितसे ॥ ३८ ॥ तुकयाच्याऐकोनिगोष्टी ॥ फकीरसंतोषपावलापोटीं ॥ तुकयासीपुसोनिआपुलेमठीं ॥ उठाउ
ठीतोगेला ॥ ३९ ॥ नित्यदेहूंतकीर्त्तनगजर ॥ श्रवणासीयात्रायेतसेफार ॥ तोंएकपरस्त्रीसुंदरसुकुमार ॥ कामातुरअं
तरीं ॥ ४० ॥ कीर्तनहोतांचनिश्चितीं ॥ तुकयासीसांपडविलेंएकांतीं ॥ ह्मणेमाझाहेतउपजलाचित्तीं ॥ कींतुह्मासीर-
तीकरावी ॥ ४१ ॥ बहुतदिवसजपतांनिश्चित ॥ तोंआजिफावलाएकांत ॥ ऐसेंऐकोनिविष्णुभक्त ॥ थरथरकांपतते
धवां ॥ ४२ ॥ जैसीरंभादेखोनिनयनीं ॥ शुकयोगींद्रत्रासलामनीं ॥ तैसेंचझालेंतुकयालागुनी ॥ बैसेउठोनसत्वर ॥
॥ ४३ ॥ मगदोनअभंगबोलोनीजाण ॥ उपदेशिलेंतिजलागुन ॥ परस्त्रीमजमातेसमान ॥ अन्यथावचनहेंनव्हे ॥
॥ ४४ ॥ षड्वैरीजेकांअसतीदेहीं ॥ तेठेविलेविठोबाचेपायीं ॥ महासिद्धीत्यजिल्यासर्वही ॥ तेथेंपाडकाईप्रकृतीचा
॥ ४५ ॥ आतांसत्वरजायवोमाते ॥ उगेचिसायासकरिसीलव्यर्थ ॥ ऐसेंबोलूनिवैष्णवभक्त ॥ जाऊनिबैसतएकांतीं ॥
॥ ४६ ॥ सप्रेमभावेंभजनकरी ॥ तोंउद्यासपातलातमारी ॥ यात्रामिळालीविष्णुमंदिरीं ॥ जयजयकारींनामघोष ॥ ४७
॥ तोंलोहगांवकरीएकेदिवसीं ॥ तुकयासीआलेन्यावयासी ॥ बहूतप्रयत्नेंप्रेमळासी ॥ घेऊनिग्रामासीतेगेले ॥ ४८

तुकयाच्यासवेंवैष्णवजन ॥ श्रेष्ठनिधडे असतीकोणकोण ॥ रामेश्वरपंडितथोर ब्राह्मण ॥ जोनजायपरतोनगृहा
सी ॥ ४९ ॥ तुक्याधाकुटासहोदरजाण ॥ कान्होबात्याचेंनामाभिधान ॥ गंगाजीमवाळतिसराब्राह्मण ॥ कीर्तनगाय
नकरूंलागे ॥ ५० ॥ आणिसंताजीतेलीबहुतप्रेमळ ॥ अभंगलिहितबैसेजवळ ॥ धन्यत्याचेंभाग्यसबळ ॥ संगस
र्वकाळतुकयाचा ॥ ५१ ॥ हे प्रथममुख्यचवघे असती ॥ आणीकहीपुढें बहुतमिळती ॥ कीर्त्तनामाजीध्रुपद धरिती
सप्रेमगतीकरूनियां ॥ ५२ ॥ असोआतांप्रेमळभक्त ॥ लोहगांवासमीपजात ॥ नगरवासीसामोरेयेत ॥ घालितीदं
डवतसद्भावें ॥ ५३ ॥ तुकयाचेंकीर्त्तनज्याचेघरीं ॥ परमउल्हासत्याचे अंतरीं ॥ दिव्यान्नेंकरूनिनानापरी ॥ ब्राह्मण
मंदिरींजेववितो ॥ ५४ ॥ ज्याचीजैसीशक्तीजाणा ॥ तैसीघालितीसमाराधना ॥ धनवंतघालोनिसहस्रभोजना ॥ म-
गतुक्याच्याकीर्तनातेकरिती ॥ ५५ ॥ गांवांतभाविकझालेसकळ ॥ परीएकशिवजीकासारमहाखळ ॥ तोनिंदककु
टिळकृपणखळ ॥ याहीवरीदुर्बळसंसारीं ॥ ५६ ॥ तुकासांगतसेसकळजनां ॥ शिवजीसकीर्त्तनींबोलाऊनिआणा ॥
परितोसर्वथानयेचिजाणा ॥ अपशब्दहेळणाकरीतसे ॥ ५७ ॥ तंवएकब्रह्मस्वासाठीब्राह्मण ॥ अलंकापुरींबैसला
धरणें ॥ दाहासहस्रकर्जत्याकारणें ॥ त्यजिलेंअन्नयासाठीं ॥ ५८ ॥ षण्मासलोटतांसाचार ॥ दृष्टांतींसांगेज्ञानेश्वर ॥
तूंतुकयापासींजायसत्वर ॥ तोब्रह्मस्वसत्वरवारील तुझें ॥ ५९ ॥ मगतोधुंडीतद्विजवर ॥ लोहगांवासीआलासत्व

र॥ तुकयासीं बोले उत्तर॥ मज ज्ञानेश्वरें पाठविलें ॥६०॥ त्याचे मनींचा गुह्यार्थ॥ न सांगतां जाणे प्रेमळ भक्त॥ मग गांवींच्या
लोकांसी सांगत॥ देशावर यातें करून द्या॥ ६१॥ शिवाजी कांसारा पासोनि जाणा॥ भीड खर्चोनि कांहीं आया॥
न मोडवे तुकयाच्या वचना॥ गेले सदनात याच्या॥ ६२॥ परम बलात्कारें त्याणें॥ दबु पैसे दिधले दोन॥ मग खडा उच
लोनि जाण॥ तुकयानें त्या कारणें घांसिला॥ ६३॥ तंव ते सुवर्ण तत्काळ झालें॥ धरणेकरी याचे हातीं दिधलें॥ तो ह्मणे
इतुकेन वहिलें॥ कर्ज फिटलें न जाय॥ ६४॥ कांहीं तांबें असेल दे का॥ ऐसें बोलतो वैष्णव तुका॥ आश्चर्य वाटलें गांवींच्या
लोकां॥ संसार सुखा भुललें जे॥ ६५॥ मग गवाळ्यांतील उपकर्ण॥ तुकयासी दाखविल ब्राह्मण॥ सत्वर खडा ला
वोनि जाण॥ केलें कांचन तयाचें॥ ६६॥ मग संतोष पाऊन अंतरीं॥ आळंदीस गेला धरणेकरी॥ तुकयानें खडा उचलोनि
सत्वरी॥ बारवेमाझारी टाकिला॥ ६७॥ शिवाजी कांसार अभक्त खळ॥ आश्चर्य करीत ये वेळ॥ ह्मणे परिस आहे तुकया
जवळ॥ ह्मणोनि भक्तीसी तत्काळ लागला॥ ६८॥ ह्मणे याचे सेवेसी लागोनि तत्वता॥ दरिद्र विच्छिन्न करावें आतां॥ या
स्तव ऐके कथावार्ता॥ परी चित्तीं आस्था आणिकची॥ ६९॥ जैसें वृंदावन कडुवट अंतरीं॥ परी मोहोर वाळुक दिसतें वरी॥
तैसा कामनिक अनुष्ठान तीव्र करी॥ परी फळाशा वरी चित्त त्याचें॥ ७०॥ एक संवत्सर पर्यंत जाण॥ त्याणें ऐकिलें हरिकीर्त
न॥ तों प्रसन्न झाला रुक्मिणीरमण॥ तेंही कारण अवधारा॥ ७१॥ कथील आणावया मुंबईतें॥ छत्तीस बैल पाठविले हो

ते॥गुमास्तेखेपभरूनयेत॥तोंरुपेंसमस्ततेझालें॥७२॥जयापासींखरीदकेलेंहोतें॥परतोनिबैलपाठविलेतेथें॥सा
वकारआपलाहिशेबपाहात॥ह्मणेआमचेंनिश्चितहेंनोहे॥७३॥तैसेंचबैलमारिलेपाहीं॥परतोनिआणिलेलोहगांवीं
शिवाजीसआश्चर्यवाटलेंजीवीं॥मगतुकयासीलवलाहींपुसतसे॥७४॥सद्गुरूह्मणतीतयेक्षणीं॥तुझ्यादैवेंआले-
घडोनी॥तुजपावलेचक्रपाणी॥तरीसत्कारणीलावीका॥७५॥बारवत्याणेंबांधिलीथोर॥निजलाह्मणतीकासार-
विहीर।अन्नदानेंकेलींफार॥दानेंद्विजवरतोषविले॥७६॥तैंपासोनितोकासार॥चित्तींविरक्तझालाफार॥त्यजिलें
घरदारआणिसंसार॥निरंतरतुकयापासीं॥७७॥तयाचीपत्नीसाचार॥तुकयाचाद्वेषकरितसेफार॥ह्मणेवेडाकरून-
माझाभ्रतार॥निरंतरबैसविला॥७८॥अहोरात्रकीर्त्तनकरी॥निजावयासीयेऊंनेदीघरीं॥तुकयासीमारावयानिर्धारीं
॥उपायअंतरींयोजिला॥७९॥च्यारहांडेकढतपाणी॥तावोनितिणेंठेविलेंसदनीं॥घरींतुकयासीआलीघेउनी॥कप
टखाणीकळेना॥८०॥जोत्याखालींवैष्णववीर॥तीणेबैसविलापाटावर॥वरूनिरिचविलेंकढतनीर॥पोळलेंअंतरतु
कयाचें॥८१॥मगह्मणेधांवदेवाधिदेवा॥माझ्याकायेसीलागलावणवा॥एकअभंगबोलिलेतेव्हां॥तोंआलाविसावाभ
क्तांचा॥८२॥कढतपाणीहोतेंजळत॥तेंचितुकयासीशीतळलागत॥स्नानझालियाफराळघालित॥परीसोमलआंतमे
ळविला॥८३॥निजभक्तासीस्फरदुःखेंहोती॥तींनिजांगेंसोशीतरुक्मिणीपती॥तुकयाचीतोंविदेहस्थिती॥विषत्या

जप्रतीबाधीना ॥ ८४ ॥ तेथोनिजातांप्रेमळभक्त ॥ तिजवरी क्षोभलापंढरीनाथ ॥ गलितकुष्टझालांखरित ॥ प्राणहोत-
कासाविस ॥ ८५ ॥ शिवजीकांसारघरासीयेतां ॥ तोंब्याकुळपडलीअसेकांता ॥ पुष्पहारमांडवासीघातलाहोता ॥ बोळ
खेतेव्हांहर्षेसी ॥ ८६ ॥ ह्मणेरात्रींहोतांकीर्त्तनगजर ॥ तुकयाच्यागळ्यांहोताहार ॥ इणेआणूनिवैष्णववीर ॥ केलाप्रका
रछळणेंचा ॥ ८७ ॥ मगरामेश्वरभटजीनेंसांगीतलेंजाण ॥ जेथेंतुकयासीघातलेंस्नान ॥ तेथिंचाचिखलआंगासीलाव
णें ॥ आरोग्यतेणेंचिहोईलहें ॥ ८८ ॥ सांगीतलेंकरितीधरूनिभाव ॥ मगतीसपावलासत्वरदेव ॥ गलितकुष्टगेलासर्व
तेव्हांआरामजीवपावला ॥ ८९ ॥ त्यादिवसापासूनिपाहीं ॥ तीचीहीभक्तिजडलीपायीं ॥ कीर्तनऐकेसर्वदाही ॥ द्वेषस
र्वहीटाकिला ॥ ९० ॥ असोतुकयाचींचरित्रेंफार ॥ बहूतांसीआलेसाक्षात्कार ॥ वत्याबुडविल्यारामेश्वरें ॥ त्यारुक्मि
णीवरेंरक्षिल्या ॥ ९१ ॥ ऐसीसत्कीर्त्तिऐकूनिश्रवणीं ॥ शिवाजीराजाविस्मितमनीं ॥ ह्मणेतुकयासीयेथेंबोलाउनी ॥
कीर्त्तनकानींऐकावें ॥ ९२ ॥ मगछत्रीघोडाकारकूनपाहीं ॥ बोलाऊंपाठवीतलेदेहूगांवीं ॥ वैष्णवभक्तासीतेसम
यीं ॥ निरोपसर्वहीसांगीतला ॥ ९३ ॥ कींतुमचेभेटीचाधरूनहेत ॥ राजाबहूतआर्त्तभूत ॥ तेथवरीयेऊननिश्चित ॥ कृ
रावेंसनाथत्यालागीं ॥ ९४ ॥ ऐसानिरोपऐकोनियां ॥ परमअनुतापझालातुकया ॥ ह्मणेदेवाधिदेवापंढरीराया ॥ गो
विसीकासयामजयेथें ॥ ९५ ॥ दंभमानचेष्टापूर्ण ॥ हेंतोंसूकरविष्ठेसमान ॥ तूंदयासागरचैतन्यघन ॥ माझेंसोडणें

धांवआतां ॥ ९६ ॥ ऐशारीतीवैष्णवभक्त ॥ च्यारअभंगलिहूनदेत ॥ कारकूनपरतोनियांजात ॥ तुकाबोलतकायस्त्यासीं ॥ ९७ ॥ घोडापाठविलाआह्मातें ॥ याजवरीतुह्मीबैसात्वरित ॥ तोह्मणेहोजलालबहुत ॥ बैसोंनदेतकोणासी ॥ ॥ ९८ ॥ ऐसीगोष्टीऐकोनित्याची ॥ पाठयापटिलीअश्वाची ॥ घोडासौम्यझालातेव्हांची ॥ लीलासंताचीअद्भुत ॥ ९९ ॥ कारकूनसांगतावर्तमान ॥ राजाआश्चर्यकरीतमनें ॥ च्यारअभंगदिधलेलिहून ॥ तेहीवाचूनपाहिले ॥ १०० ॥ निरापेक्षदेखोनिस्थिती ॥ कायह्मणतसेभूपती ॥ आपणतेथवरीजाऊनप्रीती ॥ तुकोबासीनिश्चितीभेटावें ॥ १ ॥ वस्त्रंभूषणेंअलंकार ॥ आणीकपूजाउपचार ॥ मोहोराहोनबरोबर ॥ घेऊनिनृपवरनिघाला ॥ २ ॥ सवेंप्रधानथोरथोरलोक ॥ लोहगांवातआलेदेख ॥ तोंतेथिंचेजनअवघेभाविक ॥ सप्रेमसुखभोगिती ॥ ३ ॥ मथुरेसीकृष्णजन्मलापाहीं ॥ परीगोकुळींच्यासुखासीपारनाहीं ॥ तैसातुकयाचाप्रेमासर्वही ॥ लोहगावींलूटिला ॥ ४ ॥ रात्रीऐकतीश्रीहरिलीला ॥ दिवसउगवतांगोपाळकाला ॥ पारनसेविलासुखाला ॥ सप्रेमकळवळाजेठायीं ॥ ५ ॥ असोशिवाजीनृपनाथ ॥ तुकयाच्याभेटीसआलात्वरित ॥ साष्टांगघातलेंदंडवत ॥ प्रधानासमवेततेधवां ॥ ६ ॥ तुकातुळसीसुमनहार ॥ राजावाहातसेआपुल्याकरें ॥ सुवर्णमुद्रातबकभर ॥ पुढेंनृपवरठेवितसे ॥ ७ ॥ तेंराज्यद्रव्यदेखोनिनयनीं ॥ तुकाकंटाळेतयेक्षणी ॥ मगकायबोलेप्रसादवाणी ॥ तेंसादरकर्णींऐकिजे ॥ ८ ॥ कासयापाहिजेद्रव्यठेवा ॥ एकविठ्ठलचिआह्मांद्यावा

॥ त्याजवांचूनि आमच्याजीवा ॥ आणीकहेवानसेची ॥ ९ ॥ तुमचीबहुतऐकिलीकीर्ती ॥ आजिउदारत्वकळलेंनृपती ॥ आह्मांवैष्णवांनावडेचित्तीं ॥ तेंदेसीलक्ष्मीतीकासया ॥ १० ॥ जरीभास्कराच्याजावेंभेटी ॥ तेथेंकासयापाहिजेदिवटी ॥ सागरावरीमेघकरितांवृष्टी ॥ परीआर्त्तपोटींत्यानाहीं ॥ ११ ॥ हिमाचळवासीविंझणवारा ॥ कासयापाहिजेनृपवरा ॥ चंदनचर्चिजेरोहिणीवरा ॥ तरीत्याच्याअंतराआर्त्तनाहीं ॥ १२ ॥ क्षीरसागरासींदुधाळगाय ॥ देतांसंतोषवाटेलकाय ॥ कनकाद्रीसींकांचनवाहिलेंपाहें ॥ तरीसंतुष्टकायहोईलतो ॥ १३ ॥ तुवांभेटीसआणिलेंधन ॥ हेंआह्मांगोमांससमान ॥ आतांतुमचेंजेणेंसमाधान ॥ तरीतेंहीकारणसांगतों ॥ १४ ॥ तुह्मींकंठींमिरवातुळसी ॥ व्रतकरावेंएकादशी ॥ याविरहितधनवित्तदेसी ॥ तेंमृत्तिकाऐसेंमजवाटे ॥ १५ ॥ आमुचेचित्तींइतुकीचआस ॥ ह्मणावेंविठोबाचेदास ॥ ऐकोनितुकयाच्यावचनास ॥ राजासंतोषपावला ॥ १६ ॥ तुकयासींद्यावयाआणिलेंधन ॥ तेंब्राह्मणासीवांटीनृपनंदन ॥ रात्रींऐकिलेंहरिकीर्त्तन ॥ प्रसादिकवचनतुकयाचें ॥ १७ ॥ प्रथमारंभींमंगलाचरणीं ॥ हरिस्मरणेंगर्जवीवाणी ॥ टाळविणेमृदंगध्वनी ॥ नादगगनींकोंदला ॥ १८ ॥ आवडीचेनिस्फुरतेंनिश्चित ॥ परमानंदेंगातनाचत ॥ टाळ्याचुटक्यावाजतीबहुत ॥ रंगअद्भुतवोडवला ॥ १९ ॥ कीर्त्तनरंगींहेचिवार्त्ता ॥ विठ्ठलआमुचीमातापिता ॥ विठ्ठलबंधुसखाचुलता ॥ त्याजविणममतामजनाहीं ॥ १२० ॥ विठ्ठलमित्रसखासज्जन ॥ विठ्ठलमाझेसंपत्ती

धन ॥ विठ्ठलमाझेंगुप्तठेवणें ॥ जिवलगप्राणविसावा ॥ २१ ॥ विठ्ठलमाझाएकांतजाण ॥ विठ्ठलमाझालोकांतपूर्ण ॥
विठ्ठलावांचूननदेखेंआन ॥ तरीजातीलफुटोननेत्रमाझे ॥ २२ ॥ विठ्ठलावांचोनिआणिकांच्यास्तवना ॥ करितांतत्का
ळझडेलरसना ॥ त्याजवीणआणीकआवडेमना ॥ तरीमानखंडणाहोमाझी ॥ २३ ॥ पंढरीच्यामार्गेंनिचालतांपाहे ॥ त
रीतत्काळपांगुळहोतीलपाय ॥ विठ्ठलपायींअर्पिलादेह ॥ संसारसोयसांडिली ॥ २४ ॥ विठ्ठलावांचूनिब्रह्मज्ञानी ॥
वायांचशब्दवेंचितीवाणी ॥ तरितेबोलसंतसज्जनीं ॥ नऐकावेकानीसर्वथा ॥ २५ ॥ श्रोतयांसीह्मणेतेअवसरा ॥ नाशि
वंतसंसारजायीलखरा ॥ तुह्मींविठोबाचेंभजनकरा ॥ तरींचभवतरालबापनो ॥ २६ ॥ ऐसेंह्मणऊनितेअवसरीं ॥ ना
मघोषेंगर्जनाकरी ॥ गुप्तरूपेंसुरवरअंबरीं ॥ कौतुकनेत्रींपाहाताती ॥ २७ ॥ विठ्ठलश्रोतावक्तानिश्चितीं ॥ ह्मणऊनस
र्वत्रगातीऐकती ॥ ऐसेंकीर्त्तनऐकोनिभूपती ॥ चित्तींविरक्तीबाणलीत्या ॥ २८ ॥ ह्मणेराज्यटाकोनियेचक्षणीं ॥ वनां
तबैसावेंश्रीहरीभजनीं ॥ मगनृपवरशिरस्त्रकाढोनी ॥ ठेवितधरणीतत्काळ ॥ २९ ॥ अरुणोदयहोतांचिनिश्चितीं ॥ म
गउजळिलीमंगलारती ॥ तुकयासीनमस्कारकरूनिभूपती ॥ अरण्यांतएकांतीबैसला ॥ १३० ॥ मगसांगतप्रधाना
दिकां ॥ मजजवळसर्वथायेऊंनका ॥ राजाविरक्तहोऊनिदेखा ॥ सप्रेमसुखातोभोगी ॥ ३१ ॥ दिवसाबैसोनिअरण्यां
त ॥ रात्रीकीर्त्तनासीगांवांतयेत ॥ मगप्रधानसाकल्यवृत्तांत ॥ लिहूनपाठवितमातेसी ॥ ३२ ॥ जिजाबाईऐकूनितत्वतां

॥ धायमोकलीसर्वांदेखतां ॥ तुकयानेराज्यबुडविलें आतां ॥ उत्तमवार्त्ताहेनव्हे ॥ १३३ ॥ मगशिबिकेंतबैसोनतेअवसरीं ॥ लोहगांवासीयेतसत्वरी ॥ तुकयासीदेखोनिधरणीवरी ॥ नमस्कारकरीसाष्टांग ॥ ३४ ॥ मगपदरपसरोनियांजाण ॥ अश्रुपातेंभरलेलोचन ॥ ह्मणेएकपुत्रतोंतुह्म्याकीर्त्तने ॥ विदेहीहोऊनिबैसला ॥ ३५ ॥ त्याच्याहीपोटींनाहींपुत्र ॥ कोणचालवीलराज्यभार ॥ ऐकोनिजिजाईचेंउत्तर ॥ वैष्णववीरकायह्मणे ॥ ३६ ॥ शिवाजीयेईलकीर्त्तनासी ॥ मगत्यासगोष्टीसांगूंत्यासी ॥ तुह्मीस्वस्थराहावेंमानसीं ॥ विठोबासीभजावें ॥ ३७ ॥ ऐकोनितुकयाचेंवचन ॥ जिजाबाईकरीपुढतीनमन ॥ ह्मणेमजदेसीलपुत्रदान ॥ तरीहोऊंउत्तीर्णकैसेनी ॥ ३८ ॥ रात्रींमांडितांहरिकीर्त्तन ॥ श्रवणासीआलानृपनंदन ॥ मगकर्मकांडींचेंनिरूपण ॥ प्रसंगपाहूनलावितसे ॥ ३९ ॥ ह्मणेभवाब्धीतरावयाकारणें ॥ येकसत्कर्मचिप्राधान्यअसणें ॥ ज्याचास्वधर्मआचरावात्याणें ॥ उपायआनअसेना ॥ १४० ॥ दुसऱ्याचाधर्मउत्तमहोय ॥ ह्मणोनिआचरेलबलाहें ॥ तरीतेणेंनहोयचितरूणोपाय ॥ धर्मशास्त्रींआहेनिर्णयहा ॥ ४१ ॥ पाणीसांडोनियांमासा ॥ तुपांतनिघतांवांचेलकैसा ॥ पक्षीयाणींसांडोनिआकाशा ॥ बिळांतसहसारिघोंनये ॥ ४२ ॥ घुसीउंदीरधांवाआंत ॥ बाहेरनिघतांनवांचतीसत्य ॥ सर्पभक्षितांअन्नातें ॥ तरीप्राणांतत्यातेंनोचुकें ॥ ४३ ॥ तरुवरासीनोंचालतांनये ॥ उगवल्याठायींवाढताहे ॥ तैसाविमानवराहिलकाय ॥ चंचळदेहतयाचा ॥ ४४ ॥ आरबीघोडाअसलाजर ॥ तरीतयासीचोदितांनयेनागर ॥ शिपाईबैसलाबैलावर ॥

तरीशुद्धसाचारनोहे कीं ॥ ४५ ॥ नानापरींचींदृष्टांतवचनें ॥ बोलावयासीकायकारण ॥ कींआपुलास्वधर्मटाकिलाज्याणें
॥ दुस्तरमरणतेंचकीं ॥ ४६ ॥ ईश्वरेंसृष्टीनिर्मूनियां ॥ ज्याचेंकर्मसांगीतलेंतया ॥ उत्पत्तीसांगीतलीब्रह्मया ॥ पालनआ
पल्याकडेलावी ॥ ४७ ॥ शेषानेंउचलोनिधरावीधरणी ॥ वासुकीनेंहालूंनद्यावीमेदिनी ॥ समुद्रेंपृथ्वीसींवेढाघालू
नी ॥ मर्यादाधरूनअसावें ॥ ४८ ॥ भास्करेंतीव्रतपोनिथोर ॥ प्रकाशपाडावाजनावर ॥ शीतळत्वासींनेमिळाचंद्र ॥ वर्त्ते
साचारत्यारीती ॥ ४९ ॥ शीतउष्णापर्जन्यकाळ ॥ आपुलाल्यासमयींहोतीप्रबळ ॥ आयुष्यसरतांचितत्काळ ॥ दंडितसे
काळदेहासी ॥ १५० ॥ हेईश्वराचीआज्ञानिश्चिती ॥ नेमिल्याऐसेंचअवघेवर्त्तती ॥ श्रुतिवचनजेउल्लंघिती ॥ तेतत्काळ
जातीअधःपाता ॥ ५१ ॥ विप्राचेंहेंकर्मसाचार ॥ ब्रह्मचर्येंघोकावेंअक्षर ॥ गृहस्थाश्रमकेलियावर ॥ षट्कर्मविचारत
यासी ॥ ५२ ॥ वानप्रस्थतोजाणासाचार ॥ विषयजिंकावेअहोरात्र ॥ संकल्पत्यागेंसन्यासथोर ॥ शास्त्रींविचारबोलिला
॥ ५३ ॥ कुळधर्मयातीनाठवेनिःशेष ॥ तोचिजाणावापरमहंस ॥ हेंश्रुतिवाक्यब्राह्मणास ॥ आज्ञाअसेश्रीहरीची ॥
॥ ५४ ॥ आतांक्षत्रियाचेंआचरण ॥ तेंहीसांगतोंकराश्रवण ॥ शत्रुसीसन्मुखजिंकोन ॥ स्वधर्मपाळणप्रजेचें ॥ ५५ ॥
जैसेआपुळेअवयवपोसितांपाहे ॥ विलासीपरमसुखीहोय ॥ कांकुटुंबवत्सलघरासीजाय ॥ मगपरिवारपाहेप्रीती
नें ॥ ५६ ॥ तैशाचपरीप्रजाच्यासुखेंदेख ॥ रायचित्तींमानीहरिख ॥ त्याहूनिपुण्यनसेचिअधिक ॥ सद्विवेकज्याअंत

रीं ॥ ५७ ॥ ईश्वरप्राप्तीस्तवजाण ॥ क्षत्रियानीं करावीं दानें ॥ कायावाचाआणिमनें ॥ नवंचनेचीसर्वथा ॥ ५८ ॥ मुख्यआदिकरूनद्विजवर ॥ क्षत्रियवैश्यच्चवथाशूद्र ॥ आणीकनानायातीइतर ॥ त्यांहींस्वधर्मीतत्पर असावें ॥ ५९ ॥ समताधरूनिचित्तांत ॥ भूतीपाहिजेभगवंत ॥ नकरावाकोणाचाघात ॥ आणिभजनीं प्रीतअसावी ॥ १६० ॥ आपुलालाकरितीव्यापार ॥ परीअसत्यबोलूंनयेउत्तर ॥ असत्यापरीसपापेंथोर ॥ नसतीसाचारदुसरींपैं ॥ ६१ ॥ सर्वांभूतीं दयाअसावी पूर्ण ॥ क्षुधार्थीयासीद्यावेंअन्न ॥ असत्यनबोलावेंवचन ॥ आणिहरिस्मरणसर्वदा ॥ ६२ ॥ ऐसीस्थितीधरूनिबरी ॥ मगसुखें असावेंसंसारीं ॥ कासयाजावेंवनांतरीं ॥ घरींचश्रीहरीभेटेतया ॥ ६३ ॥ ऐसीतुकयाचीउपदेशवाणी ॥ सकळश्रोतेऐकतीश्रवणीं ॥ राजातटस्थझालामनीं ॥ अश्रुपातनयनींवाहात ॥ ६४ ॥ मगहरिनामेंगर्जोनिप्रीती ॥ उजळिली मंगळारती ॥ ओंवाळूनिरुक्मिणीपती ॥ दंडवतप्रीतीघातलें ॥ ६५ ॥ सकळश्रोतयांसीनिश्चितीं ॥ प्रसाद वांटिला खिरापती ॥ जाणूनितुकयाचीमनोवृत्ती ॥ वस्त्रेंभूपतीघेततेव्हां ॥ ६६ ॥ मगशिवाजीराजायाची आई ॥ तुकोबाच्यालागतसेपायीं ॥ ह्मणेतुमचेंउतराईव्हावेंकायी ॥ तोपदार्थकांहींदिसेना ॥ ६७ ॥ आणीकच्यारदिवसपर्यंतजाण ॥ तेथेंराहिलानृपनंदन ॥ तोंआणीकचरित्रवर्तलेंगहन ॥ तेंऐकासज्जनभाविकहो ॥ ६८ ॥ एकनावजीमाळीतयेठायीं ॥ परमभाविकहोतापाहीं ॥ कीर्त्तनहोतांएकेसमयीं ॥ तुकयासीकायबोलतसे ॥ ६९ ॥ क्षणएकउभेराहतोंआह्मीं ॥ तुह्मी

विसावाबाप्पाबाजीस्वामी ॥ मगसप्रेमभरितहोऊनिनामी ॥ मनोधर्मेंनाचतसे ॥१७०॥ विठ्ठलनामाचेनिछंदें ॥ नाच
तेव्हांपरमानंदें ॥ टाळ्यावाजवीतसे आनंदें ॥ वेधलेंगोविंदेंमनतेव्हां ॥७१॥ च्यारघटिकापर्यंतपूर्ण ॥ कीर्त्तनींनृ-
त्यकेलेंत्याणें ॥ स्वेदनिघतआंगांतुन ॥ मगनिःशक्तहोऊनिबैसला ॥७२॥ मगतुकाराम उठती कीर्तनीं ॥ रंगवोडवेअ
नंतगुणी ॥ नावजीमाळीतेंपासुनी ॥ दिवसाजाऊनिकायकरी ॥७३॥ सूतकांतूनिगोंवरीवर ॥ पुष्पांच्यामाळाकरित
सेफार ॥ कीर्त्तनीबैसतीद्विजवर ॥ तयांसीहारतेघाली ॥७४॥ नावजीकीर्त्तनासीयेतसेजेव्हां ॥ ह्मणे आलाआमुचा
प्राणविसावा ॥ ऐसेंबोलताभक्तवैष्णवा ॥ आश्चर्यतेव्हांलोककरिती ॥७५॥ सेलकानेचवाळेकरूनसत्वर ॥ तुकयाचे-
हातींदेतसेपदर ॥ पचंगघालोनियांसत्वर ॥ वैष्णवांसमोरनाचतसे ॥७६॥ द्वारकेचेंकेणेंनिश्चित ॥ पंढरीस आलेंचोज
वित ॥ ऐसें अवघडनयेचित्तातें ॥ मगचोदवितह्मणततेधवां ॥७७॥ ऐकोनिनावजीचेंवचन ॥ गद्गदांहांसतीसर्वत्र-
जन ॥ नावजी अधिकसंतोषमान ॥ प्रेमेंकरूननाचतसे ॥७८॥ तंवतेथीलसूज्ञहोताब्राह्मण ॥ तोमळ्यांतगेलाकराव
यास्नान ॥ नावजीसफजितकेलेंत्याणें ॥ ह्मणेअबद्धवचनबोलसीतूं ॥७९॥ द्वारकेचेंकेणेंचोदवित ॥ पंढरीस आलेंह्म
णसीनित्य ॥ येणेदोषअधोगत ॥ होईलनिश्चिततुजलागीं ॥१८०॥ ऐसेंऐकोनितेअवसरीं ॥ नावजीकाढितसेनाक
दूरी ॥ ह्मणेआजपासूनिहेंनकरीं ॥ दिधलीवरीशिकवण ॥८१॥ ऐसाविकल्पघालोनिअंतरीं ॥ ब्राह्मणगेलाआपुलेघ

रीं॥ तोंत्याचीवाचाखुंटलीसत्वरी॥ कांहींचवैखरीनबोलवे॥८२॥ झालेंवर्तमानतेअवसरीं॥ लिहूनदिधलेंपाटीवरी आश्चर्यकरूनिरामेश्वरी॥ तुकयासीसत्वरीसांगीतलें॥८३॥ तोंइतुक्यांतएकाकुणबीयाणे॥ कोंवळेंवाळूकआणिलेंजाण॥ मनांतइच्छाधरिलीत्याणे॥ कींहेंतुकयानेंभक्षावें॥८४॥ जाणूनितयाचेंअंतर॥ निजांगेंचिरितवैष्णववीर॥ चारफांकाकरूनसत्वर॥ तीनआपणभक्षिल्या॥८५॥ एकखालीराहिलीजाण॥ मगरामेश्वरभटबोलतीवचन॥ सर्वत्रांसींप्रसादकांहींदेणे॥ मगकायह्मणेविष्णुदास॥८६॥ हेंतुह्मांयोग्यनसेचिदेख॥ यास्तवभक्षिलेंसकळिक॥ वाचागेलीत्यासीअर्धफांक॥ देतांचिकौतुककायझालें॥८७॥ तुकयाचाप्रसादभक्षितांवदनीं॥ बोलोंलागलातयेक्षणी॥ राहिलेफांकेचेभागकरुनी॥ सर्वांलागोनीदीधले॥८८॥ सुखवासीलावितांनिश्चित॥ कुसमुसितीआंतच्याआंत॥ आडलपोनिथुंकोनीटाकित॥ कडूबहूतह्मणोनी॥८९॥ असोरात्रीकीर्त्तनमांडत॥ तोंनावजीमाळीआलातेथ॥ तुकयापासींसांगतलीमात॥ कीर्त्तननिश्चितनकरिसी॥१९०॥ तुकातयासीबोलेवचन॥ हेंआह्मींचचुकलोंहोतोंजाण॥ तुझेंशुद्धप्रेमाचेंबोलणें॥ देवाकारणेंआवडे॥९१॥ ऐकोनितुकयाचीवाणी॥ नावजीहर्षलाबहूतमनीं॥ मगच्यारघटिकाठाकोनिकीर्त्तनीं॥ प्रेमेंकरूननांचला॥९२॥ असोच्यारदिवसपर्यंत॥ शिवाजीराजाराहिलातेथ॥ कीर्त्तनघोषश्रवणकरित॥ सप्रेमयुक्तनित्यकाळीं॥९३॥ स्वस्थानाजावयानिश्चिती॥ आज्ञामागावयायेतसेभूपती॥ मनकामनाधरूनि

चित्तीं॥प्रसादइच्छितीकायतेव्हां॥९४॥आमचेंराज्यसुटेलजर॥तरीस्वामीदेतीलआजीभाकर॥पोटींसंतानअसे
लहोणार॥तरीदेतीलनारळमजलागीं॥९५॥जाणोनितयाचेंमनोगत॥भाकरनारळहीतयासींदेत॥घालूनिसाष्टां
गदंडवत॥नियेनृपनाथतेसमर्थां॥९६॥कोंडभटपुराणीकसर्वकाळ॥राहेतेव्हांतुकयाजवळ॥आणिरामेश्वरहोतेप
हिलेखळ॥भक्तप्रेमळतेझाले॥९७॥हेउभयतांदोघेब्राह्मण॥वेदांतवक्तेअसतीपूर्ण॥आणीकचवदावैष्णवजन॥
संसारत्यजूनिराहिले॥९८॥कोणासीनपुसतांनिश्चिती॥तुकारामज्यागांवासीजाती॥तिकडेअवघेधुंडितयेती॥श्र
वणोंनिजप्रीतीलाऊनियां॥९९॥श्रीभक्तलीलामृतग्रंथसुंदर॥हाचिक्षीराब्धिपूर्णसागर॥शेषशयनींलक्ष्मीवर॥
येस्थळींनिरंतरपहुडला॥२००॥सभाग्यश्रोतेप्रेमळनिश्चिती॥तेचिविबुधदर्शनासीयेती॥संतचरित्रेंसुधारसप्री
ती॥नित्यसेवितीप्रीतीनें॥१॥त्यांच्यायोगेंकरूनिनिश्चिती॥जन्ममरणापासूनमुक्ती॥सर्वथानाहींपुनरावृत्ती॥सा
युज्यभोगितीपदजेकां॥२॥जोअनाथबंधूकरुणाकर॥भक्तवत्सलकृपासागर॥तोमहिपतीसींदेऊनिअभयवर॥
वदवीतअक्षरेंग्रंथार्थी॥३॥स्वस्तिश्रीभक्तलीलामृतग्रंथ॥श्रवणेंचिपुरतीमनोरथ॥प्रेमळपरिसोतभाविकभक्त॥
॥त्रयोदशोध्यायगोडहा॥२०४॥ ॥श्रीकृष्णार्पणमस्तु॥ श्रीमज्जगदीश्वरार्पणमस्तु॥ ॥शुभंभवतु॥ ॥
॥छ॥ ॥छ॥ ॥छ॥ ॥छ॥ ॥छ॥ ॥छ॥ ॥छ॥

अध्याय १४
रु॰
वि॰
गरुड
यात्रेकरीमंडळी
कोथळेश्वरपर्वत
तुकाराम
वि॰
ग॰
रु॰
हरिहरेश्वर
भोजनकरितात

श्रीगणेशायनमः॥श्रीगोवर्द्धनोद्धारणायनमः॥नभींनीळिमादिसतीजयारीती॥तैसीश्रीहरीतुझीसुंदरकांती॥मुक्त
रत्नेंमुकुटींझळकती॥जैसेबाळगभस्तीउगवले॥१॥शोभीवक्षधारसाचेकवळ॥वोतिलेंमंडितसुखकमळ॥अब्जनीप
त्राऐसेनिर्मळ॥नेत्रविशाळतळपती॥२॥माणिकेंबैसोनीहेमकोंदणीं॥त्याचींकुंडलेंवळिलींदोनी॥मकराकारतळप-
तीकर्णी॥स्थिरगमनींडोलदेती॥३॥जैसींमहारत्नेंबैसविलींपंक्ती॥तैसेदंतवदनींझळकती॥कौस्तुभाचीसतेजदी
प्ती॥जेविकांनिशापतीउगवला॥४॥श्यामतनुघनाकृती॥चंदनपातळचर्चिलानिगुती॥विद्युल्लताचमकेजैशारीती॥
पीतांबरदीप्तीतेविदिसे॥५॥मनगटींवीरकंकणेंघातलीं॥उदरींसुंदरशोभेत्रिवळी॥भ्रमरपडळारोमावळी॥श्रीवत्स
नव्हाळीतेचपैं॥६॥ठाणसाजिरेंसुकुमार॥कंठींकोमळतुळसीचेहार॥जंघनींठेविलेदोनीकर॥आणिपाउलेंसुकुमार
विटेवरी॥७॥जेंयोगियांचेंनिजध्यान॥नीलग्रीवाचेंदेवतार्चन॥तोतूंनिजभक्तांचारक्षावयामान॥साकारसगुणपैंहा
सी॥८॥हृदयींरूपआठवलेंसुंदर॥तेंचपत्रींलिहिलींअक्षरें॥आतांमजदेऊनिअभयवर॥वदवींचरित्रेंसंतांचीं॥९
मागिलेअध्यायींकथागोमटी॥तुकयाचीसत्कीर्त्तीऐकोनिमोटी॥शिवाजीराजाघेऊनिभेटी॥संतोषपोटींपावला॥१०॥
च्यारमासलोटतांतयेठायीं॥मागुतीआलेदेहूगांवीं॥चरित्रवर्त्तलेंतेथेंकांहीं॥तेंचिनवाईअवधारा॥११॥भीमाशंक
रासीजावेंपाहीं॥पुण्याचीयात्राघेऊनकांहीं॥चिंतामणीदेवदेहुगांवीं॥एकेसमयींपातले॥१२॥तयासींदेखोनिवैष्णव

भक्त॥ सद्भावेंघालीतदंडवत॥ परस्परेंभेटतांनिश्चित॥ संतोषहोतमानसीं॥१३॥ यात्रेकरीबाहेर आले॥ यास्तववाणीया
गेंदिधलीपालें॥ सर्वसाहित्यघेऊनिबैसले॥ तेव्हांतुकयासीबोलेचिंतामणी॥१४॥ तूंप्रेमळवैष्णवभक्त॥ कांहींप्रसा
दद्यावायेथ॥ जरीसाहित्यद्याल आह्मापुरतें॥ तरीमनोरथपूर्णहोती॥१५॥ ऐसीऐकोनियांवाणी॥ तुकयासींसंतोषजा
लामनीं॥ मगसत्वरजाऊन आपुलेसदनीं॥ साहित्यघेऊनपातले॥१६॥ कणीकदाळतांदुळघृत॥ तुकयानें आणिलेंए
कापुरतें॥ तोंसकळयात्रायेऊनितेथें॥ ह्मणेप्रसाद आह्मासीकांहींद्या॥१७॥ ऐसीदेखोनित्यांचीआस्था॥ संकटपडिलेंप्रे
मळभक्ता॥ ह्मणेदेवाधिदेवारुक्मिणीकांता॥ साहित्यसमस्तांसुखवावें॥१८॥ ऐसेंचिंतितांवैष्णवभक्त॥ गुप्तरूपेंयेतपं
ढरीनाथ॥ एकाचेंसाहित्यपदरीं होतें॥ तेंवांटितांपुरेसकळांसी॥१९॥ ऐसीदेखोनिअघटितकरणी॥ चिंतामणीदेवावि
स्मितमनीं॥ ह्मणेसिद्धीनयेतायेठिकाणीं॥ कैसीपुरवणीहेझाली॥२०॥ ऐसेंह्मणोनि आपुलेचित्तीं॥ तुकयासी आलिंग
नदिधलेंप्रीतीं॥ मगस्वयंपाककरूनियथास्थिती॥ तुकयासीपंक्तीबैसविलें॥२१॥ एकरात्रराहूनिजाण॥ तुकयाचेंकीर्त्तन
करीश्रवण॥ अरुणोदयहोतांचिपूर्ण॥ यात्रातेथोनचालिली॥२२॥ तोंआणीकदुसराब्राह्मण॥ ज्ञानदेवींजाऊनघेतलें
धरणें॥ देखोनितयाचेंनिर्वाण॥ दाखवीस्वप्नसद्गुरू॥२३॥ तुकयाजवळजाऊनपाहीं॥ जेंदेईलतेंघेऊनियेईं॥ दृष्टांतहो
तांचितेसमयीं॥ मगदेहूगांवींतो आला॥२४॥ स्वप्नींचासांगतांचिवृत्तांत॥ तुकयाचेंकंटाळलेंचित्त॥ ह्मणेहेउपाधिपंढरी

नाथें ॥ कासयाजनांतवाढविली ॥ २५ ॥ मीतरीअनाथदुबळा ॥ नेणेसिद्धीचीदाखऊंकळा ॥ धरणेयेतसेवेळोवेळां ॥ त्यांचीलीळाजाणतीते ॥ २६ ॥ मगधरणेकरीयासीह्मणतीपाहीं ॥ तूंलोहगांवासीसत्वरजाईं ॥ शिवजीकासारतयेठायीं ॥ तोदेयीलतेंघेयीउगाची ॥ २७ ॥ अवश्यह्मणऊनितोद्विजवर ॥ लोहगांवासीगेलासत्वर ॥ वृत्तांतऐकोनितोकांसार ॥ विस्मितअंतरतयाचें ॥ २८ ॥ शिवजीकांसाराचेसदनीं ॥ समाराधनातयेदिनीं ॥ विडेदक्षिणादेऊनी ॥ सकळांलागूनितृप्तकेलें ॥ २९ ॥ भोजनझालियासत्वर ॥ घरांतनेलातोद्विजवर ॥ मगलोहाच्यापासाउचलोनीच्यार ॥ डोईवरदेतयाच्या ॥ ३० ह्मणेदेहुसींजाऊनलवलाहीं ॥ तुकयाच्यादृष्टीसीदाखवी ॥ ब्राह्मणचिंतातुरजीवीं ॥ ह्मणेकायकरावेंयाजला ॥ ३१ ॥ दरिद्रविच्छिन्नव्हावयापाहीं ॥ अनुष्ठानकेलेंज्ञानदेवीं ॥ परीसंपत्तीमाझेप्राक्तनीनाहीं ॥ करितीलकायीत्याजला ॥ ३२ ॥ मस्तकींवोझेंघेतलेंजाण ॥ यास्तवदुखोनिआलीमान ॥ मगकन्हेरेकेपर्वतदोन ॥ तेथेंपासातीनटाकिल्या ॥ ३३ ॥ एकघेऊनिमस्तकावर ॥ देहूसींआलातोद्विजवर ॥ एकांतींतुकावैष्णववीर ॥ तयासमोरउभाठाके ॥ ३४ ॥ प्रेमळभक्तपुसतसेपाहीं ॥ तुह्मासीदिधलीदक्षिणाकांहीं ॥ पासदाखवितांलवलाहीं ॥ तोंकांचनसर्वहीतेंझालें ॥ ३५ ॥ मगतुकारामबोलतीवाचे ॥ हेंतुजदेगेज्ञानदेवाचें ॥ कोणासीनसांगतांसाचें ॥ संसाराचेंकार्यसाधी ॥ ३६ ॥ ऐसेंबोलतांवैष्णववीर ॥ घेऊनिचालिलातोद्विजवर ॥ तीनपासाटाकिल्यामार्गावर ॥ जाऊनिसत्वरपाहेतेथें ॥ ३७ ॥ जेथेंमनुष्याचेंआगमननाहीं ॥ ठेविल्याहोत्यातयेठां

यीं ॥ पाहूंजातांकाहींचनाहीं ॥ मगविस्मितजीवींहोयतो ॥ ३८ ॥ मगह्मणेआपुलेंप्राक्तनीं ॥ होतेंतेंचिआलेंघडोनी ॥ ऐ
सेंसमजोंनिआपुलेमनीं ॥ गेलासदनींब्राह्मणतो ॥ ३९ ॥ आणीकचरित्ररसाळगहन ॥ मुळाभिवरासंगमींजाण ॥ तये
तीर्थींकरावयास्नान ॥ देहूग्रामींहूनचालिले ॥ ४० ॥ तोंमार्गींओसाडअरण्यपाहीं ॥ मेंढ्याचेंखिल्लारहोतेंतयेठाईं
॥ एकश्वानमाजलानावरेकोणाहीं ॥ मारीतलवलाहींमनुष्यांसी ॥ ४१ ॥ वाटेसमनुष्यआलेंजर ॥ नरडीफोडोनीपीत
सेरुधिर ॥ त्याचाबोभाटजाहलाफार ॥ परीश्वाननावरेकोणातें ॥ ४२ ॥ तुकयासीलागतांतेचिवाट ॥ तोंश्वानधाऊन
आलानीट ॥ परीचिंताभयकांहींनवाटे ॥ तंवकुतरानिकटपातला ॥ ४३ ॥ नरडींधरितांलवलाहीं ॥ तोंप्रेमळभक्त
बोलेतेसमयीं ॥ आह्मापासींगुरगुरनाहीं ॥ तूंआपुलेदेहींधरिसीकां ॥ ४४ ॥ ऐसेंबोलतांतुकायाप्रती ॥ श्वानासी
तत्काळआलीशांती ॥ उगाचिनिश्चिंतपडिलाक्षिती ॥ तोंमेंढेहीयेतीतयेठायीं ॥ ४५ ॥ पाहतींतोंकुतराधरणीवर ॥
दिसेजैसापाळीवमाजर ॥ सर्वथानभुंकेकोणावर ॥ नवलथोरवाटलेंत्यां ॥ ४६ ॥ मगतुकारामतेअवसरीं ॥ भजनक
रितसप्रेमगजरीं ॥ मार्गक्रमोनियांसत्वरी ॥ भीमातीरींस्नानकेलें ॥ ४७ ॥ शिवालयींबेटावर ॥ एकांतींबैसलेवैष्ण
ववीर ॥ ध्यानांतआणूनिरुक्मिणीवर ॥ सगुणचरित्रगातसे ॥ ४८ ॥ माध्यान्हसमयहोतांचिपाहीं ॥ भिक्षेसीगेलेरांज
णगांवीं ॥ तोंएकाब्राह्मणाचेगृहीं ॥ वैश्वदेवसमयींपातले ॥ ४९ ॥ विष्णुभक्तासीदेखोनिनयनीं ॥ चित्तींसंतोषेघरध

नी॥ तुकयासीं भोजनघालुनी॥ विनीतवचनीं कायबोले॥५०॥ ह्मणेहापुत्रआठवर्षांचा॥ परीमुकाअजूनिनबोले
वाचा॥ ह्मणोनिव्रतबंधराहिलायाचा॥ गायत्रीमंत्राचाशब्दनये॥५१॥ मगसमीपमूलआणोनित्याचा॥ ह्मणेविठ्ठल
विठ्ठल बोलकींवाचा॥ अनुग्रहहोतांचिसंतांचा॥ पुत्रब्राह्मणाचाबोलतसे॥५२॥ मगतुकयासीराहावूनित्याणी॥ व्र
तबंधकेलादुसरेदिनी॥ ह्मणतीअघटितसंतांचीकरणी॥ तुकयासीवदनींबोलवितसे॥५३॥ परतूनिमार्गींयेतां
जाण॥ तोंमेंडकेबोलतीतुक्याकारणें॥ कुतरागेलाकामांतून॥ यासीघेऊनिजावेगीं॥५४॥ पुढेंचालतांवैष्णवजन
त्याजमार्गेंलागलाश्वान॥ एकादशीसनखायअन्न॥ ऐकेकीर्त्तनसर्वदा॥५५॥ यावरीयेलवडकरजांवई॥ तुकयासी-
पुसेएकेसमयीं॥ मजनित्यनेमसांगाकांहीं॥ ह्मणोनिपायींलागला॥५६॥ भावार्थदेखोनीतत्वता॥ मगवाचावयासी
दिधलीगीता॥ नित्यनेमपारायणकरितां॥ तेंपंढरिनाथाआवडलें॥५७॥ त्याचेघरींखेडकरजोशी॥ अकस्मातआ-
लाएकेदिवसीं॥ ह्मणेतूंअसुद्धगीतावाचितोसी॥ परीनरकासींजाशीलनिश्चित॥५८॥ मालजीगाड्यासमानलेंव-
चन॥ ह्मणेमीनवाचीं आजपासोन॥ ऐसाविकल्पघालोनिपूर्ण॥ मगगेलाब्राह्मणतोघरा॥५९॥ तंवस्वप्नींयेऊनपं-
ढरीनाथ॥ जोशीयासीशिक्षाकायकरित॥ आमचेंचित्तरंजतहोतेंतेथ॥ आणिविकल्पव्यर्थत्वांघातला॥६०॥ तरीआ
तांजाऊनित्याच्याघरासी॥ लावींगीतावाचावयासी॥ तरीचकल्याणहोईलतुजसी॥ मगशब्दआह्मांसीअसेना

॥६१॥ ऐसादृष्टांतदेखोन ॥ परमभयपावळातोब्राह्मण ॥ सकाळींयेलवडीसजाऊन ॥ ह्मणेपारायणकरीतजा ॥६२॥ माल्जीतयासीउत्तरदेत ॥ मगअबद्दुनवाचींमीनिश्चित ॥ मगच्यारमहिनेंराहूनितेथ॥ घोकूंसांगततयासीं ॥६३॥ भावाचाभुकेलारुक्मिणीपती ॥ शाहाणपणेंशिणल्याश्रुती ॥ भाविकअबद्दवांकुडेंह्मणती ॥ त्याचीप्रीतीबहूदेवा ॥६४॥ यावरीबाळक्रिडेंतशब्दरलेंजाण ॥ श्रीकृष्णाचेंसुखमलीन ॥ कडियेघेतलायशोदेनें ॥ ऐसेंवचनतुकयाचें ॥६५॥ हेंदेखोनिरामेश्वरभटीं ॥ आपुल्याहातेंअक्षरेंपालटी ॥ सुखम्लानजगजेठी ॥ गीर्वाणगोष्टीमोडिली ॥६६॥ मगस्वप्नींयेऊनपंढरीनाथ ॥ रामेश्वरभटासीकायबोलत ॥ तुवांतुकयाचेंवचनमोडूनिनिश्चित ॥ आपलेंमत्तस्थापिलें ॥६७॥ तरीम्लानसुखव्हावयासीतळतां ॥ आह्माकायसीहोतीचिंता ॥ बाळपणींमातीखादलीअसतां ॥ यास्तवमलिनतासहजची ॥६८॥ अवताराअवतरींचानिश्चिती ॥ तुकाजिवलगसांगाती ॥ जैसेंपाहिलेंआह्माप्रती ॥ तैशाचरीतीवदलातो ॥६९॥ इतुकाचमत्कारदाखऊन ॥ मगपावलेअंतर्धान ॥ रामेश्वरस्जागृतीसयेऊन ॥ विस्मितमनहोयतेव्हां ॥७०॥ जैसीतुकयाचीवचनोक्ती ॥ तैसेंचस्वहस्तेंकरीतपुढती ॥ कीर्त्तनींबैसल्यासंतमूर्त्ती ॥ साकल्यत्यांप्रतीसांगीतलें ॥७१॥ यावरीएकदांचैत्रमासीं ॥ तुकारामचालिलेयात्रेसी ॥ शंभुचेंशिखरपाहावयासी ॥ हेतमानसींधरियेला ॥७२॥ सवेंसोबतीदोघेजण ॥ गंगाजीमवाळब्राह्मण ॥ दुसरासंताजीतेलीजाण ॥ वैष्णवजनघेतले ॥७३॥ पंथक्रमितांभजनकरित ॥ रात्रीमुकामींकीर्त्तनहोत ॥ सातवेमज-

लीसशिखरदिसत॥ मगसद्भावेंदंडवतघालितसे॥७४॥ कोथळेश्वरपर्वतथोर॥ त्यावरीवसेपार्वतीवर॥ तळवटींक्षेत्र
सिंगणापुर॥ तेथेंसरोवरएकअसे॥७५॥ पर्वतींउदकनसेचिजाण॥ यास्तवतळ्यांतकेलीस्नानें॥ सोबतीह्मणतीतुकया
कारणें॥ आतांघ्यावेंदर्शनशंभूचें॥७६॥ यावरीह्मणेवैष्णवजन॥ आधींशंभूसीघालोनीभोजन॥ मगधाल्यापोटींघेऊं
दर्शन॥ गुंताउरकणेंयेठायीं॥७७॥ जाणूनतुकयाचेंमनोगत॥ चवघांचास्वयंपाककेलातेथ॥ तोंनग्नदिगंबराच्यारूपें अ
कस्मात॥ कैलासनाथपातला॥७८॥ जटामुकुटमस्तकींशोभत॥ सर्वांगासींचर्चिलीविभूत॥ आंगावरीतेजनसेमावत॥
तुंबाहातांतएकअसे॥७९॥ तुकयाप्रतीबोलेवचन॥ आह्मासीयेथेंघालीभोजन॥ बहुतदिवसक्षुधितजाण॥ तुझेंदर्श
नइच्छितसें॥८०॥ ऐसेंबोलतांतोअतीत॥ अवस्यह्मणेवैष्णवभक्त॥ बैसावयासीदेऊनत्वरित॥ सद्भावेंदंडवतघात
लें॥८१॥ पाकसिद्धहोतांचिजाण॥ च्यारपात्रेंमांडिलींगंगाजीनें॥ आधींअतीताचेंहोऊंद्याभोजन॥ जेऊंआपण
मागूनतिघे॥८२॥ ऐकोनितुकयाचीवचनोक्ती॥ मगएकेचपात्रींअन्नवाढिती॥ देखोनितुकयाचीसप्रेमभक्ती॥ कै
लासपतीजेवितसे॥८३॥ चवघांचेंरांधलेंहोतें अन्न॥ तितुकेंहीभक्षिलेंअतीतानें॥ मगढेंकरदिधलाजाण॥ आ
शीर्वचनबोलतसे॥८४॥ भोंपळाभरपीऊनजीवन॥ करसुद्धीघेतलीत्याणें॥ मुखसुद्धीविडाभक्षून॥ ह्मणेहोईलक
ल्याणतुक्यातुझें॥८५॥ ऐसेंवचनबोलोनीनिश्चित॥ कोथळपर्वतींगेलाअतीत॥ गंगाजीसवाळविस्मितहोत॥ तुक

यासीं बोलतकायतेव्हां ॥ ८६ ॥ तुह्मीवरीसांगीतलीयुक्ती ॥ नाहींतरीक्षुधितराहताअतीथि ॥ सामग्रीआणावयासीसत्व
रगती ॥ संजातीसधाडितीगांवा ॥ ८७ ॥ माशाधोंगती भांड्यावर ॥ ह्मणोनिवरूनझांकिलेंतयावर ॥ गांवातूनसाहित्य आणि
लेंसत्वर ॥ तोंअद्भुतचरित्रवर्त्तलें ॥ ८८ ॥ स्वयंपाककरावालवलाहें ॥ गंगाजीभांडींघेऊनिउघडिताहे ॥ तोंअन्नतयांतभरिलें
आहे ॥ अवघेचिठायपरिपूर्ण ॥ ८९ ॥ मगउभयतासीखुणबाणलीनिश्चिती ॥ कींअतीतरूपेंजेविलाकैलासपती ॥ साक्षांत
दर्शनझालेंनिश्चिती ॥ धरितांसंगतीसंतांची ॥ ९० ॥ मगतोप्रसादपात्रींवाढोन ॥ तिघेजेविलेनिजप्रीतीने ॥ तेव्हांपर्वताव
रीसत्वरजाऊन ॥ घेतलेंदर्शनशंभूचें ॥ ९१ ॥ सप्रेमभरिततेअवसरीं ॥ कीर्त्तनकेलेंमहाद्वारीं ॥ कावडीचेअभंगसप्रेम
भरी ॥ नानापरीबोलिले ॥ ९२ ॥ पंचरात्रीक्रमोनिपाहीं ॥ परतोनिगेलेदेहुगांवीं ॥ देहींचतुकाझालाविदेही ॥ हेचिनवा
ईअगाध ॥ ९३ ॥ एकेदिवसींवैष्णवभक्त ॥ अभंगबोलिलेकीर्त्तनांत ॥ कींनामस्मरणेंक्रमितांपंथ ॥ त्यासीयज्ञघडतपदो
पदीं ॥ ९४ ॥ तोंकीर्त्तनामाजीभाविकपूर्ण ॥ लोहगांवकरहोताब्राह्मण ॥ त्याणेंचित्तींविश्वासधरून ॥ ह्मणेअन्यथावच
नहेंनव्हे ॥ ९५ ॥ मगएकपाऊलटाकितांनिश्चित ॥ ऋत्वीसस्वहस्तेंगांठीदेत ॥ एकसंवत्सरलोटतांयातें ॥ तोंचरित्रअद्भुत
वर्त्तलें ॥ ९६ ॥ एकगृहस्थनामांकितअसे ॥ परीब्राह्मणसमंधलागलात्यास ॥ मगजाऊनहरिहरेश्वरास ॥ सेवाविशेषपैंके
ली ॥ ९७ ॥ मगसमंधआंगासयेऊन ॥ ह्मणेएकायज्ञाचेंदेसीलपुण्य ॥ तेव्हांसोडीनतुजकारणेंजाण ॥ मुक्तहोईनतत्काळ

॥९८॥ ऐसानिवाडाऐकोनिकानीं ॥ ब्राह्मणचिंताक्रांतमनीं ॥ ह्मणेयज्ञकरावयालागुनी ॥ सामर्थ्ययेक्षणींअसेना ॥९९॥
मगदेशोदेशींफिरेद्विजवर ॥ स्वमुखेंलोकांसींबोलेउत्तर ॥ यज्ञघडलाअसेलजर ॥ तेंसुकृतसत्वरमजद्यावें ॥१००॥ थोर
थोरक्षेत्रेंपाहिलींबहुत ॥ परीकोठेंनसाधेकार्यार्थ ॥ तोंलोहगांवासअकस्मात ॥ फिरतफिरतपातला ॥१॥ एकायज्ञाचेंसुकृत
॥ घडलेंअसेलजरीकोणातें ॥ तरितेंसत्वरद्यावेंमातें ॥ परोपकारार्थयेसमयीं ॥२॥ नामघेऊनिक्रमितांपंथ ॥ पाउलापाउलीं
यज्ञहोत ॥ गांठीदिधल्याअसतीबहुत ॥ त्याणेंहेमातऐकिली ॥३॥ मगसमंध्यासींघरींबोलाऊन ॥ एकगांठकापिलीत्याणें
॥ तीपाणियांतधुवोनिजाण ॥ त्याजकारणेंपाजित ॥४॥ नामप्रतापअद्भुतभला ॥ समंधेंसोडोनिदिधलें
त्याला ॥ मगब्राह्मणअचेतनपडिला ॥ प्रेतवत्झालाएकप्रहर ॥५॥ सकळग्रामवासीजन ॥ कौतुकपाहातीनिजदृष्टीं
करून ॥ ह्मणतीतुकयाचेंयथार्थवचन ॥ प्रत्यक्षदृष्टीनेंदेखिलें ॥६॥ समंधेंपीडिलेंज्यासीथोर ॥ तोसुखपावलाद्विजवर
॥ बहूतांनींदेखिलाचमत्कार ॥ द्रवलेंअंतरतयाचें ॥७॥ तुक्याचीतोंऐसीस्थिती ॥ ज्ञानवैराग्यसात्विकवृत्ती ॥ त्याही
वरीसप्रेमभक्ती ॥ भजनएकांतींकरितसे ॥८॥ आषाढीकार्तिकीपंढरीसी ॥ नेमनटळेचियात्रेसी ॥ तोंअकस्मातएकेदिवशीं
॥ व्यथाशरीरासीउद्भविली ॥९॥ शीतज्वरेंकरूनिजाण ॥ देहपरमझालाक्षीण ॥ ह्मणेयात्रेसीआलेंमहाविघ्न ॥ उपाय
कोणकरावा ॥११०॥ गायदेखतांवत्सहुंबरे ॥ कींचंद्राविणतळमळीचकोर ॥ च्यातकनदेखतांजळधर ॥ तेवींचित्तींसु

रेसर्वदा ॥ ११ ॥ मच्छतळमळीजळावीण ॥ कींमातेवांचोनिआक्रंदेतान्हे ॥ किंवाकृपणाचेंहारपतांधन ॥ नपडेचैनतया
सी ॥ १२ ॥ तैसीपंढरीची अंतरतांवारी ॥ तुकयासीखेदवाटेअंतरीं ॥ मार्गीनचालवेपाउलभरी ॥ यास्तवअंतरींझु
रतसे ॥ १३ ॥ तुकयाचेंसप्रेमकीर्त्तन ॥ ऐकोनिभक्तीसीलागलेजन ॥ तेचवदाशेंपताकाघेऊन ॥ पंढरीसजाणचालिले
॥ १४ ॥ तुकयासमागमेजावयापाहीं ॥ वारकरी आलेदेहुगांवीं ॥ मगचोवीसअभंगलवलाहीं ॥ पत्रतेसमयीं
पाठविलें ॥ १५ ॥ यात्रेकऱ्यांसीबोळवावयादेखा ॥ बाहेरयेतसेप्रेमळतुका ॥ मगकंठसद्गदितहोऊनदेखा ॥ लिहितसे
पत्रिकातेसमयीं ॥ १६ ॥ तुजविणवावेंविठाबाई ॥ ऐसेंसामर्थ्यनसेचिदेहीं ॥ परीधीटहोऊनिलवलाहीं ॥ सलगीपाईं
करितसें ॥ १७ ॥ वेदशास्त्रांसीनकळेपार ॥ पुराणेवदलेमहर्षीथोर ॥ परीतुझ्याचरित्राचानेपातीनिर्धार ॥ तेथेंमीपा
मरकायवाणू ॥ १८ ॥ जैसींतैसींआर्षउत्तरें ॥ अंगीकारावीरुक्मिणीवरें ॥ विटेवरीपाउलेंसकुमार ॥ मस्तकत्याजवरठे
विला ॥ १९ ॥ अनंतजडजीवशक्तिहीन ॥ पांडुरंगातूंतयांचेंजीवन ॥ आणिमाझाविसरतुजकारणें ॥ कवण्यागुणेंपडि
येला ॥ १२० ॥ कुशास्त्रवपाठविसीमूळ ॥ ह्मणऊनिघाटतसेतळमळ ॥ चित्तींझुरतोंसर्वकाळ ॥ दीनदयाळविठाबाई ॥
॥ २१ ॥ एव्हडेंसंकोचतुझेंअंतर ॥ तरीमगकुशासीव्यालासीपोर ॥ ज्याचाजारत्यासीचभार ॥ आणिकांसीजोजारनाव्ह
याचा ॥ २२ ॥ हरणीहर्षीसनपडेपाडसा ॥ तेंटुकटुकांपाहेदाहीदिशा ॥ मजहीतैसीचझालीदशा ॥ पंढरीशातुजवावें ॥

॥२३॥च्यातकासींमेघवोळतांदेख॥तृषेनेनपुरेत्याचाशोक॥मजहीतैसेंवाटेदुःख॥प्रकारअनेककायसांगूं॥२४॥
कांमातेनेटाकूनदिधलेंतान्हें॥तैंजनांतदिसेकिलवाणे॥तैसीचदशामजकारणें॥रुक्मिणीरमणजाणसीतूं॥२५॥
कांकृपणाचेंधनहारपतांसकळ॥त्यासीरात्रदिवसलागतोचळ॥तैसातळमळीसर्वकाळ॥हेंतूंघननीळजाणसी॥
॥२६॥मच्छतळमळीतुटतांजीवन॥प्राणांतवोडवेत्याजलागुन॥तैसीदशामजकारणें॥संतसज्जनसांगतीतुज॥२७
पायांखालीलपायरी॥उठूंनेणेचितातरीं॥तैसेंदंडवतश्रीहरी॥येअवसरींतुजपावो॥२८॥नातरीदंडकाठीदेतांसो-
डोनी॥निचेष्टितपणेपडतसेधरणी॥तैसेंदंडवतचक्रपाणी॥तुझियेचरणींकरीतसें॥२९॥कांमातानपुरवितांआळ
॥बाळगडबडांधरणीलोळे॥तैसेंदंडवततुझियाजवळ॥सांगतीसकळवारकरी॥१३०॥संतांसीसांगेलधलाह्या॥तु
ह्मींविनवापंढरीराया॥कायअन्यायआचरलातुकया॥ह्मणोनपायांअंतरला॥३१॥कृपाकरीलरुक्मिणीरमण॥त
रीमीयेईनधांवून॥भेटतीलसंतसज्जन॥हर्षेनाचेनकीर्त्तनीं॥३२॥ऐशारीतीलिहूनग्लांत॥संतांसीघातलेंदंडवत॥
कंठझालासद्गदित॥नेत्रींअश्रुपातवाहाती॥३३॥एकमेकांसीनमस्कार॥घालितीतेव्हांवैष्णववीर॥विठ्ठलनामेंकरू
निगजर॥यात्रासत्वरचालिली॥३४॥चवदाशेंपताकाघेऊनिकरीं॥पंढरीसचालिलेवारकरी॥परीतुकयाचावियोग
अंतरीं॥ह्मणोनिसत्वरीनचालवे॥३५॥तुकाप्रेमळअंतरंग॥हळुहळूयेतमागेंमागें॥ह्मणेमाझाचिकांआलाउबग

॥श्रीपांडुरंगातुजलागीं॥३६॥ऐसेंबोलतांतेअवसरीं॥सद्गदितझालेवारकरी॥मगतुकयासींपुसोनिसत्वरी॥क्षेत्रपंढ
रीपावले॥३७॥टाळविणेमृदंगघोष॥नादब्रह्मचिआलेंसुसें॥कीर्त्तनीनाचतीविष्णुदास॥सप्रेमरसेंकरूनियां॥३८॥दृ-
ष्टीसीदेखतांपंढरपुर॥चित्तींसंतोषझालाफार॥एकमेकांसीनमस्कार॥वैष्णववीरकरिताती॥३९॥एकमेकांसीआलिं
गुन॥मगवोंवाळिलारुक्मिणीरमण॥करूनचंद्रभागेसींस्नान॥पुंडरीकदर्शनमगघेती॥१४०॥सप्रेमभरीतनांचत॥क्षे
त्रप्रदक्षिणाकेलीसमस्त॥मगमहाद्वारींजाऊनत्वरित॥सद्भावेंदंडवतघालिती॥४१॥चोवीसअभंगतुकयानें॥पत्रदिध
लेंहोतेंलिहून॥तेंगरुडपारींकरितांकीर्त्तन॥देवासींवाचूनदाखविती॥४२॥आधींचतुकयाचींसप्रेमउत्तरें॥आदरेंगा-
तातीवैष्णववीर॥भाविकऐकोनिश्रवणद्वारें॥नेत्रींनीरवाहेत्यांच्या॥४३॥कीर्त्तनकरूनऐशारीती॥मगवोंवाळिलारु-
क्मिणीपती॥लोटांगणेंघालोनिप्रीती॥दर्शनाजातीविठोबाच्या॥४४॥पत्रघेऊनिआलेकोण॥परिसात्यांचींनामाभि
धानें॥रामेश्वरभटथोरब्राह्मण॥जोअनन्यशरणतुकयासी॥४५॥गंगाधरमवाळकडुसकर॥आणिसंताजीतेलीवै
ष्णववीर॥आणीकवारकरीअसतीफार॥तेंग्रंथींकोठवरल्याहावे॥४६॥तुकयाचेंपत्रघेऊनिहातीं॥अंतरगाभारांप्रवे
शती॥तोंविटेवरीदेखिलारुक्मिणीपती॥जघनींशोभतीकरकमळें॥४७॥जेकांपरब्रह्ममूर्त्तीसगुण॥पाहातांचिदे-
तीआलिंगन॥चरणावरीमस्तकठेऊन॥मारुतीवदनविलोकिती॥४८॥पुढेंपत्रठेऊनिसत्वरी॥निरोपसांगतीतेअवस

रीं॥ तुकयासींसमाधाननाहींशरीरीं॥ ह्मणोनियेथवरीनचालवे॥ ४९॥ भक्तवत्सलाकरुणामूर्त्ती॥ पत्रलिहिलेंतुजप्र
ती॥ अंतरसाक्षतूंचैतन्यमूर्त्ती॥ सांगणेंतुजप्रतीनलगेची॥ १५०॥ ऐसानिरोपऐकोनिकानी॥ सद्गदितझालेचक्रपा
णी॥ जवळबोलाऊनरुक्मिणी॥ कैवल्यदानीकायह्मणे॥ ५१॥ तुकामाझानिजभक्तजाण॥ सावकाशनाहींत्याजकार
णे॥ यास्तवपंढरीसनहोययेणें॥ पत्रलिहूनपाठविलें॥ ५२॥ आतांआपणनिजांगेंतेथवर॥ जाऊनिघ्यावासमाचार॥
॥ ऐसेंपुसतांशारंगधर॥ रुक्मिणीउत्तरकायबोले॥ ५३॥ तुह्मासीपाहावयाजगजेठी॥ भाविकभक्तपातलेभेटी॥ सगुण
रूपनपडतांदृष्टी॥ होतीलकष्टीभक्तराज॥ ५४॥ तरीगरुडासीपाठवूनियांयेअवसरीं॥ तुकाआणावायेथवरी॥ ऐसेंऐ-
कोनिश्रीहरी॥ मगआज्ञाकरीखगेंद्रा॥ ५५॥ विनतासुतासीशारंगधर॥ ह्मणेआतांदेहूसींजायसत्वर॥ तुकयासीबैसऊ
निपाठीवर॥ आणीयेथवरभेटावया॥ ५६॥ ऐसेंसांगतांचिश्रीहरी॥ गरुडेंआज्ञावंदिलीशिरीं॥ नमस्कारकरूनसत्वरी
मगफडत्कारींचालिला॥ ५७॥ निमिषनलोटतांचीसत्वर॥ खगेंद्रपातलादेहुक्षेत्र॥ तोंतुकाप्रेमळवैष्णववीर॥ गांवाबाहे
रउभाअसे॥ ५८॥ वारकरीयांसीबोळविलेंजेथें॥ तेथेंचिउभावैष्णवभक्त॥ देहभानतोंनाहींकिंचित॥ वाटपाहातपंढरी-
ची॥ ५९॥ सप्रेमेंआठवितांपंढरीराया॥ ब्रह्मरूपचिझालीकाया॥ तरींअद्वैतबोधनावडेचितया॥ प्रेमळतुकयाभक्तराज
॥ १६०॥ जैसाचृक्षाचाखुंटसाचार॥ नचालेनहालेअणुमात्र॥ तैसेंतुकयाचेंशरीर॥ मार्गावरदिसतसे॥ ६१॥ हेंखगपतीनें

देखोनिनयनीं ॥ मगविस्मितहोय अंतःकरणी ॥ मगहळूचउतरूनिमेदिनी ॥ मधुरवचनींबोलतसे ॥ ६२ ॥ सावधकरूनतुकयाप्रती ॥ देवाचेंपत्रदिधलेंहातीं ॥ ह्मणेतुझ्यावियोगेंरुक्मिणीपती ॥ करितसेखंतीमनांत ॥ ६३ ॥ तुझेंशरीरशक्तिहीन ॥ ह्मणोनिपंढरीसनझालेंयेणें ॥ मगआज्ञाकेलीरुक्मिणीरमणें ॥ तुजकारणेंआणावया ॥ ६४ ॥ ऐसेंबोलतांवैनताकृत ॥ तोंतुकाझालासद्गदित ॥ देवाचेंपत्रवाचोनीपाहत ॥ तेंऐकानिजभक्तभाविकहो ॥ ६५ ॥ वैकुंठकैलासआहेजोंवरी ॥ चिरंजीवतुकाअसेतोंवरी ॥ आणिमाझेंऐश्वर्यचराचरीं ॥ तूंचिअधिकारीतयाचा ॥ ६६ ॥ माझावियोगनसाहेतुज ॥ तैसेंचियेथेंझालेंमज ॥ ह्मणोनियेथेंआणावयातुज ॥ गरुडासीआजपाठविलें ॥ ६७ ॥ तरीबैसोनियाच्यापाठीवरी ॥ दृष्टीसीपाहेंक्षेत्रपंढरी ॥ तेणेंसंतोषहोयअंतरीं ॥ अनमाननकरींसर्वथा ॥ ६८ ॥ पत्रवाचूनवैष्णवभक्त ॥ नेत्रींवाहतीअश्रुपात ॥ मगगरुडासीकायबोलत ॥ हेंमीअनुचितकेविंकरूं ॥ ६९ ॥ तूंतरीस्वामीचेंवहनथोर ॥ मीतरीसेवकपादुकाधर ॥ सोन्याचापोल्हाराझालाजर ॥ तोमस्तकावरघेऊंनये ॥ १७० ॥ माझीअवस्थासांगोनितया ॥ येथेंआणावेंपंढरीराया ॥ ह्मणोनिगरुडाचियेपायां ॥ प्रेमळतुकयालागतसे ॥ ७१ ॥ निजभक्ताचेंजाणोनिअंतर ॥ तेथोनिनिघालाखगेश्वर ॥ मगपंढरीसयेऊनिसत्वर ॥ केलानमस्कारदेवासीं ॥ ७२ ॥ सकळवृत्तांतसांगीतलाहरी ॥ ह्मणेतुकानबैसेमजवरी ॥ परीतुमचीवाटपाहातसेबरी ॥ उभाबाहेरतिष्ठत ॥ ७३ ॥ ऐसेंऐकोनिजगजेठी ॥ मगसद्गदितझालेकंठीं ॥ तेव्हांरुक्मिणीसीबोलतीगोष्टी ॥ आतांजावेंभेटी

तुकयाच्या॥७४॥ असोच्यारदिवसलोटल्यावरी॥ वैष्णवगेलेगोपाळपुरीं॥ काल्याकरूनिसप्रेमगजरीं॥ स्वानंदभरींडु
ल्लती॥७५॥ ऐसामहोत्साहझालियापाहे॥ फुटलायात्रेचासमुदाय॥ देवासीपुसोनिलवलाहें॥ बोलतीकायवारकरी
॥७६॥ देवाधिदेवारुक्मिणीवरा॥ जावेंतुकयाच्यासमाचारा॥ ऐसेंह्मणऊनित्याअवसरा॥ आपुलाल्याघराचालिले
॥७७॥ पंथक्रमितांनित्यानित्य॥ देहूसीवारकरीआलेसमस्त॥ तोंतुकाबोळवीतआलापंथ॥ उभातेथेंचिअसेकीं॥
॥७८॥ निढळावरीठेऊनिकर॥ वाटपाहातनिरंतर॥ देखोनिविस्मितवैष्णववीर॥ ह्मणतीऐसानिर्धारनव्हेकोणा॥
॥७९॥ श्रीहरीकीर्त्तनकरितांस्वयमेव॥ कायाब्रह्मचिझालीसर्व॥ तरीनसोडीचसप्रेमभाव॥ ऐसावैष्णवकोणअसे
॥१८०॥ राजाघालीलोटांगण॥ गांवमोकासेघ्याजीह्मणे॥ परीघेतलेनाहींतुकयानें॥ निष्कामसमनेंसर्वदा॥८१॥ लोहपा
सापाहतांनयनीं॥ कांचनझालेंततक्षणीं॥ परीकांतेवरीनाहींफुटकामणी॥ विटाळमानीसोन्याचा॥८२॥ चालतांपा
ऊलपडेजेथें॥ अष्टमासिद्धीवोळंगतीतेथें॥ परीएकादिवसाचेंधान्यकिंचित॥ घरींनिश्चितनठेवी॥८३॥ असोआतां
पंढरीहून॥ वारकरीआलेपरतोन॥ तेतुकयानेंदृष्टीसीदेखोन॥ लोटांगणघालीतयां॥८४॥ रामेश्वराऐसाब्राह्मणपा
हीं॥ ह्मणवीतुकयाचासांपदाई॥ त्यासीलोटांगणघालितसेविदेही॥ महंतीनाहींकिंचित॥८५॥ आपुलाशिष्यदेखो
नी॥ तयासीदेवासमानमानी॥ तोचिजगद्गुरुपूर्णज्ञानी॥ अद्वैतभजनींनिवाला॥८६॥ जैसेंअमंगळमिळतांपाणी॥

तें ससुहृद आपल्या सन्मानमानी ॥ कांहिं गणचंदनकाष्ठें दोनी ॥ पडतां कृशानी सारखीं त्या ॥ ८७ ॥ तैसा तुकयाचा सप्रेम
भाव ॥ अपूज्य पूज्य नाठवे सर्व ॥ सेवक ह्मणती जीवें भावें ॥ तेही देवचि भासती ॥ ८८ ॥ असो तयाचा भक्तिप्रेमा ॥ निरुपमा
सी कैंचि उपमा ॥ ज्याणें वाढवोनि भक्तिमहिमा ॥ पुरुषोत्तमा वश केलें ॥ ८९ ॥ वारकरी आलिया परतोन ॥ तयासी घालीत
लोटांगण ॥ परस्परें देती आलिंगन ॥ निजप्रीतीनें तेधवां ॥ ९० ॥ प्रसाद देती वारकरी ॥ तो आवडीनें सेवित ते अवसरीं ॥
ह्मणे सुखी आहेत कीं श्रीहरी ॥ टाकिलें दुरी मज येथें ॥ ९१ ॥ उत्साह झाला कैशा रीती ॥ तो साकल्य वृत्तांत भक्त सांगती ॥
तुह्मासी भेटावया रुक्मिणीपती ॥ सत्वर चि येती आज येथें ॥ ९२ ॥ इतुका निरोप कर्णसंपुटीं ॥ ऐकतां बांधिली शकुनगां
ठी ॥ भेटीचें आर्त्त बहुत पोटीं ॥ ह्मणे चाल जगजेठी सत्वर ॥ ९३ ॥ ऐसें ह्मणऊनि वैष्णववीर ॥ निढळावरीं ठेविला कर ॥ वा
ट पाहे धरूनि धीर ॥ करुणास्वरें आळवोनी ॥ ९४ ॥ तुकयाचा निश्चय देखोनि अंतरीं ॥ मग गावांत प्रवेशले यात्रेकरी ॥ जा
ऊनियां आपुलाल्या घरीं ॥ प्रपंचव्यापारीं गुंतले ॥ ९५ ॥ पत्र पाठवितां पंढरीस ॥ तुका तेथेंचि उभा असे ॥ मागें अभंग एकु
णवीस ॥ वैष्णवदास बोलिला ॥ ९६ ॥ त्याचा प्रयत्न करून समस्तीं ॥ वचन ध्यानासी आणि जे संतीं ॥ पुढें ही वाट पाहातसे
प्रीती ॥ ह्मणे रुक्मिणीपती कां नये ॥ ९७ ॥ कोण त्या निज भक्ताची पूजा ॥ घेत बैसलासी गरुडध्वजा ॥ तेथें चि प्रेमा गुंतला
तुझा ॥ आणि विसर माझा पडिला कीं ॥ ९८ ॥ कां आणिक संकट घातलें कोणी ॥ तेथें गुंतलासी चक्रपाणी ॥ आणि माझा

विसरपडिलामनीं ॥ टाकिलेंवनीएकटें ॥ ९९ ॥ ऐशारीतीप्रेमळतुका ॥ चित्तीं आठवीवैकुंठनायका ॥ तोंगगनीं झळके
गरुडटका ॥ निजभक्तसखायेतसे ॥ २०० ॥ खगवहनींवैकुंठपती ॥ अकस्मातउतरलेक्षिती ॥ पीतांबराचीझळकेदी-
प्ती ॥ तेणेगभस्तीलोपला ॥ १ ॥ ठाणसाजिरेंसुकुमार ॥ जंघनीशोभतीदोनीकर ॥ दिव्यकुंडलेंमकराकार ॥ श्रीसुखमनो
हरहरीचें ॥ २ ॥ दिव्यकौस्तुभवैजयंती ॥ मयूरपिच्छेंशिरीं असती ॥ तुळसीहारगळांमिरविती ॥ देखतांविश्रांतीहोयजीवा
॥ ३ ॥ रुक्मिणीसहितशारंगधर ॥ उभातुकयाचेसमोर ॥ चहूंभुजींकरुणाकर ॥ आलिंगनसत्वरदेतया ॥ ४ ॥ मगसावधहो
ऊनिउठाउठी ॥ उघडोनिपाहेजोंदृष्टी ॥ तोंसगुणस्वरूपपाहिलेंजगजेठी ॥ चरणींमिठीघातली ॥ ५ ॥ जैसीमातातान्हयाका
रणें ॥ हृदयींधरितनिजप्रीतीनें ॥ तैशाचरीतींजगज्जीवन ॥ तुकयाकारणेंसंबोखी ॥ ६ ॥ पुढिलेअध्यायींरसोत्पत्ती ॥ वद-
विताश्रीरुक्मिणीपती ॥ श्रोतयांसीविनवीमहिपती ॥ श्रवणींसद्भक्तीअसोंद्या ॥ ७ ॥ स्वस्तिश्रीभक्तलीलामृतग्रंथ ॥ श्रव
णेंचिपुरतीमनोरथ ॥ प्रेमळपरिसोतभाविकभक्त ॥ चतुर्दशोध्यायगोडहा ॥ २०८ ॥ ॥ श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥ ७ ॥ ७

वि
तुकारामकीर्तनकरितात:
अध्याय १५
स्त्री
लोहगांवकरश्रोते:
जोसी
गाढवदोन
आजारीमुलगा
इंद्रायणी:
तुकोबा
आध्यात्मिक
दादुकोंड
देवपधिक

श्रीगणेशायनमः ॥ श्रीद्वारकाधीशायनमः ॥ जयभीमातीरवासी रुक्मिणीपती ॥ सच्चिदानंदा करुणामूर्त्ती ॥ जगविख्यात
तुझी कीर्त्ती ॥ पवाडे गर्जती पुराणीं ॥ १ ॥ श्रुतिशास्त्रें वर्णिती गुण ॥ त्यांसी नकळे चि तुझें महिमान ॥ तेथें मी मूढमती अज्ञान ॥
प्राकृतमतीनें काय वाणूं ॥ २ ॥ नाहीं अंगीं चातूर्य कुशळता ॥ नव्हे बहुश्रुत व्युत्पन्नता ॥ वायांच उपजला धिवसा चित्ता ॥ तरी शे
वटासी ग्रंथा पाववीं ॥ ३ ॥ तुझ्या आधारें चक्रपाणी ॥ म्यां हातीं धरिली असे लेखणी ॥ तरी सर्वदा हृदयस्थ राहुनी ॥ आठवम
नीं देयीजे ॥ ४ ॥ संतचरित्रें वदतां आतां ॥ तरी सर्वथा हा भार तुझिया माथां ॥ न्यून वचन पडिलें अवचिता ॥ तरी संपूर्ण अनं
तातूं करीं ॥ ५ ॥ त्रितापाचे आवर्त्त पूर्ण ॥ पुढें आलिया अनंत विघ्नें ॥ त्यावरी धाडून सुदर्शन ॥ ग्रंथ निर्विघ्न सिद्धी न्यावा ॥ ६ ॥
हे अघटित आळ निश्चिती ॥ घेतली असे म्यां रुक्मिणीपती ॥ परी शेवट करणें तुझ्या हातीं ॥ ह्मणोनि महिपती विनवीतसे
॥ ७ ॥ मागिले अध्यायीं कथा सुरस ॥ तुकयासी नवतें सावकाश ॥ मग लिखित पाठवितां देवास ॥ पंढरीनिवास पातले ॥ ८ ॥
सगुणस्वरूपें देऊनि भेटी ॥ तुकयासी आलिंगूनि धरिलें पोटीं ॥ येरें चरणीं घातली मिठी ॥ आनंद सृष्टीं न समाये ॥ ९ ॥ मग
तुकयाचा धरूनि कर ॥ घरासी आले शारंगधर ॥ मोडकें खोपट असे जर्जर ॥ प्रभंजन भरे दशदिशा ॥ १० ॥ तुकयासी ह्मणे
वैकुंठविहारी ॥ मी क्षुधातुर झालों अंतरीं ॥ भोजन इच्छितों पोट भरी ॥ तरी साहित्य लवकरी करावें ॥ ११ ॥ आवलीसीं वि
चारी ते अवसरीं ॥ देवाधिदेव आले घरीं ॥ यासी भोजन घालीं सत्वरी ॥ शुद्ध अंतर करूनियां ॥ १२ ॥ मग कण्या रांधोनी स

त्वरी॥ आणीककांहीं भाजीभाकरी॥ वाढोनियांपात्रावरी॥ बैसलेश्रीहरीजेवावया॥१३॥ महर्षीयागकरितांजाण॥ तेथें
नघेजोअवदान॥ तोनिजभक्ताचेघरींचेंकदान्न॥ अतिआदरेंजेवितसे॥१४॥ यज्ञामुखीं काढीतसेखोडी॥ तोभिल्लुणी
चीदेखोनीआवडी॥ उच्छिष्टबोरें अतितांतडी॥ लवडसवडीभक्षीतसे॥१५॥ दुर्योधनेंपक्वान्नेंनिर्मिलींफार॥ तेथेंनज
यचिशारंगधर॥ धुंडोनिविदुराचेंघर॥ कण्यासत्वरभक्षितसे॥१६॥ ऐसाभक्ताचाबांधिलादेव॥ जाणतीसर्वज्ञभक्तवैष्णव
॥ तोतुकयाचादेखोनिनिष्कामभाव॥ कदान्नेंपाहाहोजेवितसे॥१७॥ भावाच्याउपच्यारें करून॥ तृप्तझालाजगज्जीवन॥
मगमुखशुद्धीतुळसीपान॥ निजप्रीतीने अर्पिलें॥१८॥ यापरीतुकयासींतोषवून॥ देवपातले अंतर्धान॥ कींभक्तहृदयक
मळपूर्ण॥ तेथें मिलिंदहोऊनबैसले॥१९॥ आणिककथाऐकारसिक॥ एकब्राह्मणहोताअध्यात्मिक॥ तेणेविवेकसिंधू
लिहूनपुस्तक॥ वाचितसेदेखनिजप्रीती॥२०॥ त्याणेंतुकयाचीकीर्त्तीऐकोनिकानीं॥ धिक्कारूंलागेआपुलेमनीं॥ मगह्म
णेहृदयस्थदेवअसोनी॥ रानोरानीकांजावें॥२१॥ ऐसेंह्मणऊनितोद्विजवर॥ चित्तींकरितसेविच्यार॥ ह्मणेविवेकसिंधू
ऐकिलियावर॥ समजेलअंतरतुकयाचें॥२२॥ मगदेहुग्रामींयेऊन॥ तुकयासींपाहेतोब्राह्मण॥ तोंइंद्रायणीचेतीरींवैष्ण
वजन॥ नामस्मरणकरितसे॥२३॥ होतांतुकयाचेंदर्शन॥ मगपरस्परेंकेलेंनमन॥ ब्राह्मणबोलेविनीतवचन॥ निजप्री
तीनेंतेधवां॥२४॥ श्रीमुकुंदराजविरचित॥ विवेकसिंधूअध्यात्मग्रंथ॥ मीपारायणकरितोंयेथें॥ कराश्रवणार्थनिजप्री

तों ॥ २५ ॥ त्याचारक्षावयामान ॥ प्रेमळभक्तअवस्यह्मणे ॥ मगगोधडीआंगावरघेऊन ॥ सर्वांगतेणेंझांकिलें ॥ २६ ॥ ब्राह्मणाप्रतीबोलेवचन ॥ चराचरपाहतांफांकेमन ॥ यास्तवआह्मींझांकिलेनयन ॥ तुह्मींपारायणकरावें ॥ २७ ॥ ऐकूनितुक्याचेंउत्तर ॥ ग्रंथासीआरंभकरीतोद्विजवर ॥ अर्थहीसांगेनानाप्रकार ॥ परीकांहींचउत्तरनबोलती ॥ २८ ॥ एकप्रहरलोटतांनिश्चित ॥ तोंपर्यंतवाचिलाग्रंथ ॥ परीतुकानहालेनबोलेमात ॥ मगब्राह्मणकरितकायतेव्हां ॥ २९ ॥ गोधडीउचलोनिपाहेनयनीं ॥ तोंतुकयानेंविपरीतकेलीकरणी ॥ दोनीबोटेंघातलींकानीं ॥ नामस्मरणींउह्मत ॥ ३० ब्राह्मणविरसचित्तांत ॥ ह्मणेदूरीआलोंक्रमोनिपंथ ॥ एकप्रहरवाचिलाग्रंथ ॥ श्रमव्यर्थमीकेले ॥ ३१ ॥ तुमचीसंगतीकरूनपाहीं ॥ अर्थअन्वयकळेलकांहीं ॥ तोंकानबुजोनिझालाविदेही ॥ आर्त्तनाहींश्रवणार्थी ॥ ३२ ॥ ऐसेंऐकोनिवैष्णववीर ॥ स्वसुखेंबोलेअभंगसत्वर ॥ यासाठींत्यजूनिघर ॥ वनांतरसेवितों ॥ ३३ ॥ नामरूपींधरिलानेम ॥ माझेंदिठावेलप्रेम ॥ बुद्धीहोईलकींनिष्काम ॥ अहंब्रह्मसमतेची ॥ ३४ ॥ याजकारणेंअद्वैतवार्त्ता ॥ कानींनऐकेंमीसर्वथा ॥ विक्षेपहोईलदेवभक्ता ॥ तोश्रमद्याकरूंनये ॥ ३५ ॥ मुखेंसांगतीआत्मज्ञान ॥ कींब्रह्मरूपअवघेजन ॥ आणिकवडीसाठींदेतीप्राण ॥ करितीभांडणबाजारीं ॥ ३६ ॥ अवघेंब्रह्मरूपभासलेंआहे ॥ तरीगेल्याआल्याचीहळहळकाय ॥ निर्गुणींकांहींचबोलूंनये ॥ शब्दठायखुंटला ॥ ३७ ॥ यालागींदेवभक्तपण ॥ खंडितांहोयअधःपतन ॥ देवेंमर्यादालावि-

लीजाण ॥ त्याप्रमाणेचालिजे ॥ ३८ ॥ उदंडब्रह्मनिष्ठझालाजर ॥ तरीईश्वरीसत्ताअनिवार ॥ सृष्टीउत्पत्तीआणिसंहा
र ॥ याचेनीसाचारनव्हेकीं ॥ ३९ ॥ तिन्हीदेवआपुलाल्यागुणें ॥ जोंवरीअसतीकांसगुण ॥ तोंवरीअसावेंमर्यादेनेंजाण
अद्वैतवचनबोलूंनये ॥ ४० ॥ ऐसेंसांगतांवैष्णवभक्त ॥ ब्राह्मणाअनुभवेंआलीप्रचीत ॥ सगुणभजनींत्याचेंचित्त ॥
जडलेंनिश्चिततेसमयीं ॥ ४१ ॥ करुणापरजेंकांभाषण ॥ संतबोलिलेपुरातन ॥ तेंगातऐकतआवडीकरून ॥ मगसर्वां-
गींपूर्णनिवाला ॥ ४२ ॥ एकेदिवसींलोहगांवकर ॥ गृहस्थयेऊनिथोरथोर ॥ तुकयासींघेऊनगेलेसत्वर ॥ कीर्त्तनगजर
ऐकावया ॥ ४३ ॥ पक्वान्नेंनिर्मूनियांनाना ॥ घालितीविप्रांच्यासमाराधना ॥ रात्रींप्रारंभकरितीकीर्त्तना ॥ भवाब्धितार
पालागुनी ॥ ४४ ॥ तोंहुताशनीचीलोटतांराती ॥ तोंउदयासपावलागभस्ती ॥ तेथेंक्षारउदकाचीवापिकाहोती ॥ जीव
नन्नघेतीकोणीतीचें ॥ ४५ ॥ त्यामाजीयेऊनतुकयानें ॥ अकस्मातकेलेंसचैलस्नान ॥ तत्काळगोडझालेंजीवन ॥ चम-
त्कारदारुणअद्यापीहा ॥ ४६ ॥ कांसारविहीरनामतीस ॥ लोहगांवींअद्यापीअसे ॥ निजभक्ताचाकीर्त्तीघोष ॥ पंढ
रीनिवासवाढवी ॥ ४७ ॥ तेथेंएकब्राह्मणभक्तवैष्णव ॥ तुकयाचेठायींत्याचाभाव ॥ कीर्त्तनघोषऐकतांअपूर्व ॥ प्रपंच-
सर्वटाकूंपाहे ॥ ४८ ॥ स्वरूपेंसुंदरत्याचीकांता ॥ द्वेषउपजलातीच्याचित्ता ॥ ह्मणेवेडाकेलामाझाभर्त्ता ॥ कसूनिआतां
यासीपाहूं ॥ ४९ ॥ भ्रतारगांवासगेलियाजाण ॥ कडुभोंपळेरांधिलेतिणें ॥ मगतुकयासीमंदिरींआणून ॥ ह्मणेकरा

वेंभोजनयेठांयीं॥५०॥रसनाजिंतोनिवैष्णवभक्त॥इंद्रियांनेमकेलानिश्चित॥कडूगोडनकळेचित्यातें॥विदेह
स्थितीह्मणूनी॥५१॥बहुतगोडजाह्लीशाख॥ऐसेंह्मणतांवाढीअनेक॥तुकयासीजेऊनिजातांदेख॥तोंवैकुंठना
यकक्षोभला॥५२॥तीच्यासर्वांगासीभलीं॥आंवळ्याऐसींगुल्मेंआलीं॥तीनजातीचऔषधेंकेलीं॥गतीफळली
कर्माची॥५३॥देवाचाद्वेषकरितांसदा॥तेणेपावलेमोक्षपदा॥परीभक्तद्वेषीयासीरवरवसदा॥नचुकेआपदातया
ची॥५४॥लोहगांवींएकब्राह्मण॥परमभाविकअसेपूर्ण॥सोमवारव्रतत्याजकारणें॥तुकयासीआमंत्रणदीधलें
॥५५॥स्त्रीपुरुषदोघेंउभयतां॥निसरेंसाहित्यनसेचिदेतां॥तोंदिव्यांतीलतेलसरलेंजेवितां॥ह्मणवोनिचिंताक्रांत
मनीं॥५६॥कोरडीपडिलीअसेवात॥आतांकोणजाईलबाजारांत॥देखोनितुकाप्रेमळभक्त॥कायबोलततयासीं॥
॥५७॥रिताबुधलाघरांत॥ह्मणेतेलअसेलपाहात्यांत॥मगघरस्वामीणविलोकित॥तोंस्नेहआंतबहुदिसे॥५८॥तें
दिव्यासआपूनतात्काळघालितां॥हर्षेंआनंदलींउभयतां॥जेथेंदेवभक्तांची आस्था॥तरीसिद्धीसमस्ताआंदण्या
॥५९॥तीउभयतांहोतीजोंवर॥स्नेहसरलेंनाहींतोंवर॥आणीकएकचमत्कार॥ऐकासादरभाविकहो॥६०॥शि
ळाहोतीपाटलाचेद्वारीं॥तुकारामबैसतीतिजवरी॥तोंतुंबडीवालाघालितसेफेरी॥तोनृत्यकरीत्याजपुढें॥६१॥एकमास
पर्यंतजाण॥गांवांतफेरीघातलीत्याणें॥खात्याचींघरेंफिरून॥लोखंडघेऊनतोआला॥६२॥मगयेऊनतुकयासमोर॥ह्म

णतसेमाझीतुंबडीभर ॥ तयासीह्मणेवैष्णववीर ॥ मिळालेंसाचार कायआजी ॥ ६३ ॥ लोहाचेतुकडेहोतेजाण ॥ तेशि
ळेवरीरिचविलेत्याणें ॥ त्याचेंतत्काळझालेंकांचन ॥ ह्मणतीनेईभरूनिसत्वर ॥ ६४ ॥ याचकपावोनिसंतोषचित्तीं ॥ कनक
नेलेंसत्वरगती ॥ कामनिकलोकआश्चर्यकरिती ॥ लोखंड घासितीशिळेवरी ॥ ६५ ॥ परीतेंसर्वथानपालटेजाण ॥ ह्मणती-
परीसनव्हेहापाषाण ॥ तुंबडीवालासभाग्यपूर्ण ॥ लाधलेंधनत्यालागीं ॥ ६६ ॥ तुकयाचेजेथेंलागलेपाय ॥ तेशिळाअद्या
पीतेथेंचिआहे ॥ आणीकचरित्रवर्तलेंकाय ॥ ऐकतांतन्मयसंतसाधु ॥ ६७ ॥ ऐकेदिवसीवैष्णवभक्त ॥ लोहगांवांतकीर्त्तन
करित ॥ मंडपउभारिलेअसतीबहूत ॥ पताकाफडकतसभोंवत्या ॥ ६८ ॥ तुकयाचीसत्कीर्त्तीऐकोनिथोर ॥ यात्रामिळाली
दोनसहस्र ॥ गांवींचेसकळलाहानथोर ॥ श्रवणासींसादरबैसले ॥ ६९ ॥ तेथीलजोशीभाविकपूर्ण ॥ नित्यऐकेहरिकीर्त्त
न ॥ त्याच्यापुत्रासींव्यथादारुण ॥ होतातीप्राणकासाविस ॥ ७० ॥ घरींटाकूनित्याजकारणें ॥ श्रवणासीआलातोब्राह्मण
॥ ह्मणेहोणारतेंनचुकेजाण ॥ उदासहोऊनबैसला ॥ ७१ ॥ एकप्रहरलोटतांरात्र ॥ मुलासीनेतीयमदूत ॥ कांतेनेंउचलोन
तेंप्रेत ॥ हरिकीर्त्तनांतआणिलें ॥ ७२ ॥ तुकयासीह्मणेतेअवसरीं ॥ यासींसत्वरउठविसीलजरी ॥ तरीचविष्णुभक्तनिर्धारीं
नाहींतरीदांभिक ॥ ७३ ॥ भ्रतारलागलातुझेध्यानीं ॥ तैंपासोनिहोतसेहानी ॥ आपुल्यासंसारासीघातलेंपाणी ॥ तैशाच
वाणीआह्मांकेलें ॥ ७४ ॥ हेंकीर्त्तनामाजीयेतांचिविघ्न ॥ विक्षेपपावलेंसकळांचेंमन ॥ जैसीपात्रींजेवितांपक्कान्नें ॥ त्यांत-

विषआपूनकालविलें॥७५॥ऐसेंसंकटदेखोनिजाण॥नेत्रझांकिलेतुकयानें॥मांडिलेंपांडुरंगाचेंध्यान॥एकाग्रमनकरूनियां॥७६॥ह्मणेजयजयाजीपुराणपुरुषा॥भक्तवत्सलावैकुंठाधीशा॥विश्वव्यापकासर्वसाक्षा॥पंढरीनिवासाश्रीविठ्ठला॥७७॥तुवांमागेंपवाडेकेलेबहुत॥तेसत्कीर्तीगाती वैष्णवभक्त॥तेसत्यकरूनिदाखवींयेथें॥अनुभवेंप्रचीतदाखऊनी॥७८॥भजनांतविक्षेपझालापूर्ण॥याहूनिआह्मासीकोणतेंमरण॥हातींघेऊनिआतांसुदर्शन॥निवारीविघ्नविठोबा॥७९॥जरितूंनयेसीलयेथें॥तरीप्राणमीनठेवींचसत्य॥ऐसेंह्मणवोनिप्रेमळभक्त॥अश्रुवाहातनेत्रांतुनी॥८०॥ऐसाधांवाकरितांचतेथें॥तत्काळआलेपंढरीनाथ॥तुकयासीसावधकरूनिह्मणत॥तूंचिंताक्रांतकासया॥८१॥तुजपासींभक्तशिरोमणी॥असेअमृतसंजीवनी॥तेउच्चारितांहरिकीर्त्तनी॥प्राणपरतोनीयेतील॥८२॥ऐसेंआश्वासनदेतांश्रीहरी॥तुकयासीसंतोषझालाअंतरीं॥मगनेत्रउघडोनितेअवसरीं॥सावधकरीश्रोतयां॥८३॥ह्मणेटाळ्याचुटक्यावाजवोनिहातें॥विठ्ठलनामेंगर्जासमस्त॥तेणेंमहाविघ्नेंनिवारत॥संशयचित्तांतनधरावा॥८४॥आज्ञापितांचिवैष्णवभक्त॥सकळश्रोतेभजनकरित॥नादब्रह्मचिमूर्त्तिमंत॥अवतरलेंनिश्चिततेंसमयीं॥८५॥टाळविणेमृदंगसुस्वर॥विठ्ठलनामेंहोतसेगजर॥टाळ्याचुटक्यावाजतीथोर॥रंगअपारवोडवला॥॥८६॥एकप्रहरऐशारीती॥सकळश्रोतेभजनकरिती॥तेणेंचिविसरूनिदेहभ्रांती॥विदेहस्थितीतुकयाची॥८७॥

तोंकौतुककरीपंढरीनाथ ॥ श्रोतेपरिसासभाग्यवंत ॥ कीर्त्तनामाजीटाकिलेंप्रेत ॥ परतलेंनिश्चितप्राणत्याचे ॥ ८८ ॥
उठोनिबैसेहरिकीर्त्तनी ॥ भजनकरीसप्रेमेकरूनी ॥ सन्निधहोतीत्याचीजननी ॥ तीलागलीचरणीतुकयाच्या ॥
॥ ८९ ॥ जयजयकारेंपिटोनिटाळी ॥ आनंदलीभक्तमंडळी ॥ हरिस्मरणीवृत्तीवेधली ॥ अधिकोत्तरतेधवां ॥ ९० ॥ इ
तुकेंचरित्रवर्त्तलीयावर ॥ तोंरात्रझालीदोनप्रहर ॥ तोंश्रीपादसंन्यासीयेऊनिथोर ॥ कीर्त्तनांतसमोरबैसले ॥ ९१ ॥ ना
ममहिमाभक्तिपर ॥ स्थापीततेव्हांवैष्णववीर ॥ नामसकळसाधनांतसार ॥ नामपरात्परपरब्रह्म ॥ ९२ ॥ कर्मप्रारंभक
रितांचिपूर्ण ॥ आधींकेशवनारायण ॥ व्यंगपडतांब्रह्मकर्म ॥ विष्णुस्मरणेंब्रह्महोय ॥ ९३ ॥ करितांवधूवरांचेंलग्न ॥
घटितपाहतीछत्तिसगुण ॥ सेवटींलक्ष्मीकांताचेंस्मरण ॥ केल्यावांचूनिसरेना ॥ ९४ ॥ पितृश्राद्धेंसांगआचरती ॥ सेव
टींजनार्दनस्वरूपींअर्पिती ॥ हरिनामावांचोनिनिश्चिती ॥ सत्कर्मासीगतीअसेना ॥ ९५ ॥ ऐसेंवदोनिप्रेमळभक्त ॥ वि
ठ्ठलनामेंगर्जनाकरित ॥ तेथेंसंन्यासीखळदोघेहोते ॥ तेबोलतीकुत्सितएकमेकां ॥ ९६ ॥ शूद्रमुखींचेंनामस्मरण ॥ हेंस
र्वथानायकावेंआपण ॥ ऐसेंह्मणऊनितेदुर्जन ॥ गेलेउठोनिसत्वर ॥ ९७ ॥ शिखाटाकिलीबोडूनी ॥ परीअहंतावाढ
लीदशगुणीं ॥ भक्तांचाद्वेषधरितांमनीं ॥ तरीअधःपतनीतेजाती ॥ ९८ ॥ दादुकोंडदेवमोकासी ॥ पुण्यांतहोतातेदिव
सीं ॥ फिर्यादगेलेतयापासीं ॥ दोघेसंन्यासीश्रीपाद ॥ ९९ ॥ सक्रोधहोऊनितयेक्षणी ॥ दंडकमंडलुटाकिलाधरणीं ॥

॥ मस्तकपिटोनितयेक्षणी ॥ सांगतीगाऱ्हाणींतींऐका ॥ १०० ॥ तुकाशूद्रजातीचावाणी ॥ त्याणेंविपरीतमांडिलीक
रणी ॥ भाविकजनासीघालोनिमोहनी ॥ नामस्मरणींलाविलें ॥ १ ॥ भक्तिमहिमावाढविलाथोर ॥ कर्ममार्गबुडविला
समग्र ॥ जातीचाअसोनियांशूद्र ॥ करितीनमस्कारब्राह्मण ॥ २ ॥ तूंतरीदेशींचाअधिकारी ॥ यास्तवसांगावयाआलोंसत्व
री ॥ तुह्मावांचोनिनिर्धारी ॥ आमचाकैवारीकोणअसे ॥ ३ ॥ तरीतुक्यासीबोलाऊनयेथवर ॥ शिक्षाकरावीसत्वर ॥ जरी
आमचेंनऐकसीलउत्तर ॥ तरीप्राणसत्वरत्यजूंआह्मीं ॥ ४ ॥ ऐसानिग्रहदेखोनियोर ॥ दादुकोंडदेवबोलेउत्तर ॥ तुमचें
स्वस्थअसोंद्याअंतर ॥ तुक्यासीयेथवरबोलावितों ॥ ५ ॥ तुमचात्याचाप्रतिवादझालिया ॥ जोहरेलशिक्षाकरीनतया ॥ ऐ
सेंश्रीपादासीबोलूनिया ॥ दूतलवलाह्यापाठवित ॥ ६ ॥ लोहगांवींच्याब्राह्मणाला ॥ पन्नासरुपयेलिहिलामसाला ॥ कीं
संन्यासीआलेसांगावयाला ॥ पत्रींलिहिलावृत्तांत ॥ ७ ॥ दादुकोंडदेवाचेभृत्य ॥ लोहगांवासीआलेत्वरित ॥ ब्राह्मणगो
ळाकरूनिसमस्त ॥ मगपत्रदेतत्याहातीं ॥ ८ ॥ ऐसेंअरिष्टदेखोनिनिश्चिती ॥ अर्धरासींभयउपजलेंचित्तीं ॥ ह्मणतीकैसी
होहोईलगती ॥ ह्मणऊनिकांपतीथरथरां ॥ ९ ॥ हातुक्यासींकळतांवृत्तांत ॥ सकळब्राह्मणासींअभयदेत ॥ शिरींअस
तांपंढरीनाथ ॥ चिंताकिमर्थकरावी ॥ ११० ॥ विप्रांसीह्मणतीराजकिंकर ॥ मसालाभरूनिद्यावाशिघ्र ॥ तेथेंचदेऊंचला
सत्वर ॥ अवघेद्विजवरबोलती ॥ ११ ॥ निग्रहकरावाजरीत्याणी ॥ तरीतुक्याचीप्रतिष्ठाबहूतजनीं ॥ राजायेतसेलोटांग-

पी॥ हें सकळांलागूनि विदित असे॥ १२॥ मगटाळविणेमृदंगदोन॥ सवेंध्रुपदेंच्चघोजण॥ दिंड्यापताकाउभारून॥ क
रीतकीर्त्तनचालिलें॥ १३॥ गांवींचे ब्राह्मणसकळलोक॥ पाहावयासी आले कौतुक॥ मगयेऊनिपुणियाच्यासाम्यक॥ सं
गमींसकळिकउतरले॥ १४॥ स्नानेंकरूनसकळिकानी॥ नित्यनेमसारिलेकोणी॥ मगबैसोनितुक्याचेकीर्त्तनीं॥ सादरश्र
वणीऐकती॥ १५॥ ध्यावयातुक्याचेंदर्शन॥ आणीकयात्राआलीदुरून॥ समुदायएकवटहोतांजाण॥ दिसतसेसैन्यउतर
लें॥ १६॥ कीर्त्तनगजरऐकतीप्रीती॥ गांवींचेलोकदर्शनासीयेती॥ पूजेचेंसाहित्यनानारीती॥ भाविकआणितीतबकांत
॥ १७॥ केळेंनारिकेळेंखर्जुर॥ बुकातुळसीसुमनहार॥ पुढेंठेऊनियासत्वर॥ करितीनमस्कारसद्भावें॥ १८॥ मोकासीजा
ऊनिउपरीवरी॥ बाहेरविलोकोनियाहेसत्वरी॥ ह्मणेकोणाचेंसैन्यदिसतेंदूरी॥ ह्मणऊनिविच्यारीभृत्यातें॥ १९॥ तेह्मण
तीलोहगांवकरीतुकाविष्णुभक्त॥ संगमीयेऊनिकीर्त्तनकरित॥ गांवींचेलोकमिळोनिसमस्त॥ दर्शनाजाततयाच्या
॥ १२०॥ ऐसावृत्तांतऐकून॥ दादुकोंडदेवद्रुबळामनें॥ ह्मणेआपणहीपूजाघेऊनित्वरेनें॥ घ्यावेंदर्शनतुकयाचें॥ २१
॥ ऐसेंह्मणऊनिचित्तासीं॥ चालिलागांविचामोकासी॥ तोंआडवेयेऊनिसंन्यासी॥ ह्मणतीहेंकायकरिसीअधिकारि
या॥ २२॥ तूंसर्वस्वआमुचाकुवसा॥ हाधरिलाहोताभरवसा॥ आणित्याच्यादर्शनासीजातोसिकैसा॥ तरीआमुची
आशाव्यर्थगेली॥ २३॥ ऐसेंबोलतांसंन्यासी॥ प्रतिउत्तरदेतमोकासी॥ जनाबरोबरदर्शनासी॥ जाणेंआह्मासीअग

स्य॥२४॥तुकयासीभेटोंनियेंअवसरीं॥गांवांतघेऊनयेतोंसत्वरी॥तुह्मींतयासीजिंतिलेंजरी॥तरीशिक्षाबरी-
त्यासीलाऊं॥२५॥अथवात्याणेतुह्मासजिंतिलेंजर॥तरीमर्यादानधरींअणुमात्र॥स्वस्थअसोंद्याअंतर॥बळक
टविचारकरूनी॥२६॥इतुकेंश्रीपादासीबोलोनीउत्तर॥पूजेचेंसाहित्यघेतलेंसत्वर॥सवेंगृहस्थथोरथोर॥तुकयासीस
त्वरभेटले॥२७॥टाळविणेमृदंगघोष॥कीर्त्तनीवोतलाप्रेमरस॥नृत्यकरितीविष्णुदास॥परित्यासुखासपारनाहीं॥२८
श्रीहरिचरित्रनानालीळा॥गातांसद्गदितहोतसेगळा॥आनंदेंअश्रुयेतीडोळां॥पाझरखळांसीनलकाळ॥२९॥तोंकौतु
कवर्त्तलेंतेअवसरीं॥सादरऐकिजेभक्तचतुरीं॥एकनग्नदिगंबरजटाधारी॥कीर्त्तनाभीतरीप्रकटला॥१३०॥तेजेंलखल
खीतदिव्यकांती॥त्यावरीचर्चिलीदिव्यविभूती॥तुकयासीआलिंगनदेऊनिप्रीती॥घातलेंक्षितींदंडवत॥३१॥तुक्या
प्रतीबोलेउत्तर॥दर्शनाचीआस्थाफार॥मनोरथपुरलेसमग्र॥इतुकेंउत्तरबोलिला॥३२॥ऐसेंह्मणोनितुकयासी॥
निराळमार्गेंजायतापसी॥लोकबैसलेकीर्त्तनासी॥तेकौतुकहर्षेंसीपाहती॥३३॥एकमेकांसींबोलतीकाय॥ह्मातरीकै
लासवासीहोय॥एकह्मणतीदत्तात्रेय॥परीप्रत्ययानयेचीसर्वथा॥३४॥संन्यासीहोतेतेसमयीं॥त्याणींपुसावेंजोका
हीं॥हेंचरित्रदेखोनियांतिहीं॥कुंटितसर्वहीतेझाले॥३५॥ब्रह्मरसवोतलानिखळ॥राहिलीसकळांचीतळमळ॥ह्म
णतीधन्यतुकावैष्णवप्रेमळ॥वैकुंठपाळसाह्ययासी॥३६॥विठ्ठलनामेंगर्जोनिप्रीती॥मगउजळिलीमंगलारती॥वो

वाळूनिरुक्मिणीपती ॥ क्षीरापतीवांटिल्या ॥३७॥ खर्जुरकेळें आणिसाकर ॥ वांटिलेनानाप्रकार ॥ ह्मणतीआजीधन्यसु
दिनथोर ॥ झालाउद्धारसकळांचा ॥ ३८ ॥ दादुकोंडदेवसन्निधयेऊन ॥ तुक्यासीविनीतबोलेवचन ॥ आतांनगरामाजी-
येऊन ॥ सनाथकरणेंमजलागीं ॥ ३९ ॥ देखोनितयाचें आर्त्त ॥ मान्यकरीतवैष्णवभक्त ॥ संन्यासीमनींचिंताक्रांत ॥ ह्मण
तीप्रांतबरानाहीं ॥ १४० ॥ तुक्याचाव्हावयाअपमान ॥ यास्तवसांगीतलेंगाऱ्हाणें ॥ तोंअधिकचिकीर्त्तीवाढलीजाण ॥ उ-
पायकोणकरावा ॥ ४१ ॥ असोआतांतेअवसरीं ॥ तुकयासीनेलेंनगरांतरीं ॥ हवेलीथोरपाहूनबरी ॥ ठावसत्वरीदीधला ॥
॥ ४२ ॥ लोहगांवकरब्राह्मण ॥ मसाल्लाकरूनिआणिलेजाण ॥ त्यांसबहूतसन्मानकरून ॥ साहित्यआणूनदीधलें ॥
॥ ४३ ॥ नगरवासीसावकार ॥ त्याणेंसाहित्यकेलेंफार ॥ तुक्याच्यापंक्तीसदोनसहस्र ॥ जेविलेद्विजवरतेदिवसीं ॥ ४४ ॥
तृतीयप्रहरयेतांनिश्चित ॥ मगकीर्त्तनासीप्रारंभकरित ॥ दादुकोंडदेवसंन्याशासीह्मणत ॥ आतांघालिजेवादार्थ
तुकयासीं ॥ ४५ ॥ जोहरीसयेईलदोघांतून ॥ त्यासमीरासभावरीबैसवीन ॥ संन्यासीह्मणतीनलगतांक्षण ॥ त्या
जकारणेंजिंतूंआह्मी ॥ ४६ ॥ आणिकखळकुटिळकोपी ॥ त्यांसीहीआणिलेंबोलाऊनी ॥ जेवींकावळ्याचाशब्द
ऐकोनिकानीं ॥ स्वयातधांवोनीयेतसे ॥ ४७ ॥ कींसारमेयशब्दकरितांजाण ॥ भुंकोंलागतीगांवीचेश्वान ॥ कींविष्णु
द्रोहीदशानन ॥ त्यासीकुंभकर्णपाठिराखा ॥ ४८ ॥ कींदुर्योधनाचेप्राणसखे ॥ शकुनीशिशुपाळपाठिराखे ॥ तैसेसंन्या

शानीसाद्यदेख ॥ पंडितवादकुमेळविले ॥ ४९ ॥ एक्याचभक्तें तेसमयीं ॥ कीर्त्तनांतयेऊनबैसलेपाहीं ॥ परीद्वेषवा
र्तातुक्यासीनाहीं ॥ नमनसर्वांसीकरितसे ॥ १५० ॥ वक्तयाच्यासन्मुखजाण ॥ श्रीपादबैसतीप्रतिष्ठेने ॥ विष्णुभक्ता
च्याद्वेषेंजाण ॥ पदरींचेंपुण्यवेंचिती ॥ ५१ ॥ विठ्ठलनामेगर्जानिहाका ॥ कीर्त्तनासीप्रारंभकरीतुका ॥ सावधकरितसक
ळलोकां ॥ वैकुंठनायकाभजावें ॥ ५२ ॥ प्रहरघटिकापळपळ ॥ आयुष्यभक्षितोमहाकाळ ॥ जैसाउंदिरसांडोनिनिघतां
बीळ ॥ बोकातत्काळभक्षीतया ॥ ५३ ॥ कांव्रतस्थकरितांएकादशी ॥ राताळेंघातलींशिजावयासी ॥ पाकासीयेतांक्ष
धितयासी ॥ तैसादेहासीकाळजपे ॥ ५४ ॥ कांअसावधअसतांजळींमीन ॥ परीबकसान्निधकरितोध्यान ॥ केव्हांगिळी
लनकळेजाण ॥ अकळेविंदानकाळाचें ॥ ५५ ॥ जेंजेंभासतेंदृष्टीसी ॥ परिणामींनाशअसेत्यासी ॥ याचेंनिवारणव्हाव
यासी ॥ तरीश्रीहरिसीशरणजावें ॥ ५६ ॥ नकरितांश्रीहरीचीभक्ती ॥ तरीसर्वथाजन्ममृत्यूनचुकती ॥ साधनेंकेलींना
नारीती ॥ परीपुनरावृत्तीचुकेना ॥ ५७ ॥ सकामअथवानिष्काम ॥ वाचेसींजपतांश्रीहरीचेंनाम ॥ तयासीगांजूंनशकेचियम ॥ पुरुषोत्तमपाठिराखा ॥ ५८ ॥ अजामिळब्राह्मणसुत ॥ तोवृषलीसींझालारत ॥ तेणेपापाचेपर्वत ॥ जोडले
बहुतसंसारीं ॥ ५९ ॥ त्याचास्पर्शव्हावयानिश्चिती ॥ महातीर्थेंभयेंकांपती ॥ सप्तनरकतेहीभीती ॥ प्रायश्चित्तीमोकलिला ॥ १६० ॥ तोंअकस्मातऋषीसमर्थ ॥ तयांसीभेटलेअवचित ॥ मगअनुतापधरूनमनांत ॥ तयासीवृत्तांतसांगी

तला ॥ ६१ ॥ ऐकोनिह्मणतीसाधुजन ॥ पुत्रावरीममतातुझीपूर्ण ॥ याचेंनामनारायण ॥ आळवीठेऊननिजप्रीती ॥ ६२
ऐसेंसांगोनितयासी ॥ साधुगेलेतीर्थवासी ॥ अंतकाळयेतांविदेहासी ॥ अजामिळपुत्रासीपाचारी ॥ ६३ ॥ नारायणाज
वळयेह्मणतां ॥ करुणाआलीवैकुंठनाथा ॥ दिव्यविमानपाठऊनतत्वतां ॥ मुक्तिसायुज्यताभोगवी ॥ ६४ ॥ सुकमिसेंराघो
ह्मणताहोदीं ॥ गणिकेसीनेलेंवैकुंठीं ॥ नक्रेंगजेंद्रकरितांकष्टी ॥ त्यांसीसोडवीजगजेठीनिजांगें ॥ ६५ ॥ कढयींतघातलें
मंडूकसान ॥ तळींपेटविलाकृशान ॥ मगसंस्कारेंस्मरेकृष्णा ॥ तेणेंउदकउष्णनव्हेची ॥ ६६ ॥ अग्निपाणीवदतसेतेवेळे ॥ क
ढयींतूनकाढामंडूकबाळ ॥ उदकतापेलतत्काळ ॥ लोकसकळऐकती ॥ ६७ ॥ विष्णुविमानयेऊनसत्वर ॥ दिव्यदेहीकेला
दर्दुर ॥ वैकुंठींठेविलानिरंतर ॥ विश्वोद्धारतेधवां ॥ ६८ ॥ कळिकाळहादुर्धरदेख ॥ तेथेंश्रीहरीचेंनामतारक ॥ यावीणसा
धनश्रेष्ठआणिक ॥ ह्मणेतोमूर्खनाडला ॥ ६९ ॥ ऐसेंह्मणाऊनिभक्तप्रेमळ ॥ हांसोनिगर्जतसेवेळोवेळ ॥ विठ्ठलनामेंघो
षसबळ ॥ श्रोतेसकळकरिताती ॥ १७० ॥ टाळ्याचुटक्याच्यानादें ॥ घोषहोतसेब्रह्मानंदें ॥ विसरोनिभेदाभेदद्वंद्व ॥ दि
सेगोविंदसर्वत्र ॥ ७१ ॥ तैसाआनंदकीर्त्तनीहोतां ॥ तों अद्भुतनवलवर्त्तलीकथा ॥ संन्यासीउठोनिउभयतां ॥ तुक्यासी
तत्वतांनमस्कारिती ॥ ७२ ॥ दादुकोंडदेवह्मणतसेत्यांस ॥ स्वामीहें अनुचितकरिताकैसें ॥ नमस्कारकेलातुकयास
शब्दब्राह्मणासठेवितां ॥ ७३ ॥ आणितुह्मींचकैसेंपायांपडतां ॥ तरीमीशिक्षालावीनआतां ॥ खोटेंपणआलेंतुम-

च्यामाथां ॥ न्यायविचारिताआह्मासी ॥ ७४ ॥ संन्यासीतयासीउत्तरदेती ॥ नारायणस्वरूपतुकयाचीकांती ॥ प्रत्यक्ष
देखिलीचतुर्भूजमूर्त्ती ॥ ह्मणऊनिप्रीतीनमस्कारिलें ॥ ७५ ॥ मोकासीसक्रोधअंतरीं ॥ ह्मणेदुर्बुद्धीतुह्मीवेषधारी ॥
मसालालेवविलामाझेकरीं ॥ किमर्थनिर्धारीमजसांगा ॥ ७६ ॥ ह्मणोनिदुराग्रहमांडिलात्याणे ॥ बैसावयासीखर
आणिलेदोन ॥ ह्मणेशिरींपांचपाटकाढून ॥ यांसीहिंडवणेंनगरांत ॥ ७७ ॥ ऐसाप्रसंगपाहूनियां ॥ तुकारामेंवर्जि
लेतया ॥ ह्मणेवेषविटंबूनयेवाया ॥ हेंपंढरीरायानमाने ॥ ७८ ॥ ऐसेंसांगतांतुकातयासी ॥ मगनिवांतराहिला-
मोकासी ॥ येक्रवीनिग्रहकरितात्यांसी ॥ वर्जावयासीकोणीनसे ॥ ७९ ॥ येचविषयीं ऐकआतां ॥ दृष्टांतीआलीआ
डकथा ॥ दादुकोंडदेवउपहारकरितां ॥ गेलीनिजकांताबाहेरी ॥ १८० ॥ लवणशाखसन्निधहोतीजाण ॥ तीआ
पुल्याहातेंघेतलीत्याणे ॥ कांताविनोदेंयेऊनह्मणे ॥ अनुचितकारणहेंकेलें ॥ ८१ ॥ माझाअधिकारअसतांयेथें
॥ तरीतुह्मीकेसाघातलाहात ॥ आणिकासीसांगतांराजनीत ॥ आणितुह्मीविपरीतकांकेलें ॥ ८२ ॥ ऐकोनिकांते
चियाबोला ॥ पायींकतत्काळपाचारिला ॥ ह्मणेहाततोडोनिटाकावहिला ॥ अपराधकेलाथोरयाणें ॥ ८३ ॥ तेव्हां
श्रेष्ठब्राह्मणयेऊनिपाहे ॥ शास्त्रयुक्तसांगतीकाय ॥ आंखुडकरावीआंगड्याचीबाहे ॥ तरीतोडिलाहोयकरजाणा
॥ ८४ ॥ त्याचीआज्ञावंदोनिशिरीं ॥ तैसेंचकेलेंजन्मवरी ॥ उणेंपाठभरतांएकेअवसरीं ॥ मोलकरीणासत्वरआणवि

ली ॥ ८५ ॥ तीह्मणेम्याचोरिलेंनाहीं ॥ मगजांतेंउपडिलेंतेसमयीं ॥ पावशेरदाणेनिघतांधावीं ॥ भुव्बावरपाहींदे
तसे ॥ ८६ ॥ खालीलतळी आणोनिसत्वर ॥ ह्मणेसापडलाअन्यायीचोर ॥ जोंतेंघातलेंभूव्बावर ॥ लोकसर्वत्रपा
हाती ॥ ८७ ॥ ऐसान्यायनिष्ठुरकरीसदा ॥ तरीतयासीनावडेखोटाधंदा ॥ परीतुकयाच्यावचनासीमर्यादा ॥ यास्तव-
आपदानकेली ॥ ८८ ॥ असासंतचरित्रेंवर्णितां ॥ मध्येंचलागली आडकथा ॥ यास्तवउबगनमानिजेश्रोता ॥ ना
वेकदृष्टांताबोलिलों ॥ ८९ ॥ मगजयजयकारकरूनितेथें ॥ कीर्त्तनीगर्जतीवैष्णवभक्त ॥ आरत्याउजळोनित्वरित ॥ रु
क्मिणीकांत ओंवाळिला ॥ १९० ॥ नृत्यकरितांतयेक्षणीं ॥ विठ्ठलनामाच्याउमटतीध्वनी ॥ घागरियामंजूळवाजती
चरणीं ॥ नादगगनींकोंदला ॥ ९१ ॥ तुकाश्रोतयांसीविलोकूनपाहत ॥ तोंविठ्ठलरूपचिदिसेसमस्त ॥ भेदाभेदमा-
वळलातेथ ॥ श्रीहरीसर्वत्रजगींभासे ॥ ९२ ॥ ऐसीहोतांविदेहस्थिती ॥ ध्यानांतआणिलीसगुणमूर्त्ती ॥ साष्टांगदं
डवतघातलेंप्रीतीं ॥ मगखिरापतीवांटिल्या ॥ ९३ ॥ संताचेंरजलागलेंक्षिती ॥ तेपायधुळीवंदीतमहिपती ॥ खिरप
तीवांटितांसांडिलीक्षिती ॥ तेवेंचोनिप्रीतीसेवितसे ॥ ९४ ॥ स्वस्तिश्रीभक्तलीलामृतग्रंथ ॥ श्रवणेंचिपुरतीमनोर
थ ॥ प्रेमळपरिसोतप्रेमळभक्त ॥ पंचदशोध्यायगोडहा ॥ १९५ ॥ ॥ श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥ ॥ श्रीमज्जगदी
श्वरार्पणमस्तु ॥ ॥ शुभंभवतु ॥ छ ॥ छ ॥ छ ॥ छ ॥ छ ॥

अध्यायपंधरावासमाप्त.

अध्याय १६

तुकारामकीर्त्तनकरितात.
वि.
श्रोतेवशिवा.
वृक्षावरपक्षीबसले.
तुकोबाचेआंगावरपक्षीबसतात.
कोंडोबा
भागीर.
पठाणशिवाजीसधरतात.
पठाणलोक

तुभ्व· श्रीगणेशायनमः॥ श्रीगोपीजनवल्लभायनमः॥ अनंतजडजीवपांडुरंगे॥ भवपारउतरिलेतुवांअंगें॥ मीएकराहि अ·
१ लोंसकळांमागें॥ तारूं निजांगेंतूंहोई ॥१॥ स्नानसंध्यापितृतर्पण॥ जपतपकळाअनुष्ठान॥ यथाविधींतुझें अर्चन॥ १८
नयेघडोनसर्वथा॥२॥ योगयागनघडेचिकांहीं॥ शरीर अशक्तझालेंपाहीं॥ तीर्थाटणघडलेंनाहीं॥ विठाबाईजाण
सीतूं॥३॥ सत्पात्रेंदानें द्यावींजरी॥ तरीधनधान्यबहूनाहींपदरीं॥ सत्वहीनमीबहुतांपरी॥ बुद्धीअघोरीअसेमाझी॥
॥४॥ सद्गुरुदास्यस्थलसंतसेवा॥ कांहींनघडेचिमजदेवा॥ सर्वप्रकारेंपांगुळबरवा॥ असेंकेशवातुजठावें॥५॥ सकळ
दुरितेंझालींगोळा॥ त्याचामीनिर्माणझालेंपुतळा॥ अविधीविषयबहुतभोगिला॥ निर्वेदनतुजलाकरीतसें॥६॥
पतीतसर्वांगींपरिपूर्ण॥ साक्षदेतसेमाझेंमन॥ आतांआपुलीब्रिदावळीपाहून॥ भवाब्धीउतरणेंश्रीहरी॥७॥ मा
गिले अध्यायींकथाऐसी॥ नारायणस्वरूपतुकयासी॥ देखोनिदोघेसंन्यासी॥ सद्भावेंसीनमस्कारिती॥८॥ झालेंआ
द्यंतवर्तमान॥ शिवाजीसलिहिलें अधिकारीयाणें॥ मगपुण्यासीयेऊननृपनंदन॥ घेतलेंदर्शनतुकयाचें॥९॥ नानाउ
पचारेंपूजोनिपाहीं॥ शिवाजीराजालागलापायीं॥ मगकीर्त्तनासीप्रारंभतेसमयीं॥ भक्तविदेहीकरितसे॥१०॥ टा
ळविणेमृदंगघोष॥ मागेंध्रुपदेपन्नास॥ विठ्ठलनामघेतांसुरस॥ कोंदलेंआकाशत्यानादें॥११॥ आधींचहरिदिनीप १
र्वकाळसुदिन॥ श्रवणाससावधनृपनंदन॥ आणिप्रेमळाचेंवक्तृत्वजाण॥ रंगासीउणेकायतेथें॥१२॥ तोंअविंध

अधिकारीचाकणेंत ॥ तयासीकळलावृत्तांत ॥ मगदोनसहस्रपठाणधाडित ॥ शिवाजीनृपनाथधरावा ॥ १३ ॥ वि
स्तीर्णवाडापुण्यांतजाण ॥ त्यांतहोतसेहरिकीर्त्तन ॥ श्रवणासीबैसलानृपनंदन ॥ तोंपरचक्रदारुणपातलें ॥ १४
रायासीकळलाहावृत्तांत ॥ तुकयासीजावयाआज्ञामागत ॥ गजबजिलेलोकसमस्त ॥ रंगअतिशयितवितुळ-
ला ॥ १५ ॥ ऐसेंअरिष्टजाणोनितेव्हां ॥ मगविठोबाचाकरितसेधांवा ॥ च्यारअभंगवदलेतेव्हां ॥ अर्थपाहावास
ज्जनी ॥ १६ ॥ तुकादेवासीभाकितसेकरुणा ॥ भीतनाहींमीआपुल्यामरणा ॥ परीदुःखकांहींहोतांजनां ॥ हेंमाझि
यानयनानपाहवे ॥ १७ ॥ भजनासीविक्षेपजालाजाण ॥ याहूनिआह्मासीमरणतेंकोण ॥ तरीआपुल्यामायाला
घवेंकरून ॥ निवारीविघ्नविठोबा ॥ १८ ॥ ऐसेंऐकोनिकरुणाघन ॥ तुकयासीदेतसेआश्वासन ॥ तुवांसुखेंकरावेंकी
र्तन ॥ रक्षिताजगज्जीवनमीयासी ॥ १९ ॥ इकडेबाहेरअविंधउन्मत्त ॥ ह्मणतीशिवाजीराजानओळखूंचयांत ॥ त
रीश्रोतेवक्तेमारावेसमस्त ॥ मगसहजचिनृपनाथसांपडेल ॥ २० ॥ ऐसाविच्यारकरितांदुर्मती ॥ तोंलाघवकरितसे
रुक्मिणीपती ॥ आपणहोऊनिशिवाजीनृपती ॥ सत्वरगतीपळतसे ॥ २१ ॥ अविंधसेनेंतहोतेहेर ॥ त्यांणींवोळखि
लानृपवर ॥ ह्मणतीहाचिदावेदार ॥ धरासत्वरलवलाहें ॥ २२ ॥ ऐसेंह्मणोनिउठाउठी ॥ सकळपठाणलागलेपाठीं
॥ तोंमायालाघवीजगजेठी ॥ क्षणएकदृष्टीपडतसे ॥ २३ ॥ आटोपितांसंनिधयेतीपाहीं ॥ धरूंजातांकांहींचनाहीं ॥

ह्मणतीदृष्टीतरळीपाहीं ॥ तोंशेषशायीपुढेंदिसे ॥२४॥ नाहींह्मणतांसंनिधभासे ॥ धरूंजातांकांहीचनदिसे ॥
एकाप्रहरांतवीसकोस ॥ नेलेंतयांसकांटेवनी ॥२५॥ श्रीकृष्णअवतारींजगज्जीवन ॥ पळालाकाळयवनाचेभेणे ॥
मगमुचुकुंदविवरींजगज्जीवन ॥ बैसेलपोनिज्यारीती ॥२६॥ तैशाचरीतीचक्रपाणी ॥ अदृश्यझालेतयेरानी ॥ तों
चंद्रगेलामावळोनी ॥ कांहूरगगनींकोंदलें ॥२७॥ अविंधासीमार्गनदिसेकोठें ॥ वस्त्रेंफाटलींलागतांकांटे ॥ अश्व
हीपळोनिगेलेगोमटे ॥ झालेकरंटेभिकारी ॥२८॥ इकडेतुकाप्रेमळभक्त ॥ श्रीहरीकीर्त्तनींगातनांचत ॥ श्रोतेतट
स्थझालेसमस्त ॥ रंगअद्भुतवोडवला ॥२९॥ कृष्णाविष्णुहरिगोविंदा ॥ अच्युतानतआनंदकंदा ॥ परमपुरुषासच्चि
दानंदा ॥ श्रीमुकुंदाजगद्गुरू ॥३०॥ ऐसींनामेंगाऊनिनाना ॥ सप्रेमरसेंभाकितसेकरुणा ॥ प्रेमेंसद्गदितकंठजाणा ॥
अश्रुनयनालोटती ॥३१॥ ऐशारीतीसप्रेमगजरें ॥ रात्रलोटलीच्यारप्रहर ॥ उदयासीयेतांदिनकर ॥ मगरुक्मिणीव
रवोंवाळिला ॥३२॥ परचक्रगेलेंआपुलेमती ॥ ह्मणऊनिविस्मितझालाभूपती ॥ ह्मणेमरणचुकविलेंआजिचेरा
त्रीं ॥ बैसतांसंगतीसंतांचे ॥३३॥ तुकयासीपुसोनिसत्वर ॥ सिंहगडींचालिलानृपवर ॥ मगप्रसादमागतांवोंजळ
भर ॥ लीदनिजकरेंदीधली ॥३४॥ तीपदरींघेऊनिनृपनाथ ॥ नेऊनिठेविलीदुकानांत ॥ चित्तीसंतोषझालाबहुत
॥ ह्मणेभाग्यउदितपैंमाझें ॥३५॥ इतुकेंचरित्रपुण्यातपाहीं ॥ वर्त्तलेंअसेतेसमयीं ॥ मगतुकयासीलोहगांवीं ॥

घेऊनिसर्वहीलोकगेले ॥ ३६ ॥ तोंकोंडोबालोहकऱ्याआडनाव ॥ तुकयापासींत्याचाभाव ॥ ध्रुपदधरितसे अपूर्व ॥
जेणेंवैष्णवसंतोषती ॥ ३७ ॥ तोतुकयासींह्मणतसेनित्य ॥ महायात्रेसीजावयात्वा आहेहेत ॥ तुमच्चेंवचनमानिती-
गृहस्थ ॥ तरीदेशावरमातेंकरूनद्या ॥ ३८ ॥ खर्चासीकांहींनसेजाण ॥ कार्यहोईलतुमच्च्यावचनें ॥ ऐसेंनित्यह्मण
तांब्राह्मण ॥ वैष्णवजनकायकरी ॥ ३९ ॥ आसनाखालींघालोनिहात ॥ एकहोनकादोनिदेत ॥ कोंडोबाझालासंको
चित ॥ ह्मणेइतुक्यांतकार्यार्थनोहे ॥ ४० ॥ मगतुकातयासींसांगतसेकाई ॥ हानित्यहोनमोडीतजाईं ॥ त्यांतूनएकपै
सानेसमर्पी ॥ पदरींठेवींआपुल्या ॥ ४१ ॥ दुसरेदिवसींपरतोन ॥ त्याचामागुतीहोईलहोन ॥ च्यारदांमोडितांवेळांतु
न ॥ परीपैसाजतनएककरीं ॥ ४२ ॥ सत्पात्रींतेंवेंचूनिधन ॥ यात्राकरावीसंपूर्ण ॥ मागुतीयेशीलपरतोन ॥ मगदेईंहोन
आमचाआह्मां ॥ ४३ ॥ कोंडोबाब्राह्मणविस्मितमनीं ॥ चमत्कारपाहूंआजिचेदिनीं ॥ होनमोडूनितयेक्षणीं ॥ पैसात्यां
तूनठेविला ॥ ४४ ॥ सामग्रीआणोनितांतडी ॥ केलेंलाहीपीठगूळपापडी ॥ तूपगूळघेतलवडसेवडी ॥ जिव्हेसीगोडी
लागावया ॥ ४५ ॥ ऐसेंसाहित्यकरूनफार ॥ तुकयासीपुसावयाआलाविप्र ॥ ह्मणेहोनमोडोनीसत्वर ॥ पाहिलाचमत्का
रस्यास्वामी ॥ ४६ ॥ ऐकोनिह्मणेवैष्णवभक्त ॥ कोणासीकळोंनेदीमात ॥ आपुलासाधोनिकार्यार्थ ॥ मागुतीआह्मास
आणोनिदे ॥ ४७ ॥ मगतीनअभंगवैष्णववीरें ॥ तयाहातींपाठविलेंपत्र ॥ त्याचाअर्थसंकळितसार ॥ ऐकाचतुरभा

विकहो ॥ ४८ ॥ विश्वेश्वरजोकैलासपती ॥ तयासीएकलिहिलीविनंती ॥ एकतेंपत्रभागीरथी ॥ विष्णुपदासिविनं
तीएकअसे ॥ ४९ ॥ विश्वरचनादिसतीअपूर्व ॥ तेंविराट्स्वरूपतूंमहादेव ॥ ह्मणोनिविश्वनाथहेंनाव ॥ भक्तगौरव-
तुजदेती ॥ ५० ॥ दीनरंकअनाथावरी ॥ कृपाकरावीयेअवसरीं ॥ वारंवारपायांवरी ॥ मस्तकनिर्धारींतुमच्यापैं ॥ ५१
अल्पसंतोषीमाझेंमन ॥ तुह्मापासींतोंकायउणे ॥ तुकाभातुकेंइच्छितोमनें ॥ तरितेंपाठवणेंधूर्जटी ॥ ५२ ॥ आ
तांभागीरथीसीलिहिलेंकाय ॥ ह्मणेमाझीविनंतीपरिसामाय ॥ सकळतीर्थांचेंस्वामिनआहे ॥ अंगींतुझियेअसे
कीं ॥ ५३ ॥ महादोषाचेंनिवारण ॥ दर्शनमात्रेंकरिसीलजाण ॥ ह्मणोनितुझेचरणींनमन ॥ निजप्रीतीनेंकरीतसें ॥
॥ ५४ ॥ सद्भावेंतुझ्याजळींन्हाती ॥ तयासीप्राप्तभुक्तिमुक्ती ॥ संतांचापोसणातुकाह्मणती ॥ वाग्पुष्पप्रीतीधाडीत
से ॥ ५५ ॥ विष्णुपदगयेसीथोर ॥ तयासीविनवीतवैष्णववीर ॥ पिंडदिधलापदावर ॥ आपल्यानिजकरेंकरूनी ॥ ५६
माझेंहीगयाव्रजनझालें ॥ पितरांचेंहीरीणफिटलें ॥ कर्मांतरहीसांगघडलें ॥ ओझेंउतरलेंमीपणाचें ॥ ५७ ॥ एक
हरिहरनामदेखा ॥ जनांतबोंबठोकीतसेतुका ॥ हेतीन्हीअभंगलिहिलीपत्रिका ॥ अनुभवसुखाचेनिबळें ॥ ५८ ॥
तेंकोंडोबालोहकऱ्याघेऊनहातीं ॥ तुकयासींनमस्कारकरीतसेप्रीती ॥ मगमहायात्रेसीनिश्चिती ॥ सत्वरगतीचालि
ला ॥ ५९ ॥ वाटेसिहोनमोडूनिदेख ॥ पदरींपैसाबांधीतसेएक ॥ खर्चकरितसेअधिकाधिक ॥ आश्चर्यलोकतेकरि

ती ॥ ६० ॥ ह्मणतीपदरींनसतांधन ॥ खर्चकरीतसेकोठून ॥ जैसावाळूंतीलविहिराजाण ॥ त्यांतीलजीवननसरेची ॥
॥ ६१ ॥ ल्हानचिदिसतोत्याचासांटा ॥ परीजीवनकाढितांनयेतोटा ॥ सोसारिखीकोंडोबाचीनिष्ठा ॥ नसांगेबोभाटको
णासी ॥ ६२ ॥ ऐशारीतीक्रमितांपंथ ॥ वाराणसीसगेलात्वरित ॥ स्नानकेलेंभागीरथींत ॥ मगनिरोपसांगतनिजप्रीती ॥
॥ ६३ ॥ सकळतीर्थांचीस्वामिणीमाये ॥ तुकयानेंतुजपत्रदिधलेंआहे ॥ ऐसेंबोलतांचिलवलाहें ॥ तोंकौतुककायवर्त्तलें
॥ ६४ ॥ महापात्रांतूनभागीरथी ॥ बाहेरहातकाढीतसेप्रीतीं ॥ रत्नजडितकंकणेंहातीं ॥ जैसागभस्तीउगवला ॥ ६५ ॥
तीरींयात्राबहूतहोती ॥ देखोनिलोकआश्चर्यकरिती ॥ ह्मणतीसाक्षांतआलीभागीरथी ॥ ह्मणोनिस्नानेंकरितील
वलाहें ॥ ६६ ॥ एकुघेऊनिमोहोरहोन ॥ हातावरीठेवितीप्रीतीकरून ॥ कोणीतोडगरसोळीचोळखण ॥ सौभाग्यवा
यनपैंदेती ॥ ६७ ॥ ऐशारीतीपूजाकरितां ॥ परीहातींनघेचिविश्वमाता ॥ तेव्हांकोंडभटाचियाचित्ता ॥ स्मरणअवचि
ताजाहलें ॥ ६८ ॥ मगतुकयाचेंपत्रघेऊनित्वरित ॥ पुढेंशिरलापाण्यांत ॥ तेंहातींदेतांचित्वरित ॥ तोंमूठवळीतभागी
रथी ॥ ६९ ॥ ऐसेंकौतुकदाखऊनित्वरित ॥ मगहातगेलाजळांत ॥ देखोनिक्षेत्रवासीसमस्त ॥ झालेविस्मितमान
सीं ॥ ७० ॥ ह्मणतीतुकयाचीवाग्पुष्पेंयेथ ॥ भागीरथीसीआवडलींनिश्चित ॥ त्याच्यावह्याउदकांत ॥ रुक्मिणी-
कांतेंरक्षिल्या ॥ ७१ ॥ असोकोंडभटानेंच्यारमास ॥ आवडीनेकेलाकाशीवास ॥ तुकयाचाअभंगपाठअसे ॥ तोवि

श्वेश्वरासनिवेदिला ॥ ७२ ॥ शब्दरत्नाचीविनवणी ॥ ऐकूनिडोलेशूलपाणी ॥ बेलपुष्पेंपडतीतेक्षणीं ॥ लोकनय
नीपाहती ॥ ७३ ॥ भागीरथीआणिविश्वेश्वर ॥ दोघानीदाखविलाचमत्कार ॥ यात्रेकऱ्यांसीआश्चर्यथोर ॥ वाटलें
साचारतेधवां ॥ ७४ ॥ मगगयेसीजाऊनियांत्याणें ॥ झालावडिलांचेंउत्तीर्ण ॥ तुकयाच्याप्रसादेंकरून ॥ वेंचिलेंधन
सत्पात्रीं ॥ ७५ ॥ ऐसीयात्राकरूननिश्चित ॥ माघारेंचालिलेक्रमितपंथ ॥ चित्तींबहुतहर्षयुक्त ॥ कायबोलतमानसीं
॥ ७६ ॥ तुकयापासींमागतांदेशावर ॥ तोंमहासिद्धीलाधलीथोर ॥ औषधवल्लीपाहतांसाचार ॥ तोंअमृततुषारजो
डला ॥ ७७ ॥ कांइच्छितांथिल्लरीचेंपाणी ॥ तोंपुढेंसमुद्रदेखिलानयनीं ॥ शेळीचेंदुभतेंइच्छितांमनीं ॥ तोंघरींनंदि
नीआलीकीं ॥ ७८ ॥ पाठांतरव्हावेंमनींधरितां ॥ तोंजिव्हेसीआलीप्रसादिककविता ॥ कांउष्णकाळींउबाराहोतां ॥ तों
हिमनगअवचितांदेखिला ॥ ७९ ॥ दीपकाचाप्रकाशइच्छितांथोर ॥ तोंआधारींप्रकटलाभास्कर ॥ स्वप्नींदृष्टांतव्हावा
सत्वर ॥ तोंसाक्षातश्रीधरभेटला ॥ ८० ॥ तेवींमहायात्राव्हावयाकारणें ॥ देशावराचेंइच्छिलेंधन ॥ तोंमहासिद्धीतुक
यानें ॥ निजप्रीतीनेंदीधली ॥ ८१ ॥ आतांहोनमागतीपरतोन ॥ तरीसर्वथादेऊंनयेत्याजकारणें ॥ ऐसाअभिलाषधरून
घेतलेंदर्शनतुकयाचें ॥ ८२ ॥ गांवाबाहेरलोहगांवीं ॥ एकांतींबैसेतुकाविदेही ॥ कोंडोबालोहकऱ्यालवलाहीं ॥ येऊनि
पायींलागला ॥ ८३ ॥ ह्मणेआपुल्याप्रसादेंसत्वरा ॥ सकळझालीअसेयात्रा ॥ स्मरणझालेंवैष्णववीरा ॥ होनमाघारा

मागती ॥ ८४॥ कोंडभटबोलेप्रतिउत्तर ॥ होनहारपलासाचार ॥ बरेंह्मणूनिवैष्णववीर ॥ तयासींउत्तरबोलतसे ॥ ८५॥
कोंडभटघरासीलवलाहीं ॥ जाऊनिपाहीतेसमयीं ॥ तोंग्रंथिकेमाजीकांहींचनाहीं ॥ विस्मितजीवींमगहोय ॥ ८६॥ ह्मणे
आजदोनप्रहरांकेलेंस्नान ॥ तेव्हांपदरींहोताहोन ॥ ग्रंथिकातैसीचआहेजाण ॥ गेलानिघोनकैशारीती ॥ ८७॥ जरीआ
तांसांगावेंतुकयासी ॥ तरीहारपलाह्मणोनवदलोंत्यासी ॥ माझेंकपटफळलेंमजसी ॥ ह्मणोनिकुसमुसीअंतरीं ॥ ८८॥
एकसद्गुरूद्रोहघडलापाहीं ॥ संसारीस्वार्थझालानाहीं ॥ अपेशआलेंदोहींठायीं ॥ यास्तवजीवींझुरतसे ॥ ८९॥
असोआतांहाविच्यार ॥ आशापाशेंनाडलेफार ॥ एकींहातकेलावर ॥ पंचाग्नीधुरएकघेती ॥ ९०॥ एकक्करितीदुग्धपान ॥
एकींसेविलेंमहारण्य ॥ एकींजटावाढवून ॥ भस्मोद्धूलनसर्वांगीं ॥ ९१॥ एकींझाडासीझोळीबांधोन ॥ घालितीचौऱ्यासी
आसन ॥ एकमौनीनबोलतीवचन ॥ मगदेतीपाटीवरीलिहूनपैं ॥ ९२॥ एकींकरूनिवेदाध्ययन ॥ करितीगृहस्थां
चेंउपार्जन ॥ एकपंडितहोऊनिजाण ॥ वादघालणेंपुढिलासीं ॥ ९३॥ एकहोऊनिहरिदास ॥ ज्ञानसांगतीबहुवस ॥ एकीं
घेतलासंन्यास ॥ एकविष्णुदासह्मणविती ॥ ९४॥ जंगमशेवडेआणिफकीर ॥ कानफडेआणिदिगंबर ॥ एकअघोर
पंथह्मणवितीथोर ॥ कितीविस्तारसांगावा ॥ ९५॥ हेपाहिलेअसतीबहुवस ॥ परीदेखिलानाहींनिराशपुरुष ॥ तैसे
तुकयाचेंनव्हेमानस ॥ चित्तींउदाससर्वस्वें ॥ ९६॥ सर्वसिद्धीअनकूळअसतां ॥ तयासीहाणितल्याकींलाथा ॥ षड्वैरीजिं

तोनितखता ॥ रुक्मिणीकांताभजतसें ॥ ९७ ॥ ग्लांतीकरितांहीनृपवर ॥ नाहींमोकासाघेतलाथोर ॥ नाहींवाडाबांधविलेंघर ॥ वस्त्रेंअळंकारनघेची ॥ ९८ ॥ अल्पआहारसेवितांजाण ॥ ग्रासोग्रासींहरिस्मरण ॥ रात्रदिवसहरिकीर्त्तन ॥ नाहींखंडणतयासी ॥ ९९ ॥ संसारपाशटाकोनिनिश्चित ॥ आणिकचपदावैष्णवभक्त ॥ धरूनितुकयाचीसंगत ॥ धरितीध्रुपदकीर्त्तनी ॥ १०० ॥ तयासींनपुसतांपाहीं ॥ उठोनिजाती आणिकेगांवीं ॥ मगतेधुंडीतलवलाहीं ॥ मागोनीसर्वहीयेताती ॥ १ ॥ जरीकोणीपुसिलेंवैष्णववीरा ॥ कोठेंजातांयेअवसरा ॥ ह्मणेआह्मीजातोंवैकुंठपुरा ॥ घातलाधाराऐशारीती ॥ २ ॥ कोणीउत्तरपुसिलेंजाण ॥ तरीतेंनबोलेअभंगावीण ॥ जिव्हारंगलीनामस्मरणेंकरून ॥ कायापरिपूर्णब्रह्मझाली ॥ ३ ॥ एकेदिवसींवैष्णवभक्त ॥ लोहोगांवींकीर्त्तनकरित ॥ नामरूपींजडलेंचित्त ॥ देहभावसमस्तविसरला ॥ ४ ॥ टाळविणेमृदंगघोष ॥ नादब्रह्मचिआलेंसुसें ॥ विठ्ठलनामाचाहोतसेघोष ॥ तेणेंआकाशकोंदलें ॥ ५ ॥ जैसीवक्तयाचीस्थितीपाहीं ॥ तैसेचश्रोतेझालेविदेही ॥ जोंहिलालासींतेलघालीतसेपाहीं ॥ देहभावनाहींतयासी ॥ ६ ॥ तटस्थमुद्रासर्वांकारणे ॥ स्नेहनघालितांविझालाअग्न ॥ तोंअद्भुतकौतुकवर्त्तलेंजाण ॥ तेंऐकासज्जनभाविकहो ॥ ७ ॥ तुकयाच्याआंगाचाप्रकाश ॥ पडिलातेव्हांबहुवस ॥ माझ्यामतीनेंऐसेंभासेनिःशेष ॥ दृष्टांतस्फुरसअवधारा ॥ ८ ॥ गर्भअसतांमातेच्याउदरीं ॥ तेंतेजउमटेअंगावरी ॥ कांजैसाकवीचाअनुभवअंतरीं ॥ तोंउद्गारबाहेरीवदेवाचा ॥ ९ ॥ नातरीबिलोराच्यामं-

दिरांत॥दीपउजळोनीठेविलानिश्चित॥त्याचाबाहेरप्रकाशपडत॥द्वारकिंचितनसतांही॥११०॥तैसेंतुकयाच्याउदरींस
हज॥स्फरवाडेंबैसेगरुडध्वज॥त्याचेंबाहेरफांकलेंतेज॥ऐसेंचमजवाटतसे॥११॥महाकवीचीकाव्यगोष्टी॥कींकोटिसू
र्यविष्णूचेमुकुटीं॥तोभक्तवत्सलजगजेठी॥तुकयाचेपोटींसांठवला॥१२॥ह्मणोनिअंगींचाप्रकाश॥कीर्त्तनींपडिलाब-
हुवस॥अनुभवेंदेखिलेंदृष्टीस॥भाग्यविशेषपैंत्याचें॥१३॥असोआतांजगदोद्धार॥व्हावयाभक्तांचाअवतार॥की
र्तनझालेंतीनप्रहर॥मगरुक्मिणीवरयोंवाळिला॥१४॥खालींबैसतांवैष्णववीर॥तोंमारुतीपडिलाअंधःकार॥श्रोते
आलेदेहावर॥तोंहिलालसमयलाविले॥१५॥स्नेहआणिलेंहोतेंसमय॥तेंवेंचिलेंनाहींअणुमात्र॥तेलाचेंतैसेंच
भरलेंपात्र॥आश्चर्यथोरलोककरिती॥१६॥लोहगांवींचेभाविकनर॥त्यांसींतुकयाचीसेवाघडलीफार॥त्यांणींचप्रे
मालुटिलासमग्र॥कीर्त्तनगजरऐकतां॥१७॥जैसाकृष्णाअवतारमथुरेसीझाला॥परीगोकुळींक्रीडलाघनसांवळा॥
तोव्रजवासीभोगितीसोहळा॥तैसेंचमजलाभासतसे॥१८॥जगविख्यातवैष्णववीर॥जनांतमान्यतावाढलीफार॥म-
गकोणासीनबोलतांउत्तर॥देहूसीसत्वरपातला॥१९॥राउळासींजातांउठाउठी॥पांडुरंगमूर्त्तीदेखिलीदृष्टी॥नमस्का
रघालीसद्गदकंठीं॥जैसीदंडकाठीपडतसे॥१२०॥जेंध्यानठसावलेंहृदयांतरीं॥तीसगुणमूर्त्तीदेखिलीबाहेरी॥प्रेमनस
मावेचिअंतरीं॥मगतेबाहेरीवोसंडे॥२१॥देवासीह्मणेकरुणास्वरें॥तुह्मींकरावाअंगीकार॥हामाझेठायींविचार॥ना

हींआनसाचारविठोबा॥१२२॥आतांदोहींपक्षींजाण॥त्यालाऊनिघेतलेंलांछन॥लाजविलेंदेवभक्तपण॥साक्षमन
देतसे॥२३॥महत्वाचीशृंखलापाहीं॥पडलीअसेविठाबाई॥ममतावाढलीजनांचेठायीं॥आतांमजसोडवींदयाळा॥
॥२४॥नानापरीचींपक्वान्नेंदेख॥करूनिभोजनघालितीलोक॥तेंचशरीरींमानिलेंसुख॥तूंचैतन्यनायकसाक्षयासीं
॥२५॥अवगुणाचायाराबहुवस॥देहींवाढलीनिद्राआळस॥आतांतुजसंतांचीआणअसे॥तरीवैकुंठासीमजने
यीं॥२६॥ऐसीकरुणाभाकितांचित्तीं॥तोंहांसोनिबोलेपांडुरंगमूर्त्ती॥ह्मणेतुझेमनोरथपूर्णहोती॥मीश्रीपतीरक्षिता
॥२७॥तुझियादेहासींसेवटीं॥काळाचीपडोंनेदींचदृष्टी॥ऐसेंबोलतांचजगजेठी॥सद्गदितकंठहोयतुका॥२८॥या
वरीआतांएकेदिवसीं॥तुकारामगेलेआळंदीसीं॥सभामंडपींसद्भावेंसी॥दंडवतदेवासीघालीतसे॥२९॥तोंआज्या
नवृक्षातळींजाण॥पक्षीवेंचितहोतेकण॥मगतेतुकयासीदेखोन॥गेलेउडोनिसत्वर॥३०॥हेंदेखोनिप्रेमळभक्त॥अं
गझालेंरोमांचित॥ह्मणेमाझेंअभेदुअसतेंचित्त॥तरीपक्षीउडतेकासया॥३१॥षड्वैरीजिंतोनीसाचार॥शूरत्वेंझालों
वैष्णववीर॥आत्मवत्भासेजगत्र॥तोंव्यर्थचिविचारगेलाकीं॥३२॥शरीरझालेंप्रेतवत॥देहभावनसेकिंचित॥ऐसी
झालीमाझीस्थित॥तेंव्यर्थचिदिसतमजलागीं॥३३॥वैराग्याच्याशेणीशरीरा॥लाऊनिब्रह्माग्नीचेतविलाबरा॥झा
लोंसंसारासीपाठमोरा॥तेंव्यर्थचिअंतरामजभासे॥३४॥हादेहहाचिघटपाहीं॥फोडिलाविठोबाचेपायीं॥वासनेचा-

क्षयकेलाजीवीं ॥ तेंव्यर्थचिसर्वही आजगेलें ॥१३५॥ तीळांजुळीकुळनामरूपासी ॥ ज्याचेंशरीरअर्पिलेंत्यासी ॥ स्थितीबाणलीआहेऐसी ॥ तेंव्यर्थचिमजसींदिसतसे ॥३६॥ आयुष्याचेंनसरतांमाप ॥ रक्षाझालीआपेआप ॥ देहींचउजळलादीप ॥ पांडुरंगबापविश्वाचा ॥३७॥ हेंआपल्याअनुभवेंवदलोंस्थिती ॥ परीमाझ्याभयेंपक्षीउडती ॥ तरीव्यर्थचिवाणीवेंचिलीमती ॥ ह्मणोनिचित्तीखेदकरी ॥३८॥ मगएकाग्रकरूनियांचित्त ॥ हृदयींचिंतिलापंढरीनाथ ॥ ह्मणेदीनदयाळकृपावंत ॥ अनाथनाथविठाबाई ॥३९॥ डोळसाचाधरूनहात ॥ आंधळाजायक्रमितपंथ ॥ परीनदीसेचिअणुमात्र ॥ ईश्वरीभारघालोनियां ॥१४०॥ परमार्थपंथक्रमितांसांग ॥ पाऊलपडिलेंआडमार्ग ॥ दीनदयाळेंपांडुरंग ॥ तूंनिजांगेंसांभाळी ॥४१॥ ऐसेंह्मणूनिप्रेमळभक्त ॥ तटस्थउभामगनिवांत ॥ सर्वथाअंगनहालवीकिंचित ॥ पात्यासपातेंलागेना ॥४२॥ ह्मणेमाझियाआंगावरयेऊन ॥ पक्षीबैसतीलनिर्भयमनें ॥ तेव्हांचहोईलसमाधान ॥ नाहींतरीजिणेंव्यर्थचिहें ॥४३॥ ऐसानिश्चयकरूनिथोर ॥ तटस्थउभाघटिकाच्यार ॥ श्वासनटाकीचअणुमात्र ॥ हेंजाणेंअंतरविश्वात्मा ॥४४॥ तुकयाचानिश्चयदेखोनिऐसा ॥ संकटपडिलेंपंढरीशा ॥ ह्मणेयाचालळापुरेलजैसा ॥ तीयुक्तसहसाकरावी ॥ ॥४५॥ मीभक्तांचेंलळेपुरवीनश्रीपती ॥ ऐसेंबोलिलोंश्रीभागवतीं ॥ तीअसत्यहोईलवचनोक्ती ॥ तुकयाचीआर्त्तीनपुरवितां ॥४६॥ आत्माव्यापकसर्वांभूतीं ॥ तोहृदयस्थझालाकरुणामूर्ती ॥ तेव्हांपक्षीनिर्भयहोऊनिचित्तीं ॥ आंगावरबैसती

तुकयाच्या॥४७॥मगअंगहालवितांप्रेमळभक्त॥तरीविहंगमपळूनिनजात॥जैसाप्रभंजनेंवृक्षहालत॥तेणेपक्षीनभी
तसर्वथा॥४८॥मगपरमहर्षमानूनिचित्तीं॥एकअभंगरचिलाप्रीती॥त्याचापहिलाचरणनिश्चिती॥लिहितोंग्रंथींऐकि
जे॥४९॥अवघींचभूतेंसाम्याआलीं॥हेंम्याकधींनवतींदेखिलीं॥तीखांमाझीआळपुरविली॥जेवींसमजवीमाताबाळ
कातें॥१५०॥ऐसेंह्मणऊनितेव्हां॥साष्टांगदंडवतज्ञानदेवा॥घालूनियांसप्रेमभावा॥तुकयाच्याजीवाआनंद॥५१॥असो
सिंहावलोकनेंनिश्चिती॥मागीलचरित्रआठविजेश्रोतीं॥कोणासीनपुसतांनिश्चिती॥अलंकावतीपातले॥५२॥मागेंच
वदावैष्णवभक्त॥तुकयाचाशोधघेतघेत॥धुंडीतआलेकींसमस्त॥तोंनवलअघटितदेखिलें॥५३॥अज्यानवृक्षातळीं
साचार॥एकटातुकावैष्णववीर॥पक्षीबैसतीअंगावर॥वारंवारतेसमयीं॥५४॥हेंकौतुकपाहूनतेवेळे॥अवघेजनपा
तळेजवळ॥तोंपक्षीउडोनिगेलेसकळ॥धन्यकाळसुदिनतो॥५५॥असोआतांतेअवसरीं॥पुण्यक्षेत्रअलंकापुरी॥ते
थेंज्ञानदेवाचेद्वारीं॥तुकाकरीहरिकीर्त्तन॥५६॥टाळविणेंउपसाहित्य॥तेहीमागूनआलेसमस्त॥नादब्रह्मघवघवीत
॥श्रवणींपडतश्रोतयांच्या॥५७॥कृष्णाविष्णुमेघःशामा॥अच्युतानरहरीपुरुषोत्तमा॥भक्तकैवारीगुणधामा॥भज
नींप्रेमामजदेईं॥५८॥जोंवरीदेहअवसान॥तोंवरीकरीनहरिकीर्त्तन॥एकवेळआयुष्यकरीउणें॥परीगात्रेंक्षीणहो
ऊंनेदीं॥५९॥तुझेनामीपडेविसर॥याहूनिघातकोणताथोर॥हळाहळेंपोळलाशंकर॥तोनामेंविसत्वरनिवाला॥६०॥

गमनकरितांत्रिभुवनीं ॥ नामगातसेनारदमुनी ॥ ब्रह्मविणास्वांदाघेउनी ॥ सप्रेममनींसर्वदा ॥ ६१ ॥ हरिपाठाचे अभंगयो
र ॥ स्वमुखेंवदलेज्ञानेश्वर ॥ तेचितुकावैष्णववीर ॥ सप्रेमादरेंगातसे ॥ ६२ ॥ टाळ्याचुटक्यांचीघाई ॥ घागऱ्यानेंपुरेंवाजती
पायीं ॥ मृदंगविण्याच्यास्वरांतकांहीं ॥ भेदनाहींअणुमात्र ॥ ६३ ॥ ऐशाचपरीस्वानंदरसीं ॥ नादब्रह्मकोंदलेंआकाशीं ॥
तेथेंसुरवरयेऊनिउल्हासीं ॥ कौतुकदृष्टीसीपाहती ॥ ६४ ॥ गुप्तरूपेंकरूनदेख ॥ पुष्पेंवर्षतीवृंदारक ॥ अवघाचिविश्वंभर
भासेएक ॥ सप्रेमसुखवर्षोतिया ॥ ६५ ॥ असोवानितांतुकयाची स्थिती ॥ कुंठितहोयकवीचीमती ॥ च्यारप्रहरलोटतांराती
मगरुक्मिणीपतीओंवाळिला ॥ ६६ ॥ द्वादशीसपारणेंकरूनतेथें ॥ देहूग्रामासीचालिलेत्वरित ॥ मगज्ञानदेवासीपुसोनिये
त ॥ देहूक्षेत्रांतमागुती ॥ ६७ ॥ तुकयाचीस्थितीऐसीपाहे ॥ सर्वांभूतींनिर्वैरहोय ॥ ह्मणोनिपक्षीनधरूनीभय ॥ बैसतजा-
तीअंगावरी ॥ ६८ ॥ हेबहुतांच्यामुखेंकरूनी ॥ चिंचवडींदेवऐकतीकानीं ॥ ह्मणतीतुक्यासींयेथवरबोलाउनी ॥ चमत्का
रनयनींपाहावा ॥ ६९ ॥ ह्मणोनिदेहूक्षेत्रासीत्यांणी ॥ मनुष्यपाठविलेंप्रीतीकरूनी ॥ ह्मणतीतुकयासीविनीतहोउनी ॥ ये
ईघेऊनियेथवरी ॥ १७० ॥ अवश्यह्मणऊनित्यातें ॥ येऊनितुकयाचेंदर्शनघेत ॥ तेथेंवैष्णवकीर्त्तनकरित ॥ ऐकूनिविश्रांत
जीवासीं ॥ ७१ ॥ देवांचानिरोपसांगावातेणे ॥ तरीसर्वथानाहींदेहभान ॥ रात्रदिवसऐकेकीर्त्तन ॥ सप्रेममनेंसर्वदा ॥ ७२ ॥
दिवसतीनलोटतांजाण ॥ तरीमनुष्यनयेचीपरतोन ॥ देवह्मणतीजाऊनिआपण ॥ घ्यावेंदर्शनतुकयाचें ॥ ७३ ॥ ऐसेंह्मण

ऊनितेअवसरीं॥मगदेवनिघालेसत्वरी॥हेंतुकयासीकळतांअंतरीं॥ह्मणेआपणसामोरीत्यांसिजावें॥७४॥मगकोणास
नपुसतांसत्वर॥तेथूनिनिघालावैष्णववीर॥अर्धपंथक्रमितांसत्वर॥भेटलेद्विजवरतुकयासी॥७५॥तुकयासीदेतांआ
लिंगन॥देवाचेंसंतोषितझालेंमन॥ह्मणतीधन्यधन्यआजिचासुदिन॥झालेंदर्शनवैष्णवाचें॥७६॥मगस्वस्थबैसोनिते
थें॥ह्मणतीबराफावलाएकांत॥सर्वभूतेंसाम्यासीयेत॥पक्षीबैसतीअंगावरी॥७७॥तृणाचेंबुजावणेंहालतांनिश्चिती
॥तयासीविहंगमदेखोनिपळती॥आणितुमच्याअंगावरनिर्भयबैसती॥हीअद्भुतस्थितीबाणली॥७८॥मनुष्याकृती
दिसतीआह्मां॥परीयेथेंसर्वथानाहींचउपमा॥अद्भुतबोलोनीभक्तीप्रेमा॥पुरुषोत्तमावशकेलें॥७९॥तरीतुकयातूंको
णनिश्चित॥हें आह्मांसीसांगसत्य॥अनुभवें आणोनिमनचीत॥संशयनिवृत्तीकरावी॥१८०॥ऐसेंपुसतांचिउपासका
तयासीचमत्कारदाखवीतुका॥मांडीचेंकातडेंचिरिलेंदेखा॥तोंकापूसनिघात्यामाजी॥८१॥हाडमांसरुधिरनाहीं॥का
पूसपिंजलादिसतसेपाहीं॥देखोनिदेवविस्मितदेहीं॥ह्मणतीमानवीकांहींनव्हेतुका॥८२॥करावयाजगदोद्धार॥मृ-
त्युलोकींझालाअवतार॥मनुष्याकृतीदिसत्येवर॥परीहाईश्वरह्मणावा॥८३॥ऐशारीतीकरूनिस्तवन॥देवींकेलेंसाष्टां
गनमन॥तुकातयाचेधरितसेचरण॥ह्मणेअनुचितकरणेंहेंस्वामी॥८४॥मीतरीशूद्रजातीचापाहें॥सकळसंतांचासे
वकआहें॥ऐसेंह्मणऊनिलवलाहें॥सप्रेमपायधरीतसे॥८५॥श्रीकृष्णेंजैसीभक्षितांमाती॥विश्वरूपदाखविलेंमाते

प्रती ॥ मगनमस्कारकरीयशोदासती ॥ तेव्हांरडेश्रीपतीबाळलीळे ॥ ८६ ॥ ह्मणेमीतुझेंबाळकनिश्चिती ॥ माझ्यापा
यांकांपडसीमातेसती ॥ तैसीचतुकयाचीस्थिती ॥ अमानित्वचित्तांतसर्वदा ॥ ८७ ॥ चर्मचिरूनिआपुल्याहातें ॥ कापू
सदाखविलादेवातें ॥ तैंनमस्कारकरितांतयातें ॥ ह्मणेहेंअनुचितकरितसा ॥ ८८ ॥ जैसींविष्णुचरित्रेंअघटित ॥ तैशा
चरीतीदाविती संत ॥ देवआणिनिजभक्तांत ॥ भेदकिंचित असेना ॥ ८९ ॥ वायुआणिचंचळपण ॥ कांसूर्यआणित्या
चेंकिरण ॥ समुद्रआणिकल्लोळपूर्ण ॥ नव्हतीदोनसर्वथा ॥ ९० ॥ ऐशारीतीकरूनस्तुती ॥ देवानेतुकयासीधरून
हातीं ॥ चिंचवडक्षेत्रीनेऊनिरात्रीं ॥ कीर्त्तनऐकतीनिजप्रेमे ॥ ९१ ॥ च्यारीप्रहरकीर्त्तनगजर ॥ करूनितोषविलेद्विजव
र ॥ मगउदयासीयेतांचिदिनकर ॥ रुक्मिणीवरधोंवाळिला ॥ ९२ ॥ असोयापरीगाणपत्य ॥ तुकयाचेठायींधरूनप्रीत
॥ तीनरात्रीराहूनितेथ ॥ श्रवणकरितहरिकथा ॥ ९३ ॥ पक्कान्नेंकरूनिनानारीती ॥ ब्राह्मणसंतर्पणकेलेंप्रीती ॥ मगतु
कयासीघेऊनियांपंक्ती ॥ भोजनकरितीप्रीतीनें ॥ ९४ ॥ असोयापरीझालींभोजनें ॥ तांबूलबुकाआणिसुमनें ॥ पुष्प
हारगळ्यांतघालून ॥ विष्णुभक्तप्रीतीनेपूजिला ॥ ९५ ॥ मगदेवासीपुसोनिदेखा ॥ देहूसीयेतसेवैष्णवतुका ॥ जोडी
लाविग्रहीअवतारनिका ॥ वैकुंठनायकाप्रीयजो ॥ ९६ ॥ भजनकरितांसप्रेमरंग ॥ स्वयेंआपणचिझालापांडुरंग ॥ मग
त्याचेकेलेदोनभाग ॥ भक्तिसुखनिजांगेंभोगीतसे ॥ ९७ ॥ एकचिदेवअसतांनिश्चिती ॥ मगकोणकोणाचीधरावीआ-

र्ती॥ फळांच्याराशीपडिल्याक्षिती॥ परीसेवणारत्याप्रतीएकव्हावा॥ ९८॥ आरसानिर्मळअसतांजाण॥ परीतयासीं
पाहिजेदुसरादेखणा॥ कांपुष्पांचेमकरंदनाना॥ एकघ्राणावीणव्यर्थ॥ ९९॥ तैसांचरीतीभक्तांवीण॥ देवाचेंऐश्वर्य
जाणेलकोण॥ ह्मणऊनिआपुलेंचभजनकरितीआपण॥ विभागदोनकरूनियां॥ २००॥ मुक्तीवरीलचवथीभक्ती॥
बोलिलीअसेश्रीभागवतीं॥ तेसाचदाखवावयानिश्चिती॥ तुकारामक्षितीअवतरला॥ १॥ ज्याणेंकरूनकीर्त्तनगज
र॥ कळिकाळहाजिंतिलादुर्धर॥ ह्मणवोनिकायाझालीअमर॥ ब्रह्मरूपसमग्रअंगझालें॥ २॥ उदंडसत्पुरुषझालेम
ही॥ परीशरीरयेथेंचिठेविलेंतिहीं॥ तुकाब्रह्मरूपअसोनिदेहीं॥ हेचिनवाईअगाध॥ ३॥ पुढिलेअध्यायींकथागोमटी॥
जोदीनदयाळजगजेठी॥ तोतुकयासींयेऊनिउठाउठीं॥ नेईलवैकुंठींनिजलोकीं॥ ४॥ जोअच्युतानंतआनंदकंद॥ ली
लाविग्रहीसच्चिदानंद॥ तोमहीपतीसींदेऊनिअभयवरद॥ वदवीस्वच्छंदेंभक्तकथा॥ ५॥ स्वस्तिश्रीभक्तलीलामृतग्रं
थ॥ श्रवणेंचिपुरतीमनोरथ॥ प्रेमळपरिसोतभाविकभक्त॥ षोडशोध्यायगोडहा॥ २०६॥ ॥श्रीकृष्णार्पणमस्तु
॥ श्रीमज्जगदीश्वरार्पणमस्तु॥ ॥श्रीगोपालोविजयते॥ छ॥ छ॥ छ॥ छ॥ छ॥

अध्याय १७
तुकाराम
कीर्तनकरितात
वि॰
वैकुंठपुरी
इंद्रायणी
ब्राह्मणभोजनकरितात
विमानें
विमा
देवपुष्पवृष्टी करितात
देहूंतील लोक
म
पांडु
जीजाई
वि
नगरवासीलोक

श्रीगणेशायनमः ॥ श्रीराधाकृष्णायनमः ॥ सरिताकोरड्याकरूनसमस्त ॥ त्याहीभरिजेतीलअमृतें ॥ परीदेवभक्तांचीं
चरित्रें ॥ यांचाअंतकळेना ॥ १ ॥ पृथ्वीवरीलतृणाचेमोड ॥ यांचीहीगणतीहोईलकोडें ॥ परीवैकुंठपतीचेगुणअवघड ॥
वर्णितांवेडेंमनहोय ॥ २ ॥ सांगडीवांचोनिपोहणार ॥ पावेलउदधीचापैलपार ॥ परीक्षीराब्धिजावराचीसत्कीर्तीथोर ॥ न
येसाचारवर्णितां ॥ ३ ॥ कांप्रभंजनाचीमोटबांधोनी ॥ तीहीठेविजेलआपुलेसदनीं ॥ परीतुझेपवाडेशारंगपाणी ॥ वर्णि
तांव्याणीकुंठित ॥ ४ ॥ अठराहीभारवनस्पती ॥ यांच्यापत्राचीहोईलगणती ॥ परीतुझेपवाडेवैकुंठपती ॥ वर्णितांमतीपुरे
ना ॥ ५ ॥ हव्यासधरूनमहाकवी ॥ कीर्त्तिवर्णितीशेषशाई ॥ परीतुझीमहिमाजेआघवी ॥ कळलीचनाहींतयांस ॥ ६ ॥ वेद
शास्त्रेंआणिपुराणें ॥ अखंडगातीतुझेगुण ॥ परीऐसाचिआहेसीह्मणऊन ॥ निश्चयकोणेनकेला ॥ ७ ॥ अवघेचिआपुल
लियामती ॥ तुझीअखंडकरितीस्तुती ॥ त्यांतएकमूढमहिपती ॥ असोंदेश्रीपतीतुजठावें ॥ ८ ॥ रानपाल्याच्याकरूनिमा
ळा ॥ गोपाळघालितीतुझियागळां ॥ त्यांचीदेखोनीसप्रेमकळा ॥ मिरविसीघननीळातेंलेणें ॥ ९ ॥ तैशाचरीतीश्रीहरी
॥ हींआरुषवचनेंअंगिकारीं ॥ तेणेंश्रोतयांचेअंतरीं ॥ सप्रेमलहरीकोंदाटे ॥ १० ॥ तुवांअघटितकेलेंपंढरीराया ॥ सप्रेम
भावदेऊनितुकया ॥ कळिकाळत्याचानिवारूनियां ॥ केलीकायाब्रह्मरूप ॥ ११ ॥ जगदोद्धारव्हावयासीं देखा ॥ मृत्युलोकीं
पाठविलाभक्तसखा ॥ त्यासींआपुलेसाम्यतेसींआणूनिदेखा ॥ देवभक्तसुखाभोगिसीतूं ॥ १२ ॥ मागीलअध्यायींच

रित्रेंबरीं ॥ तुकयासीजातांअलंकापुरीं ॥ पक्षीबैसलेअंगावरी ॥ अघटितपरीहेदिसे ॥ १३ ॥ मगचिंचवडींदेवासीं
होतांस्तुत ॥ त्याणीतुकयासीपाचारिलेंत्वरित ॥ तेव्हांमांडीचिरूनिवैष्णवभक्त ॥ कापूसआंतदाखविला ॥ १४ ॥ अस्थि
मांसरुधिरजाण ॥ हेंकांहींचनदिसेत्याजकारणें ॥ ह्मणतीमनुष्यनह्मणावेंयाजकारणें ॥ परब्रह्मसगुणदिसताहे ॥ १५
मगपरमविस्मितहोउनीपाहे ॥ तुकयासीपुसिलेंलवलाहें ॥ ह्मणतीपंचभूतांचातोंझालालय ॥ तरीदिसतसेकायदृशी
सी ॥ १६ ॥ ऐसासंशयवाटतसेचित्ता ॥ तरीकृपाकरूनसांगिजेआतां ॥ मगएकअभंगबोलिलेतत्वतां ॥ तोग्रंथींआतांलि
हितोंमी ॥ १७ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ अणुरेणुहूनीथोकडा ॥ तुकाआकाशाएवढा ॥ १ ॥ गिळुनीसांडिलेंकळेवर ॥ भवभ्र
माचाआकार ॥ २ ॥ गिळुनीसांडिलीत्रिपुटी ॥ दीपउजळिलाघटीं ॥ ३ ॥ तुकाह्मणेआतां ॥ उरलोंउपकारापुरता ॥ ४ ॥ ॥
॥ ओव्या ॥ ॥ ऐसेंह्मणतांवैष्णवभक्त ॥ देवसमजलेचित्तांत ॥ ह्मणतीमनुष्यनह्मणावेंयातें ॥ परब्रह्मसाक्षांतदिसताहे
॥ १८ ॥ अनंतजन्मींचेंसुकृत ॥ पदरींहोतेंसुनिश्चित ॥ यास्तवतुकयाचेंसाक्षांत ॥ दर्शनहोतआपणासी ॥ १९ ॥ ऐशा
परीकरूनस्तुती ॥ वैष्णवभक्तासीनमस्कारिती ॥ तेस्थळींक्रमोनिएकरात्री ॥ देहूग्रामाप्रतीमगआले ॥ २० ॥ यावरीवै
कुंठवासीश्रीहरी ॥ निजभक्तांसीविचारकरी ॥ तुकयावांचूनियांयेअवसरीं ॥ मजनिर्धारीकंठेना ॥ २१ ॥ विश्वोद्धारकरा
वयानिश्चित ॥ मृत्युलोकींपाठविलेंत्यातें ॥ कीर्त्तनकरितोदिवसरात ॥ सगुणींप्रीतलाऊनियां ॥ २२ ॥ माझ्यानामसाच्या

प्रतापेंनिश्चित॥ कळिकाळझालेत्याचेअंकित॥ आतांकोणआणीलत्यातें॥ ऐसेंपुसतजगदात्मा॥२३॥ काळाचीसत्ता
अणुमात्र॥ नचलेचकांहींतयावर॥ मृत्युलोकींराहावेंनिरंतर॥ ऐसेंचिअंतरतुकयाचें॥२४॥ आपुल्यानिजधामासींया
वयापाहीं॥ ऐसेंमनोगततयाचेंनाहीं॥ काळाचीसत्तात्यावरनाहीं॥ तरीउपायकांहींयोजावा॥२५॥ ऐसेंपुसतांलक्ष्मीपती
॥ तेव्हांसकळभक्तपायींलागती॥ हातजोडूनियांनिश्चिती॥ विच्यारसांगतीश्रीहरीतें॥२६॥ ह्मणतीमृत्युलोकापासून
जाण॥ जेणेंतुकयाचेंविटेलमन॥ ऐसाउपद्रवकाहींदाखवून॥ घेऊनियेणेंयेस्थळीं॥२७॥ ऐसाविचारसांगतांभक्तीं॥
अवस्यह्मणतसेवैकुंठपती॥ ह्मणेजेथेंतुकयाचीजडलीप्रीती॥ तेथेंउपद्रवनिश्चितीकरावा॥२८॥ लोहगांवींचेद्विजवर
स्त्रियाशूद्रलाहानथोर॥ कीर्त्तनऐकतीदिवसरात्र॥ सप्रेमअंतरकरूनियां॥२९॥ तरीकाळांतरेंकरूनित्यांसी॥ अवघे
चकरावेवैकुंठवासी॥ मनविटवावेंप्रपंचासीं॥ तेव्हांमाझियापदासींपावतील॥३०॥ तुकयाचीसेवाकरितांजाण॥ अव
घेचिझालेसंपत्तीवान॥ प्रपंचींविटवावेंत्यांचेंमन॥ जगज्जीवनचिंतितअसे॥३१॥ तोंइकडेदेहुगांवींहूनलोहगांवकर
॥ तुकयासींघेऊनिगेलेसत्वर॥ एकमासपर्यंतजाणसाचार॥ कीर्त्तनगजरहोतसे॥३२॥ तोंश्रीहरीइच्छेनेंतत्वतां॥ पर
चक्रेंलुटोनिनेलीसंपदा॥ जयासींबोधठसावलाहोता॥ तेहळहळसर्वथानकरिती॥३३॥ प्रपंचींपरमार्थींज्यांचेंचित्त॥
तेनरीउद्विग्नदिवसरात्र॥ ह्मणतीपरचक्रेंहरिलीसंपत॥ कैसीमातकरावी॥३४॥ तयेसमयींवैष्णवभक्त॥ स्वसुखेंतया

सीउपदेशित॥ ह्मणतीपरचक्रींनेलीसंपत॥ याचीखंतनकरावी॥ ३५॥ होणारतेंचिझालेंआतां॥ याचीहळहळका
सयावृथा॥ आपुलादेहनव्हेतखता॥ धनसंपदाकोणाची॥ ३६॥ ॥अभंग॥ ॥गेलीयाचीहळहळकोणी॥ न
कामनींधरूंकांहीं॥ १॥ पावलेंतेंह्मणोदेवा॥ सहजसेवायानांव॥ २॥ जळतांअंगींपडतांखाण॥ नारायणभोगीता॥
॥ ३॥ तुकाह्मणेनलगेमोल॥ देवाबोलआवडती॥ ४॥ ॥ओव्या॥ ॥ऐशापरीवैष्णवभक्त॥ स्वमुखेंअभंगबोलि
लेतेथें॥ सर्वेंचिह्मणेपंडुरंगातें॥ आतांवैकुंठाप्रतमजनेयीं॥ ३७॥ मृत्युलोकींठेविसीलमजकारणें॥ तरीतुजअसे
निजभक्तांचीआण॥ ऐसेंउदासबोलोनीवचन॥ आलेपरतोनदेहुसीं॥ ३८॥ लोहगांवींच्यालोकांप्रती॥ आधींच
तुकयाचीहोतीआर्त्ती॥ परचक्रेंनेतांधनसंपत्ती॥ मगवैराग्यचित्तींउपजलें॥ ३९॥ ह्मणतीगेलीतरीसंपदाजावो॥ नै
श्वरसंसारअवघावावो॥ कीर्त्तनाचाघ्यावयालाहो॥ देहुगांवींपाहावोतेयेती॥ ४०॥ आणीकगांवोगांवींचेजन॥ दुरून
येतीघ्यावयादर्शन॥ तुकयाचेंऐकतांचिकीर्त्तन॥ तटस्थहोऊनराहती॥ ४१॥ दिंड्यापताकानानारीती॥ टाळविणेमृ-
दंगवाजती॥ चवदाध्रुपदेंमागेंअसती॥ गाऊंलागतीनिजप्रेमें॥ ४२॥ प्रसादिकअभंगनित्यनूतन॥ ऐशारीतींहोत
सेकीर्त्तन॥ कायनिघेलसुखांतुन॥ इच्छितीश्रवणसर्वांचे॥ ४३॥ इकडेवैकुंठपतीश्रीहरी॥ लक्ष्मीपतीविच्यारकरी॥
॥आतांमृत्युलोकासीजाऊनिनिर्धारीं॥ तुकयासीसत्वरीआणावें॥ ४४॥ तोइंदिराह्मणेदेवाधिदेवा॥ पार्षदाहातीं-

विमानपाठवा॥तुकादिव्यदेहीकरूनिबरवा॥येथेंआणवावात्याहातीं॥४५॥समुद्रतनयासांगतांऐसें॥कायज्ञ
पतसेआदिपुरुष॥देहासहिततुकयास॥आणावेंऐसेंमजवाटे॥४६॥येचविषयींतुजआतां॥ऐकसांगतोंपुरातन
कथा॥कृष्णअवतारींनिजधामासीयेतां॥तेव्हांउद्धवपरतानहोय॥४७॥त्याचीसगुणीजडलीप्रीती॥यास्तवबहुतक
रितसेखंती॥मगम्याउपदेशूनियांभागवतीं॥बदरिकाश्रमाप्रतीपाठविलें॥४८॥मगनिजधामासीयेतांआह्मांतें॥
मागेंकलीनेंलोकपीडिलेबहुत॥दुरितेंआचरतीसमस्त॥भक्तिपंथलोपला॥४९॥राहिलेंसत्कर्मआचार॥राहिलेय
ज्ञयागसाचार॥भागवतधर्मलोपलेसमग्र॥कोणीचपरत्रनसाधिती॥५०॥मगआह्मीआज्ञापिलेंउद्धवाप्रती॥तूंअ
वतारधरावाक्षिती॥गाऊनिमाझीसगुणकीर्ती॥जगदोद्धारनिश्चितीकरावा॥५१॥तेव्हांतोबोलिलास्वसुखेंमातें॥
आतांगर्भवासासीकंटाळलेंचित्त॥मीनजायमृत्युलोकांत॥वैकुंठाप्रतीसांडोनी॥५२॥ऐसीआळघेतांचिजाण॥तेमी
पुरविलीजगज्जीवनें॥अयोनीसंभवसिंपल्यांतघालून॥भीमरथींतनेऊनसोडिला॥५३॥दामशेटशिंपीगोणाईकां-
ता॥हींपंढरीसीहोतींउभयतां॥तेथेंआमुचीसेवाकरितां॥प्रसन्नतत्वतात्यासीझालों॥५४॥पुत्रमागतांमजकारणें॥म
गदृष्टांतींसांगीतलेंजाऊन॥उद्धवअवतारजाण॥दिधलासगुणपुत्रतुझा॥५५॥स्नानासीजातांचंद्रभागेंत॥वाहातये
ईलसिंपलानिश्चित॥त्यांतबाळतेंघेऊनिवोसंगांत॥पाळावेंत्वरितनिजलोभें॥५६॥ऐसेंस्वप्नदेखोनिदृष्टी॥चित्तींह-

र्षला दामशेटी ॥ मज आठवोनी हृदयसंपुटीं ॥ चंद्रभागेतटीं बैसला ॥ ५७ ॥ तों उद्भव अवतार साक्षांत ॥ वाहात आ
लासिंपल्यांत ॥ आपुले वोटींत घेउनी त्वरित ॥ निजमंदिरांत प्रवेशला ॥ ५८ ॥ कांतेसी ह्मणे ते समयीं ॥ प्रसन्न होऊनि
शेषशायी ॥ सगुणपुत्र दिधला पाहीं ॥ तरी वोसंगा घेयीं आपुल्या ॥ ५९ ॥ दामशेटीची ऐके निवाणी ॥ गोणाई सपान्ह
दाटला स्तनीं ॥ निजपुत्रासीं आडवें घेउनी ॥ पाजीत जननी तेधवां ॥ ६० ॥ बारा दिवस लोटतां निश्चित ॥ नामदेव नाम ठे
विलें त्यातें ॥ सातवें वर्ष लागतां त्वरित ॥ नैवेद्य देऊळांत आणिला ॥ ६१ ॥ मी पुंडरीकाची देखोनि प्रीती ॥ पांडुरंग अव
तार घेतला क्षिती ॥ लोकांसी दिसे पाषाणमूर्ती ॥ परी नामयासी प्रीती जडलीसे ॥ ६२ ॥ नैवेद्य जेवीं ह्मणतां जाण ॥ अ
श्रुपातें भरले लोचन ॥ मग मी जेविलों प्रीती करून ॥ नैवेद्यासी अन्न आणिलें जें ॥ ६३ ॥ साता वरुषांत येतां निश्चिती ॥
नामयानें बोलविली पाषाणमूर्ती ॥ आणीक चरित्रें नाना रीती ॥ तीं संकळित तुज प्रती सांगतों ॥ ६४ ॥ ज्ञानदेवें मागोनि नाम
जपासीं ॥ तीर्थासी नेलें नामयासी ॥ माझा वियोग न साहवे तयासी ॥ उकसाबुकसीं स्फुंदत ॥ ६५ ॥ अविंधें उपद्रव केला
फार ॥ गाय वधिली नामयासमोर ॥ मग सप्रेमें धांवा करितां थोर ॥ तेह्मां पावलों सत्वर तयासीं ॥ ६६ ॥ धेनू जीवऊनि क्षण मा
त्रें ॥ नामयासी आश्वासिलें करें ॥ परतोनि येतां वैष्णववीर ॥ मारवाडांत चरित्र एक झालें ॥ ६७ ॥ नामा ज्ञानदेव निश्चित ॥
उभयतां झाले तृषाक्रांत ॥ मग घुंगुरुट होऊनि योगीनाथ ॥ जीवन सेवित तेधवां ॥ ६८ ॥ नामयासी न ये चितें युक्ती ॥ मग माझा

धांवाकरितसेप्रीती॥तेह्मांकौतुकदाखविलेंकैशारीती॥तेंहीतुजप्रतीसांगतों॥६९॥कूपांतीलखोलहोतेंपाणी॥तें
उचंबळोनिआलेंतयेक्षणीं॥हेंज्ञानदेवेंदृष्टीसीदेखोनी॥लागलाचरणीनामयाच्या॥७०॥आवढ्यानागनाथींनाम
याणें॥शिवरात्रीमांडिलेंहरिकीर्त्तन॥श्रवणासीमिळालेबहूतजन॥ह्मणऊनिब्राह्मणक्षोभले॥७१॥नामयासीह्म
णतीतत्वता॥देवालयामागेंकरावीकथा॥ऐसीऐकोनिविप्रवार्त्ता॥विक्षेपचित्तावाटला॥७२॥विष्णुदासउद्विग्नहोऊन
पाहे॥शिवालयामागेंउभाराहे॥त्यापाषाणदेऊळफिरविलेंपाहे॥अद्यापिआहेतैसेंचितें॥७३॥घरींनसतांअन्नवस्त्र
॥राजाईकष्टीहोतसेफार॥मगत्याहोनदिधलेंगोणीभर॥तेलुटविलेसत्वरनामयानें॥७४॥एकदानामाकरितांकीर्त्तन॥
संतांदेखतांबोलिलापण॥कींशतकोटीअभंगप्राकृतकरीन॥मगप्रसादिकवचनबोलत॥७५॥ज्याज्यादेशींजातसेती
र्था॥तिकडेतैसीचकेलीकविता॥त्याच्याशब्दांचीगणतीघेतां॥नाहींसर्वथामजविण॥७६॥चाळीसलक्षचवऱ्याणव
कोटी॥नऊलक्षलळीतअसेशेवटीं॥परीआणिलाचनाहींवैकुंठीं॥काव्याचीदृष्टीनपडतां॥७७॥शतकोटीचापणरा
हिलानिका॥यास्तवनामयाचाअवतारतुका॥त्याणेंब्रह्मरूपकायाकेलीदेखा॥नामसंकीर्त्तनसुखभोगीतसे॥७८॥
मीपूर्वीउद्धवासीबोलिलोंनिश्चित॥कींअवतारघेयींमृत्युलोकांत॥जन्ममरणसर्वथानसेचितूतें॥तोसत्यवचनार्थकरा
वा॥७९॥पहिल्याअवतारींसिंपल्यांत॥अयोनीसंभवनामाहोत॥आतांतुकयासीआणावेंदेहासहित॥काळाचाआ

घातत्तुकऊनी ॥८०॥ ऐसेंनिजभक्तांसन्निधनिश्चिती ॥ लक्ष्मीसीसांगेवैकुंठपती ॥ मगजयजयकारेंवैष्णवगर्जती ॥ आनंदचित्तींनसमाये ॥८१॥ दिव्यविमानींतयेवेळीं ॥ बैसोनिउतरलेभूमंडळीं ॥ निजभक्तांसहितवनमाळी ॥ देहुक्षेत्राजवळीपातले ॥८२॥ तुकयासींभेटोनिजगज्जीवन ॥ हृदयींधरिलेंनिजप्रीतीनें ॥ ह्मणतीतुजवांचोनिआह्मांकारणें ॥ वैकुंठभुवनवोसदिसे ॥८३॥ तुवांकीर्त्तनघोषकरूनबरवा ॥ सत्कीर्त्तिकेलीभक्तवैष्णवा ॥ हाचतरुणोपायसकळजीवा ॥ साधनारंभकरावानलगेची ॥८४॥ फाल्गुनशुद्धएकादशी ॥ न्यावयासीआलेवैकुंठासी ॥ तंवरुक्मिणीलागतसेचरणासी ॥ ह्मणेविनंतीपायांसींएकअसे ॥८५॥ इंद्रायणीचेतीरींजाणा ॥ आणावीवैकुंठींचीरचना ॥ तुकयासीयेथेंद्यावेंभोजना ॥ निजभक्तजनासमवेत ॥८६॥ जेविज्ञानदेवाचेसमाधिबळें ॥ नामयानेअघटितघेतलीआळ ॥ मगदाखविलेअभिन्नवसोहळे ॥ तैसेंचियेवेळेकरावें ॥८७॥ हेंइंदिरेचेंमनोगतजाणून ॥ अवश्यह्मणेजगज्जीवन ॥ मगयोगमायेचेंकरूनचिंतन ॥ अद्भुतविंदानदाविलें ॥८८॥ विश्वकर्मायेऊनसत्वर ॥ मावेचेंनिर्मिलेंवैकुंठपुर ॥ अष्टमासिद्धीजोडूनिकर ॥ साहित्यासींनिरंतरतिष्ठती ॥८९॥ मोतियाचेचौरंगमाळा ॥ अभिन्नवतेथेंमांडिलासोहळा ॥ सुरवरयेउनीतयेवेळां ॥ कौतुकडोळांपाहती ॥९०॥ गोपाळनाचतीवागडी ॥ आनंदकरितीकडोविकडी ॥ त्यासप्रेमसुखाचीगोडी ॥ अनुभवेंपुढेंकळोंयेत ॥९१॥ हेंसुखदृष्टीसीदेखोन ॥ राहिलेंयोगीयांचेंध्यान ॥ आवरूनियांमुद्रासन ॥ रूपसगुणविलोकिती ॥९२॥ ह्मण-

तीधन्यतुकयाचाप्रेमा ॥ स्वाधीनकेलेंपुरुषोत्तमा ॥ त्याचापारनकळेचिनिगमा ॥ त्याआत्मयारामाभुलविलें ॥ ९३ ॥ उद्ध
वअक्रूरअंबऋषी ॥ जेदिव्यदेहीवैकुंठवासी ॥ तेहीआलेत्यास्थळासी ॥ तुकयाचेपंक्तीबैसावया ॥ ९४ ॥ सिद्धसनका-
दिकथोर ॥ नारदतुंबरशुकयोगींद्र ॥ एकेपंक्तीसीशारंगधर ॥ बैसविलेंसाचारतयांसी ॥ ९५ ॥ निजभक्तांचीकरावया
पूजा ॥ उल्हासवाटेगरुडध्वजा ॥ सर्वोपचारआणूनिवोजा ॥ भक्तांचियाकाजासादर ॥ ९६ ॥ गंधाक्षतादिव्यसुमनें ॥ भ-
क्तांसीपूजितसेजगज्जीवन ॥ लक्ष्मीवाढीतसेदिव्यअन्न ॥ जेंब्रह्मादीसुरगणइच्छिती ॥ ९७ ॥ संकल्पसोडितांजगन्नाथ
ब्रह्मरसेंतृप्तझालेसंत ॥ करशुद्धीघेतांचिनिश्चित ॥ तांबूलअर्पितनिजहस्तें ॥ ९८ ॥ विबुधयेऊनिकौतुकें ॥ पुष्पवर्षावक
रितीदेख ॥ ह्मणतीधन्यहामृत्युलोक ॥ येथेंवैकुंठनायकउतरला ॥ ९९ ॥ एकादशीपासूननिश्चित ॥ ऐसापांचदिवससो
हळाहोत ॥ परिहेंएकतुकयावांचूनिसत्य ॥ नाहीश्रुतकोणासी ॥ १०० ॥ अवघेहोऊनिएकाग्रचित्त ॥ तुकयाचेंकीर्त्तनऐ
कतीनित्य ॥ परीदेवाच्यालीळाअघटित ॥ नाहींविदिततयांसी ॥ १ ॥ शिमग्याचावरिष्ठसणह्मणती ॥ परीकोपीन-
खेळेधूळमाती ॥ नटनाट्यसोंगेंनआणिती ॥ वैराग्यचित्तीबाणलें ॥ २ ॥ चित्तींसत्यभासलेंएक ॥ तयासींअसत्यनाव
डेचिदेख ॥ अवघेचिभाविकप्रेमळलोक ॥ कीर्त्तनसुखेंऐकती ॥ ३ ॥ शांतीविरक्तीबाणलीतयां ॥ सर्वभूतींकरितीद
या ॥ सप्रेमेंभजतीपंढरीराया ॥ जगद्गुरुतुकयाचेनियोगें ॥ ४ ॥ तुकानामयाचाअवतार ॥ प्रख्यातझालापृथ्वीवर ॥

दर्शनासीयेतीनारीनर॥यात्राफारभरेतेथें॥५॥जगदोध्दारव्हावयालागुनी॥अवतरलाभक्तशिरोमणी॥धन्यतेंतीर
इंद्रायणी॥देहूधरणीपुण्यक्षेत्र॥६॥भक्तापासींवसतसेदेव॥देवाचेपायींतीर्थेंसर्व॥तीर्थापासींभक्तवैष्णव॥सर्व
दापाहाहोनांदती॥७॥याहूनिपुण्यक्षेत्रथोरनाहीं॥ऐसाचिनिश्चयमाझेजीवीं॥तेथेंतुकयाचेभक्तीस्तवपाहीं॥शेष
शायीपातले॥८॥असोहुताशनीझालियानिश्चिती॥फाल्गुनवद्यप्रतिपदेच्याराती॥तुकयासींह्मणेवैकुंठपती॥मा-
झीवचनोक्तीऐकएक॥९॥आजिचेरात्रींच्यारीप्रहर॥आनंदेंकरावाकीर्त्तनगजर॥मगचलावेंआह्मांबरोबर॥वैकुंठ
पुरपाहावया॥११०॥ऐसेंबोलोनिभक्तसखा॥निजलोभेंहृदयींधरिलातुका॥ह्मणेतुझीसत्कीर्त्तीऐकतांदेखा॥उद्धा
रलोकांहोईल॥११॥अनंतअवतारथोरविभूती॥असंख्यआहेतत्रिजगती॥परीमाझेसाम्यतेसीयावयाक्षिती॥तु
जवीणनिश्चितीदिसेना॥१२॥तुवांशरीरप्राणाचेंजाण॥मजलागींदिधलेंबलिदान॥कामक्रोधबंदीघालून॥चंचळ
मनआवरिलें॥१३॥आत्मपदप्राप्तझालियावरी॥तेहीस्थितीसांडिलीदूरी॥राखोनिदेवभक्तपणाचीउरी॥भजनीं
बरीप्रीतीधरिसी॥१४॥तूंअवतारअवतारींचानिश्चिती॥जिवलगमित्रसांगती॥उतराईव्हावेंकवणेरीती॥तोपदार्थ
मजप्रतीदिसेना॥१५॥आह्मीमहासिद्धीपुढेंकरितां॥तुवांतयासीहाणीतल्यालाथा॥मुक्तीनघेसीसायुज्यता॥या
सीमीआतांकायकरूं॥१६॥मागेंभक्तझालेथोर॥पुढेंहीभविष्यहोणार॥परीतुजऐसेंनिरापेक्षअंतर॥नदिसेसा

चारकवणाचें ॥१७॥ आतांदेहासहितवैकुंठभुवनीं ॥ उदयीकनेतोंतुजलागुनी ॥ ऐसेंबोलतांचक्रपाणी ॥ तुकाच
रणींलोळतसे ॥१८॥ ह्मणेदेवाएकमात ॥ वैकुंठींएकदेशीकरिसीलनिश्चित ॥ कीर्त्तनकरावेंदिवसरात ॥ ऐसाहेतचित्तां
तरीं ॥१९॥ येथेंभूवैकुंठमहीवर ॥ विख्यातअसतांपंढरपुर ॥ कासयानेतोसीदुरिच्यादूर ॥ मीनयेसाचारतयेठायीं ॥१२०
जाणोनितुकयाचें अंतर ॥ पुढतीबोलेकरुणाकर ॥ एकदांचलावेंतेथवर ॥ तेणेंचिसत्कीर्तीथोरप्रगटेल ॥२१॥ माझेंऐश्व
र्यक्षीरसागरीं ॥ तेंहीदाखवितोंयेअवसरीं ॥ जैसामीव्यापकचराचरीं ॥ तैसीचपरीतुझीअसे ॥२२॥ यालोकींनिरंतरअ
सतां ॥ तरीलोकांचीपूर्णनबैसेआस्था ॥ यालागींआग्रहसांडोनीतत्वता ॥ चालभक्तनाथासत्वर ॥२३॥ ऐसेंविनवितां
पांडुरंग ॥ तुकयासीवचनमानलेंमग ॥ कीर्त्तनासीप्रारंभकेलाअंगें ॥ टाळमृदंगवाजती ॥२४॥ विठ्ठलनामतयेवेळीं ॥
जयजयकारेंपिटिलीटाळी ॥ घोषनसमायेनिराळीं ॥ कीर्त्तनकल्लोळींगर्जतां ॥२५॥ सप्रेमभजनाचेंनिरसें ॥ देहभानना
ठवेकोणास ॥ नादब्रह्मचिवोतलेंसुसें ॥ एकाग्रमानसश्रोतियांचें ॥२६॥ मगस्वसुखेंअभंगतेसमयीं ॥ तुकारामवदले
कांहीं ॥ तेग्रंथींसाहित्यासीलिहितोंपाहीं ॥ संशयकांहींनधरावा ॥२७॥ ॥अभंग॥ ॥ घोटवीनलाळब्रह्मज्ञा-
न्याहातीं ॥ मुक्ताआत्मस्थितीसांडवीन ॥१॥ ब्रह्मरूपकायाहोतसेकीर्त्तनीं ॥ भाग्यतरीऋणीदेवकेला ॥२॥ सांडविन
तपोनिधीअभिमान ॥ यज्ञआणिदानेंलाजवीन ॥३॥ तीर्थभ्रामकासींआणीनआळस ॥ कडूस्वर्गवासकरिनभोगें ॥४

धन्यह्मणवीनइहलोकींच्यालोका॥ भाग्यें आह्मीतुकादेखियेला॥५॥ मरणाहातीं स्फुटलीकाया॥ विच्यारें यानिश्चयें
॥१॥ नासोनियांगेलीखंती॥सहजस्थितीभोगाची॥६॥नदेखवेसेंझालेश्रम॥ आलेंवर्महातासीं॥३॥तुकाह्मणेकेंची
कींव॥कोठेंजीवनिराळा॥४॥प्रेतरूपझालाशरीराचाभाव॥लक्षियेलाठावस्मशानींचा॥१॥रडतीरात्रंदिवसकामक्रो
धमाया॥ह्मणतीहायाहायानेमधर्म॥२॥वैराग्याच्याशेणींशरीरींलाविल्या॥ब्रह्माग्निचेतविलाब्रह्मत्वासी॥३॥फिर
विलाघटफोडिलाचरणीं॥महावाक्यध्वनीबोंबझाली॥४॥तीळांजुळीदिल्हीकुळनामरूपासी॥ज्याचेंशरीरत्यासी
अर्पियेलें॥५॥तुकाह्मणेरक्षाजाहली आपेआप॥उजळलादीपपांडुरंगा॥६॥ आपुलेंमरणम्यापाहिलेंसेंडोळां॥तो
झालासोहळाअनुपम्य॥१॥ आनंदभरलातीन्हीत्रिभुवनीं॥सर्वात्मकपणीभोगझाला॥२॥एकदेशीहोतोंअहंकारें
अथिला॥त्याच्यात्यागेंझालासुकाळहा॥३॥फिटलेंसुतकयाजन्ममरणाचें॥मीमाझ्यासंकोचेंदुरावलों॥४॥नारायणें
दिल्हावस्तीसीपैंठाव॥धरूनियांभावठेलोंपायीं॥५॥तुकाह्मणेंदिल्हेंउमटलेंजगीं॥घेतलेंतें अंगीलाऊनियां॥६॥
॥ ॥वोव्या॥ ॥ऐसेंतुकयाचेंसिद्धांतवचन॥ऐकोनिश्रोतेविस्मितमन॥विमानारूढविबुधहोऊन॥सप्रेमेंकीर्त्तनऐ
कती॥२८॥कपिलमुनिऐसेकेवळ॥ब्रह्मज्ञानाचेनिरवळपुतळे॥तुकयाचेंकीर्त्तनऐकतांप्रेमळ॥तेहीलाळघोंटिती॥
॥२९॥ह्मणेशब्दजाळसांडोनिजाण॥निश्चळएकाग्रअसिजेमन॥सर्वदाऐकावेंहेंचिकीर्त्तन॥तरीचधन्यसंसारीं॥३०

जोतीन्हीदेवांचाअवतारपाहें ॥ जीवन्मुक्तजगद्गुरूदत्तात्रेय ॥ तोहीआत्मस्थितीसोडूनिपाहें ॥ कीर्त्तनीराहेसादर ॥
३१ ॥ तपोनिधीयांतश्रेष्ठपाहीं ॥ शंकरावांचूनिदुसरानाहीं ॥ तोहीशिवपणविसरूनसर्वही ॥ कीर्त्तनलवलाहींऐकत
॥ ३२ ॥ जेयज्ञदानेंकरूनभले ॥ स्वर्गसुखभोगींतबैसले ॥ तेहीकीर्त्तनऐकतांसमजले ॥ मगलज्जितझालेअंतरीं ॥ ३३
गुरूसीपुरंदरह्मणतसे ॥ मनविटलेंस्वर्गसुखवास ॥ मृत्युलोकींराहुनीबहूतदिवस ॥ कीर्त्तनरससेवावा ॥ ३४ ॥ वायुवेग
भ्रमणाज्यांची ॥ तीर्थेंपाहिलींतिहींलोकींची ॥ तेहीतुकयाचेकीर्त्तनाची ॥ सेवितीरुचीप्रीतीनें ॥ ३५ ॥ ह्मणतीनामसं
कीर्त्तनकरूनियां ॥ याणेंब्रह्मरूपकेलीकाया ॥ धन्यधन्यहावैष्णवतुकया ॥ पंढरीरायावशकेलें ॥ ३६ ॥ स्वर्गस्थसनका
दिकनिश्चिती ॥ ऐशावचनेंकरितीस्तुती ॥ श्रोतियांचीसकळवेधलीवृत्ती ॥ धन्यभाग्यह्मणतीआमचें ॥ ३७ ॥ अनंतजन्मीं-
चेंसात्विकपुण्य ॥ आपुलेगांठीसीहोतेंजाण ॥ यास्तवतुकयाचेंझालेंदर्शन ॥ बोलतीसज्जनमृत्युलोकीं ॥ ३८ ॥ धन्यआम
चेंभाग्यनिश्चित ॥ यास्तवदेखिलावैष्णवभक्त ॥ जोश्रुतिशास्त्राचामथितार्थ ॥ तोप्रांजळतुह्यार्थऐकतों ॥ ३९ ॥ श्रोतीयांचें
एकाग्रमन ॥ सर्वांगाचेकेलेकान ॥ कायनिघेलमुखांतुन ॥ तेथेंचिमनवेधलें ॥ ४० ॥ तुकारामतेअवसरीं ॥ सप्रेमगजरेंकीर्त्त
नकरी ॥ अभंगबोलिलेकैशापरी ॥ तोसादरचतुरींपरिसिजे ॥ ४१ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ डोळेभरिलेरूपें ॥ चित्तपायाच्या
संकल्पें ॥ १ ॥ अवघीघातलीवांटणी ॥ प्रेमराहिलेंकीर्त्तनीं ॥ २ ॥ वाचाकेलीमाप ॥ रासीहरिनामअमुप ॥ ३ ॥ भरूनियांध्याव

भाग॥तुकाझालापांडुरंग॥४॥ ॥ओव्या॥ ॥ऐशापरीकीर्त्तनगजर॥झालातेव्हांच्यारीप्रहर॥उदयासीयेतांचिदिनकर॥मगरुक्मिणीवरओंवाळिला॥४२॥विठ्ठलनामाचेनिगजरें देखा॥सप्रेमभावेंनाचतसेतुका॥देहभाननसेसकळलोकां॥नृत्यकरितांसुखाभोगिती॥४३॥शेवटीलअनुग्रहकेलाथोर॥जयाचेनिहोयजगदोद्धार॥तेंहीप्रसादिकलिहितोंग्रंथीं अक्षर॥तरीपाठांतरकरावीं॥४४॥ ॥अभंग॥ ॥ऐकाहोभाविकजन॥कोणकोणव्हालते॥१॥तार्किकाचाटाकासंग॥पांडुरंगस्मरावा॥२॥नकापाहूंमनांतरे॥बुडालखरेयेपेंची॥३॥कलीमाजीदासतुका॥जातोलोकांसांगूनी॥४॥ ॥ओव्या॥ ॥इतुकीं अक्षरें बोलूनिजाणा॥विठ्ठलनामेकेलीगर्जना॥मगतुकयासीह्मणेवैकुंठराणा॥वैकुंठभुवनाचालआतां॥४५॥तुवांअवतारघेऊनिसाचार॥केलाअवघाजगउद्धार॥आतांपाहावेंवैकुंठपुर॥पुष्पकथोरआणिलें॥४६॥ऐसेंबोलतांजगजेठी॥तुक्यानेंचरणींघातलीमिठी॥मगतेथोनिचालिलेउठाउठी॥सत्कीर्त्तीसृष्टींठेउनी॥४७॥तुकारामेतेअवसरीं॥कांतेसीसांगोनिपाठविलेंघरीं॥आह्मीजातसोंवैकुंठपुरीं॥तरीबरोबरीतुह्मीयावें॥४८॥मागेंतुकयानेंनिजकांतेला॥अकराअभंगउपदेशकेला॥तयामाजीशब्ददिधला॥तोसत्यकेलापाहिजे॥४९॥यास्तवपरलोकांजातांनिश्चिती॥बोलाविलेंआवलीमती॥उत्तरदिधलेंकैशारीती॥तेंसादरसंतींऐकिजे॥१५०॥मीपांचमहिन्याचीगरोदर॥घरींह्मैसदुभतीथोर॥पोरवाडालहानलेंकुरें॥मागेंसंसारकोणकरी॥५१॥इतुकानिरोपयेतांचितळ-

ता॥ आश्चर्यवाटलेंवैष्णवभक्ता॥ ह्मणेअजूनघरचीनस्फुटेममता॥ मायेचीकथाअनिवार॥५२॥ वैकुंठाबोलावित वैष्णवभक्त॥ परीजिजाईनयेचिसांगातें॥ तरीतीचाहीअन्यायनसेयांत॥ पूर्वीलप्रघातअवधारा॥५३॥ मागेंस्वइच्छेनें वैष्णवभक्त॥ कोणाहीक्षेत्रींगमनकरित॥ जरीपुसिलेंकोणीअकस्मात॥ तरीह्मणतीआह्मींवैकुंठाप्रतीजातों॥५४ यास्तवआवलीचाअन्यायनाहीं॥ ह्मणेपिसाजातसेलकोणेगांवीं॥ यालागींसांगूनपाठविलेंपाहीं॥ रिकामपणनाहीं यावया॥५५॥ मगसभाग्यश्रोतेहरिकीर्त्तनीं॥ तयासींबोलिलेनिर्वाणवचनीं॥ आतांआह्मीचालिलोंवैकुंठभुवनीं॥ नयेपरतोनसर्वथा॥५६॥ ॥अभंग॥ ॥ घरींचींदारींचीं भजापांडुरंगा॥ वडिलांसीसांगादंडवत॥१॥ मधाचियेगोडीमासीघालीउडी॥ गेलीयातीघडीपुन्हानये॥२॥ गंगेचाहाओघसागरासीगेला॥ मागेंनाहींआलाकदाकाळीं॥ ॥३॥ ऐसीयागोष्टीचीबरीराखासोय॥ गेलातुकानयेपरतोनी॥४॥ ॥ओव्या॥ ॥ ऐशारीतीबोलूनिउत्तर॥ देवासींकेलानमस्कार॥ नामघोषेंकरूनगजर॥ चालिलेबाहेरतेसमयीं॥५७॥ सकळश्रोतियांसतेअवसरीं॥ प्रेमअवस्था दाटलीअंतरीं॥ उदासवचनऐकूनिसत्वरी॥ अश्रुपातनेत्रींवाहाताती॥५८॥ परीदेहासींजातीवैकुंठभुवना॥ ऐसानिश्चयनकळेचिकवणा॥ गमनकरितीतीर्थाटणा॥ ऐसीभावनासकळांची॥५९॥ एकमेकांसीलोकबोलती॥ आमुचाउबगआलाचित्तीं॥ चालिलेहिमाचळपर्वतीं॥ कैसीगतीकरावी॥६०॥ एकह्मणतीतुकाराम॥ पाहावयाचालिलाबद्रिका-

श्रम ॥ आपुलेंखोटेंकर्म ॥ भक्तीचेंवर्मकळेना ॥ ६१ ॥ एकह्मणतीतुकयाकारणें ॥ वैराग्यझालेंजैंपासून ॥ सकळगां
वासींनामाभिधान ॥ वैकुंठभुवनकायह्मणे ॥ ६२ ॥ कोणीविचारकरितीमानसीं ॥ तुकाजातसेवाराणसी ॥ आग्रहक
रूनराहवावेंत्यासी ॥ सद्भावेंपायांसीलागूनियां ॥ ६३ ॥ एकह्मणतीरामेश्वरब्राह्मण ॥ पंडितामाजीवक्तानिपुण ॥ तुक
यासीतोराहावालविनीतहोऊन ॥ इतरांचेंवचननऐकती ॥ ६४ ॥ कीर्त्तनांतबैसलेनारीनर ॥ तेऐसेंचिबोलतीपरस्पर
॥ तोंतुकारामकरीतकीर्त्तनगजर ॥ देऊळाबाहेरनिघाले ॥ ६५ ॥ मगइंद्रायणीतीरींयेऊन ॥ अभंगवदलेप्रीतीकरून ॥
तेहीग्रंथींलिहितोंजाण ॥ कराश्रवणभाविकहो ॥ ६६ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ सर्वसुखआह्मीभोगूंसर्वकाळ ॥ तोडियेले
जाळमोहपाश ॥ १ ॥ याजसाठींआह्मीसांडिलेभ्रतार ॥ रतलोंयापरपुरुषासीं ॥ २ ॥ तुकाह्मणेआतांगर्भनयेधरूं ॥ औष
धहेंकरूंफळनोहे ॥ ३ ॥ बहूतांच्याआह्मीनमिळोंमतासी ॥ कोणकैसीयासीभावनेच्या ॥ १ ॥ विचारकरितांवांयांजायवे
ळ ॥ लटिकेंतेंमूळफजीतीचें ॥ २ ॥ तुकाह्मणेतुह्मीकराखटपट ॥ नकाजाऊंवाटेआमुचिया ॥ ३ ॥ ॥ २ ॥ त्याचेंसुखआ
लेंनाहींअनुभवा ॥ कठीणहेंजीवातोंवरीच ॥ १ ॥ मागिल्याचेंदुःखलागूंनेदीअंगा ॥ अंतरहीसंगाहोऊंनेदी ॥ २ ॥ तु-
काह्मणेसर्वविषयींसंपन्न ॥ जाणतीमहिमानश्रुतीऐसें ॥ ३ ॥ ॥ ३ ॥ वाळोजनमजह्मणोतसिंदळी ॥ परीहावनमाळी-
नविसंबे ॥ १ ॥ सांडूनिलौकिकझालीयेंउदास ॥ नाहींभयआसजीवित्वाची ॥ २ ॥ नायकेवचनबोलतांयालोकां ॥ ह्मणे

झालातुकाहरीरत॥३॥ ॥४॥आधिल्याभ्रताराकामनोहेपुरा॥मगव्यभीच्याराटेंकलीसे॥१॥रात्रंदिवसमजपाहि
जेजवळी॥क्षणत्यावेगळीनगमेघडी॥२॥नामगोष्टीमाझीसोयसांडाआतां॥रतलेंअनंतातुकाह्मणे॥३॥५॥हाचि
नेमआतांनफिरेंमाघारी॥बैसलेंशेजारींगोविंदाच्या॥१॥घररीघीझालेंपट्टराणीबळें॥वरीलेंसांवळेंपरब्रह्म॥२॥ब-
ळीयाचाअंगसंगझालाआतां॥नाहींभयचिंतातुकाह्मणे॥३॥ ॥६॥माझेंनाहींकामआतांतुह्मासवें॥होतेंगुप्तठावें
केलेंआतां॥१॥व्यभिचारमाझापडीलाठाऊका॥नसरतलोकामाजीझालें॥२॥नधरावालोभकाहींमजविशीं॥झालेंदे
वपिसीतुकाह्मणे॥३॥ ॥७॥विसरलेंकुळआपुलाआचार॥पतिभावेंदीरघरसोय॥१॥सांडिलालौकिककलाजभय
चिंता॥रतलेंअनंताचित्तमाझें॥२॥मजआतांवायांआळबालझणी॥तुकाह्मणेकानींबहिरीझालें॥३॥ ॥८॥नदे
खेनबोलेनाईकेंआणिक॥बैसलातोएकहरीचित्तीं॥१॥सासुरेंमाहेरमजआतांनाहीं॥केलेंएकदोहींमिळोनियां॥२॥
आळआलाहोताआह्मींभांडखोरी॥तुकाह्मणेखरीकेलीमात॥३॥ ॥९॥दुजाऐसाबळीकोणआहेआतां॥हरीया-
अनंतापासोनियां॥१॥बळीयाचेआह्मींझालोंबळीवंता॥करूंसर्वसत्तासर्वांवरी॥२॥तुकाह्मणेआह्मींजीवींच्याउदारा
॥झालोंप्रीतिकरागोविंदाच्या॥३॥ ॥१०॥क्षणभरीआह्मींसोसिलेंवाईट॥साधिलेंअविटनिजसुख॥१॥सांडीमांडी
मागेंकेल्याभरोवरी॥अधिकविपरीदुःखाचिया॥२॥तुकाह्मणेजाणेयेणेंनाहींआतां॥राहिलेंअनंताचियापायीं॥३॥

॥११॥ आह्मीआह्माआतांवडीलभाकुटीं ॥ नाहींपाठीपोटींकोणीदुजें ॥१॥ फावलाएकांतएकविधभाव ॥ हरीआह्मां सवेंसर्वभोगी ॥२॥ तुकाह्मणेअंगसंगएकेठायीं ॥ असोजेयेंनाहींकौणीदुजें ॥३॥ ॥१२॥ एकाजीवेंआतांजिणेंझालेंदेहीं ॥ वेगळीककाहींनव्हेआतां ॥१॥ नारायणआह्मांनाहींवेगळीक ॥ पुर्विलहीभाकसांभाळिली ॥२॥ तुकाह्मणेझालें सायासाचेंफळ ॥ टळलीहेवेळकाळदोन्ही ॥३॥ ॥१३॥ हसूंरुसूंआतांवाढऊंआवडी ॥ अंतरींचीगोडीअवीटते ॥१॥ सेवाकरूंसेवकरूंआनंदवचन ॥ आह्मीनारायणएकाएकीं ॥२॥ तुकाह्मणेआतांझालेंउदासीन ॥ आपुल्याआधीनकेलापती ॥३॥ ॥१४॥ मजसवेंआतांयेऊंनकाकोणी ॥ सासुरवासिनीबाईयानो ॥१॥ नसाहवेतुह्मांयाजनाचीकुट ॥ बोलतीबाईटवोखटेंतें ॥२॥ तुकाह्मणेझालोंउदासमोकळ्या ॥ धिंवरोंगोवळ्यासवेंआह्मी ॥३॥ शिकविलेंतुह्मीतेंराहेतोंवरी ॥ मजआणीहरीवियोगतो ॥१॥ प्रसंगेंनाहींयादेहाचीभावना ॥ तेथेंयावचनाकोणमानी ॥२॥ तुकाह्मणेचित्तींबैसलाअनंत दिसोंनेदीनित्यअनित्यतें ॥३॥ ॥१६॥ सांगतोंतेंतुह्मीऐकावेंहेंकानीं ॥ आमचेनाचणीनाचूंनका ॥१॥ जोंवरीकांतुह्मां मागल्याचीआस ॥ तोंवरीउदासहोऊंनये ॥२॥ तुकाह्मणेकायपवायावीणधिग ॥ पतीनागोविंददोन्हीठाय ॥३॥ ॥१७॥ आजवरीतुह्मांआह्मांनेणतपणें ॥ कौतुकखेळणेंसंगहोता ॥१॥ आतांअनावरझालेंअवगुणाची ॥ करूंनयेतेंचीकरीसुखें ॥ ॥२॥ तुकाह्मणेकूळबांबुडविलींदोन्ही ॥ कुळेंएकमनींनारायण ॥३॥ ॥१८॥ सासुरीयावीटआलासेअंतरा ॥ इकडेमाहे

रास्वभावेंची ॥१॥ सांडवरकोणीनधरितीहातीं ॥ प्रारब्धाचीगतीभोगूंआतां ॥२॥ नव्हावीतेझालीआमचीभंडाई ॥ तुका
ह्मणेकायझालेंआतां ॥३॥ ॥१९॥ मरणाहीआधींराहिलोंमरूनी ॥ मगकेलेंमनींहोतेंतेंसें ॥१॥ आतांतुह्मीपाहाआ
सुखेंनवल ॥ नकावेचूंबोलबायांवीण ॥२॥ तुकाह्मणेतुह्मीभयाभीतनारी ॥ कैसीसांगासरीतुह्माआह्मां ॥३॥ ॥२०॥
परपुरुषाचेंसुखव्हावेंजरी ॥ उतरूनीकरींघ्यावेंशीर ॥१॥ संसारासीआगलाविजेलहातें ॥ फिरूनमागुतेंपाहूंनये ॥२॥ तु
काह्मणेव्हावेंतयापरीधीट ॥ पतंगकांनीदर्दीपसोई ॥३॥ ॥२१॥ आईकावेंपरीऐसेंनव्हेबाई ॥ नसांडावीसोईभ्रतारा-
ची ॥१॥ नव्हेभराणुकलौकिकापासून ॥ आपुल्याआपुयागोंविलेंतें ॥२॥ तुकाह्मणेमनकरालकठीण ॥ त्यायानिवडून
मजपासीं ॥३॥ ॥२२॥ अहाचबायांचअंतवरदोन्ही ॥ नलगतीगडणीऐशाआह्मां ॥१॥ भिऊंनयेतेंचीभेडसावीको
णा ॥ आवरोनीमनाबंदद्यावा ॥२॥ तुकाह्मणेकांहींअभ्यासावांचोनी ॥ नव्हेतेंकरणीभलतीची ॥३॥ ॥२३॥ नराहे
रसनाबोलतांआवडी ॥ पायींदिधलीबुडीमाझ्यामनें ॥१॥ मानेलत्यातुह्मींऐकावेंस्वभावें ॥ मीतोंमाझ्याभावेंअनुस
रल्यें ॥२॥ तुकाह्मणेतुह्मींफिरावेंबहूती ॥ माझीतोंहेगतीझालीआतां ॥३॥ ॥२४॥ नबोलतांतुह्मांकळोंनयेगुज ॥
ह्मणऊनीलाजसांडियेली ॥१॥ आतांतुह्मापुढेंजोडीतसेंहात ॥ नकाकोणीअंतपाहूंमाझा ॥२॥ तुकाह्मणेआह्मींबैस-
लोंशेजारीं ॥ करीलतेहरीपाहूंआतां ॥३॥ ॥२५॥ सकळहीमाझीबोळवणकरा ॥ परतोनिघराजावेंतुह्मीं ॥१॥ कर्म

धर्म तुह्मां असावें कल्याण ॥ घ्या माझें वचन आशीर्वाद ॥२॥ वाढवूनि दिल्हें एकांतियां हातीं ॥ सकळ विश्रांती जाहली ते
थें ॥३॥ आतां मज जाणें प्राणनाथा सवें ॥ मी तों माझ्या भावें निरवोनियां ॥४॥ वाढवितां लोभ होईल उशीर ॥ अवघींच
स्थिर असा ठायीं ॥५॥ धर्म अर्थ काम झाला एके ठायीं ॥ मेळविलें तेंही हातोहातीं ॥६॥ तुका ह्मणे आतां झाली हेचि भेटी
॥ उरली या गोष्टी बोलावया ॥७॥ ॥२६॥ आह्मीं येतों आतां कृपा असों द्यावी ॥ सकळां सांगावी विनंती माझी ॥१॥ वा
ढवेळ झाला उभा पांडुरंग ॥ वैकुंठीं श्रीरंग बोलावितो ॥२॥ अंतकाळीं विठो आह्मांसी पावला ॥ कुडीसहित झाला गुप्त
तुका ॥३॥ ॥२७॥ ॥ ओंव्या ॥ ॥ इतुके अभंग बोलतां उत्तर ॥ तों अद्भुत कौतुक वर्त्तलें थोर ॥ विमानारूढ होऊनि सु
र ॥ जयजयकार ते करिती ॥६७॥ परमानंद मानूनि चित्तीं ॥ नारद तुंबर गायन करिती ॥ सवें घेऊनियां पार्वती ॥ कैलास
पति तो आला ॥६८॥ ब्रह्मा विष्णु रुद्र तीन्ही ॥ कौतुक पाहाताती विमानीं ॥ अप्सरा गंधर्व गाती गाणीं ॥ नाद गगनीं नस
माये ॥६९॥ सिद्ध सनकादिक थोर ॥ दत्तात्रय कपिलादि ऋषीश्वर ॥ यक्ष गुह्यक आणि किन्नर ॥ पाहावयास साचार ते-
आले ॥७०॥ मागील युगींचे थोर थोर भक्त ॥ आणी कलियुगींचे अवघे संत ॥ दिव्य देहीं बैसोनि विमानांत ॥ तुक्यातें
लक्षित निज दृष्टी ॥७१॥ तों चिंतनीं चिंतितां पंढरीराया ॥ ब्रह्मरूप तुक्याची भासे काया ॥ चैतन्य पुतळा दिसतसे तयां
॥ निरसलें मायावोडंबर ॥७२॥ ह्मणती नामधारक हा वैष्णव वीर ॥ घेऊनि मृत्युलोकीं अवतार ॥ कीर्त्तन करून साचार ॥

विश्वोद्धारपैंकेला ॥ ७३ ॥ तंवपुरंदरासहितस्कर ॥ नामघोषेंगर्जतीथोर ॥ पुष्पकप्रकाशेंकोंदलेंअंबर ॥ तेजेंदिनक
रउणादिसे ॥ ७४ ॥ तुकयासमागमेहोतेजन ॥ प्रकाशेंत्यांचेझांकलेनयन ॥ जैसीगगनींदिसेसौदामिन ॥ तेव्हांझांक
तीनयनसर्वांचे ॥ ७५ ॥ तेवीविमानाच्याप्रकाशेंनिश्चिती ॥ सकळांचींलागलीनेत्रपातीं ॥ तेव्हांतुकाबैसोनिविमाना
प्रती ॥ वैकुंठाप्रतीचालिला ॥ ७६ ॥ भाविकप्रेमळवैष्णवसंत ॥ तयांसीनिराळपंथदिसत ॥ घंटानादकोंदलागगनांत
॥ गंधर्वगातनामघोषें ॥ ७७ ॥ पुष्पकप्रकाशहोतांचिदूर ॥ लोकउघडोनीपाहतीनेत्र ॥ तोंतुकानदिसेक्षितीवर ॥ तेव्हां
शोकफारमगकरिती ॥ ७८ ॥ ह्मणतीआमुच्याहातींचेंभलें ॥ देखतदेखतचीरत्नगेलें ॥ जिजाईसीसांगतीमुलें ॥ म॰
गपिटीतवक्षस्थळतेआली ॥ ७९ ॥ यात्रामिळालीहोतीफार ॥ आणीकगांवींचेनारीनर ॥ इतुक्यांचाउसुळलाशोक
सागर ॥ तोग्रंथींकोठवरलिहावा ॥ ८० ॥ जेवींगोकुळांतूनजातांकृष्णासी ॥ शोककरितीव्रजवासी ॥ तैसीचगती
झालीत्यांसी ॥ तुकादृष्टीसीनपडतां ॥ ८१ ॥ दृष्टीसीपाहावेंसद्गुणरूपडें ॥ सकळांच्यानेत्रांसलागलीचाड ॥ भिरभि
रांपाहतीचहूंकडे ॥ परीतुकानपडेदृष्टीसी ॥ ८२ ॥ शकेपंधराशेंएकाहात्तरजाण ॥ विरोधीसंवत्सरनामाभिधान ॥ फा
ल्गूनवद्यद्वितीयाइंदुपूर्ण ॥ आलासेदिनच्यारघटिका ॥ ८३ ॥ जगद्गुरूतुकावैष्णवभक्त ॥ तयेसमयींहोतसेगुप्त ॥ भा
विकप्रेमळवैष्णवभक्त ॥ शोकबहूततेकरिती ॥ ८४ ॥ प्रयाणसम[illegible]चे अभंगनिश्चिती ॥ गंगाजीमवाळवाचीतसेपो

थी ॥ अश्रुपातेंसिंपिलीक्षिती ॥ प्रेमत्रिजगतींनसमाये ॥ १८५ ॥ आवलीरडतसेतेसमयीं ॥ म्हणेहीबोलाऊंपाठविलेंबाई ॥ परीअसत्यभासलेंतेसमयीं ॥ यास्तवगृहींराहिल्यें ॥ ८६ ॥ त्याच्यावैराग्यज्वाळाच्याआल्या ॥ लागतांजळालीमाझीकाया ॥ देखतदेखतचिलवलाह्या ॥ टाकोनियांगेलाकीं ॥ ८७ ॥ निदानकळलेंअसतेंजर ॥ तरीधरूनजातेंत्याचापदर ॥ मीतरीगर्भीणअज्ञानपोर ॥ कुटुंबसंसारकैशारीती ॥ ८८ ॥ ऐसेंह्मणाऊनितयेक्षणीं ॥ मूर्च्छायेऊनपडलीधरणी ॥ महादेवविठोबाकुमरदोन्ही ॥ रुदनतेक्षणींकरितातीं ॥ ८९ ॥ परतोनियेईलवैष्णवभक्त ॥ यास्तवलोकवाटपाहात ॥ बैसलेअस्तमानपर्यंत ॥ मगगेलेसदनांतआपुल्या ॥ १९० ॥ तुक्याच्यादर्शनालागोनी ॥ यात्राआलीहोतीदुरूनी ॥ तेहीवोसरलीतयेक्षणीं ॥ फांकलीत्रिभुवनीसत्कीर्त्ती ॥ ९१ ॥ देशोदेशींफांकलीमात ॥ तुक्यासींपावलापंढरीनाथ ॥ वैकुंठासीनेलेंदेहासहित ॥ नवलअद्भुतहेंवाटे ॥ ९२ ॥ ज्याणींदेखिलेंतेयथार्थह्मणती ॥ विकल्पीतेअसत्यमानिती ॥ वैष्णवीमायेचीअनिवारभ्रांती ॥ सर्वांप्रतीअनावर ॥ ९३ ॥ असोइकडेदेहूग्रामांतजाण ॥ तुकापावलावैकुंठभुवन ॥ तेंस्थळींवैष्णवचवदाजण ॥ निश्चयधरूनबैसले ॥ ९४ ॥ षट्शास्त्रीब्राह्मणरामेश्वर ॥ आणिकान्हयातुक्याचासहोदर ॥ गंगाजीमवाळकडुसकर ॥ कोंडोबाविमल्होहकन्या ॥ ९५ ॥ संताजीतेलीजगनाड्यादेख ॥ जोतुकयापासींहोतालेखक ॥ नऊजणवैष्णवहोतेआणिक ॥ ज्याणींसद्विवेकजागविला ॥ ९६ ॥ ऐसेअस

तीच्चवदाजण ॥ तेघरासीनजातीपरतोन ॥ ह्मणतीएकदांसद्गुरूदाखवितीचरण ॥ तरीचभाणरक्षूंहा ॥९७॥ कान्ह
यातुकयाचासहोदर ॥ त्याणेंहीशोककेलाफार ॥ अभंगबोलिलाकरुणास्वरें ॥ तेऐकासादरभाविकहो ॥९८॥ ॥
॥ अभंग ॥ ॥ दुःखेंदुभागलेंहृदयसंपुष्ट ॥ गहिंवरेंकंठदाटताहे ॥१॥ ऐसेंकायकेलेंस्कमित्रासखया ॥ दिधलेंदाकू
नियांवनामाजी ॥२॥ आक्रंदतीबाळेंकरुणावचनीं ॥ त्याशोकेंमेदिनीउलोंपाहे ॥३॥ कायतेंसामर्थ्यनव्हतेंतुजपासीं
संगेंन्यावयासीअंगभूतें ॥४॥ तुजठावेंआह्मांनाहींकोणीसखा ॥ उभयलोकींतुकातुजवीण ॥५॥ कान्हाह्मणेतुझ्या
वियोगेंपोरटीं ॥ झालोंदूरभेटीबंधूराया ॥६॥ ॥१॥ भुक्तीमुक्तीतुझेंजवळीब्रह्मज्ञान ॥ देमाझ्याआणोनिभावावेगीं ॥
॥१॥ रिद्धिसिद्धीमोक्षठेवींगुंडाळोनी ॥ देमाझ्याआणूनीभावावेगीं ॥२॥ नकोआपुलीयानेऊंवैकुंठासी ॥ देमाझ्या-
भावासीआणोनियां ॥३॥ तुकयाबंधूह्मणेनदेसीलजरी ॥ हत्याहोईलशिरींपांडुरंगा ॥४॥ ॥२॥ सख्यत्वानेंगे-
लोंकरीतसलगी ॥ नेणेंचीअभागीमहिमातुझा ॥१॥ पावलोंआपलेंकेलेलाहोह्रास ॥ निर्दैवापरीसकायकरी ॥२॥
कष्टविलासीम्यांच्यांडाळेंसंसारीं ॥ अजूनियांतरीउपदेशी ॥३॥ उचितअनुचितसांभाळिलेंनाहीं ॥ कानाह्मणेकाई-
बोलूंआतां ॥४॥ ॥३॥ असोआतांकायकरूनियांग्लांती ॥ कोणाकाकुळतीयेईलयेथें ॥१॥ करूंकांहींदिवसआ-
हेतोंसायास ॥ शोंबूंत्यालागासभावाचिया ॥२॥ रडतांरडतीबापुडेंह्मणती ॥ परीतेनयेतीकामाकोणी ॥३॥ तुकाबं

धुह्मणेपडिलीयावनीं॥ विचारतोमनीं बोलिलाहो॥४॥ ॥४॥ चरफडेचरफड शोकेंशोकहोय॥ कार्यमूळ आहेधीरापासीं॥१॥ कळवतसेऐसेंमजहोपाहतां॥ करावीतेचिंता मिथ्याखोटी॥२॥ नचुकेहोणारसांडितांशूरत्वा॥ फुकटचीसत्ताहोईलहानी॥३॥ तुकयाबंधूह्मणेदिल्हाबंदमना॥ वांचोनीनिधानानपाविजे॥४॥ ॥५॥ नलगेचिंताआतांअनुमानपाहतां॥ आलेंमूळज्ञानागेलाजेथें॥१॥ घरभेद्याजेथेंआहेतसुकान॥ धरितोंकवळूनपायदोनी॥२॥ त्याचेंत्याच्यासुखेंपडियेलेंठावें॥ नलगेसांगावेंमागेंपुढें॥३॥ तुकयाबंधुह्मणेकरीलभेटीभावा॥ सोडीनतेधवांविठोबासी॥४॥ ६॥ धींदधींदतुझ्याकरीनधींदड्या॥ ऐसेंकायवेड्याजाणीतलें॥१॥ केलीतरीभेटीमाझीयाभावास॥ नाहींतरीनासआरंभिला॥२॥ मरावेंमरावेंआलेंयाप्रसंगा॥ बळेंपांडुरंगाकळेसाचें॥३॥ तुकयाबंधुह्मणेतुझीमाझीउरी॥ उडालीनधरींभीडकाहीं॥४॥ ॥७॥ ॥ओव्या॥ कान्हयातुकयाचासहोदर॥ ऐसीकरुणाभाकीतसेफार॥ आणिकतेरावैष्णववीर॥ बैसलेसाचारतेठायीं॥९९॥ तीनअहोरात्रपर्यंतवरी॥ बैसलेइंद्रायणीचेतीरीं॥ तुक्याचेंध्यानलागलेंअंतरीं॥ जीवसंसारींत्रासला॥२००॥ कोणीदशदिशाविलोकित॥ कोणीपाहातीआकाशपंथ॥ तोंपंचमीच्याप्रातःकाळीं निश्चित॥ वर्त्तलेंचरित्रतेंऐका॥१॥ तुक्याचेहातीसाचार॥ टाळअसेनिरंतर॥ आणीगोधडीहोतीअंगावर॥ तेपडिलीसत्वरऊर्ध्वपंथें॥२॥ तेव्हांनिश्चयकळलात्यासीं॥ कींसद्गुरुझालेवैकुंठवासी॥ मगस्नानकरूनइंद्रायणीसी॥ देवालयापासींपातले॥३॥ टाळगोद

डीपाहावयासीजाण ॥ दुरूनियेतीभाविकजन ॥ ह्मणतीहें चितुक्याचेंदर्शन ॥ सजळनयनअश्रुपातें ॥ ४ ॥ रामेश्वरब्रा-
ह्मणनिश्चित ॥ तयासीकान्हयाविचारित ॥ आतांकोणतीनेमावीपुण्यतिथ ॥ असेलशास्त्रार्थतोसांगा ॥ ५ ॥ रामेश्वर
ह्मणेवचनऐका ॥ क्रियाकर्माविरहिततुका ॥ देहनिर्वाहनहोतांदेखा ॥ श्रीविष्णुलोकाप्रतीगेला ॥ ६ ॥ फाल्गुनवद्यद्विती
येसी ॥ सद्गुरूझालेवैकुंठवासी ॥ परीह्माटाळगोदडीपंचमीसी ॥ निरोपआपुल्यासीहाआला ॥ ७ ॥ याकरितांआजपंच-
मीसुदिन ॥ करावेंब्राह्मणसंतर्पण ॥ मिळूनियांवैष्णवजन ॥ हरिकीर्त्तनआरंभा ॥ ८ ॥ देहनिर्वाहझालाअसतां ॥ तरी-
क्रियाकर्मासींअधिकारहोता ॥ त्याजगद्गुरूचीलीळासर्वथा ॥ नयेबोलतांमजलागीं ॥ ९ ॥ अभंग ॥ ॥ पंडितवैदिकअ
थवादशग्रंथी ॥ सरीनपावतीतुकयाची ॥ १ ॥ शास्त्रेंहीपुराणेंगीतानित्यनेम ॥ वाचितांतेंवर्मनकळेतया ॥ २ ॥ मागेंकवेश्वरज्ञा
लेथोरथोर ॥ कोणेंकलेवरनेलेंसांगा ॥ ३ ॥ ह्मणेरामेश्वरसकळिकांपुसोनी ॥ गेलातोविमानींबैसोनियां ॥ ४ ॥ वोव्या ॥ जेकां
अनावरवैष्णवीमाया ॥ तेसर्वथाबाधूंनशकेतया ॥ देहींचविदेहत्वपाऊनियां ॥ केलीकायाब्रह्मरूप ॥ १० ॥ जोमृत्युलोकां
तसाचार ॥ तुकानामयाचाअवतार ॥ जनासीलीळादाखऊनसत्वर ॥ केलाजीर्णोद्धारभक्तिपंथा ॥ ११ ॥ ऐसेंबोलतांरामेश्वर
संतगर्जतीजयजयकार ॥ मगफाल्गुनवद्यपंचमीससाचार ॥ उत्साहथोरआरंभिला ॥ १२ ॥ मिष्टान्नेंकरूननानारीती ॥ दूर्उ
ळींबैसविल्याद्विजपंक्ती ॥ पूजाउपचारकरूनप्रीती ॥ भोजनेंत्यांप्रतीघातलीं ॥ १३ ॥ पंचमीषष्ठीपर्यंत ॥ कीर्त्तनकरितीवैष्ण

व भक्त ॥ मगसप्तमीसझालेंलग्नीत ॥ आनंदयुक्ततेसमयीं ॥ १४ ॥ महादेवविठोबानामाभिधान ॥ हेतुक्यासींपुत्रदोघेजण
कांतागरोदरहोतीजाण ॥ नवमासपूर्णतेझाले ॥ १५ ॥ मगभक्तीज्ञानवैराग्यपुतळा ॥ आवलीसीसगुणपुत्रझाला ॥ नाराय
णनामठेविलेंत्याला ॥ आनंदवाटलासंतांसी ॥ १६ ॥ तोदिवसेंदिवसझालाथोर ॥ दर्शनाआलाशिवाजीनृपवर ॥ गांवमोका
सेदिधलेत्यास ॥ मगबांधिलेंशिखरविठोबाचें ॥ १७ ॥ धनसंपदायेतांबरी ॥ वैराग्यझालेंतेअवसरीं ॥ घरलुटवीविप्रांकरीं ॥ द्वा
रकापुरींमगगेले ॥ १८ ॥ कांतापुत्राचाकरूनत्याग ॥ महायात्रेसीगेलेमग ॥ अक्काकावडीआणूननिजांगें ॥ श्रीरामेश्वरपूजिला
॥ १९ ॥ तुक्याचेअभंगसाचार ॥ बहुतकेलेपाठांतर ॥ नारायणबाबावैष्णववीर ॥ कीर्त्तनगजरकरीतसे ॥ २० ॥ महादेवविठोबा
वडीलनिश्चिती ॥ परीतेतयाचेआज्ञेंतअसती ॥ परीतुक्याचेवरेंनिश्चिती ॥ पडलीमहंतीयांजकडे ॥ २१ ॥ तुकारामतोंस्वदेहा
सीं ॥ झालेअसतीवैकुंठवासी ॥ परीअद्यापीदर्शनसायासीं ॥ देतीभाविकांसीनिजरूपे ॥ २२ ॥ प्रथमारंभामाजीजाण ॥ क
रुणाभाकिलीकान्हयानें ॥ तयासीस्वप्नींदिधलेंदर्शन ॥ निजरूपेनेआपुल्या ॥ २३ ॥ आणीककानडावाणीलिंगाईत ॥ सुद
उंबऱ्यामाजीहोताराहत ॥ त्याणेतुक्याचीसेवाकेलीबहूत ॥ संसारींविरक्तहोऊनियां ॥ २४ ॥ गवासेटत्याचेंनामाभिधान ॥
परमसत्वशीळअसेजाण ॥ प्रपंचव्यवहारसर्वटाकून ॥ सत्संगतेणेंधरियेला ॥ २५ ॥ मगएकांतसमईएकेदिनीं ॥ तुक्या
सीविनवीकरजोडूनी ॥ ह्मणेमाझ्याअंतसमईरूपेंकरूनी ॥ दर्शनस्वामीनींदेईजे ॥ २६ ॥ देखोनितयाचासप्रेमभावार्थ

अवस्यह्मणेवैष्णवभक्त॥मगवैकुंठासीगेलियासहित॥निजध्यासवाणीयातेंलागला॥२७॥एकांतींसंतांसीसांगे
गुज॥कींतुकारामेनेमकेलामज॥कींअंतकाळींभेटदेईनतुज॥सन्निधकाजतेंआलें॥२८॥कांहींदिवसलोटतांपाहे
तयाचाआलाअंतसमय॥मगदेहुसीमनुष्यलवलाहें॥पाठविताहेसत्वर॥२९॥रामेश्वरभटथोरब्राह्मण॥तुक्याचा
सहोदरकान्हयाजाण॥धाकुटापुत्रनारायण॥इतुक्यांसघेऊनयेतसे॥३०॥आसनींबैसऊनवैष्णववीर॥पूजाकेलीसर्वो
पचार॥तोंतुकारामतेथेंआलेसत्वर॥चरणीनमस्कारकरितसे॥३१॥बुकालाऊनिआपुल्याकरें॥कंठींपुष्पांचाघातला
हार॥ह्मणेकृपाकरूनपतितावर॥दर्शनसाचारदीधलें॥३२॥ऐशास्वमुखेंबोलतांगोष्टी॥ऐकूनिलोकांआश्चर्यपोटीं
परीवाणीयानेहारघातलाकंठीं॥तोंसकळांचेदृष्टींदिसतसे॥३३॥भिंतीकाष्टांचाआधार॥सर्वथानसतांअधांत्रींदिस
तोहार॥वैष्णवींकेलाजयजयकार॥नामघोषगजरतेधवां॥३४॥विठ्ठलस्मरणकरितांजाण॥मगदेहसोडिलातयानें॥
अवघेचिह्मणतीधन्यधन्य॥लाधलेंदर्शनतुकयाचें॥३५॥जैसेरामकृष्णादिअवतारजाण॥संपलेऐसेंपुराणींवचन॥
परीभक्तांसीसाक्षातदेतीदर्शन॥रूपसगुणधरूनियां॥३६॥तेवीतुकारामगेलेवैकुंठासी॥हेलीळादाखविलीजनासीं
परीदर्शनहोतसेभाविकांसी॥साक्षीबहुतांसीहेआली॥३७॥निळोबागोसावीपिंपळनेरकर॥आणीकबहिणाबाईगं
गाधर॥यांसीस्वप्नींयेऊनवैष्णववीर॥अनुग्रहसाचारदीधला॥३८॥तोलीळावतारीविश्वसखा॥सद्गुरुआह्मासीजो

ड्लातुका॥हृदयस्थसर्वदांराहूनिदेखा॥ग्रंथपीठिकाउभारिली॥३९॥अहोभक्तलीलामृतग्रंथसुंदर॥हाचिपौर्णिमेचानिशाकर॥भाविकचकोरलक्षूनसत्वर॥अमृततुषारसेविती॥४०॥कुबुद्धीविकल्पतस्करास॥नावडेयाचादिव्यप्रकाश॥ह्मणऊनिद्वेषेंनिंदितीयास॥नाहींविश्वासअंतरीं॥४१॥दुरिताचाअंकुरविकल्पजाण॥तेणेंनाडिलेंबहुतांकारणें॥जरीपदरींसांचलेंअसेलपुण्य॥तरीविश्वासनेणेंठसावे॥४२॥भक्तलीलामृताचेभोक्ते॥संतसज्जनप्रेमळभक्त॥जोअनाथबंधूरुक्मिणीकांत॥त्याजवळतिष्ठतसर्वदा॥४३॥बुद्धिमतीसींउन्मेषलहरी॥हृदयस्थबैसोनिदेतसेहरी॥महिपतीसींकरूनिनिमित्तधारी॥ग्रंथविस्तारींवाढविला॥४४॥स्वस्तिश्रीभक्तलीलामृतग्रंथ॥तुकारामचरित्रप्रेमभरित॥प्रेमळपरिसोतभाविकभक्त॥सप्तदशोध्यायगोडहा॥२४५॥अभंग५४एवंसंख्या२९९॥श्रीकृष्णार्पणमस्तु॥श्रीमज्जगदीश्वरार्पणमस्तु॥ ॥शुभंभवतु॥ छ॥ छ॥ छ॥ छ॥ छ॥ छ॥ छ॥

शके१७८५रुधिरोद्गारीनामसंवत्सरेमार्गशीर्षेमासेशुक्लपक्षेचतुर्दश्यांतिथौगुरुवासरेतद्दिनेग्रंथःसमाप्तः॥ छ॥ छ

मुंबईंतबापूसदाशिवशेटहेगिष्टेशेटयेश्रीवर्धनकरयाणींआपलेछापखान्यांततुकारामचरित्रछापिलें॰ठि॰हनुमत्‌गल्ली

॥ इतितुकारामचरित्रसमाप्त ॥

```
[OrderDescription]
,CREATED=20.01.20 15:46
,TRANSFERRED=2020/01/20 at 16:15:39
,PAGES=313
,TYPE=STD
,NAME=S0002582
,Book Name=M-2602-TUKARAM CHARITRA
,ORDER_TEXT=
,[PAGELIST]
,FILE1=00000001.TIF
,FILE2=00000002.TIF
,FILE3=00000003.TIF
,FILE4=00000004.TIF
,FILE5=00000005.TIF
,FILE6=00000006.TIF
,FILE7=00000007.TIF
,FILE8=00000008.TIF
,FILE9=00000009.TIF
,FILE10=00000010.TIF
,FILE11=00000011.TIF
```

```
FILE12=00000012.TIF
,FILE13=00000013.TIF
,FILE14=00000014.TIF
,FILE15=00000015.TIF
,FILE16=00000016.TIF
,FILE17=00000017.TIF
,FILE18=00000018.TIF
,FILE19=00000019.TIF
,FILE20=00000020.TIF
,FILE21=00000021.TIF
,FILE22=00000022.TIF
,FILE23=00000023.TIF
,FILE24=00000024.TIF
,FILE25=00000025.TIF
,FILE26=00000026.TIF
,FILE27=00000027.TIF
,FILE28=00000028.TIF
,FILE29=00000029.TIF
,FILE30=00000030.TIF
,FILE31=00000031.TIF
```

```
FILE32=00000032.TIF
,FILE33=00000033.TIF
,FILE34=00000034.TIF
,FILE35=00000035.TIF
,FILE36=00000036.TIF
,FILE37=00000037.TIF
,FILE38=00000038.TIF
,FILE39=00000039.TIF
,FILE40=00000040.TIF
,FILE41=00000041.TIF
,FILE42=00000042.TIF
,FILE43=00000043.TIF
,FILE44=00000044.TIF
,FILE45=00000045.TIF
,FILE46=00000046.TIF
,FILE47=00000047.TIF
,FILE48=00000048.TIF
,FILE49=00000049.TIF
,FILE50=00000050.TIF
,FILE51=00000051.TIF
```

```
FILE52=00000052.TIF
,FILE53=00000053.TIF
,FILE54=00000054.TIF
,FILE55=00000055.TIF
,FILE56=00000056.TIF
,FILE57=00000057.TIF
,FILE58=00000058.TIF
,FILE59=00000059.TIF
,FILE60=00000060.TIF
,FILE61=00000061.TIF
,FILE62=00000062.TIF
,FILE63=00000063.TIF
,FILE64=00000064.TIF
,FILE65=00000065.TIF
,FILE66=00000066.TIF
,FILE67=00000067.TIF
,FILE68=00000068.TIF
,FILE69=00000069.TIF
,FILE70=00000070.TIF
,FILE71=00000071.TIF
```

```
FILE72=00000072.TIF
,FILE73=00000073.TIF
,FILE74=00000074.TIF
,FILE75=00000075.TIF
,FILE76=00000076.TIF
,FILE77=00000077.TIF
,FILE78=00000078.TIF
,FILE79=00000079.TIF
,FILE80=00000080.TIF
,FILE81=00000081.TIF
,FILE82=00000082.TIF
,FILE83=00000083.TIF
,FILE84=00000084.TIF
,FILE85=00000085.TIF
,FILE86=00000086.TIF
,FILE87=00000087.TIF
,FILE88=00000088.TIF
,FILE89=00000089.TIF
,FILE90=00000090.TIF
,FILE91=00000091.TIF
```

```
FILE92=00000092.TIF
,FILE93=00000093.TIF
,FILE94=00000094.TIF
,FILE95=00000095.TIF
,FILE96=00000096.TIF
,FILE97=00000097.TIF
,FILE98=00000098.TIF
,FILE99=00000099.TIF
,FILE100=00000100.TIF
,FILE101=00000101.TIF
,FILE102=00000102.TIF
,FILE103=00000103.TIF
,FILE104=00000104.TIF
,FILE105=00000105.TIF
,FILE106=00000106.TIF
,FILE107=00000107.TIF
,FILE108=00000108.TIF
,FILE109=00000109.TIF
,FILE110=00000110.TIF
,FILE111=00000111.TIF
```

```
FILE112=00000112.TIF
,FILE113=00000113.TIF
,FILE114=00000114.TIF
,FILE115=00000115.TIF
,FILE116=00000116.TIF
,FILE117=00000117.TIF
,FILE118=00000118.TIF
,FILE119=00000119.TIF
,FILE120=00000120.TIF
,FILE121=00000121.TIF
,FILE122=00000122.TIF
,FILE123=00000123.TIF
,FILE124=00000124.TIF
,FILE125=00000125.TIF
,FILE126=00000126.TIF
,FILE127=00000127.TIF
,FILE128=00000128.TIF
,FILE129=00000129.TIF
,FILE130=00000130.TIF
,FILE131=00000131.TIF
```

```
FILE132=00000132.TIF
,FILE133=00000133.TIF
,FILE134=00000134.TIF
,FILE135=00000135.TIF
,FILE136=00000136.TIF
,FILE137=00000137.TIF
,FILE138=00000138.TIF
,FILE139=00000139.TIF
,FILE140=00000140.TIF
,FILE141=00000141.TIF
,FILE142=00000142.TIF
,FILE143=00000143.TIF
,FILE144=00000144.TIF
,FILE145=00000145.TIF
,FILE146=00000146.TIF
,FILE147=00000147.TIF
,FILE148=00000148.TIF
,FILE149=00000149.TIF
,FILE150=00000150.TIF
,FILE151=00000151.TIF
```

```
FILE152=00000152.TIF
,FILE153=00000153.TIF
,FILE154=00000154.TIF
,FILE155=00000155.TIF
,FILE156=00000156.TIF
,FILE157=00000157.TIF
,FILE158=00000158.TIF
,FILE159=00000159.TIF
,FILE160=00000160.TIF
,FILE161=00000161.TIF
,FILE162=00000162.TIF
,FILE163=00000163.TIF
,FILE164=00000164.TIF
,FILE165=00000165.TIF
,FILE166=00000166.TIF
,FILE167=00000167.TIF
,FILE168=00000168.TIF
,FILE169=00000169.TIF
,FILE170=00000170.TIF
,FILE171=00000171.TIF
```

```
FILE172=00000172.TIF
,FILE173=00000173.TIF
,FILE174=00000174.TIF
,FILE175=00000175.TIF
,FILE176=00000176.TIF
,FILE177=00000177.TIF
,FILE178=00000178.TIF
,FILE179=00000179.TIF
,FILE180=00000180.TIF
,FILE181=00000181.TIF
,FILE182=00000182.TIF
,FILE183=00000183.TIF
,FILE184=00000184.TIF
,FILE185=00000185.TIF
,FILE186=00000186.TIF
,FILE187=00000187.TIF
,FILE188=00000188.TIF
,FILE189=00000189.TIF
,FILE190=00000190.TIF
,FILE191=00000191.TIF
```

```
FILE192=00000192.TIF
,FILE193=00000193.TIF
,FILE194=00000194.TIF
,FILE195=00000195.TIF
,FILE196=00000196.TIF
,FILE197=00000197.TIF
,FILE198=00000198.TIF
,FILE199=00000199.TIF
,FILE200=00000200.TIF
,FILE201=00000201.TIF
,FILE202=00000202.TIF
,FILE203=00000203.TIF
,FILE204=00000204.TIF
,FILE205=00000205.TIF
,FILE206=00000206.TIF
,FILE207=00000207.TIF
,FILE208=00000208.TIF
,FILE209=00000209.TIF
,FILE210=00000210.TIF
,FILE211=00000211.TIF
```

```
FILE212=00000212.TIF
,FILE213=00000213.TIF
,FILE214=00000214.TIF
,FILE215=00000215.TIF
,FILE216=00000216.TIF
,FILE217=00000217.TIF
,FILE218=00000218.TIF
,FILE219=00000219.TIF
,FILE220=00000220.TIF
,FILE221=00000221.TIF
,FILE222=00000222.TIF
,FILE223=00000223.TIF
,FILE224=00000224.TIF
,FILE225=00000225.TIF
,FILE226=00000226.TIF
,FILE227=00000227.TIF
,FILE228=00000228.TIF
,FILE229=00000229.TIF
,FILE230=00000230.TIF
,FILE231=00000231.TIF
```

```
FILE232=00000232.TIF
,FILE233=00000233.TIF
,FILE234=00000234.TIF
,FILE235=00000235.TIF
,FILE236=00000236.TIF
,FILE237=00000237.TIF
,FILE238=00000238.TIF
,FILE239=00000239.TIF
,FILE240=00000240.TIF
,FILE241=00000241.TIF
,FILE242=00000242.TIF
,FILE243=00000243.TIF
,FILE244=00000244.TIF
,FILE245=00000245.TIF
,FILE246=00000246.TIF
,FILE247=00000247.TIF
,FILE248=00000248.TIF
,FILE249=00000249.TIF
,FILE250=00000250.TIF
,FILE251=00000251.TIF
```

```
FILE252=00000252.TIF
,FILE253=00000253.TIF
,FILE254=00000254.TIF
,FILE255=00000255.TIF
,FILE256=00000256.TIF
,FILE257=00000257.TIF
,FILE258=00000258.TIF
,FILE259=00000259.TIF
,FILE260=00000260.TIF
,FILE261=00000261.TIF
,FILE262=00000262.TIF
,FILE263=00000263.TIF
,FILE264=00000264.TIF
,FILE265=00000265.TIF
,FILE266=00000266.TIF
,FILE267=00000267.TIF
,FILE268=00000268.TIF
,FILE269=00000269.TIF
,FILE270=00000270.TIF
,FILE271=00000271.TIF
```

```
FILE272=00000272.TIF
,FILE273=00000273.TIF
,FILE274=00000274.TIF
,FILE275=00000275.TIF
,FILE276=00000276.TIF
,FILE277=00000277.TIF
,FILE278=00000278.TIF
,FILE279=00000279.TIF
,FILE280=00000280.TIF
,FILE281=00000281.TIF
,FILE282=00000282.TIF
,FILE283=00000283.TIF
,FILE284=00000284.TIF
,FILE285=00000285.TIF
,FILE286=00000286.TIF
,FILE287=00000287.TIF
,FILE288=00000288.TIF
,FILE289=00000289.TIF
,FILE290=00000290.TIF
,FILE291=00000291.TIF
```

```
FILE292=00000292.TIF
,FILE293=00000293.TIF
,FILE294=00000294.TIF
,FILE295=00000295.TIF
,FILE296=00000296.TIF
,FILE297=00000297.TIF
,FILE298=00000298.TIF
,FILE299=00000299.TIF
,FILE300=00000300.TIF
,FILE301=00000301.TIF
,FILE302=00000302.TIF
,FILE303=00000303.TIF
,FILE304=00000304.TIF
,FILE305=00000305.TIF
,FILE306=00000306.TIF
,FILE307=00000307.TIF
,FILE308=00000308.TIF
,FILE309=00000309.TIF
,FILE310=00000310.TIF
,FILE311=00000311.TIF
```

FILE312=00000312.TIF
,FILE313=00000313.TIF
,